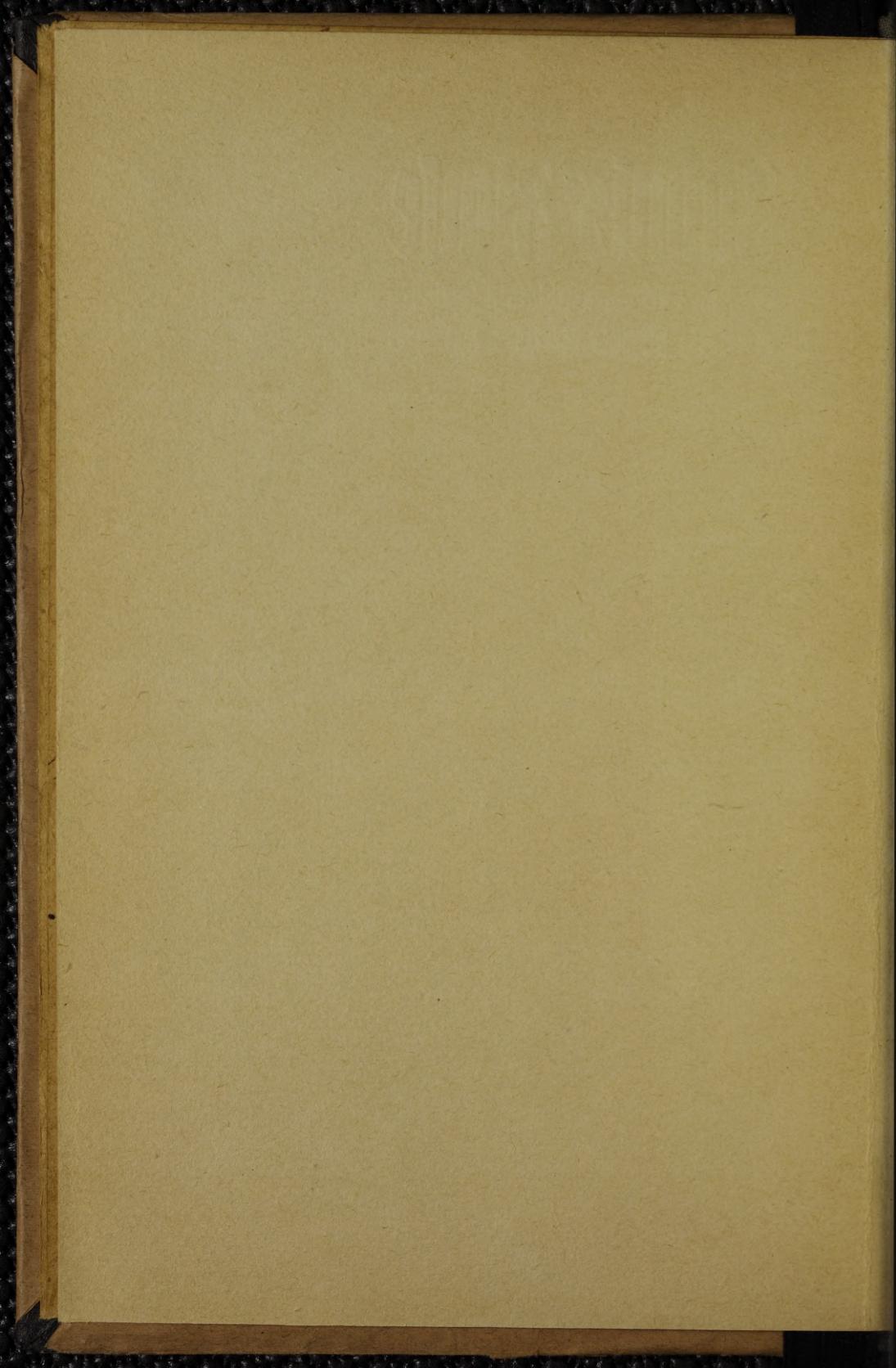

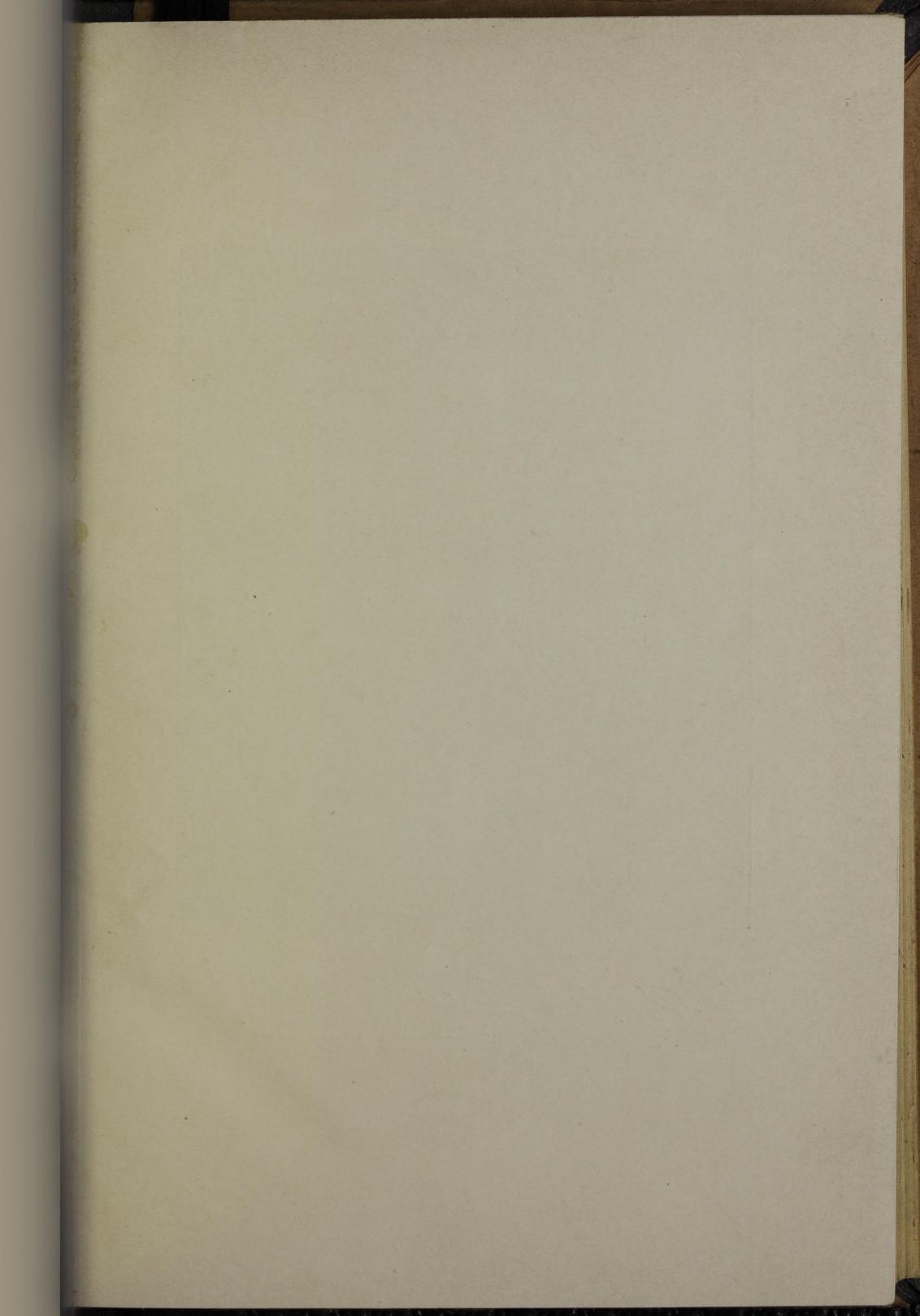
Jahnis Zimse

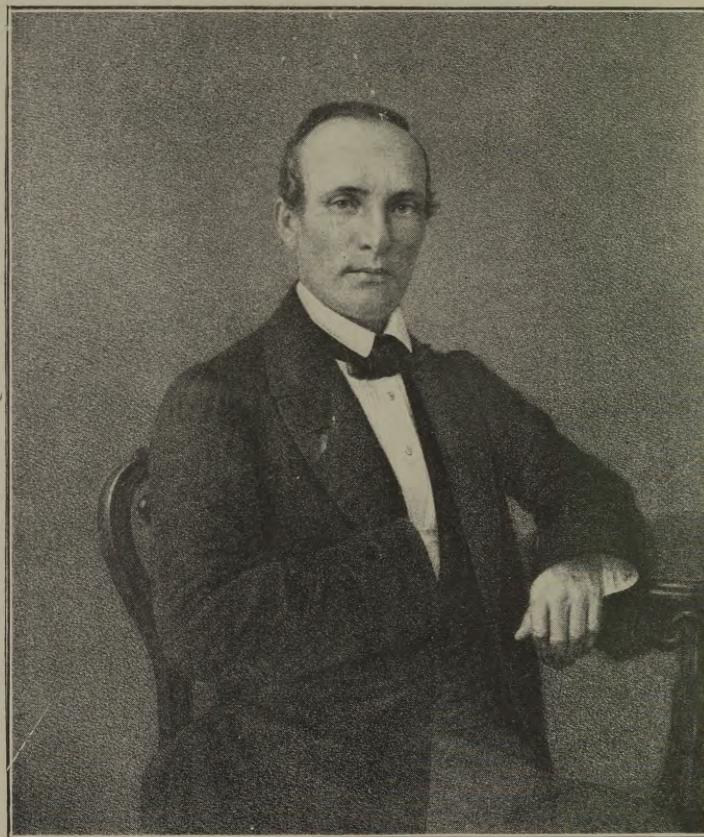
Widzemes draudzes-skolotaju seminara

::::::: pirmais direktors :::::::

12.2.2
af

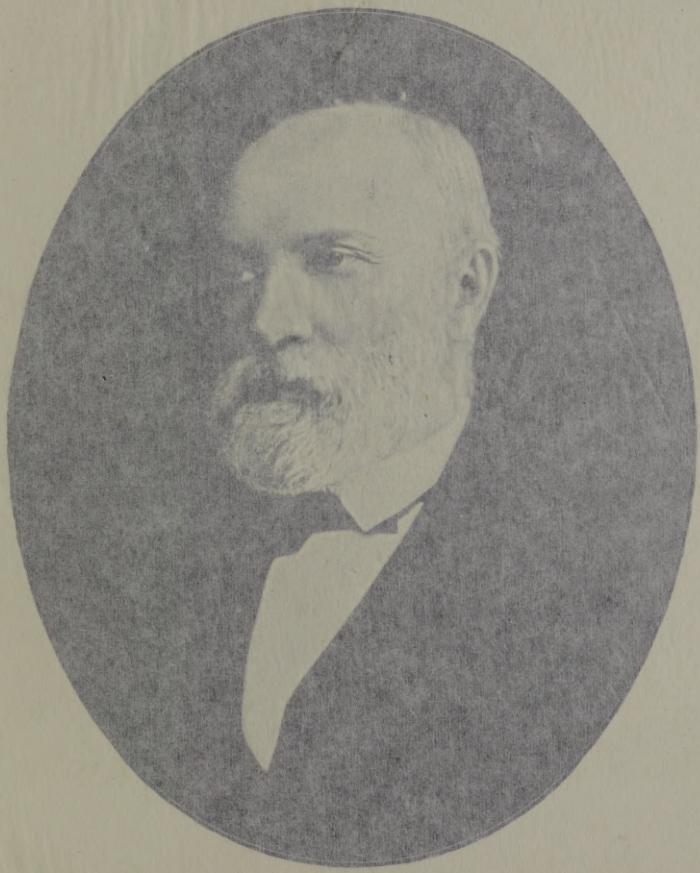

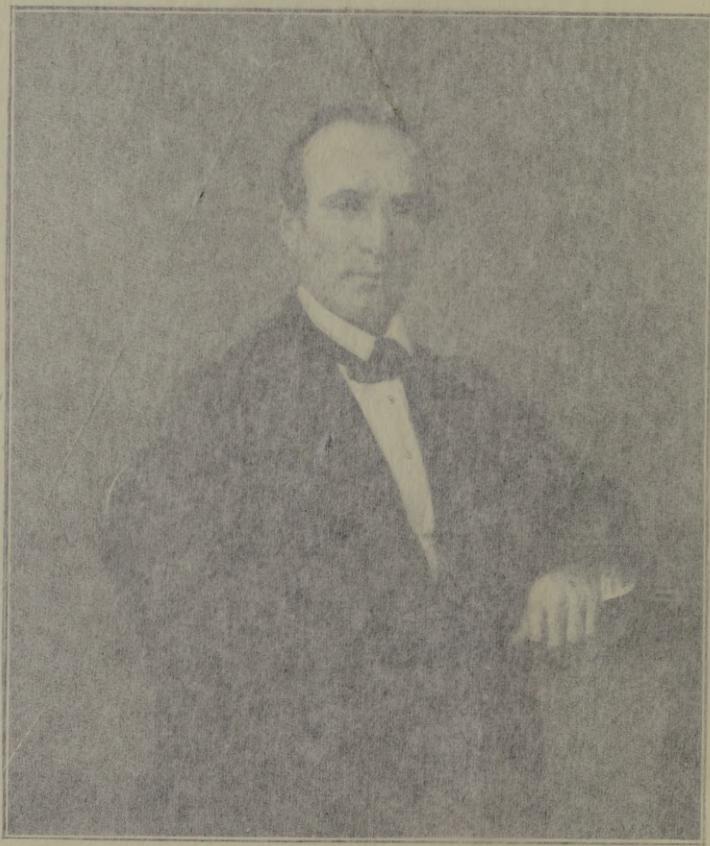

Um folgt der Herrn von
Horn soll als Erst genenommen seyn.

J. Simler

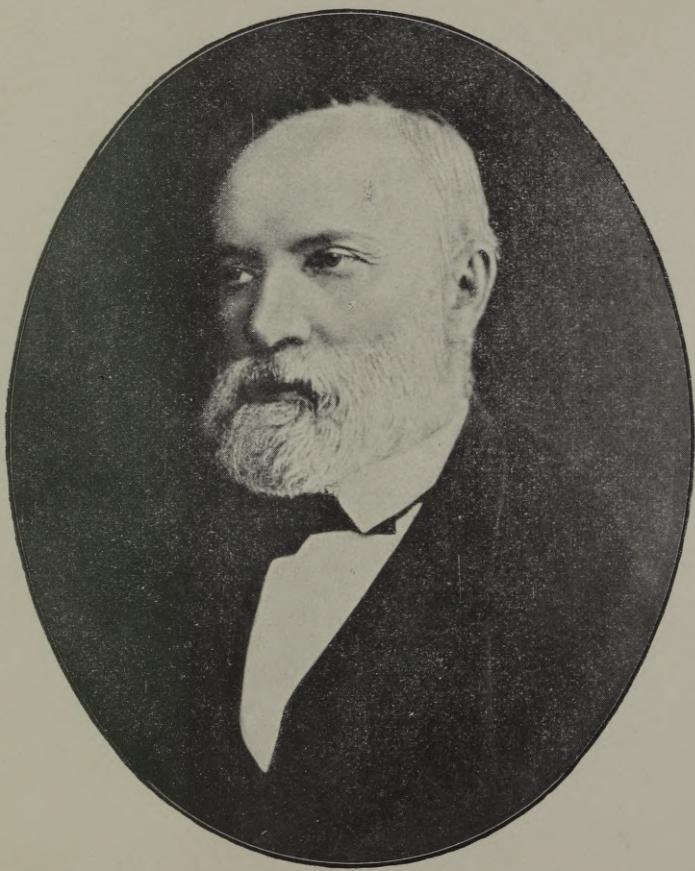

„Darauf kann ich nur Ihnen danken,
dass manches nicht zu gelingen wußt!“
J. Hanck.

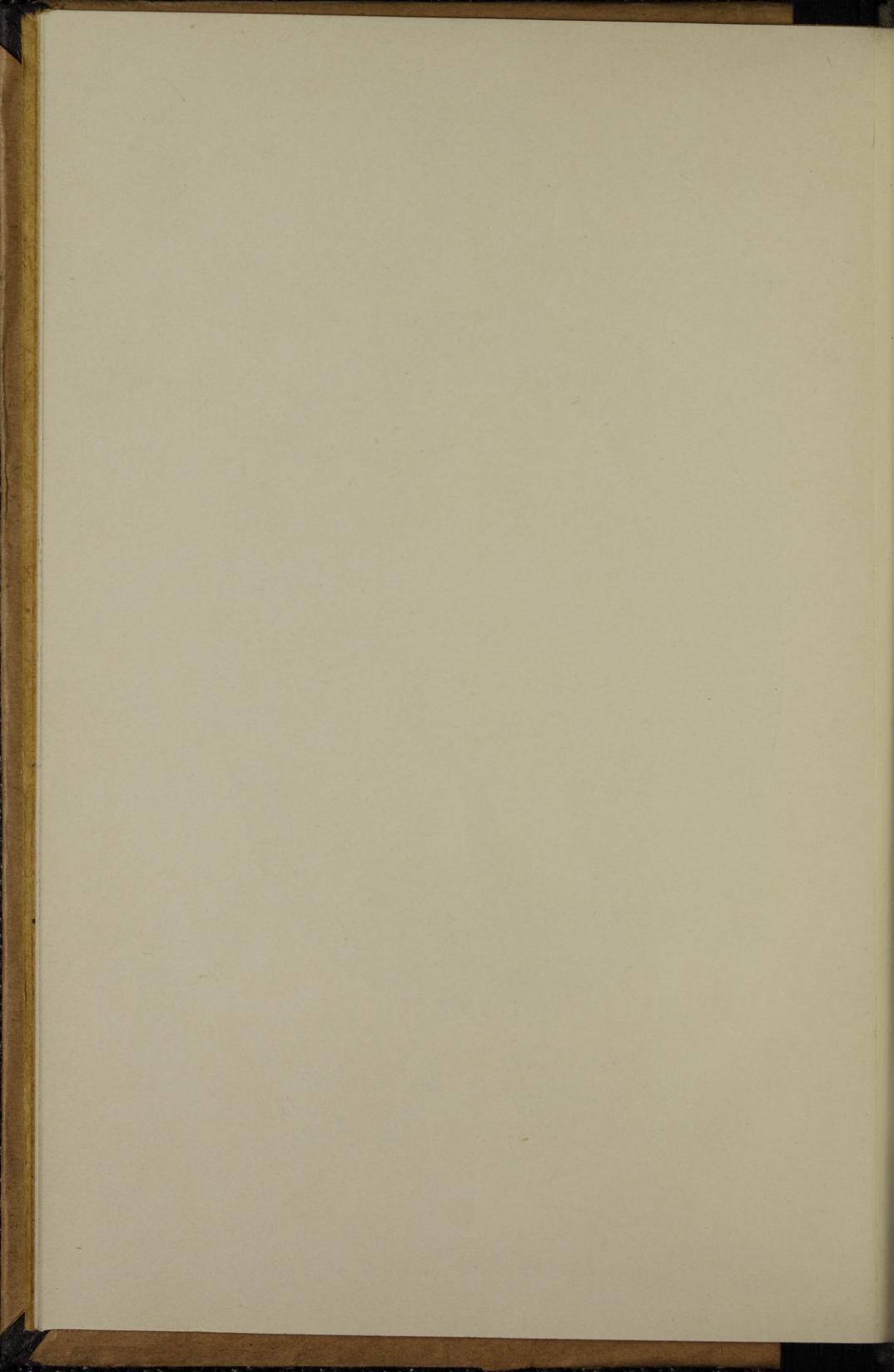
Um jenseitig Ihr Leben zu
verfolgen als Ewig zusammen zu

J. Gruber

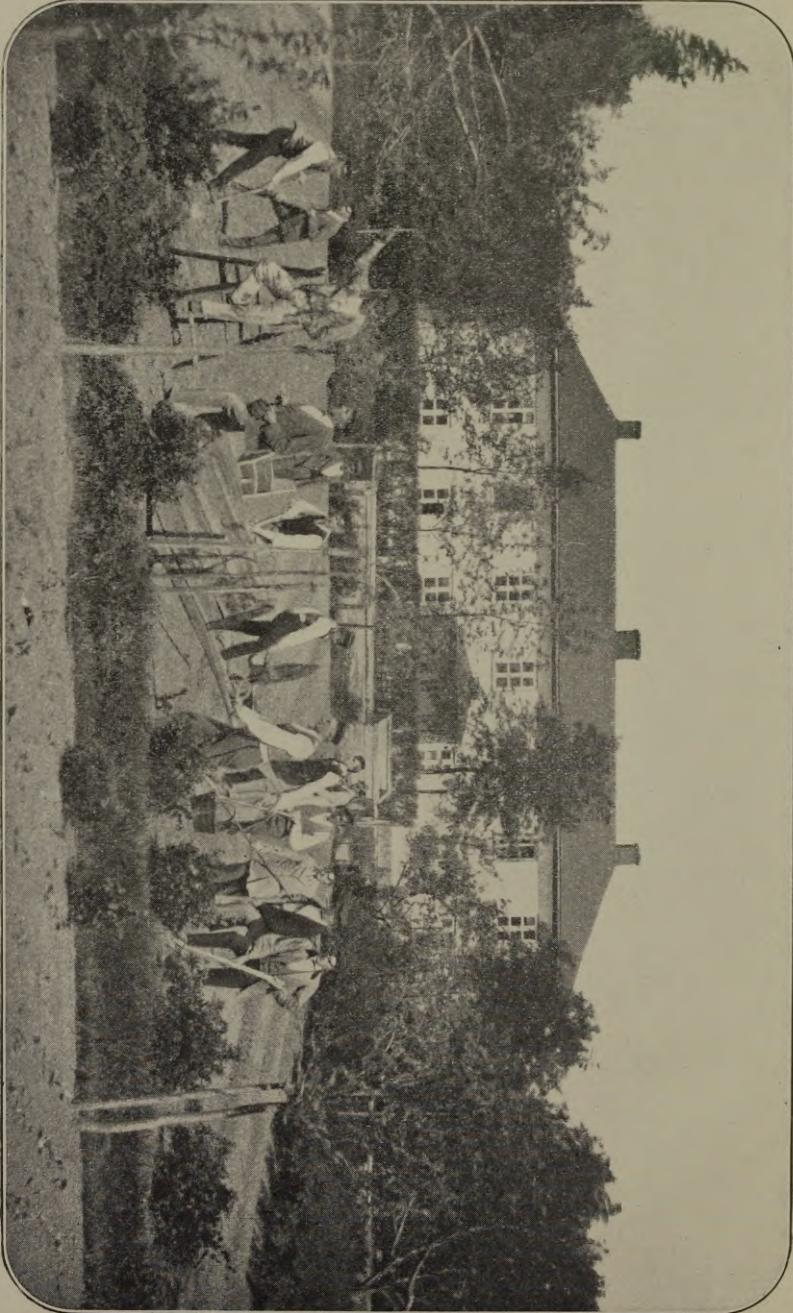

= Dieser Herr ist der Künstler Dürer,
Von dem man sich nicht zu überzeugen weiß! =

J. L. Kunkel

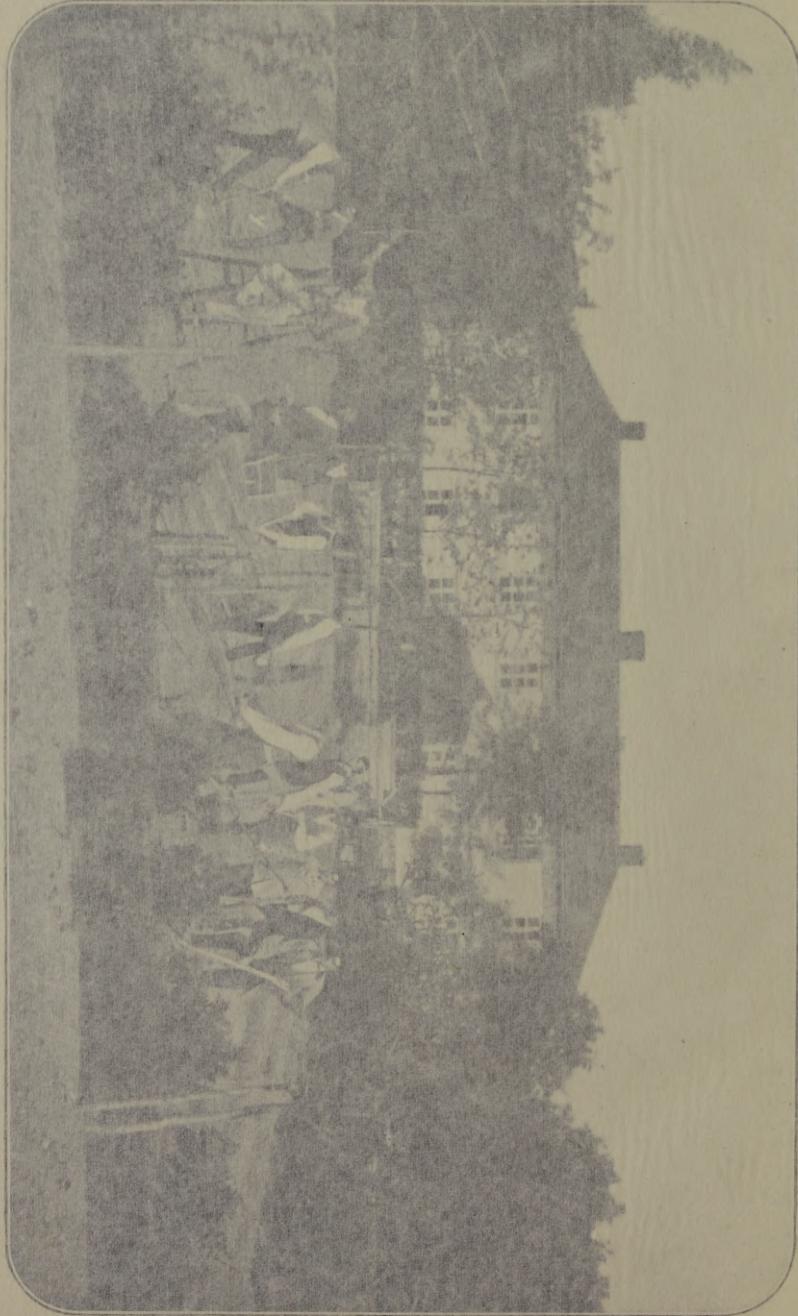

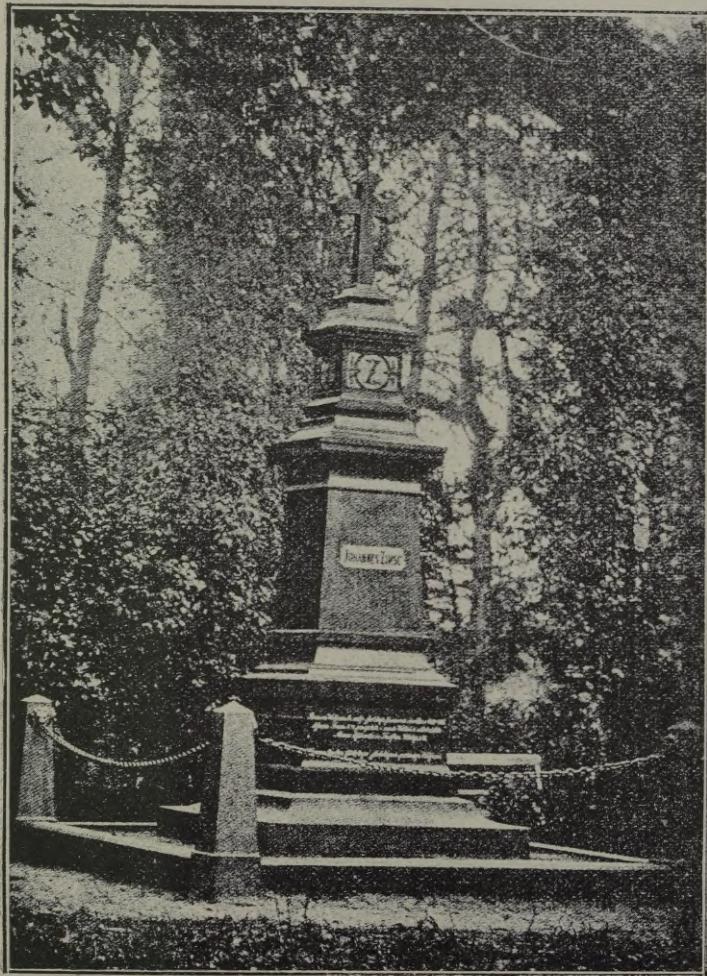
Walker's seminar,

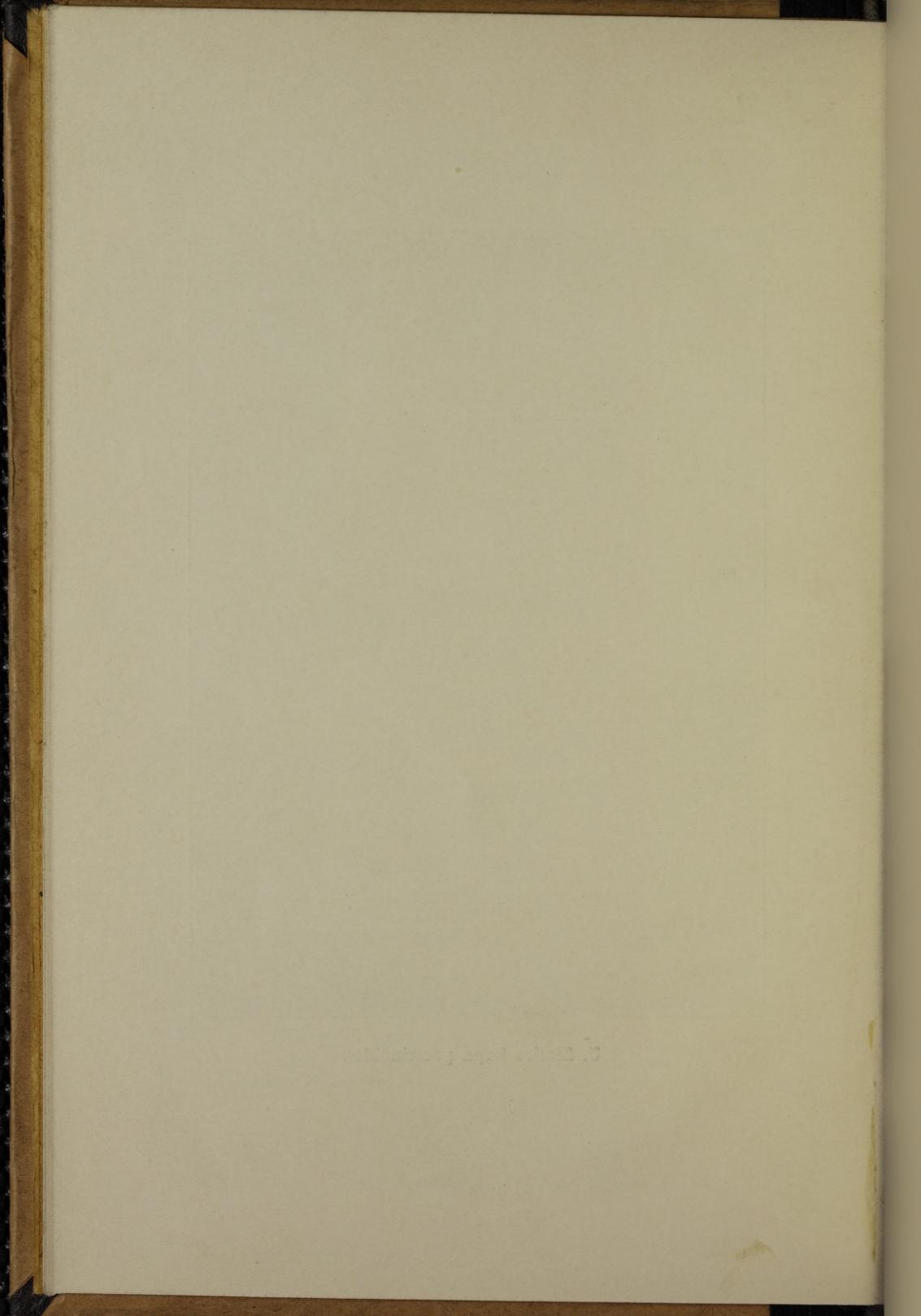
3. Zimles kapa peemineklis.

Walrus Seminar.

3. Zimles kapa peemineklis.

VL $\frac{37}{12}$

Jahnis Zimse,

Widzemes draudzes-skolotaju seminara pirmais
direktors.

Dzīmis 21. junijā 1814. g., miris 10. oktobrī 1881. g.

„No tumšbas uſ gaifmu
Tu tautu wadiji,
un jaukām dzeefmu ūtanam
tai sirdi zilaji.“

Rigā, 1914.

Drukats „Latvijas“ drukatawā, Rigā, Paulutſchi eelā Nr. 15.

Latv. PSR Valsts Biblioteka
Inv 54-5.980

4 ilustr.
0303099481

Preefschwahrds.

„Wohl dem, der seiner Väter gern
gedenkt, der froh von ihren Taten,
ihrer Größe den Hörer unterhält und
still sich freuend an das Ende dieser
schönen Reihe sich geschlossen sieht“.

Labi tam, kas sawus tehwus labprah
peemin, kas klausitajam lihgsmi stahsta
par winu darbeem, winu dischumu,
un klusi preezadamees reds feni peeflee-
namees fhäs jaukäs rindas galā.

Seminara laiks — jaukakee un svehtlaimigakee ūaules-
gadini muhsdā! Auðseknu kustibas aploks winos bija us abreeni
deesgan ūbauri aprobesbhots, kamehr eekſcheenē waldija stingra
ribziba un kahrtiba. Tāpat nekahdas laizigas iſpreezas neweltija
un nekahdas luteklu baudas nefaldinaja to laiku. Un tomehr
ſehdet pee ſirñigā godbijibā zeenijamā audsinataja kabjam un
klausitees wina peedſibwojumos paþrbauditās un ar ſajuhſminoſchu
gara jautribu paſneegtās mahzibas, ta bija neaismirstama laimiba.
Pebz ſirdsjubtu iſdaili un prahtu ūkaidrojoſdām ſinatnem alkſto-
ſbās auðseknu dwehſeles uſnehma ūbās mahzibas kā dſibwibas
ſpehku, kas tos eeroſinaja un mudinaja tā ūgatawotees, ka
ſawā nahkoſdā darba laukā kaut zik waretu libdinatees eemih-
lotā audsinataja ūposhajai preekſdſihmei. Kā kuſli koziini ruhpiga
daþrſneeka apſargatā un ar atſpirdſinoſchu dſibwibas ubdeni
apgaþdatā daþrā, tā auðsekni netrauzeti wareja attihſtitees. —
Širds tapebz karſti ilgojas, wehl reif jo tuwu un eefpaidigi gara
azim ūtahditees preekſdā ūba mihlā audsinataja garigi apſkaidroto
waigu, kurā ſirñigas laipnibas ūmaiði laimigā ūfkanā bija wee-
noti ar dſilu nopeetnibu, pateizigā godbijibā zildinat wina dſibwi
un darbus un us paauðſchu paauðsem daudſinat wina paſhaisle-
dſigā darba diſbos panahkumus.

„Zimses 100 gadu ðsimfsanas deenas ñwinibu komitejas“ usðewumā stabjotees pee ñba ðsibwes apraksta, jaatzeras, ka „ñkauðiba ir partejiska, bet mibilestiba wehl wairak“, un ka ta-pebz blakus personigai ñajuhñmibai weeta jadod ari wehsturiskai pateeñibai. Ñbo prasibu domaju pa datai wislabak ispildit ari ar to, ka pebz eespehjas pilnigi leeku teem godajameem wiþreem runat, kuri jau agrak nodewuþbi ñawas atñaukñmes par dahrgo nelaiðki. Jo kapebz man mehgınat to ñaweem wahrdeem pabrstabtīt, kas jau tik preekñðsibmigi iþteikts? Bes tam ar to weblejos ñbo Zimses tehwa zeenitaju peemiau atjaunot tabdā weidā, ka leeku wiæem pebz eespehjas it kā paþbeem teeñbi runat uſ tagadejo paaudsi. Tā domaju, ka reisē ar to usþkata-maki atteblojas wiß Zimses tehwa laikmets ar wiðam tuwak ñtabwoþbeem eewehrojameem wiþreem.

Sirñigu pateizibu issaku Walmeeras mahzitajam J. Neu-landa kungam, grabmatas „Das ritterhaftliche Parochiallehrer-Seminar in Walk“ ñarakñtitajeem un nel. Walmeeras kurlmehmo ñkolas preekñðneeka ñchwedes mantineekeem, kuri laipni atweh-lejuþbi iþleetot wiñu rokās eþoschos uſ Zimses ðsibwes gabjumu atteezigus materialus.

J. Kalninsch,
IX. kurfa audseknis.

Rigā, maijā 1914. g.

1. Zimses dīshwes gahjums.

„Kad wihrs, kas pehz wisa zehla zentees, kas faru ilgo muhschu seedojis ideala mehrka zihniem un bagatigi war usrahdit schas zenschandas panahkumus, slehds sawas azis, tad svechtee raksti mums dod eepreezinoscchu droshinajumu: „Wiaa darbi eet tam paka!“.

„Bet winam feko ari bes tam wehl dauds kas lihds, kas wina draugeem dod eemeslu, kad nu wina mute aplususe, nodot leezibu par wiu un wina weetā. Zahnis Zimse, pirmais Widsemes draudses skolotaju seminara direktors, sawas tautas aprindam sawā laikā plaschi bijis pasihstams. Kā osols kļufā, rahmā dihka lihmeni netrauzets un skaidri atspogulojas, tā stahw wina tehls neaptraipits to aprindu azu preefschā, kuras baudija wina draudsibu. Bet strahwas nemitigā, straujā gaitā, kura daschus dulkainus elementus rauj few lihds, sajuhk un saboajas schis skaidrais tihrais tehls, un atlahtibas ussfiks, kas veelihdsinams schai strahwai, newar eeguht nekahdu pilnigu glesnu un nojehgumu no wina personibas, ja tee nepazel sawas balsis par leezibu preefsch wina, kuru dwehseleš schis tehls eespeeedes us wiseem laikeem, tehls un glesna no scha gluschi sawadi ihpatneja, kodosligi kreetnā rakstura un patriota ar filtu sirdi; zehlais tehls no ihsta un pilniga apsiniga jaunibas wadona, wahrdū fakot—pedagoga no Deewa schehlastibas.

Pamatā teikums, ko Zimse jaunakos gados parafstijis kā faru zenteenā wirseena apsihmetaju sem sawas gihmetnes bija: „Ja dīshwibū kihlā neliissat, nekad juhs dīshwibas nemantosat!“

Un wihsch ir lizis dīshwibū kihlā! 50 gadus ilgi (ja lihds eeskaita wina sagatawoschanas laiku us darbu Wahzijā) wihsch ustizigi isturejis sawā darba laukā, nam to atstahjis ne wihsruhtakos brihschos, kamehr wina Deews, kam wihsch istizigi kalpojis, wiu aissauza no schejenes.

Sem kahdas gihmetnes no pehdejeem gadeem Zimse pats parafstijis: „Mass stuhrit's war dauds auglu dot, ja

wiņu iħstti apkopt prot!" Wahrdi nedara wiħru; bet kur wiñi apsegeleti ar ilga publiku pilna muhscha darbeem, tur taħdi wahrdi der par tizamaku leezineku, neħà draugu mute".

Tahdeem firfnigeem wahrdi deem Bimses tehwa tuwakais un labakais draugs un zeenitajis, mahzitajis J. Neulands eewada faru atsauffmi par faru firfnigi zeenito draugu, 1882. gada „Rigasche Zeitung“ as 58. un 59. numurā.

Isejot no augħċha aprahdita redses stahwokka, pañneedsam us dahrġa nelaika 100. d'simħanas deenās fweħtkeem aħlaħ-tibai fħo wina d'siħwes aprakstu.

Jahni s-Bimse d'simis 1814. gada 21. junijā Raunas draudse Bimses pusmużiċċa, kur wina wezaki tolaik bija par wagareem. No astoneem behrnejem, peezeem dehleem un trim meitam, wiñsch bija wezakais. Pirmo mahzibu lajji, galwas għabalos un basnizas meldju dseedasħanā wiñsch dabu ja no farwas kreetnās, darbigas mahtes Annas. Bimses wezaki bija deerbijiġi, kreetni laudis. Ik deenās wini sapulzejjas ar farwejhem us riħta un wakara luuġi. Wezakku namā bija masas ehrgeles, ar kurem pawadja dseedasħanu pee luuġi. Wini ujszihtigi apmelleja braħlu draudses sapulzes saeħsħanas kambari, kur us deerkalpo-ħanam beeshi nehha li ħids ari maso Jahnī. Pirmos pantin, ko bija eemahzijees, winam bija is-dewiba braħlu draudses behrnu sapulzēs un fweħtkos dseedat klopā ar ziteem behrnejem. Tikkab minetās sapulzēs, kā mahjā wiñsch jau no masotnes mahzijas eezeenit mahzibu, ka „ta Kunga bija fħan ir-wiċċas gudribas eefħakums“. Wina stingra moralitate, d'siħxa d'siħwes nopeettiba, nenowehrsigà apsiniba un uſtiziba pee mażuma no tahdas apkahrties fmeħlu faww-eeroġħnajmu un tapuse par neschaubamu d'siħwes pamatu.

Tekatnixha gadus palaidis, masais Bimses Jahnis wairak gadus apmelleja Raunas draudses skolu, kura peede-reja pee ta laika flamenakam skolam Widsemé. Toreisejais Raunas draudses mahzitajis Friedrichs Hermans Eduards Langewiżs bija ar mihlestibu un dedsigu prahru ruhpejjees par skolas skolas u-splauħ-ħanu. Kreetnā skolotaja Gaik es-apniġi wadibba fħi skola fafneedsa disħanu panahklumus. Schis wiħrs ar dedsibu un usupuresħħano strahdajha farwā skolas darba laukā. Kā faru pirmo skolotaju Bimse wiċċu muhschu Gaiki peemineja weenumeħr ar zeenishanu. Kā draudses

skolneeks Zimse peerahdija gluschi fewischku uszihtibu; pat valas stundas winsch ifmantoja ar ehrgelu spheleschanu un ziteem derigeem preefschmeteem. Nowehrodams Zimses dedfigo garu un bagatas gara dahwanaš, laikam gan wezais Gaikis buhs bijis pirmais, kas wina wezakeem dewa padomu, lai sawu dehlu nowehl skolotaju amatam. Ka wina wezaki, kuri wispaħrigi peeskaitami ta laika wairak attihstiteem latwee-scheem, scho padomu peenehmuschi, noprota ms no pascha Zimses leezibas, kad winsch faka: „Ne us sawu paschu, bet us sawu wezaku weħleħchanos esmu palizis par skolotaju.“ Ur wißlabakam fekmem Zimse nobeidsa draudses skolas kurfu 16 gadus wezs buhdams un, paklausidams sawu wezaku gribai, tapa par skolotaju. 1830. gadā wina eeteiza par mahjskolotaju Noes muiħchas (Lubar, turpat Raunias draudse) pahrwaldneka Heinrichsena (waj Hahnū?) djsimtei. Bebz tam winsch weenu gadu bijis par mahjskolotaju Smiltenē, laħda tureenes wara kaleja Lukaschwija d'simtē, kur winam naw biju se patihkama d'siħħwes weeta. 1833. gadā Zimse nonahza, 19 gadus wezs, par skolotaju Walmeeras draudses skolā. Sche toreisejais Walmeeras mahzitajs, weħ-lakais Widsemes general-superintendentis un biħflaps Dr. Ferdinands Walters eepasins ar Zimsi, un peenehma to par draudses skolotaju, preefschdseidataju un ehrġelneku Walmeeras draudse.

1834. gada ruden notureja Walkā pirmo Widsemes mahzitaju sinodi. Taċċa toreisejais Krimuldas mahzitajs Ulmans tureja par Widsemes tautskolu buhschanu preefschnefumu, kura dedfigem wahrdeem teħloja winas behdigo stahwolli, usaizinadams sinodi, nemt scho jautajumu sawā pahr-spreeħchanā. Truhlfot skolu un skolotaju. Scham usaizinajum d'siħwi peekrita mahzitajs Walters. Winsch bija d'siħi pahrleezinats, ka latweeħschu tauta tikat ar skolas isgħiħib modinama no garigà meega un wedama ari pee laizigas labklahjibas. Jau sawā pirmā weetā Wħdaschos Walters bija pahrleezinajees, zif mas tautskolā bija fasneedsams, tapebz ka truhla us sawu amatu derigi sagatawotu skolotaju. Wehl sahpigak winsch scho truhlkumu fajuta leelajā Walmeeras draudse. Tapebz Walters atsina, ka weena no wiċċwajad siġġakam leetam pee tautskolu pazelschanas ir — skolotaju seminars. Kad Walters fħos sawus u sikkatus sinode aprah-dija, ta peekrita wina preefschlikumam par seminara dibina-schanu, usdodama Walteram, iſraudsit derigu wihru par seminara waditaju. Sinode apfolijas pate, ja tas' buhtu

wajadſigs, gahdat nepeezeefchami wajadſigo naudu winaa iſglihtoſchanai Wahzijā. Tapehz nolehma, ka fatram ſinodes lozelim jaſeedo, ja raſtos wajadſiba, 2 rubli par gadu ſham mehrkim.

Gadu wehlak, t. i. 1835. gadā Walters ſinoja ſinodei, ka winaam iſdeweess atraſt freeſtu kandidatu preeſch jaundi-binama ſeminara, faziſdams: „ir kahds jauns latweetis, kas wahzifki ſkaidri runā un rafſta.“ Schis kandidats eſot Walmeeras draudſes ſkolotajs Fahnis Zimſe. Walters farihkoja tuhlin koletti ſtarp mahzitajeem ſinodē, lai ſawahlku lihdjeſklus Zimſes taħlačai iſglihtibai par ſeminara wadoni. Pagahja weſels gads, tamehr Walteram iſdevās no Widſemes brunnéezibas iſdabut wehl iſtruħfſtoſcho naudu. Par derigako eestahdi, kur Zimſe waretu ſagatawotees, Walters atſina Weifenselſes ſkolotaju ſeminaru Gaffijā, kur toreis par direktoṛu bija weens no Wahzijas flavenakeem pedagogeem Dr. Harniſchs, un par ſkolotajeem Hentſchels, Fulda, Prange un Hills, kureem wiſem kā ſkolotajeem un pedagogeem bija laba flawa. Kad wiſs bija nolahrtots, Zimſe wareja 1836. gada 17. junijā aifzelot no Walmeeras, toreis 22 gadus wezz.*). Weifenselſe wiſch nonahza 17. julijā. Tureenes ſeminara patlaban eesahkās jauns kurſs, kurā tad nu Zimſe eestahjās un lihds ar ziteem ſeminariſteem mahzijās. Kahdā 1837. gada 31. marīa uſ Weifenselſes ſeminaru Zimſem rakſtitā plafchā wehſtule Walters rafſta: „Ka Harniſchs ar Zums meerā, nebija preeſch manis nekas jauns: to es no Zums biju ſagaidijs — un tikai pretejada ſiaa mani nepatihiſami pahrſteigtu; tomehr man tas bija loti dauds wehrtes, redſet, ka ari Harniſchs no Zums labu zer, un tā tad n a w p e e k r i t i s m a n a m R a u n a s a m a t a b r a h l i m. Lai tas Juhs paſchus ari par wiſam leetam fadroſchinatu, pilnigi padotees ta Kunga prahtam, ka Winsch ari Juhs ſew ſagatawo par derigu riħku pee darba, no kura es preeſch muħsu latweeſcheem zeru leelas leetas un arween wairak juhtos peeppeets zeret, jo wairak nomanu, fo tas noſiħme, kad nam iħsta ſkolmeiftara.“ Ur Zimſes weetneeku Walters nam iħſti meerā, jo tam truhkſtot gara. Tapehz Walteram draudſes ſkolā beſ tizibas mahzibam paſcham japañrluhkojot un japañrlabojot ſkolneeku rakſteeni un maſ aleekot laika, zelt preeſchā wehſturiſkas un geografiſkas ſinas.

*) Zimſe ar kugi zeļojs uſ Wahziju, lai iſtiku ar maſak zeļa iſdewumeem. Juhrs zelā wiſch pahrzeetis dauds gruhtibas.

No šħas weħstules redsams, ka toreisejais Raunas mahzitajis bijis zitadās domās par Zimses gara dahwanam un raksturu, bet ka Walters peerahdijees par labaku zilweku pastineju. Zimse strahdaja ar tahdu dedsibu un uszihtibu, ka jau pehz 2 gadeem, t. i. 1838. gada 21. maijā winu wareja atlaiſt ar wiſlabako gatawibas leezibu. Ta ka wiſch taifijs zauri ari kurlmehmo mahzibas kurſu, tad 28. maijā winam pеſpresta ari kurlmehmo skolotaju leeziba. 23. junijā wiſch sanehma Merseburgā no skolu padomneeka sawu skolotaja diplomu. Skolotaju kolegijas leeziba par Zimfi, tapat ari wina skolas beedru, zitu seminaru audsekn̄ atkaufsmē ir uſſlawas pilna. Wiſi ſlawē pee wina kreetnas gara dahwanas, gaiſchu ſapraſchanu, labu prahtu, bagatu ſirdi, nopeetnu gribu, neapluhſtoſchu uſzihtibu un patihkamu uſweschħanos tiſlab pret ſaweem preefchneekeem, ka ari pret ſaweem beedreem un skolneekem. Harwets, weens no wina skolas beedreem, rakſta par winu ta:

"Pehz beigtam studijam Zimse taifijs kopā ar ziteem kurſu beiguscheem seminaristeem sawu skolotaju eſſamenu un dabuja wiſas mahzibas pirmo numuru. Zimse paħr spehja leelako dalu no mums wiſas ſinatnēs; wiſch bija uſzihtigs, uſtizigs, kreetns un wiau zeenija un miħloja tiſlab wina skolotaji, ka ari skolas beedri." — To paſchu leezina ari wiſa Weifenfelses seminaru skolotaju kolegija, kad wina faka: „Zimsem ir labas gara dahwanas, loti laba uſzihtiba un loti laba uſweschħanäs pret ſaweem preefchneekeem, skolas beedreem un wina mahzibā nodoteem skolneekem.

Gewehrojot wina eelfħligo un ahrejo dabu un buhni, schai kolegijai pehz ſaweem peedfihwojumeem jaleezina, ka Zimsem ir gaiſcha ſaprasħana, aſſ nogiſħanas spehks, ſlaidra bagata ſirds (Gemüt), nopeetna griba un patihkama uſweschħanäs. Siħmejotees uſ wina iſweizibu un ſinashħanam skolas buħxhanā peeteef, ja meħs, skolotaji, aſrahdam uſ wina wiſadā ſinā teizamo diplomu. Beidſot ari schai kolegijai japeeſiħme, ka Zimse fä seminaru audsekn̄is wini wiſadā ſinā darijis preeku. Wina tadehk tiſkai weħlas, lai Zimsem rastos wairak droschibas, paſchuſtižibas un iħſts darba lauks, fur wiſch ar ſweeħtibu war strahdat preefch ſawas tehmijas. Tas Rungħ lai winu pawada uſ wiſeem wina zekeem."

Uſ Zimses garigo attiħstibu un domu wirseenu blaſkus wina skolotajeem Weifenfelses seminarā bijis dsiſħ un paleekams eelpaids Walmeeras weżjakam mahzitajam Dr. Ferd. Walteram. Uſglabu ſħaż-3 weħstules, kuraas Walters Zimsem rakſtijis uſ Weifenfelsi un no kuraam redsams, zif

draudsgī firfnigas atteezibas walbijusčas starp abeem, gluschi kā labam, paklaufigam dehlam ar sawu firfnigi zeenito gahdneeku. Wifos fihlumos walda aktlahtiba un ustiziba. Kā nōprotams, Zimse zehlis Walteram preeksčā sawas wehlesčanas ifgħiħtibas finā, kā peemehram ilgoſchanos, tikt uj Berlini taħlaq ifgħiħtotees, tāpat apżelot Wahzju, Franziju un Italiju, kā ari naudas un zitus jautajumus. Ari Zimses wezakeem bijis tuw's fakars ar Walteri, kuxx wineem weenumehr finnijis par wim u dehla klahsħan os un pehdejam pefuhtijis wixu weħstules. Zimse firfnigi ruhpejees par sawiem braħkeem un sawām mahsam, kuri apmeljejuſchi Walmeeras draudsas un aprinka skolu.

Pirmā no minetām weħstulem, 1837. gada 31. martā raksttā, Walters ajsbildinas, kā Zimsem ilgi bijis jagħida u widsemmeku weħstulem, jo pee wina jau efti parast, kā winam weenumehr laika masaf, kā wajadsgħi. Ur laiku pareiżi riħkotees, efti isweiffme, kureu wiñx ħoti luħsdot labi ifmah-żitees no „muħsu miħla Dr. Harnišcha,” jo Walters nepaħħstot newveena, kuream wairak buhtu schas ifswiekk. Kā Zimse juhtotees spiegts un wesels, par to Walters firfnigi pateizot Deewam; jo Zimses weseliba efti zeexxi faissita ar wixa seminara planeem, ta kā winam leetas un personas labā eemelis preezatees par scho weħsti. Par zihnam ar henhutifmu Walters raksta, kā wiñx peenahmis dasħus labus eerihkojumus no teem, bet pret wixu kaitem nemitigi zihnotees. Ar sawu flepeno un nepateefo istu reħħan os wiñi darot wairak ruħpes un darba, kā wiñx zits posi draudse... Bet lai Juhs, ja Deewi to gribes un kā skolai peenahkla, man waretu palihdet, preezigi strahdat preefch neispuschkota (unbemäntelten) Kristus un paċaules gudribu un samaitasħanu turet taħlu no wina leetischkla walibas — us to stiprinatees labi firfnigi pee muħsu miħla un wesiliga Harnišcha, kā Juhs pee maldibu aplaxoſħanaas weenumehr waretu buht drosħi, nepasaudedami nekad pateeffi — un ta ir-Kristus, tas Deewa deħls. Bitadi war weegli noti, kā nefapranti kaxojam. Iprojam Walters finn par weħsti no Peterburgas, kā finansu ministrija tahdeem seminareem, kuri mahza ari laukfaimneezibu, peedahwajot u 20 gadeem par welti un weħlaq par leħtu nomu $\frac{1}{4}$ arklia neapstrahdata seħem kroxa muisħas. Ringen u mahzitaja Moritzu un von Bruiningka luhgumu tas jau efti notizis. Tomehr Walteram tas nepatiħkot, jo taħds plana paplaſchinajums padarot wiñu scho leetu tikai geuħtafu. Ir jautajums, waj-

tur privats usnehmums naw labaks. Ja buhs wajadfigs, tad sawai nodomatai eestahdei mares dot laizigu pamatu us tam 18 pührweetam, lo Walters pats eegumis par dñimtu 2 werstes no pilsehtas un kur labibas un lopu schkuhnis jau uszelts. Beidsot Walters raksta, ka ta gada landtags labakai skolu usraudfibai preefsch ifkatra apriaka iswehlejis skolu pahrluhkus no muischneekeem, kureem konsistorija lai peedod klah garigus afistentus. Walters domā, ka wiswairak tā noluhkā, lai tee atnemtu kungeem to darbu. Bet ari tā labi; muischneeku fungi teem buhs par laizigu atbalsiu — ja ne par bremsi. Galā Walters pastahsta sawam audselnim par saweem dñimtes apstahkleem, ka winam miruse treschā meitina...

Otro wehstuli Walters rakstijis 1888. gada 14. janvarī. Winsch firsnigi preezajas, ka Zimse labi attihstas un ka patika naw suduse, usnemtees darbu, kas latweescheem wajadfigs, bet pee kura neisbehgot buhshot jazihnas ar dauds gruhlibam. Sche tikai tad war zeret, kad pasemiba eesahk scho darbu, pasemiba, kura pate preefsch fewis neka nesin un nekahro, nepalaujas ari us ahrejeem lihdsekleem — un felmes nekur zitur nemelē, kā tikai wiſu labu darbu saknē, eeksh ta, ka tas ir no Deewa. Joprojam Walters sino par issludinato Keisara ukasu, pehz kura Widsemes tauiskolas padotas sem universitates kuratora (t. i. sem apgaismoschanas ministrijas), bet ka brumeeziba protestejuse pret ſcha ukasa isleetoschanu. Tā ka peebuhwe pee Walmeeras draudses skolas wehl tāi rudenī nebuhschot gluschi gatarwa, tad Zimse ari sche wehl zeeshi nebuhschot wajadfigs un tadehk wareschotispildit sawu wehleschanos un dotees us Berlini. Bet ziis efot naudas jautajums. Walters raksta: „Parahdus Juhs nedrihktstat taisit, lai neapgruhtinatu sawu nahloscho darbibu. Tehvš sakās, ka wareschot dot tikai 30 rublus, un mahzitaji sapulzefees atkal tikai augustā waj septembrī, tā ka ja es, — no ka es zitadi gan labprahit iswairitos, tapehz ka es no wineem daschās leetās esmu dñinis naudu — wehl reis preefsch Jums luhgtu, tad panahlums waretu buht rokā tikai septembrī. Bet kapehz es pats neka nedodu? tā Juhs, mihlais Zimse, laikam gan neprafifat, — un ja Juhs tā pee fewis waizatu, tad man buhtu jaatbild: aif ta paſcha eemesla, kura dehk es jau no paſcha sahuma greesos pehz sweschas palihdsibas, — un kura dehk es Juhs brihdinu no parahdeem. Tomehr es negribu Jums, eekam es pats esmu bes zeribas, panemt wifas zeribas. Maija Juhs dabusat sawu trescho kwoti, un

pee laika — ta ka Juhs to waresat isleetot gluschi pehz Harnischa padoma un prahtha. Warbuht winsch tumaf eeweheiros Juhsu wehleschandas, ja Juhs winam stahstat, ka schorudeni Jums sche wehl naw nekahda darba. Bet wiſadā finā lai wiſch Jums noſaka, ka darit. Ko Juhs warbuht tagad wehl neatsihstat, Jums tad nebuhs ſwefchis, kad Harnischa peedſihojumu bagatiba Jums pamasam atwehrfees. Ŝewiſchki es atſihstu tahdu ſkolas zelojumu, kahdu Juhs nodomajuschi, preefch Jums par loti eewehlamu un preefch iſkatra, kas augſprahtibu ſpehj pahrwaret: jo tikai ſcha launuma deht tahdi zelojuma augli war eet paſuſchanā, — ar ſcho launumu (augſprahtibu) mehs ſalaſam tahdā zelojumā tikai naglas muhsu ſwehtigās darbibas ſahrkam. No ſawa zelojuma pahnahkuſchi atſal atpaſal Weifenselſe, Juhs atradiſat no manis' wehſtules un finas par manu puſlimu turpmakeem pañaklumeem. Gſmu ralſtijis kahdam bagatam wihran, kureſh loti intreſejas par ſkolas leetam, kaut gan wiſam peemiht daſchi truhkumi eeflatos. Ja buhs Deewa prahts, tad wiſch Tam kalpoſ. Tomehr protams, ka ar to ween es nedofchos meerā."

"Atteezotees us Berlini es dodu padomu — ja ar naudu ta leeta eetu — tomehr likt Harnischem par wiſu to nolemt. Wina padoms ir wiſadā finā ſchāi jautajumā wiſgatawakais. — Ka Jums wiſi prahti us tureen nefsas, par to nebuht nebrīhos; tomehr waj Juhsu tuwakais mehrkis praſa to ka wajadſigu, to nesinu. Das kungs, kas us Krümmelu(?) aifgahja, uſteiz Juhsu klaweeru ſpehli un domā, ka Jums ar to wiſadā finā wajadſetu nahtzauri. Wijoli es Jums dotu padomu, tahlat neforſet. Virtuoſitate turflaht nebuht naw wajadſiga, kad jau Juhs us klaweerem efat meiftars, un ka wina atſver aifgrahbtu un weegli ſatrizinamu nerwu ſitemu. — Pafaules mahzibū (Weltkunde), dabas ſinatnes u. t. t. Jums Berline gan paſneegs ſewiſchki bagatigā mehrā; tomehr man ſchkeet, ka iſnemot dabas ſinatnes, kureas bes uſſkatamibas, ta tad bes mahzibas, newar tahli peekopt, wiſu pahejo Juhs ari grahmatās atrastu peeteekani pee-ejamu. Das pahejās Berlines mahſſlas mantas Jums drihsak waretu iſtruhkt. Turpreti es gan wehletoſ, ka Juhs eepaſihtos ar Diesterwegu, Ko pfu, kurlmehmo institutu un ko wehl zitu freetnu ſneeds Berline no nabagu-, amatneezibas-, ſwehtdeenas- u. z. ſkolam... Ka Juhs ari effamenu gribat taisit, man ir loti patihkami. Laſa leeziba war buht tiklab eetei-zoſha, ka ari kahdreis wajadſiga... Us Peterburgu dabuju

pagahjusčā nedelā usaizinajumu uſ weefu ſprediki nelaika ſuperintendenta weetā. Gephejja, preefch baſnizas un ſkolas buhſchanas Waldineeka tuvumā ko fekmigaki darit, lika man ſcho leetu nopeetni pahrdomat. Tomehr es atteizos. Sche ari ir daudſ ko darit un es paſihstu ſchejeenes darba lauku. Tur man tas ir ſweſchs..."

Trefchā wehſtūlē no 1888. gada 9. oktobra Walters iſſaka preeku, ka Zimse ſweikſ un weſels nobeidsis ſawu zelojumu. Harniſchs nu gan laikam Berlini ſeeſchot Zimſem pee meefas un dwehſeles ("Meefas labā es Juhs brihdinu no wiſoles. Rahdam noluſkam virtuoſitati uſ tāſ ?"). Kopſu Juhs iſmantojat kreetni. To es eemihloju wina ſtaifſas darbibas pehz. Bitadi Jums Harniſchs buhſ dewis padomus, kureem Juhs, ſinamſ, labprah̄ ſekofat. — Preefch Juhs religiſas dſihwes es eeteizu Goſſneru klauſitees; faut gan wiſch pa ſtar pam ari ſalkani runā (ſalbadert), tomehr tur ir ari beſgaligi daudſ no dſihwibas pilnā. Neander a eefpaidu es turu preefch Jums par loti derigu un ſwehtigu; turpreti berlineefchu kaktu ſapulzneeki (konwentifeli) naow nefas preefch Jums; newis ka es bihtos, Juhs waretu tapt par leekuligu ſwehtuli, bet gan, lai Juhs no daudſa iſkehmota un ſlimigā, kaas pee wineem nowehrojams, nepaſkiſtu kahrdina- jumam, atmetſ ari pateeo un muhſchigo ſcho iſkehmoumu dehl. — Bet tikpat maſ es Juhs gribetu redſet peekrihtam ſeklajam razionaliſmam, ka Jums ir patika pee jaunaka ſlimigā pietiſma. Weſeligu tiziſu uſ Peſtitaju lai Wiſch pats eelfch Jums uſtūr; ta tikai neſis auglus mums un nahkameem ſkolnekeem un ſkolam. Wiſs zits ir tikai ſalmi un kaite: ja neſafneeds tur dſihwibu un noſihmi. Ja ſch i kaite eefpeechas lihds ſkolotaja kahrtai: tad ir wiſs pagalam. (Ais to kreetnā Kampenhausena bailes no ſeminareem, kureus wiſch newarot eedomeates bes Dintera wahda; un deewamschehl naow jau noleedſamſ, ka tas wihrs — kurech ka katechets bija tik teizams, ar ſawu kailo razionaliſmu neſkai- tameem zilwekeem padarijis niknu poſtu pee wiſu dweh- ſelem)... Juhsu wezaki man bija neſen atkal jaſadroſchīna. Wiſus noſpeda tāſ, ka rauneneetis (laikam mahzitajſ) Gaikēs dehlu brihdinajis, lai ar Jums neſaeetas. Gaikēm newajadſeja to nekad wineem atſahſtit. Wiſi palika meerigi, ta ka es ari tur neſtahwu labā ſlawā, un ka mans zeffch neaiſwed taiſni uſ ellī, to wiſi likās tatſchu atſihſtam"...

Wiſs Zimſes wehlaſais dſihwes gahjums leeziņa, zik loti wiſch eenehmees un eedibinajees Waltera garā: Kristus

mahzibas turet par sawu zela rahditaju, fargatees no mari-
sejikas leekusibas, turotees pasemibā un peetizibā, usupure-
tees ar wišu sawu džihwibū sawam usderumam, zeenit
Wahzijā eeguhto iſglihtibu un zeenā turet sawus audſina-
tajus. Schee bijuschi Zimses džihwes fwarigakee elementi,
no kureem tad ari us wiha audſelkneem wareja iſpluhſt tas
pats gars.

Zik apſinigi, leetderigi un pareisi Zimse pratis ifleetot
sawu ſagatarwoſchanas laiku Wahzijā, redſams no 1a, ka
wirsch pa 1837. gada waſaras brihwdeenam apzeloja pa
leelakai teefai kahjam Seemelu- un Widus-Wahziju, lai eepa-
ſihtos ar tureenes ſemi un lauschu džihwes apſtahlkeem. To
paſchu wirsch darija 1838. gada pehz pabeigta ſeminara
kuſa. No direktora Dr. Harniſcha pabaltiits ar labwehligeem
eeteiſchanaſ rafſteem, wirsch ſhoreis demas uſ 4 mehneccheem
zela un apzeloja Reetumu- un Deenwidus-Wahziju, Elſaſu
un Lotringu, kuras torefi peedereja pee Franzijas, Schweizi,
Seemelu-Italiju un Auliſtriju. Zelojot wirsch apmekleja fla-
wenakos Wahzijas, ka ari daschus frantschu, Schweizes un
Auliſtrijas ſeminarus un zitas eestahdes un ſkolas un eepaſinās
ar wihi organiſaziju un eekahrtu. Schajā zelojumā wirsch
ſatikas ar eewehrojameem pedagogemeem un ſkolas wihereem,
eepaſinās ar wihi uſſlateem un ſpreedumeem, ſewiſchki jau-
tajumos, kuri atteezās uſ wiha nahkoſcho ſtahwokli ſeminara
direktora amata. Schis zelojums bija preeſch tahda zilweka
ka Zimse pamahzibū pilns. Sche bija jaunajam, pehz ſina-
ſhanam kahrajam zenfonim labs gadijums, eepaſihtees ar
ſwescheem apſtahlkeem, tos falihdſinat ar ſawas dſimtenes
apſtahlkeem un no ta ſmeltees daſchu derigu pamahzibū
preeſch ſawa nahkoſchā ſtahwokla džihwē.

Ari wehlakos gados Zimse uſnehmās wairakkaht zelo-
jumus kahjam pa laikam waſaras brihwlaikā pa Widſemi
un Kurſemi, lai eepaſihtos uſ weetas teefchi ar ſemes un
lauschu apſtahlkeem. Ta wirsch — laikam 1848. gada wa-
ſarā — apzeloja ari Austrumu-Widſemi, lai ari par ſho
ſawas dſimtenes tolaik mas daudſinato daļu dabutu pareisu
nojehgumu. Weeglā waſaras uſwaltā gebrebes, paſtalam
kahjās un farulletu Baltijas karti rokā, wirsch pahrſtaigaja
ta ſaulto Latwijas „maleeni“. Wirsch apmelleja ari daschas
no wiſnabadiſigakām buhdinam, lai ſche laudis teefchi waretu
norehrot wihi iſdeenischkā mahjas džihwē un darbos un ta
no wiſam puſem eepaſihtees ar tautas iſhſteem džihwes ap-
ſtahlkeem. Kahdā deenā wirsch zelojot nonahzis kahdā ma-

leenes krogā, tur drusku atpuhstees un stiprinatees. Krogā bijuschi wairaki ta apwidus laudis sapulzejuschees. Sinkelhriki wini noskatijs us sweschneeku. Zimse eesahka ar wineem farunatees, gan wineem echo to iswaizadams, gan ari pastahstidams. Kautini brihnumi tapa wehl leelaki, jo wini newareja isprast, kas gan tas par sweschho weesi waretu buht, kas runda skaibru latweeschu walodu un prot west attapigas farunas. Beidsot wini nesinaschanā novraktoja: "Deewinsch fasin, kas tas par zilweku. Rahjas winam kā semneekam, rokas kā mehrneekam, mute kā mahzitajam un galva kā leelkungam."

Sawu zelojumu pa Widus-Eiropu beidsis, Zimse 1838. g. septembra beigās nonahza Berlinē un eestahjās ar seminar direktora Dr. Harnischha starpneezibu kā brihwklaufitajs tureenes uniweritatē, tur winsch palika lihds 1839. gada junijam. Tur winsch nodarbojās ar filosofiskām, pedagogiskām un, us fawa labwehla mahzitaja Waltera wehleschanos, ari ar teologiskām studijam. Preetschlaſjumus par filosofiju un pedagogikas wehsturi winsch klausījās pee profesora Dr. Gablera, matematiku un didaktiku pee flawenā seminarā direktora Dr. Diesterwega un teologiju pee profesoreem Dr. Gossnera un Dr. Neandera. Kaut gan Hegels un Schleiermachers, ta laika labakee filosofi Berlinē, patlaban bija miruschi, kad Zimse tur nonahza, tad tomeahr wihi tee wihi, pee kuru kahjam winsch sehdeja, bija flaweni un strahdaja sawu milsu preekschgahjeju garā, dehstiidami wina sirdi to idealo zensibu, kura palika Zimses rakstura sihme us wiſu muhſchu.

Sawu muſikalisku isglihtibu Zimse dabuja no muſit direktora Hentſchela Weisenfelsē un profesora Ludwiga Erka Berlinē. Ar scheem abeem wihireem winsch stahweja wehl ari wehlakā dīhwē ūkarā, ūrakstotees ar ieem ar wehstulem. Schee wihi weizinaja wina attihstibū un pahrleezibu neween tā ūnā, ka daila mahfīliga dseedaschanā ir weens no labakeem un ūkmigakeem tautas isglihtibas lihdsellēm, tā ūkot tautas ūrds isglihtotaja un ūopeja, bet ari ar to, ka wini (fewiſchli Erks) gresa Zimses wehribu us tautas dseefmu ūopſhanu, norahdidami us bagatibu un ūrahſchaumu, kas winās atrodas. To eewehrodams, winsch wiſu sawu muhſchu neapnizis ūkopis dseedaschanu un beidsot ari godā zehlis muhſu tautas dseefmas.

Par Berlinē parvadito laiku Zimse pats raksta: „Kas toreis ari tik zaur kahdu pedagogisku laikrakstu stahweja ūkarā ar to gara gaifmas strahwu, kas ūcha gadſimtena trihsdefmitu

gadu sahkumā pahrpluhdinaja Wahžiju, tas manija winas vilnus ari muhsu juhemalā un sajuta fcho garigo firdspukstefchanu ari sawās kruhtis. Un ar fcho gaifmas strahwu nahzu ari es, latweeschu tautas behrns, zaur Waltera gahdibu ūkalarā."

Tā ar kreetnu isglihtibu isrihktots un us sawu nahko fcho amatu pamatigi ūgatawots, Zimse pahrnahza no ahrsemem atkal Walmeerā 1839. gada 17. junijā. Drihs winu usaizinaja, lai preefsch sawās atveramās skolotaju skolas ūrafstot wajadīgās latweeschu mahzibas un skolas grahmatas. Tam darbam atwehlot winam 3 gadus laika un lihds tam laikam minetam mehrkim nolemti 800 rubli par gadu. Jo tāi laikā wadoschās aprindas bija tāis domās, ka nebuhtu labi, dibinat skolotaju seminaru ar wahzu walodas mahzibū. Leekas, ka Zimse ari tuhlin ūhžis ispildit mineto lehmumu un kehrees pee latweeschu skolas grahmatu ūrafstischanas. Par pirmo winisch laikam atsinis ūrafstit Widseme s geogrāfiju. Ir usglabajees ar wina roku rakstits 73 lap-pufes leels manuskrīpts „Par Widseme i". Schi geografija ūrafstita metodiskā finā teizami un fatura finā īoti bagata, tā ka noschēlojams, ka wina nāv eespeesta. Par Widsemes leelumu runajot, ta tāi finā ūhdijsinata ar daschām zitām semem; tā no freewsemes neefot wehl $1/400$, no Wahžsemes gandrihs $1/14$, bet no wiſas semes wiſus wehl nawa $1/11000$. Ari robeschhu aprahdijumi ir sawadi. „Par Widsemi pahri no debefs ūhmem sawos laikos eet ūhdedama ūhninajumprawa, luhsis, leelais lahzis, puhks un wezs ūhninsch. Widsemei pret seemelu pusi papreelfschu nahk Igaunu seme, tad no muhsu juheras tas gabals, kas eestepjas lihds paſchai Peterburgai un ko fauz par Pinu juheras liholumu, patam Pinu seme, Lapu seme un weens gabalinsch no Normaniu semes (kas ar Sweedru semi beedrota), bet tad nahk leela ledus juhera lihds paſcham seemelim. Pret deenās widu nūmis nahk wiſpirmak weens gabals no Kursemes un Leishu semes, patam weza Polu seme un Ukrainu seme, patam Turku seme, tad leela widus juhera, tad leela Myprikas paſaules dala, zaur ko widus-linijs eet, bet kad ūhi paſaules dala isbeigta, tad atkal paſaules leela juhera lihds paſcham pret-seemelim." Tikpat plafchi apskatitas ari Widsemes austrumu un reetumu robeschhas. Tad jo ūhki apskatita Widsemes vērtikalā uſbuhwe ar kalneem, augsteenem, winu ūkaru un turpinajumeem. „Gefsch teem maseem kalneem, kas wehl muhsu Widsemē atrodas, nekahds warſch nāv useetams.

Tikai ap Wilindu useetot wara alminus, kureem swins klahtu un daschās Rigas aprinka weetās eelsch purwjeem reti alminai, kur dseiss klah. Eelsch purwjeem un ihpaschi Alashu un Siguldas draudse useet ari tahlus alminus, kas mihssti ir, kad winus iszel no flapjas semes ahrā, bet pee gaisa tiluschi lehniaam paleek itin zeeti. Schee teek smuki apzirsti un aplanteti, kamehr wehl mihssti un tad winus bruhkē pee buhweschanas. Klints-kalnus nekur nereds, kā weea tos kalka almina kraftus pee Daugawas un wehl zitās weetās. Kalka alminai pamīsam netruhkfst un ari gipis almins (gipschi) useetams daschās weetās it kā ne tahlu no Rigas. Grants almina gabali (ko wahzeefchi nosauz granitu) gandrihs pa wiſu Widsemi beest iskaifiti un winus bruhkē til labi pee buhweschanas, kā ari pee dīstrnu-alminai iskalschanas. Pee Gaujas wiſuwairak it leeli eesu krafti atrodami. Vati ſeme ir daschdaschada . . . Purwji deewamschehl netruhkfst gandrīhs nekur un ir laudis, kas ūkas iſrehkinajuschi, kā Widsemi diuolahrt til dauds neaugligas ſemes nekā augligas. Tomehr to war zeret, kā ar laiku no dascheem purwjeem warēs ūkeku uhdene notezinat, un tahlās weetās dabut it labas plawas waj ari labibai derigu ruhmi." Strahdajamas ſemes netruhkfstot; Widsemi warot warak lauschu uſturet, kā efot tagad. Widsemi ar uhdeneem no Deewa bagatigi apſwehitta. Tad ūkli apluhkota Baltijas juhra ar wiſeem lihtſcheem, lihkumeem un ūlam. Juhra apſkatita lugneezibas, tirdsneeziſbas un ūwejas ūnā. "Jo lai gan brehz un ūcheljojas, kā warēs tee laiki neefot, kas zitkahrt, tad tomehr wehl dauds tuhlfſtoschi zilwei ſee juhemalas ar ūweji ūeen pahrteef. No dauds ūlelam ūwim muhsu juheā gan nekahdas naow useetamas, bet netruhkfst ūfchi, dorſchi (durſkas jeb menzas), butes (jeb leſtes), aferi, ūndati, ūashchi, taimini, tirses, ūhgas, ūimbas, netruhkfst masi naglīni, kas daschu labu reiſi juhemalneekem dod paehſtees, netruhkfst wiſuwairak tās masas ūnges, kas til dauds laudim gahrdū ehdeenu un dīshwibas uſturu paſneeds." Tad aprakſitas ūngu ūwejas daschados gada laikos un pee tām ūletojamee tihlli. Wideneefchi brauzot waj 12 juhdzes tahlumā pehz ūngem; daschi aſnemotees ūnges pret ūdens labivu, bet daudſreis peerilot juhemalneekus. Zoprojam ūko plafchis Daugawas aprakſts ar wiſām peetekam; Daugawas kraftu aprakſis, wiſas nosiħme ploſtu, ūtruhgu un ūtineezibas ūnā. (Bagatos gados nonahkot kahdas 2000 ūtruhgas ar labibu, ūneem, ūkapejcem un daschu ūtū prezī ūjā ū Rigu, bet wahjalos gados ne 1000). Kā Daugawas peetekas plafchi

aprakstitas; Niweekestse, Pedeze, Kuje, Leede, Urone, Weseta,
 Behrse, Ogre, Leela un Masa Jugla. Wispehdigi Daugawa
 peenemot Leelo upi, kura iżzelas no Nemunas un Muħfas.
 Tad siħki un plaschi aprakstita Gauja ar wiśam peetekam,
 usdodot draudses, pa kuxam tek un istehlojot upju eewehro-
 jamakas sawadibas. Tāpat aprakstitas ari zitas Widsemes
 upes, kuras atrodas Widsemes igauju aprakstos. Behz tam
 aprakstiti eseri ar wiuu eemehrojamām ihpaſchibam. Tad
 apskatits klimats, stahdu, kustorū, putnu, abineku, kukainu
 u. t. t. valsits. Joprojam plaschi aprakstiti Widsemes eedsiħ-
 wotaji. Starp zitu par latweescheem rassits: „Lihds schim
 tee Latweeschi un Igaunia, kas andeledamees waj muischias
 us renti næmdami turigaki palika, dauds miħleja Wahzeescheem
 peebeedrotees, sawas fugas deħi faunedamees. Nu kamehr
 tee briħwlaiki zehluschees, no schahdas aplamibas gan leħ-
 nixam atradinasees . . . Tāpat daschi liħds schim to semes-
 kopschanu eerebuschi it ka geuhtu wehrgu darbu, — laikam
 tadeħi, ka ilgu laiku ar waru pee to dsiħti tikuschi. Bet ar
 briħwestibu ari schinu leetā zitads prahs laudim nahks.“
 Behz latweeschu un igauju walodu un wiuu islofschanu apskata
 apzereta eedsiħwotaju nodarboschanas. Beeminets, ka muischu
 ihpaſchneelēem ejot ar „brendawihna dedsfinaſchanu“ flitti, jo
 no wiśam malam us pilfehtu fawestais neko nemafajot. „Tā
 Juhrmaleeschi, Daugaweeschi un daschi esarmaleeschi strahda
 ar sweji un ar malkas andeli; Aluksneeschi, Sahlpileeschi un
 dasħas zitas draudses dsiħwotaji ar stipru linu kopschanu;
 Walmeereeschi, Ħħmeleeschi, Smilteneeschi un warbuht wehl
 daschi zitti ar apiau-audsfinaſchanu; Rauneneeschi, Smil-
 teneeschi, Trikateeschi un wehl zitti ar iħstii smalku un smuku
 aufschani. Breedeneeschi ar krehslu taifisschanu, Sliħzeneeschi
 ar kahpostu, salku un daschadu leħka saħtu kopschanu; Kri-
 muldeeschi un daschi zitti ar ahbotu un ogu dahrseem;
 Ruhneneeschi ar rovu kaufchanu u. t. pr. Bisħu-kopschana
 til ween ir, ka paſčai semei ko pahxtiħt ar medu un waſku.
 Dahrsa-kopschana dauds labaka un leelaka waretu buht. Rigas
 pilfeħta wiſuwairak zaur Kreewu dahrseelēem pahrteek.
 Tāpat ari lopu-kopschana wehl dauds masaka un fliftaka ne
 ka waretu buht. No Ukrainu semes allaschin wehl dauds
 wehrsħus peewed. Pabrikas (sawodi) ari naw lis dauds, ka
 waretu un wajadsetu buht. Par pabriku - leetam pahrleeku
 dauds naudas wehl aiseet us swefschu semi. 1820. gadā pa
 wiſu Widsemi flaitija 68 pabrikas, 1824. gadā eelsiħ Rigas
 ween bija 80 pabrikas. Zukur - pabrikas ir 9 waj 10,

glahtschu = schēuhni 9, ahdu sawodi 6, wadmalas un smalku homwillas audellu = pabrikas 4." Tad apskatita Rīgas tirdsneeziba — iswedumi un eewedumi. — Pehz tam aprakstiti viši 8 Widsemes aprinki ar aprinku pilsehtam un draudsem. Pee Rīgas aprinka loti plāschi aprakstita Rīgas pilsehta, viņas attahlums no zītam pilsehtam, tābdas pilsehtas stāhv viņai preti uſ seemeleem un zītam pasaules pufem. Pee draudsem usdotas robeshas, attahlums, eedīshwotaju skaitis, wehsture, eewehrojumi dabas, ruhpneezibas u. z. sīnā, upes, zeli, eseri u. t. t.

Schi geografija bijis jaufs pasahkums latweeschu skolas rafstneezibā. Waram eedomatees, zīk plāschi usplaukuſe nebuhtu schi rafstneezibas nosare, ja Zimse turpinatu scho fawu usdewumu zītu skolas grahmatu sīnā. Laikam no schi darba viņš pahrleezinajees, ka weenam zilwekam naw wiſ weegli, fastahbit daudsas skolas grahmatas latweeschu walodā, kura tolaik wehl mas bija iſkopta un mas attihſtijus. Tā Zimse teizis, ka schās grahmatas newarot tā ſakot kā fabrikā mechanifki pagatawot. Winam paſcham bija, protams, ehtak un parozigak, mahzibu paſneegt teefchi tai walodā, kūrā pats iſglihtojes un kūrā wajadſigās grahmatas jau gatawas pee rokas. Bes tam Zimse buhs bijis tai pahrleezibā, ka latweeschu tautſkolotaju iſglihtiba, tikai ſawas tautas walodā ween, waretu iſnahkt nepilniga un weenpuſiga. Ac wahzu walodu wineem atwehrtos pee-eja pee bagatas wahzu rafstneezibas. Kā Zimse wiſpaņrigi domajis par walodam ſawā seminarā, redsams no "Widsemes latweeschu seminarā plana", kūrū viņš iſſtrahdajis. Scha plana 5. §, kūr runa par "iſglihtibas apmehru un mahzibas preefchmeteem", scho preefchmetu ſtarpā mineta latweeschu, wahz u un kreewu waloda. Tik plāschi jau no paſcha ſahkuma bijuschi viņa uſſkati par draudses ſkolotaju iſglihtibu walodās. Pehz ilgakām pahrſpreeschanam par scho walodas jautajumu Zimse warejis kompetentas personas pahrleezinat, ka neefot eephejams, skolas grahmatas iā ſakot kā fabrikā mechanifli pagatawot. Bes tam latweeschu waloda un rafstneeziba wehl eſot tik māj iſkopta un attihſtita, ka wiſmaſ mehginaſuma dehļ jaleetojot uſ kahdu laiku wahzu waloda, kā mahzibas waloda. Ja dīſhwe wehlak to prāfchot, ka latweeschu waloda eewedama par mahzibas walodu, tad viņš nevretodamees peefkritiſchot nolehmaju domam. Beidsot walodu jautajums nezelschot seminarā atwehrtſchanai nekahdas gruhtibas, ne ſchkehrsčlus zelā. Atradischtot peeteekami dauds tādu au-

dsekau, kuri aprinku skolā waj zitās mahzibas eestahdes pamatigi sagatavoti, warefchot sekot ari mahzibai wahzu walodā.

Wispahrigi leekas, ka latweefchu skolas grahmatu jautajums no ta laika seminaru aprindās galigi atmests; jo ne pats direktors, ne ari kahds no wina pirmo kurku audselneem naw nelad nehmuschees faraksttit kahdu latweefchu skolas grahmatu, kuras tiklab seminarum, ka draudses skolam buhtu derigas. Weeniga grahmata no otrā kurfa audsekra ir Neikena „Wahzu walodās mahziba”, kuru winsch kā pirmo mihlestibas jūmi dahnina sawai tautai. Bet schi grahmata dereja tikai wahzu walodās isplatischanai latweefchu starpā. Ja seminaru aprindās valditu domas ari par latweefchu skolas rakstnezzibas attihstibu, tad drofchi ween kahds no wairak apdahwinateem audselneem buhtu kehrees pee kahdas latweefchu skolas grahmatas fastahdischanas. Tā ka mahzitajs Walters arween wadijīs Zimses iisglīhtibas gaitu, tad jadoma, ka ari schāi walodās jautajumā Zimse nebuhs rihlojees bes Waltera finas un warbuht ne bes wina eespaida un padoma. Muischneeziba, kā finams, nodomaja dibinal tikai Widsemes - latweefchu skolotaju seminaru. Tas buhs gaifschak noprotramis ari no dascheem turpmakeem aprahdijumeem, kā peemehram no ta, ka wina nolehma un dibinaja schkirtus pagasta skolotaju seminarus — latweefcheem un igauneeem atsewischku — ar ateezigu tautu mahzibas walodu. Šēnā Leeseres draudses skolotaja Inselberga sen. Iaikā Leeseres muischhas ihpaschneeks barons Schulzs kā weetejais basnizas preefschneeks nejaufchi usgahjis draudses skolā skolneekem wahzu walodās mahzibas grahmatas preefschā. Winsch tās wifas atnehmis, teildams: „Ko tad muhsu behrni mahzisees, kad wisi latweefchu ganu sehni mahzisees wahziski?” Wehlaf, finams, tiklab garidsneezibas, kā muischneezibas usflati pahrgrofijas latweefchu pahrwahzo-schanas jautajumā.

Landrahts von Bruiningts un Dr. Ferdinands Walters dauds puhlejušchees nodomata draudses skolotaju seminaru leetā. Bebz daschām eepreelfchejam puhlem Widsemes muischneeku landtags 1839. gada 11. julijs peenehma ar leelu pateizibu Waltera preefschifikumus dibinamā skolotaju seminaru leetā, atwehleja peeprafitos 500 rublus un luhdfa wiku, pagaidam scho skolu atwehrt Walmeeras draudses skolā un to nemt sawā wadibā. Jau 30. septembrī Walters sinaja landrahtu kolegijai, ka winsch Fahni Zimſi us 8 gadeem peenehmis par skolotaju pee seminaru un schās eestahdes at-

flahschānu pāsinojis avisēs ar schahdu fludinajumu: „Augstdi-
mūschās Widsemes herzogistes brūnneezibas un semes waldes
usdēvumā schagada 10. novembrī, kā Mahrtina deenā, atwehrs
schagada landtagā nolemo brūnneezibas tautskolotaju seminaru
preefsch latweeschu Widsemes pee Walmeeras, — un tapehz
wifus tos, kuri mehletos, lai tos usnem par skolnekeem, ar
scho usaizina, laikā preefsch tam wajadfigās pahrbaudischanas
peeteiktees pee parakstītā, io wehlakus peenahzejus atrādīs,
kā kurfa trauzetajus.

Walmeeras mahzitaja muischā,

30. sept. 1889.

Dr. F. Walters, mahzitajs Walmeerā.
Joh. Zimse, seminarā skolotajs.

Zensors un gubernās skolu direktors Napierisks neatlaħwa
scho fludinajumu eespeest „Rīgasche Zeitungā“. Bes tam
wirsch ar toreisejo Walmeeras aprinka skolas inspektorū Pachtu
ližis 9. novembrī protestu išteikt pret seminarā atlahschānu.
Generalgubernatoram Napierisks iſſkaidrojis, kā pehz iſſludi-
najuma nodomats atwehrt tautskolotaju institutu gluschi neat-
karigi no wišpahrejās skolu waldes; kā tur mahzis hot wahzu
walodu, jo nazionalos tatschu negribes hot iſſliktot par wah-
zeescheem, un beidot neefot peerahdits, waj seminarā skolotajam,
kursch fludinajumu lihds parakstījis, jel mas efot skolotaja
teefibas. Wehlač Napierisks zaur Walmeeras brugu teefu
usaizinajis Zimsi, usrahdit savas skolotaja teefibas un leezibas,
jo bes tām neweens nedriħkstot pasneegt mahzibu. Nebehda jot
par wiſeem schlehrschleem un kawekleem, Walters 1889. gada
10. novembrī, tā tad paſchā Mahrtina deenā, atwehra
seminaru Walmeeras draudses skolas telpās ar 10 pirmeeem
audsekkem, kuru starpā bija ari paſchā Zimses jaunakais
brahlis Dahwidis, wina lihdsstrahdneks wehlakos gados pee
latweeschu tautas dseeftmu harmonieschanas, un Jahnis
Ruggens, paſſiħtamais latweeschu dlejneks (Kad atnahks
latweescheem tee laiki u. z.). Kad tajā paſchā deenā draudses
skolā eesahklas ari seemas skola, tad ta pate publīka, kura bija
atnahku se us draudses skolas atlahschānu, pedalijās ari pee
seminara eeswehtischanas. No ahrdraudsem tikai weens
weenigs skolotajs bija atnahzis. Krehslai metotees, wehtrai
plosotees un bargam pehrkonam dahrdot, eesahklas eeswehti-
schanas akts. Bebz nodseedatas dseeftmas „Deewi Kungs ir
muhsu stiprā pils“ mahzitajs Walters tureja eeswehtischanas
runu, tajā ihpaſchi norahdidams us to, kahdas dahrgas

garigas mantas Deewž ar ſcho ſkolu grib dahwinat latweeſcheem. Pehz tam runaja Zimſe, uſſwehrdams ſchās iſglihtibas eestahdes nosihmi preefſch tautas. Schām runam peerewenojās wehl diwas, kurās aifrahdija ſchās eestahdes wajadſibu un tautas iſglihtibas ſwaru. Tā jaunajam direktoram bija eerahdits plāſchs darba lauks, no kura tik daudſ ſwehtibas pluhdis latweeſcheem un wehlak ari igauneeem, un jaund eestahde novehlela Deewa patwehrumā.

Pirmai eekahrtai Widſemes muifchneeziba bija atwehlejuſe 200 rublus. No ſchās ſamehrā neezigās sumas noprötams, ka jaunajā seminarā nekas nebija atrodams, kas ahreji kaut ka waretu greest publikas ewehribu uſ ſemi: bija tikai 3 jauni ſkolas galdi un weenās klaveeres! Wifs bija eekahrtots uſ to weenkahrfchako. Seminarā leetofchānā bija aldotas trihs iſtabas. Weenā dſihwoja Zimſe, otrā iſtaba bija par klaſi un trescho seminarā audſekni iſleetoja par guļamu iſtabu. Peepildijās wezais gudribas wahrds, ka leelām leetam eſot daudſkahrt mass eefahkums. Pirmajā kurſā bija 8 seminaristi un 2 klauſitaji.

Zimſe peelika wiſus ſawus ſpehkus, lai jaunajai eestahdei daritu godu. Tāpat ari audſekni wiſeem ſpehkeem puhejās ar uſzihtigu darbu un nopeetnu zeniſibu zeenigi fagatawotees uſ ſawu nahkoſcho amatu.

Jaunās eestahdes wajaschana no walſibas eestahdem pa tām ſtarpmi nebija mitejuſēs. Ar ofizielu rakstu 1840. gada 31. janvarī generalgubernatoris uſdewa, ka ſkolotaju ſkola ſlehdsama, bet reiſe ar to greeſās ari pee eefchleetu ministra, luhgdamſ, lai aiffargatu brumeezibas teefibas, atteezotees uſ ſkolotaju ſkolas dibinaſchanu Walmeerā.

Gubernas waldes padomneeks Schwebs, kurſch eefchleetu ministra lehmumu jau bija dabujis ſinat, rakſtija Walteram: „Aikal jauns pehrlona negaiffs welkas wirſū. Geſchleetu miniftriſ leef ſlehgta Tawu seminaru. Ja nu leeta nonahk lihds Tewim, tad iſſkaidro, Tew gan eſot japaſlaufa, tomehr Tu paturi teefibu, pret to iſteikt ſawu protestu, jo Tu neka nelikumiga neeſi uſſahzis. Tu ſlehgſhot seminaru un liſſi tikai pagasta un draudſes ſkolem tahlak paſtahwet. Tad tur-pini draudſes ſkolu tahlak, eepreefſch prahtigi aprunajees ar baſnizas preefſchneetu. — Sapienti sat!“

1840. gada 5. februari peenahza eefchleetu ministra lehmums, ka uſ apgaifmoschanas ministra pawehli seminars ſlehdsams, jo neeſot ne pagasta, ne draudſes ſkola, bet preefſch pehdejam iſglihtojot ſkolotajus, eewedot wahzu walodu preefſch latweeſchu audſekneem un noteizot ſewiſchku mahzibas planu

saweeem sevishkeem pedagogiskeem noluheem. Zahds seminars prafot talab stingrako usraudzibas tifumibas un mahzibas finā un tam jaftahmot skolu waldes usraudzibā.

Var eedomatees, zil fahpigī bija aiskerta jaunā seminarā skolotaja dedfigā firds, tad redseja sawu jauno darba weetu aifflehtu un darba lauku ispostītu! Bes tam jau par sevi gruhtā darbā wehl klaht schahdi smagi pahrbaudijumi un fiteens pehz fiteena. Naw schaubas, ka tahdi peemeklejumi kehras dīli un fahpigī klaht wina juhtigai firdij un wahrigai weselbai.

Walters darija pehz gubernas waldes padomneeka Schwebša padoma. Winsch sinoja landrahtu kolegijai, ka 7. februari slehdīs jauno seminaru un lihdsschinezos seminarā audseknus ar Walmeeras draudses peekrischanu pahrwedis u Walmeeras draudses skolas augstako klasī un tos mahzot nu atkal draudses skolotaja amatā stahwochais Zahnis Zimse, kas scho amatu jau 6 gadus ilgi peekopjot.

Landrahts brihwungs Bruiningks, kuram pee Widsemes tautskolu usplaukshanas leeli nopolni, kā pahrluhks apmekleja 1840. gadā par Walmeeras draudses skolu paseminato seminaru un sawā remissijas sinojumā ta pascha gada 19. augustā nodewa par Zimses pirmo darbibu schahdu spreediumu.

"Zimses personiba rahda, ka winsch ir ar gaischu prahtu, kreetns, noteikts un lehnprahtings wihrs. Kad scho wihru, bagati apdahwinatu, reds darbojamees sawā amatā, tad winam newar leegt wisaugstako zeenu. Sawus skolnekuš, 18 – 20 g. wezus jauneklus, ar attlahtu garu un swabadu prahtu, kuri dabujuschi gara augstako swaidijumu, kas zilweku pazel pahri pahr semafeem dīshwes mehkeem, aisgrahbi un aisrauj few lihds ar retu pedagogisku talantu apbalwotais skolotajs, ahrsemēs isglihtotais latweetis — Zimse".

Virma kurfa audseknus bija nolemts atlaist us 1843. g. 19. maiju. Bet 23. martā nodega Walmeeras draudses skolas namā, tā ka jaunā eestahde palika bes pajumtes. Brunezzibas klasses audseknus un wina skolotaja saudejumi bija 324 r. 70 kap. Zimse bija wisu saudejis; winam sadega grahmatas, to starpā wahzu klasēi, kurus winsch bija eegahdajees. Up to laiku bija nolemts apgahdat wina gihmetni, kurai lai winsch dotu kahdu parakstu. Winsch iswehlejās no Wallensteina pasihstamo teikumu: „Und sehet Ihr nicht das Leben ein, Nie soll Euch das Leben gewonnen sein“. Bet tā ka wina Schillera raksti bija sadeguschi, tad winsch pehz atmīnas no galwas parakstija: „Und sehet Ihr das Leben

nicht ein, Nie soll es Euch gewonnen sein!" Pee sawas leelās apšinibas un augsta zeena pret Schilleru, Zimse noschehloja māso pahrgrosijumu, to winsch tihschu prahtu nebuhtu darijis, jo winsch nepahrgrositu un neislaistu neweenu Schillera wahrdū, ja winam grāhmata buhtu bijuse toreis pee rokas.

Walters noihreja pagaidam Walmeeras aprinka skolas namā diwas istabas par 7 rubleem mehnēši. Weenā dīshwoja Zimse, otra bija par klasī. Audseklai dīshwoja privat-namos lihds tam laikam, kamehr kurſu galigi nobeidsa.

Wehlak landrahts Bruiningts gahdaja, ka seminaru galigt aizzehla us Walmeeras pilsehtu Baldina mahjā, kur tas palika, kamehr to 1849. gadā pahrzehla us Wasku.

Walters sinoja landrahtu kolegijai, ka pirmā kurſa audseklai gala pahrbaudishana un atlaishana notikuse. No scha sinojuma redsams, ka pa kurſa laiku pee 7 pirmajeem audseklneem 8 ziti wehl peenahkuschī flāht, no kureem tomehr weens, kas skolas disziplīnei preti darijis, atlaists, tāpat weens igaunis, kas tagad pa daļai eewesto latweeschu walodu newaredams ismantot, iſtahjees. Palikuschī 8, kuri uſtizigi zentuſchees, pefawinates pasneegto iſglihtibu. Walters leek preefshā, kurſu pagarinat wehl par z e t u r t o gadu, kad audseklai waretu ūchāi prakſes gadā eemahzītees ari kurlmehmo mahzīshānu, jo Zimse efot Walzījā ari us to sagatavojees un eegunis no pruhshu skolu waldes ūlawenu leezību. Bes tam audseklneem atliskos wehl laika, wehl jo pamatiņak sagatavotees us ūawu ūklotaju amatu. — Ūifi kurſu beiguschee audseklai bijuschī ari Terbatā un pee universitates nolikuschī mahjī ūklotaju eksamenu, lai tiktū dsehsti no nodoklu malfataju ūchīras, jo jaunajum seminarām, kā no waldibas neapstiprinatai ūkolai, nebijā wehl nekahdu teesību.

Par Zimses darbibū Walters pefihmē ūwā ūaojumā, ka winsch ar gluschi reti peeredsetu uszihitbu iſpildijis ūawu amatu un mahzības preefshmetos ar ūkloņeem wairak panahzīs, tā winsch pats (Walters) to turejis par eespehjamu, tā ka winsch par Zimsi warot iſdot tikai wiſlabako leezību.

Bik masturigi tolaik bijuschī ūaudīs, redsams no turpmāk eeweetotā „Widsemes-latweeschu seminarā plana” 38. §, kur ūazits, ka 35—40 rublis gadā leelākā dala ūenneelu waj ūklotaju neſpehščot malfat ne noteiktā laikā, ne wiſpahrigi. Tapehz pirmajā kurſā bijuschī jau ari 2 ūtipendiati, no kureem weenu ūturejuſe Walmeermuisčas von Löwensterna jaunkundse (wehlak grafeene Medem ūukmanos) un otru — Walmeeras jaunais

majorata kungs von Löwensterns, Rökenfē 1914. gadā miruschā Otto von Löwensterna tehws.

Scha kurfa laikā waj otrā kurfa sahkumā Zimse laikam usdewumā issstrahdajis jau wairakfahrt mineto „Widse-mes Latweefchuseminara planu“. Schis plans jo pilnigi raksturo Zimses ussfatus ūhmejotes us seminaru wišpahrīgi, kā ari us walodu jautajumu, tautskolotaju usdewumu, seminarā rihzibū, seminarā ūaimneezibas apstahkleem u. t. t. ūewischki. Plans pilnigi eewetots par ūewi ūewischkā nodalā.

Zimses darba kreetniba un nenoledsami labās ūekmes sagahdaja winam un wina eesahkot masajai eestahdei labu ūlawu wiſā semē. Tā talaika Umurgas un Ahrzeema mahzitajs von Knierims bija dewis Jura Neilena wezakeem padomu, lai suhta ūarvu dehlu us Walmeeras seminaru, jo „ta esot loti teizama ūkola“. Apstiiprinājs wahrds, kā „laba ūawa ir ūkahds, kas ar ūzīhtibas ūweedreem aplaistams“. Zimse strahdaja ar wiſu ūrdi, netaupidams ne ūawus ūpehkus, ne ūeselibu, tā kā wina ūeseliba otram ūurfam ūahkotees jau ūipri bija ūatrizinata. Newaredams ar 300 rubleem ween algas ūift zauri, ūinsch strahdaja ūeens pats, lai tāhdā ūahrtā ūeguhtu otram ūkolotajam nolemtos 200 rublus. Zimse ūspildijis ari ēhrgelneeka ūeerahkunus Walmeeras basnīzā.

1843. gada junijā ūsnehma otro ūurku ar 11 audsel-neem, to starpā wezā Walmeeras draudses ūkolotaja Bresches dehlu un mina draugu, wehlak plaschi ūashkamo mahzitaju un rakstneeku Juri Neikenu, tapat ari Kērisijahni Dīrni, wehlako Raunas mahzitaju. Darbs weizās labi, jo ūiflab seminarā ūadonis, kā wina jaunusāmtee mahzektī ūrahdaja ūzīhtigi un us to apšinigako. Ūikai materialā ūinā seminarā apstahktī ūrahroeja pahraf nabadsīgi. Widsemes ūuischneeziba bija ūamīsam atwehlejuse 500 rublus, no ūureem Zimses alga, kā jau minets, bija 300 rubli.

Par otrā kurfa audselneem ūinām, kā ūini, kā domajam, no ūawa audsinataja ūsmudinati, pa ūasaras brihwlaiku apzelojuschi Latviju. Kā ūuischā un dseedaschanā labi ūisko-loti, ūini ar ūawām us 4 balsim dseedatām garigām un ūaizigām dseeftmām tai laikā pahrlēidsa ūlaufitajus ūisur, ūur ūeen ūstahjās. Ūawā zelojumā ūini eegreesuschees ari ūuischās, ūur dseedajuschi un ūur tos ar ūewischku ūreeku un ūainibū ūsnehmuſchi un ūazeenajuschi. Ūur ūwehldēnās gadijuschees basnīzās, ūur ari ūeewkalpoſchanas ūuschkojuſchi ar ūawām mahkſlas dseeftmām us 4 balsim. Tā ūhee audselnai

54 - 5.9.80

bijuschi kā pirmās besdeligas Latvijā, kuras mēhstijuschas, kā lihds ar seminaru tautai atnāhžis jauns jaufs pamafars.

Kā generalkonsistorijas pēfehdetajam mahzitajam Walteram nebij wairs eespehjams ruhpetees par seminaru. Muischneeku landtags ismehleja 1844. gadā senako Krimuldas mahzitaju un wehlak bijuscho Terbatas teologijas profesorū Dr. Ulmanis par Widsemes laukskolu padomneeku (Schulrat). Ar to bija nodibinats jauns, pastahwigs fewischks laukskolu pahrsina amats, kura teeschai pahrsinai nodewa ari Zimses seminaru. Šis vihrs ruhpejās par seminaru un Widsemes skolu buhschanu ar tahdu paschu dedsību kā Walters. Ismehlets par skolu padomneeku, Ulmans rakstijis Zimsem minetā gada 6. novembrī starp zitu schahdi: „Jo ilgak es to leetu apšveru, jo wairak iſrahdas, kā muhſu ſkolai, kure es nu zitadi newaru uſſtatit, kā k eſter u ſkolu, kur audſi- nat Widsemes ſkolmeistarus, kureem reiſe ar to wajaga buht par mahzitaju palihgeem, ehrgelnekeem un draudſes ſkolo- tajeem, un kureem par wiſam leetam wajadſigs: 1, Basni- zas-religifta pamata. Pee ta peeder: kreetna eepaſihschanās ar Deewa mahrdeem, un paschu tizibas modinaschana, eemih- lot basnizas palihga lihdselkis us ſwehſtāmibū. 2, Kā au- dſeknos nemodina aplamu kahri pehz ſinatnem un neeroſinat dſinu, p r e e k f ch ſ e w i s ſinachanās arween gribet eet tah- ſak, bet kā winus no pascha ſahkuma peeradina, uſſtatitees par ſtrahdnekeem pee ziteem un preefch ziteem. War e- ſch a n u wajaga uſſwehrt un daudſkahrt eelausit un tas ſi- namā atteegzibā kā par wiſam leetām wajadſigais jaleek pee ſirds. 3, Nedrihſt notilt nekahda pahrtautoſchana (Entna- tionalisiren). Wahzu waloda jamahzas, bet newis us tautiskuma rehķina (nicht auf Kosten der Volkstümlichkeit). Droschi ween preefch muhſu „lauschu“ nahkoſchā galvenā amata ar to wairak paſaudets, kā eeguhts. Tikklihds winu nahkoſchē ſkol- neeki wiņos eeraudſis wahzeeti un winus paschus ſkoleni wairs neusluhkos par ſew wiſtuwak ſtahwoſcheem tautas bee- dreem, tad ir iſſuduse Deewa dota mihlestibas un uſtizibas ſaite un wehl daudſ wairak. Skolotajs ſtrahdās ar gluschi zitadu dedsību, ja wiņa ir dſihwa apſina: faru tautu es gribu pazeli u. t. t. Tapehz es Juhs wehl reiſ ūzeſchi lu- hdsu, wiſam luhgſchanam (Andachtſübunq) un wiſai religijas mahzibai likt notilt pa latwiſki“. Zimses ſatifikme ar jaun- eervehleto laukskolu padomneeku un otradi bijusē draudſiga un ſirſniga. Us Ulmana preefchlikumu ſcho seminaru ſauza par „keſteru ſkolu“, kuru tā tad uſſlatija par iħſtu baſnizas

eestahdi. 1848. gada landtags iſſtrahdaja jaunus Widsemes semneeku likumus, kuros stahweja ari tuvaki noteikumi par laukſkolam un ſkolotaju iſgħihtibas eestahdem, kuras wiſas padotas laukſkolu wiršwaldes un konfitorijas pahrfinā. Kā finams, fchis likums 1849. gada 9. julijā Wisaugstaki apsti- prinats un lihds ar to ari „keſteru ſkola” dabuja likumigu pamatu.

1845. gada 27. februari ari pats Zimse pehz nolikta eksamina Terbatā pee uniwersitates eeguwa mahiſkolotaja leezibu, no kuras redsams, ka wiſch weħsture, geografijs, algebrā un geometrijs, peerahdijis labas, aritmetikā loti labas un wahzu walodā teizamas finafchanas. Schahds folis wiňam laikam bijis wajadſigs, lai eeguhtu ſkolotaja teefibas Kreewijā, kur, ka finams, ahrsemju ſkolas leezibas neatſina par pilntee- figām.

Pa to laiku, kamehr seminarra teefibas un wiſa eestahde likumigi nodibinajās un nokahrtojās, ruhpigais Widsemes laukſkolu gahdneeks landrahts Bruiningks bija miris. Wiňa weetā nahza nu par seminarra tuvako aifstahwi Lugaſchu muisħas iħpaſchneeks, landrahts barons Brangels. Wiſch dewa preeħx seminarra ehkas un dahrsa wajadſigo grunts- galu bes matħas, wadija pats jauna ſkolas nama buhwi un gahdaja ari zitadi, ka seminars wareja nodibinatees un uſplaukt.

1849. gadā Zimse pehz 10 gadeem atstahja Walmeeru un pahrzeħlaſ us Walku, us kureeni pahrzeħla ari seminaru. Wiſch ee-iħrejjas ar fameem audsekkneem Walkas pilfeħta un palika tur us ihri, kamehr jaunais seminarra namis nahza gataws. Tifai 1853. gadā jauno namu wareja nodot semi- nara leetofchanā. Minetā gada rudenī Zimse eegahja jaunajā, diwstahwu namā, kur wiſch palika lihds fawam muhscha galam, strahdadams pee fawa sweħtibas pilna draudses ſkolotaju iſgħihtofchanas darba.

Tāi paſčha 1849. gadā Zimse, eekam pahrzeħlaſ us Walku, nodibinaja fawu dſimtes dſiħwi, apprezedams Rigaſ Leelās gildes wezakfa Gustafa Moliena meitu Johānu Luifi. Sawas apprezesħonās gadā Zimse dabujiſ no bruxneezibas 200 rublu leelu gratifikazijs. Wiſch laulats Rigaſ Petera bañizā no pilfeħtas superintendenta Dr. Poelchau. Wiňam bija lemts tifai iħsu laiku baudit laulibas dſiħwi; jo pehz 7 gadeem, 1856. gada 31. maijā, nomira wiňam laulatā draudſene. Zimsem bijis weens dehls Emils Kahrliſ Andrejs, dſimis 1851. gada 6. dezembri, bet pehz 9 waj 10 nedelam nomiris,

un 3 meitas, Anna, Luise un Johana. Abi, mahte un dehls dus Lugaschu kapfehtā pee Walkas, kur beidsot ari pats Zimse guldits. Ta laika seminara audselkni newar deesgan noflawet schäss kundses teizamās ihpaschibas un noschehlot saudejumu, kahds ari seminararam zehlees ar winas nahwi. Schäf fehrut gadijumā Ulmans rafstijis no Peterburgas 12. junijā 1856. g. Zimsem kotti draudsigu wehstuli, kurā firfnigeem wahrdeem issaka sawu lihdsjuhtibu un apbehdinato meerina un preezina. Peemin beidsot ari, ka 10. junijā pats bijis audiencē pee leisara un labwehsligi un schehsligi usnemts. Kuršu beiguscheem audsekneem suhta sawu fweizinajumu un Deewa fwehtibas nowehlejumus. Zimses meitas wehl tagad pee dsihwibas. Isnemot schos patlaban atsikmetos behdigos gadijumus, Zimses dñimtes dsihwoja klusū par fewi un winam nebija nekahda plascha satifme weesigas sadsihwes sīnā. Pehz wina kundses nahwes atnahza wina mahfas, pirms Johana Strunki, tad 7 gadus wehlač Kristine wina namā, usnemtees nama mahtes peenahlumus, kā ari buht par audsinatajam par bahrenitem palikusčām 8 masajām meitenitem, Zimses meitami. Zimses tresčā mahja Anete išpildija mahjas faimneezibas waditajas weetu, wadidama paschu un seminara audselku faimneezibu.

Ar 1856. gadu beidsas seminara otrais laikmets; jo schajā gadā wina lihdschnejais aissstahws, Dr. Ulmans, atkāhpās no Widsemes laukskolu padomneeka (Schulrat) amata un aissgahja us Peterburgu par general-konsistorijas wize-presidentu. Ulmana weetā Widsemes muischneeziba eezehla par Widsemes laukskolu padomneeku toreiseju Mahlpils mahzitaju R. von Klotu, kas schāi amatā bija lihds 1871. gadam.

Ta tas laikmets, kamehr Ulmans kā pirmais Widsemes skolu padomneeks bija amatā, preefch seminara taī sīnā eewehejrojams, ka schi jaunā eestahde pa to laiku eemantoja materielā sīnā droschu stahwoqli un wajadfigās telpas; tad Klotu laikmets it ihpaschi tapehz eewehejrojams, ka wina laikā nokahrtotas seminara ekonomiskās buhschanas. Ānapi gan bija wiss eemehrits, tomehr wiss gahja sawu kahrtigu nodibinatu zetu. Tīkai eefahlkumā gan ižehlās starp Klotu un Zimſi tillab mahzibas, kā ari ekonomisku jautajumu sīnā deesgan noopeetnas domu starpibas.

Zimses darbs seminārā bija peelihdsfinams nama buhwei zela malā, kur netruhlfst dauds meistarū. Par teescho preefch-neeku winam bija, kā finams, no brūnneezibas eewehelets

laufskolu padomneeks — arween kahds mahzitajs. Nebuhdamis pedagogis, daſchs no wineem labprah negribeja atſih metodu wehrtibu ſewiſchki pirmmahzibas ſkolās; tāpat ari ne to, ka ſkolotajeem der jo plafcha un pamatiga iſglihtiba, lai pilnigi ſpehtu apjaust audſinachanas un metodes pamatojumus psichologijā. Zimſe turpreti zentās pehz eefpehjas dauds paſneegt wiſpahr-iſglihtojſchas mahzibas; jo zitadi maſ attihſtiteem audſekneem buhtu tikai mechaniski eefpehjamis eerahdit kahdus metodiskus panehmeenius, bes kahdas eelfchejas iſprachanas. Ta laika mahzitaji wiſwairak baidijas no ta, ka no seminarā audſekneem neisnahkot eedomigi, augſprahrtigī brihwprahrtneeki. Schās newehlamās ihpafchibas wiſi domaja nowehrſt ar plafchi paſneegtañ tizibas mahzibam un laizigo mahzibu jo ſchauru aprobeſchoſchanu. Schee uſſkati ſawā ſiaā parahdas ari seminarām wiſlabwehligalā laufskolu padomneeka Ulmanā jau agrak aiftahſtitā wehſtulē Zimſem. Kahds ſtahwoklis Zimſem no ſahkuma bijis pret 1856. gadā par laufskolu padomneeku eeſehleto mahzitaju R. von Klotu, nōprotams no ſchahdas 1857. gada 25. aprilī rafſtitas Klotu wehſtules.

Uſrūna wehſtulē: Wohlgelobter Herr! Šahkumā Klotſ paſiao, ka uſ Walmeeru aifgahjuſchā mahzitaja Waltera weetā wiſch nu luhdfis Lugaschos eenahkuſchō mahzitaju Ulmani, paſneegt seminarā bibeles ſtahtu ſtundas. Zimſe tam lai eedala ſtundas, kahdas tas wehlas un peefchēr pee pahrſpreſchanam un leezibam tahdas paſchias bals ſteſibas, kahdas bijuſchias wiſa preeſchgahjejam. Zimſe ſnojis par kahdu audſekni A., kureſch gan rahdot labu gribu un newai-nojami uſwedotees, tomehr tik maſ apdahwinats, ka warbuht buhtu faudſigaf, priwata zelā dot padomu iſſtahees, neka beidſot atſlaht bes gala leezibas. Uſ to nu Klotſ atbild, lai Zimſe eepreeſch aprunajas ar tizibas mahzibas paſneedeſeju mahzitaju Otto, waj mahzitaji ſawos preeſchmetos atſihſhot audſekni A. par leezibas zeenigu, jeb waj ari pehz wiſu domam naw nekahdu zeribu.

Tahlač Klotſ rakſta: Pee ſchās paſchias reiſes man ſchehl, ka juhtos peefpeets, atteezotees uſ Juhsu pehdejo wehſtuli iſſazit, ka par ſpihti wiſam puhlem, ar ko Juhs mehginajuſchī mani pahrleezinat, it ka baumas par nabadſigo ekonomisko ſtahwokli, kahds Jums eſot pee keſteru ſkolās, it nebuht neefot no Jums zehluſchās un Juhs pee ſchām laufskolu wiſwaldi aifkarofchām walodam nemas neefot wainigs, tomehr tik maſ iſdeweess. Jo weenfahrt, ta naw

pirmā reise, ka es to esmu dīcīdejīs, bet jau pagahjuſchā rudenī man teiza kahda dahma, kura pee mahzitaja Waltera ilgatu laiku uſturejusēs, Juhs eſot fuhdſejuschees, zīk ſoti geuhta Jums iſtſchana, tā ka man, kad nu ari brugu fungs par to runajīs, gandrihs jatīz, wifa Walka buhs taīs domās, Jums eſot nabadsīgs ſtahwolkis. Otrfahrt Juhs ari man daschadās reiſes iſteikuschees par ekonomisko kruſtu, kas Jums neſams. Kad es nu tuhlin pehz eefkata laukſkolu wirſwaldes kafes grahmataſ un ifgadejā budſchetā — uſ ko man, gaxam ejot, jaſaka, pateesi newajadſeja, ka Juhs leekateeſ domajam, wehl Juhsu wehſtules — newareju peekriſt ſcheem Juhsu uſſkateem, ari wiſpahrigi atſhstu par newihrifchfigu, weenumehr aſkal fuhdſetees, tapehz ka jau iſkatram ir kahda weeta, kur wiñam kurpe ſpeesch un ja wiñam ſchis ſpeedeenſ top nepaneſams, war apſkateeſ pehz kahdas jaumas, kas wiñam labak der, jo kurpe jau naw neweenam peaugufe: tomehr lihds ſchim man nebijs nekahda eemeſla, par to pret Jums kaut ko iſteikt, tapehz ka es to uſſkatiju par ſawſtarpeju uſtizigu ſirds iſwerdumu, kuru es weenumehr protu zeenit. Bet kad nu man laukſkolu wirſwaldes ſekretars ofizieli paſinojis, wiñaam eſot jautajums zelts preeſchā: „Wai mehs (t. i. laukſkolu wirſwalde) liſſim ſeminara direktoram badu zeest?“ — tad bija pats par fewi ſaprotaſms, ka es newareju fluſu zeest, bet pret Jums newiſ — ka Jums labpatiħlas iſteikteeſ — iſrahdiſt waſiřdibu, bet gan daudſ wairak — ka Juhs wehſlak pareiſak iſſakateeſ — pahmeſdams un rahdams iſrunatees, un es gan domaju, ka esmu eewehrojis wifu faudſibu, peelidams wehl gluſchi leeki „ja tas ir pateeſiba“ — (es domaju, tahdi bija mani wahrdi pehdejā wehſtulē). Ja nu Juhs buhtu ſawos iſteizeenos pahrprasti, ko ſinamis pehz wifa eepreeſchējā gan waretu peenemt, tad Jums par to wiſpirms un paſcheem jaſdaras weenigi ar brugu fungu baronu Wolſu, kuraam Juhs, ka Juhs jau paſchi ſakat, mineto iſteikumu eſot fazijschi un ſtarp to laukſkolu wirſwaldes lozekli, kas man ſcho ſinu ofizieli paſneedſis, nekahda zita wiđus perſona nenahk preeſchā, tapehz tad ari iſleekas gluſchi nepeederigi, ka Juhs tahdu awotu apſihmejat par „tradiziju“ (taunā noſihmē). Bet ja Juhs, labdſimufchais fungs (wohlgeborner Herr), tizat, ka es Jums netaiſnibu darijīs, tad Jums ſtahw fuhdſibas zelſch uſ laukſkolu wirſwaldi waſā; tomehr es netizu wiſ, ka Juhs turklaht riſkotos ſawām intrefem par labu, tapehz ka Juhs eewehrodamis es atſinu par labaku, Jums rakſtit, neka ſcho leetu zelt

preefschā laukfolu wirswaldei. Bet pret fewi es noleedsu wehstule wehl tahla par scho leetu rafitit, tapehz ka man wairak lo darit, nela tahda weida korespondenzes west ar Jums.

Atkaujat nu man pehz scha ofizielā gabala manā wehstule, uj fo man Juhsu wehstule preefspeeduse, peemetinat daschus, pateesi labā nodomatus wahrdus. Ikkatrē, kas mani kautzik pasihst, sin, ka ta naw mana daba un parascha, aši usstahtees tajos peenahkumos, kureos mani nostahdijis Deewos, "kuram mehs tatschu wiſi kalpojam" un darbibu faruhgtinat kahdam, ar kuru es pehz fawa stahwokla eſmu ſpeefts stahtees atteezibās. Ari Juhs droſchi ween no muhsu pirmās fatikschandas laika newarefat fazit, ka buhtu truhkuſe laipniba un atſiniba. Gewehrojat tatschu to, fo es Jums jau wiſlehnačā un draudſigakā weidā mutes wahrdeem eſmu teizis un domajat uſ to, ka muhsu farakſtischanās ihſteni ir ofiziala, pee kuras weegli war tapt par wajadſibu, ka ta zelama wiſai kolegijai preefschā, tad Juhs droſchi ween eeturefat peenahžigo toni un neaifkustinaſat leetas, kureas tur it nebuht nepeederas. En Juhs nu gan domajat, mihlais Bimses kungs, kahds eefpaids uſ teem ziteem kungeem jaatſahj ifteizeenam, ka tam: „Juhs kahwusches ſew dot padomu, Šawu darbu (t. i. atlaiſto keſteru ſkolneeku farakſtu lihds ar aprahdijumu, kur wiñi ifleetoti) pefuhit uſtiža m ee m labwehleem un ar to apbrunojuſchi wefelu partiju, lai waretu ſtahteeſ preeti reaſzionarām uſma hžibam“, — kur Juhs tatschu ſawu algu fanemat no wiſas brumneezibas un wiſa keſteru ſkola lihds ſchim bijuſe wiſas muſchneezibas leeta; waj lam naw jaſrahdas ka ſmeekligai augſprah̄tibai, kad Juhs ka wiſekolotajs pee muſchneezibas eestahdes iſſataſees, it ka Juhs peederetu pee kahdas partijas waj zeretu tikai uj weenas waj otras partijas, kurpreti Juhs daritu gudri, ja iſſiltos, ka nesinat ne par kahdam tahdam partijam muſchneeku ſtarpa. Apdomajat joprojam, zif augſprah̄tigi un jozigi tas teem kungeem ifleekas, kad gandrihs wiſur iſſkan zauri un laſams ſtarp Juhsu rafſtu rindam, it ka Juhs ſewi uſſatitos par keſteru ſkolas lihdsdibinataju un uſnemtu no brumneezibas jauniswehletos waditajus, uſraudſitajus un ekonomiſkos, ka ſinatniſkos pahrvalditajus pee ſchās eestahdes Šawā augſtā apſinā — un kad Juhs domajat, ka Juhs aifkar landtagos, ja tur nelabwehligi iſſakas par keſteru ſkolu, kamehr daudſi landtaga fungi nesin waj pasihst Juhsu wahrdus un tapehz wiſi uſtraukumi war buht wehrsti tikai pret laukfolu wirswaldi, kurai uſtizeta ſchās eestahdes wadiba. —

Bet man Jums ari jaſaka, ka es pateesi neturu wiſ par gluschi nepamatoteem uſſtatuſ, kuri gandrihs wiſzaur neveen pee muſchneekeem, bet ari pee maſzitajeem walda: ka daschs labs no muſhu ſeminariſteem iſgлиhtibas weida un mehrā uſſchahwees paſraſ augſti un naſ peemehrotſ muſhu tautas ſkolotajeem, t. i. no latweeſchu un igauau tautam, kahdas wiſas tagad atrodaſ un wehl ilgi tahdas paſchbas buhs, un ka es it ſewiſchki tapehz til ilgi eſmu apdomajees, galigi peeremt to goda pilno uſtizibas amatu, ko man bruaneeziba dewufe. Taifni eefkats Juhs burtniza par pedagogiku un didaftiku (Schehl, ka ſchi burtniza naſ atrodaſa. Tulk.), kuru es jau ſenač dabuju, ka ari peefihme no Turaidas ſapulzes proto-koleem, ka Juhs ſaweeem ſkolneekeem (jo tee jau repreſente to ſapulzi) eſat laſijschi preefchā apzerejumu par Belagijs pedagogiku, mani noweda pee ſchās paſrleezibas, kuru es pee pehdejeem atlaſchanas eſameneem par noschehlumu otrkaſt atradu par apleezinatu, tas ir no eſkamena geografijs — pee kura Jums nepeetifa ar paraſtaſ geografijs rokas grahmataſ ſaſtopameem peerahdijumeem par ſemes lodes weida iſſtatu un wiſas eeplakumu pee abeem poleem, bet muſhu tautſkolotajeem likat peerewt wehl weenu peerahdijumu par jaunakā laikā no ſiſikeem ar ellas pileemu iſdaritu mehginc-jumu, kaſ apleezinot ſemes galu eeplakumu, un Juhs ar redsamu labpatiku pee ta paſkawejatees. Tahdas leetas nepa-wiſam nepeederas, mihiſais Biſmes kungs, muſhu ſeminara maſzibā, bet tas jaatſtahj augſtakām iſgлиhtibas eestahdem un tas war tikai flanu eenest pee teem, kureem naſ par to nekahda ſpreeduma. Es ſiu, zif loti mans augſti godajamais preefchahjejs ſchāi amata (Ulmans) no puhelejees, lai nowehrſtu ſchahdus paſrſpihlejumus (elſtravaganzes), bet ari tuhlin ſahlumā atſina, ka ſchis tas tai ſinā wehl darams. Taifni tapehz es Juhs tuhlin pagahjuſchā waſarā luhsu, ka Juhs atmineſtees, lai Juhs zif ween eeſpehjams iſwairitos no newajadſigeem ſweſchwahrdeem pee ſawas maſzibas, jo tee man iſleekas tikai ka gresnoſchanas ar ahrejeem wiſuleem, ar kureem tahdu, kam ir eefkats, newar apſchilbinat — un eſmu Jums preefch mahzichanas un audſinachanas mahzibas par preefchihmi eeteizis Bormana grahmatu un leetofchanai — ari kad es pehdejo reiſ biju pee Jums, kad mehs ſaruna-jamees par wehſtutes mahzibu, es liku pee ſirds, iſwehleſtees pehz eeſpehjas popularu un korektu grahmatu. Tas pats jau ari bija man prahṭā, kad es pehdejo reiſ brihdinaju no ta, lai newajadſigt neeegahdajas grahmatas preefch ſkolneekeem.

Mums janokahpj lejā no finatnisskā augstuma, ja mehs gribam ar saweem skolneekem pareisi rihkotees — newis muišchu ihpaſchneku un pensiju turetaju skolas iſtabās — jo tas weenumehr buhs par nepatikſchanu, ja mehs us to audſinam un iſglihtojam un ar pilnu teefibu, bet latweefchu un igauuu tautskolās un basnizskolās — un ka tur wehl daschs labs keſteru skolas audſeknis paſtrahdā daudſ atſchgarnibas un mulkibas, tapehz ka wiſch to leetu daudſ par augſtu klahſta preeſchā, tas ir deewamschehl tikai wairak kā pateesi. Muſhu audſkeem wajaga pehz eefpehjas tahdu mahzibū ſanemt, kahda wineem japaſneeds tahlaſ — zitadi mehs wiñus ſabojajam (verpfuſchen) — tee ir mani labi pamatoſi uſſlati; mums naw eefpehjams 3 gados pee tas neiſglihtibas, ar kahdu wiñi eefstahjās, tik tahlu aifwest, ka wiñi patſtahwigi ar daudſ bagatigaku weelu waretu noſtahtees ſarvu ſkolneku preeſchā, tapehz ka wiñi neſinatu to pahrwaldit; aif to tad ſchis ir tas klintrags, pee kura wiñi pa laikam peedauſas un tas noteek jo wairak tapehz, ka mahzibas finatniffais weids (forma), kahdu wiñi bauidiuſchi, wiñus daudſfahrt nowada us eedomibu un padara mahzitaju labeem padomeem nepeejamus, tapehz ka wiñi ſewi turas par gataweem pedagogeem.

Tapehz tad japaſeek pee maneem iſteizeeneem: Tikai wajadſigas rokas grahmatas eegahdajamas un tas naw iſ-wehlas ſehzito ſkolu (gimnaſiju augſtakō klaſu) mehrauklas — nekahdas tahdas grahmatas kā Heyſes wahzu walodas rokas wahrdnizas, kura daudſ ir eelſchā, kas muſhu ſkolotajeem gluschi leeks un newajadſigs un turflaht ari daudſ malſā. Tee ir mani uſſlati, kureem jau nu Jums wajaga padotees, lamehr es eſmu ſkolu padomneeks. Bes tam es wehlos un ſagaidu, ka Juhs man turpmak wahrdā ſaukſat to wadoni, pehz kura Juhs naheſchā puſgadā nudemajuschi paſneegt kahdu jauneeſahkamu mahzibas preeſchmetu, lai es to waretu pahrbaudit wiña popularitates ſinā. Es wehlos ari turpmak redſet peſſuhtitu pahreſkati par mahzibas gahjeenu, kahds lihds ſchim tajos 3 gados iſnaemts zauri, un beidsot es Juhs luhdſu, likt norakſtit ſarakſtu par bibliotekas grahmamatam, lai es ſinatu, kas patlaban jau atrodaſ ſeminara ihpaſchumā.

Es wehlos, ka Juhs peenemat manu labo padomu un es Jums apdroſchinu, ka ta buhs wiſlabakā ſeminara aifſtahwefchana, kahd wiſch nokahpj no ſawa eedomatā augſtuma un audſeknus par to padara, par kahdeem wineem

buht wajaga. Mehs nedriks tam ahrsemju seminarus bes faut ka tahala peenemt wiſā wiwu ſinā, jo mums ir zitā ſemē jaar, ka teem; tapehž wajaga arklim un ezescham pee mums buht zitadeem.

Eg atwehlu eegahdates 2 kerras un 3 logu aifkarus, ka ari rehkins, ko Juhs man nodewat un kas jau pa dałai aismakſats, kad es neſen biju Rigā, no manis peenemts. Mahlpils mahz. muischā, Juhsu

25. aprili 1857. g.

R. v. Klots, ſkolu padomneeks.

Sakat Juhs ari Swaigsnit*) fungam, ka es mehginaſchanos latweefchu waj wahzu pantu taifischanā atrodu par nederigu un luhdsu to atmest.

Schi laukſkolu padomneeka Klota garā wehſtule bija wajadſiga, lai redsetu, ſem kahdeem preefchneeleem un kahdos apſtahlos Zimsem bijis jaſtrahdā. Ur wajadſigs bijis firſnigas fajuhſmibas uſ ſawu amatu un ſprausto mehrki, lai ar preeku un uſupurefchanos wiſeem aprobeſchojumeem par ſpihti neatlaidigi waretu ſtrahdat. Zimſe wairakſahrt dabujis uſaizinajumu uſ labalam, dauds eeneſigakām weetam Peterburgā, bet wiſch toſ atraidijis. „Baltijas Wehſtnefis“ ſawā atſaukſmē par Zimſes rakſturu un amata dedſibu tapehž rakſtijis ſchahdus pateefus wahrduſ: „Zik loti Zimſe pats mihiļoja ſawu amatu, tas redſams no tam, ka wiſch nebuht netihiļoja pehž augſtaſām un wairak eeneſigām weetam, bet palika weenumehr ſawā „ligſdā“, ka wiſch to mehſda teift, neſkatootees uſ ſawu pahraſ knapo algu“. Ur panefigu iſturiſu, un nelokamu uſtiziſu ſawā darba laukā wiſch beiđot pahrlēeziņaja ari ſawus ſenakos pretineekus, ka wiſa uſſahltais zelſch ir pareiſs. Ta ari tas pats laukſkolu padomneeks Klots kahdus 8 gadus wehlaſ, 1865. gada 16. novembrī Zimsem rakſtidams, to uſrunā ſawā wehſtulē ar „augsti zeenitais draugs“ (Hochgeſchätzter Freund). Ta paſchā wehſtulē Klots Zimsem paſino, ka wiſch lizis Widſemes laukſkolu wirſwaldei preefchā, Zimsem peefchārt ſemi-nara d i r e k t o r a tituli, kam ari ſchi walde peefrituſe. No ta laika Zimſi wiſpahrigi godinaja par ſeminara direktoru. Klots nobeids ſawu wehſtulē ſchahdeem firſnigeem wahrdeem: „Jums firſnigi atwehledamees, Juhs ſweizina Juhsu R. v. Klots“.

*) J. Swaigsnits bija no 1850.—1853. ſeminara audſelnis un no 1857.—1859. par ſkoločaju pee ſeminara.

Neween Zimsem vascham, kā seminara waditajam bija īapeedīhwo daschi nepamatoti pahrmetumi; arī par wina audselneem sawā laikā paustas nelabwehligas atsaufīmes. Tā mahzitajs D. 1859. gada 5. dezembri rakstijis: „... No- wehrojama arween wairak azimredjsama swahrstīfchanās starp latweeschu un wahzu isgħiħibū. Behdejā punkta finā man dauds wainas jadod muħfu kesteru skolai. Par skolotajeem draudses skolas ir kesteru skolas audsekni, — laudis, kuri pa- schi nolifuschi latweeschu swahrkus, un ne reti ar jaunajeem swahrkeem u swilku sħi eedomibū un augstprahħibū — ja ne pat wisbehdigakā weida brihwibas feħrgu (libertinismu).”

Mahzitajs G. sawā finojumā raksta 1860. gadā: „... Otra leeta bija latweeschu skolotaju seminara dibina- schana, ahrsemes isgħiħtotā seminara skolotaja Zimses wadibā, pirms Walmeerà, tad Walkā. Seminara nosihmi es eeraugu eelx ta, ka ar to wiśma salais dota eespehja, ar wina audselneem tautai peewest jaunas atsħishħanas, isgħiħtibas un tikumibas mantas. Wiśpirms gan Ullmanim wajadseja peħz pirmo se- minaristu atlaxħħanas aċċistaw tees prei pahrmetumeem: tur isaudsinot tikai mahżiskolotajus un newis draudses skolotajus, un finnajis spredu: Meħs gribejam ahbolus un efam pomeranzes dabujuschi — għażi no mutex us muti. (Zita wariazija: Meħs gribejam kartupelus, bet efam apfessiñes da- bujuschi). Daudji no pirmeem audselneem pateeffi bija ari droſchi, paschpatizigi un augstu prafibu zehlejji, faut gan no wiżejja pahkrahs jidu zauri wareja redset wiċċapahr semne- ziflo jehlibu un neweklibu. Wineem bija dauds kas nolee- kams un dauds kam jaizziħnas zauri, eekam wini preeħx fe- wiś un seminarum wareja eementot u stiżiħbu un mihlestibū. Bet toomehr peħz kahda laika parahbijs wimu mahżibas metodē minetās eestahħdes labee aukkl. Rakstīfchanā, lafi- schanā, rehkinasħchanā wairs tikai pa l-kbissiħx ħnejja! Bet isleetoja iż-żejjen metodes ar wairak waj masal isweizibas. Bet par wiċċam leetam tagad wareja ar labo metodi fekmigi weżinat wahzu walodas, weħstures, geografijs u. t. t. prafchanu, kā tas redksam ppee daudseem no wim u skolnekeem, kuri tagad ir darbā kā katecheti waj pagasta skolotaji waj pagasta skriħweri, żaimneeffi u. t. pr. Ur wineem tauta eeplu hdu jaunia gariga dsħiħwiba. Godi talab teem wiħreem, kuri isz-żiġi seminara dibinafchanu! Meħs ta laika beedri finam, ka wineem ilgi deesgħan bija ja- pazeefch nizinasħchanā, eekam wini eeguwa atsħishħanu fawwem puhlineem”.

Mahzitais R. raksta sawā 1859. gada 3. septembra at-sauksmē par sawu draudsi: R. draudses skola fasneeguse peh-dejos gados ar to jaunu usplaukumu, ka tajā peenemis Walkas ķesteru skola isgħiħlotais skolotajs. Tagad zerams, ka schi skola arween wairak un wairak išpildis sawu uđewumu, buht par augstakas tautas isgħiħibas koptumi un ari par isgħiħibas weetu nahkotnes fahdschu skolmeistareem. Ari G. draudse grib schinī gadā peenemt serwischku draudses skolotaju, kureħx tāpat Walka isdarijis sawas studijas".

Mahzitais W. raksta 1860. gada 10. februari: „Leekas gan, ka naw bes kahda eemesla no dauds pufem iſteiktas fuħħisbas par to draudses skolotaju basnizai naidigo un pre-tigo stahwokli, kuri no Walkas ķesteru seminara isnahkuschi. Jo wairak nu schee pehdejje atrod pee muhsu basnizai ween-alldigas aprinka lauksolu waldes aifstahweschħanu wiñi ahreja stahwokla finnā pret mahzitaju un skolu basnizas preeskħneeku, jo wairak wehl wiñi ahreja drofschiba weizina eelschejo ne-ħpejju un neprafċhanu, wiñi weħrribu peegreest audsekmu ihxti pateefai isgħiħibai, kura tatschu weenigi eelsch ta waretu pa-stahwet, ka skolotajs skolnekkus waditu, wiñi ar praħtu eemah-zito ismantot Deeva walstibas kalpoċħanai. Ihpaschi tapeħż mahzitais nedriħx religijas un weħstures mahzibū iſlaist no rokam; wiċċapahrigi tad ari tikai tas skolas muhsu aprinki ihxti usplaukusħas, kur ihstenibā mahzitais ir galwenais skolotajs un draudses skolotajs mahza tikai lasit, rakstit un warbuht ari reħkinat, bet zitadi ari neko dauds wairak, kà iſpilda aktar-hottotaja jeb peepalihħsetaja (repententa) weetu. Tà tad darba nasta wiċċos tajos preeksħmetos, kuras newar „metodiski“ (t. i. pehż seminara audsekmu walodas „mechaniski“) mahzit, gul u mahzitaja kameesħchein, kuream blakus religijai jamahza weħl teħwija weħsture, wiċċapahriga teħwija un bibeles geografija, daudsfaħrt ari weħl reħkinasħana un dseedasħħana, bet tur-llaht drofschi ween weħl jaħarraga mahziba wahzu walodā, lasiħħanā un rakkisħħanā, ja tajā grib kaut fo apmeerinoħschu panahkt. Saprota ms, ka tikai wiñam preeħi rafsteenu zaur-luhloħschana un pamahziba muhsu semneeku likumos, kura ari schee preeksħmeti usnemti mahzibas planā . . .

Sinams, latweetiba un wahzeetiba ir-pee mums sawe-nota tikai pa bihstamo siħkawħzeetibas tiltu. Ja nu tik-dauds draudses skolas audsekmxi sper sawus folius u sħo tiltu, tad par sħo virseenu war tikai preezatees, un neraugotees u wiċċam pahrejäm breefim, tomehr tas ir-fwarrigs d-sinellis, muhsu dahrgas semes basnizas effiżenzes dehli lilt

wahzu elementam no deenas deenā arween wairak nemt wiršroku."

J. Uffers, seminara audseknis no 1865.—1868. sawā preefschafijumā Rujenes semkopibas beedribā 1884. gada 1. julijs: "Waj Zimse teesham pelnijis, ka winam peeminiu želam?" Šaka: Kā iekatrī jaunai, neerastai leetai sawi pretineeki, peekriteji, draugi un aissstahwji, tā ari Zimsem, wina darbam un audselneem netruhka pretineeku. Daschi pahrmeta, ka Zimse seminaristus mahzot par augstu; tee paleekot lepni, kahdi skolotaji ne par ko nedrihsfot buht. Kāhda mahzitaja zeenigmahte suhtijuſe draudses skolotaju, kas seminarā mahzijees, tipat tā wezo, kas naw bijis seminarists, ar behrnu preewitem un laulibneelu zimdeem us Weranu, tos tur pahrdot. Wezais skolotajs gahjis bes kahdas pretofchanās pats; turpretsi jaunais naw wis pats gahjis, bet suhtijuſe sawu puifi. Tas neefot nekas zits, tā leela lepniiba.

Wehl ap 1868. gadu Lāudonās wezajam draudses skolotajam B. bija iekatru svehtdeenas rihtu wehlakais pulksten 8. jabuht mahzitaja muischā, kur daschfahrt nekas zits naw bijis ko darit, tā mahzitajam us rakstamu istabu japeenes sahbaki, ko istabas meita nospodrinajuse. Tā ka draudses skola ir otrā puſe Aliweefstei, tad wehlā rudenī un pawasarā ledum ejot agrā rihta tumſā pahrluhſchana pahr upi bija saweenota pat ar dſihwibas breefman, jo toreis wehl nebija pahr upi pastahwiga tilta. Kad wezā skolotaja palihgeem, seminarā audselneem, bija jaispilda sawa prinzipala weeta, wini gahja tikai us deerwahrdū sahkumu us baſnizu. Bet to istukoja wineem par augſprah̄tibū un preefschneku nezeenishanu.

Zimse pats bija ihſtas peetizibas un pasemibas wiſpilnigakā preefschihme. To peerahda wiſa wina dſihwe, iſtureſchanās pret sawām preefschneezibam un mahzitajem, tā ari paschaisleedfigā kalpoſchana Widsemes skolu leetai pee ſamehrā deesgan knapas iſtilfchanas. Tā tad winam pahrmeſt, ka wiſch ar sawu eepaidu iſaudſinajis uſpuhtigus, augſprah̄tigus skolotajus, ir tihra launprah̄tiba. Kā wiſch pats pee wiſas sawas pasemigās peeklahjibas tomehr ſinaja pret wiſeem iſturet sawu zeenu un perſonigu paschapsinu par sawa darba wehrtibu, tā wiſch ari nekawejās audselneem atgahdinat, lai zenschās tā dſihwot un strahdat, ka nepascaude sawu zeenu un naw jaſaudē sawa wihrifchka paſchapsina.

No kahdas Neikena 1860. gada 12. julijs Zimsem rakſtitas wehſtules ſatura pahrleezinajees, turu par peenah-

fumu, pateesibas labā noskaidrot walodās, kahdas sawā laikā plaschi bija isplatijusčas par Widsemi par Neikena atteezibam pret Zimſi. Ta stahſtija, ka Neikens, kaut gan senak bijis Zimſes audſeknis, tomehr gribejis sawu wezo ſkolotaju gaſt no seminarara direktora amata, līkdamš Widsemes mahzitaju ſinodei preeſchā, lai wina weetā eezel par seminarara waditaju kahdu teologu, kas seminarara audſeknus ſtingri mahzitu un audſinatu kristigā, deewbijigā un basnizas garā. No minetās wehſtules redſams, ka iſpaufstām walodam naw nekahda pamata, bet winas laikam iſzehluſchās no ſchahdeem apſtahlleem.

Walmeeras aprinka mahzitaji uſdewuſchi Neikenam, wiu wahdā dot ſinodei atbildi uſ eepreeſchējā gada ſinodes peepraſijumu: ko mahzitajeem darit, kad wiu draudſes peeteizas kahdi jaunekli, kuri gribetu kafpot pee miſijas darba; kur winis ſagatawot, eefam tee war eeftahtees Leipzigā wahzu miſijas augſtſkola? Pirms ſcho atbildi jaſtahdijis, Neikens luhdſis no Zimſes atſaukni par ſawām domam, waj pee seminarara nebuhtu eerihkojama kahda klase, kur minetos jauneklus ſagatawot.

Pebz pilnigi godbijigas uſrunas: „Augſtizeenijamais Zimſes fungſ,” Neikens ſawas wehſtules ſahkumā aifrahda, ka intreſe preeſch paganu miſijas topot arween dſihwaka kā wiſās ſemēs, ta ari pee mums un ſpeefhot uſ paklaufibu Kristus bauflim, kura Wixam ari patihlamaka, neka tilai naudas un aifluhgſchanu upuri, ko lihds ſhim feedojuſchi. Rodotees praſiba, teefchi personigi peedalitees no muhsu baſnizas puſes un tāi noluſkā dibinamas miſijas ſkolas. Pebz wina domam tagadejos apſtahllos iſnahktu lehtač, weenlahrſchak un leelderigak, ja pee seminarara eerihkotu paralelklasi kahdeem 4—8 miſijas ſkolnekeem un tos ſagatawotu uſ Leipzigas miſijas eeftahdi. Laiſſchanā, rafſtischanā, ſihmeſchanā, muſikā, matematikā, geografiā, wehſtūrē, wahzu walodā, religijā wini waretu kopigi (waj blatus) mahzitees ar seminaristeem, bet latinu un greeku walodu un kas wehſtits wajadſigs, wineem waretu paſneegt kahds teologijas kandidats, kureſh kā palihga ſkolotajs pee seminarara ari wiſpahrigi waretu paſneegt religijas mahzibu. Wiſās zitās kopejās atteezibās ſchis kandidats ſtahwetu ar ſaweeim miſijas ſkolnekeem ſem seminarara direktora.

Tahds bijis Neikena plans, kuru wintsch ſchajā wehſtule apſihmē par „wehl besweidiga embrija apmehra aprahdi-jumu”, kuru warbuht zelſhot ta gada mahzitaju ſinodei

preefschā. Beidsot Neikens luhds, lai Zimse buhtu tik laipns un neleegtos pasjāot sawus uſſatus un sawu spreediumu ſchā jautajumā, jo tee winam buhtu no swara pee projekta motiweſchanas ſinodes preefschā.

Ko Zimse uſ ſcho wehſtuli atbildejis, naw nahzis finams. Tikai finams, ka mahzitaji preefschlikumu pahrspree-duſchi diwās nahkamo gadu ſinodēs un atſinuſchi, ka fe-wiſchku miſijas ſkolu eerihkot buhtu neweetā, atremtu ſawam uſtiram labu teefu no miſijas dahwanam un weena ſkola otrai buhtu par ſchlehrſli, kamehr warbuhi abu ſkolu wadi-taji nesin waj labi ſatiftu u. t. t. Wifs ſchis nodoms un preefschlikums palika, ka finams, neispildits. Utteezibas ſtarp Zimſi un Neikenu bijuſchas weenmehr paſchas firſnigakās.

Zik loti augsti Zimse tureja ſawa ſeminara un wiſas ſkolotaju kahrtas godu, redſams no wairak atgadijumeem. Ar ſenalo Kalfnawas - Weetalwas mahzitaju un prahwestu Aug. Döbneru winam bijuſe ſarakſtiſchanas ſchahdā gadijumā.

Stukmanu muſchias Sofijas ſkolas wezais ſkolotajs Dawids Neulands 1869. gadā 22. aprīlī bija rakſtijis Zimſem, ka prahwests A. Döbners Odſeenes muſchā A. Domnera klahbtuhtnē teiziš: Walkas ſeminars eſot nozelts par weenu pakahpi ſemak. To dſirdejis ari Neulanda draugs, Stukmanu meſchfargs Peters Linde, kura dehls Kahrliſ patlaban (10. furſā no 1868.—1871.) apmeklejot ſeminaru un kurech tadehl palizis domigs un ſchaubigs. Abi nu peeprāfa direktoram Zimſem, waj prahwesta iſteizeens par ſeminara kurſa paſeminaſchanu eſot pamatots waj ne.

Sakarā ar ſcho atgadijumu Zimſes papiroſ uſeeta ſchahda wehſtule no prahwesta A. Döbnera:

Loti zeenijams kungs!

Atribildot uſ Juhsu 8. julija rakſtu, kuru pehz ilqakas prombuhtchanas tagad ſanemu, man jaſino ſekofchās.

Man preeks, ka Juhsu ſeminara andſekneem ſawa audſinachanas weeta mihla, bet tapehez wini lai neapgalwo, ka Walkas ſeminars ſtahwot Terbatas ſeminaram lihdſigs. Iau abu ſkolu ſtatuti war wineem par to dot ſtaidribu. Ja es to eſmu ſazijis pret Andreju Domneru, kuru daschadi eeweherojumi pamudinajuschi ſawu dehlu aifdot uſ Terbatu, — kaut gan es to droſchi newaru atzeretees, — tad es tikai pateeſibu eſmu ſazijis, un man jabrihnas, ka kahds no Juhsu ſkolnekeem pee ta nehmis peedaufiſbu, un ka Juhs atſinuſchi par puhtu wehrtu, tadehl wehl man rakſtit. Juhs eſat

Sawā weetā strahdadami dauds panahkuschi un ar Deewa
palihgu wehl dauds fasneegsat, bet tapehz tomehr paleek
Juhsu eestahdei weenmehr sinamas robeschias spraufstas.

Juhsu

Kalnawas mahz. m.
24. julijā 1869.

padewigais
Aug. Döbners.

Zit wehrigi Zimse sekojis ikkatram spreediumam par
latweescheem un winau rafstneezibu, aissargat turklaht faru
audselmu labo flawu, redsamis no schahdas A. Döbbnera wehstules.

Augsti godajams seminar-inspektora kungs!

Juhs nemaldatees, ja Juhs sem A. D. „Rig. Zeitungas“
1867. gada 17. numurā mellejat apakschā parakstijuschos,
tāpat kā ari es nedomaju buht maldijees, sem J. Z. tās
paschās awises 176. numurā Juhs atradis. Juhs peefihmem
pee maneem isteizeeneem minetā rafstā man gan pa dālai
jaapeekriht; — bet pa dālai tee man ari jaatralda. Aiklahtā
rafstā es to negribetu, — jo es esmu peedfihwojis, kā ar to
neween neneeka nepanahē, bet nowed pahri robescham. Aiklaujat
man tapehz, kā privatā wehstulē ar Jums isrunajos. Galwenā
leeta ir, kā Juhs mani pareisi saprotat, — wihrs, kuram es dodu
wīsu zeenu, un preefsch kura es ikkatrā laikā pazelju zepuri, jo
ispildit amatu un ar godu ispildit, kahdu Juhs kopsch 30 gadeem
un ilgak eexemat, ir wīsa goda zeenigs.

Jums jau gan ir taihniba, ja Juhs fakat, „objektiwa
pahrpluhdinaschana nepastahw“ t. i. wehl naw, un aissrahdat
us leeleem robeem latweeschu rafstneezibā, kureis wehl weegli
waretu pawairot, — bet taisni tas jau ir tas, kas mani
padara faihguschi, kā sarafta dauds tuffchu blehau, kā leekas,
beeschi tifai azumirkligas materialas pelnas dehl. Saudit
pirk, tapehz kā wini fajuht wajadsibu pehz leltiras, un wineem
no ta neka naw. Tā es saprotu pahrpluhdinaschanu. — Kā
tee no Jums, augsti godatais inspektora kungs, isglihtotee
skolotaji (un no teem jau nu tagad ir wīss wairums Widsemes
skolotaju) turklaht naw peedalijusches, par to preezajos, —
minetā rafsteenā es labi newareju schķirt kursemneefus no
widsemneefem. No pehdejeem mumis ir atfihstami labi
darbi, — un man tas lotti nebija pa prahtam, kā Tehrauda
rehkinu grahmatas otru dalu mehginatā weidā newareja
dabut zauri. Grahmata bija pahraf plascha un ieela, prafija
leelus isdewumus preefsch drukas, bet zehlās turklaht wehl
schaubas, waj wina jau tagad buhlu leetojama preefsch muhsu
draudses skolam.

Sihmejotees us klasikeem ir Juhsu kriterija gluschi pareisa: kam klasiku wajaga, tas lai lafa originalu, — bet ar tahlač issazito es newaru buht weenos prahdos. Bebz manas pahrleezibas taisni no wifas kulturwehstures ar pahrleezinofchu skaidribu peerahdams, ka tauta zitu tautu klasikus neprot zeenit, ja pat nefapratis, pirms winai pašchai naw tam lihdsiga originala, lai buhtu kahdā laukā buhdams, ko usrahdit. Leischi pratis peekabinat pee fawa Donalaitifa, wahzeeschi pee nibelungeem, portugaleeschi pee fawa Luisiffadi un angli pee fawa Schelfspira, — jeb prosaisskā pee Platona, Aristotela u. t. pr. Kur latweeschi waretu peemetinatees? Tur truhfst. Tam lihdsigs war iszeltees tikai originalā, un tad tas kristalisejas tahlač.

Neweens naw tahlač no ta, kā es, latweeschu feeweeshu kahrtai noleegt smalkakas firds juhtas. Es esmu par dauds ilgi dsihwojis latweeschu starpā, lai winus tai sinā waretu pahrprast. Bet ir diwejadi, smalkakām juhtam buht firdi, un tās isglihtot ar rafkneezibu un mahkslu. Lihds pehdejam muhsu latweeschu feeweeshu dsumums attihstijees tikai ishemot pawifam masu datimu, — un pat no tās mums wehl jaatschēr weena dala, kura, tapebz ka naw iħstā mehrā isglihtota, weegli pahrglihtojas fchliħbi.

Tik tahlu manas peesihmes. Nu wehl kaut kas! Juhs buhsat tai paſchā ar A. D. parakstītā rafsteenā lasijschi, ka azumirkli nodarbojas ar latweeschu bibeles walodas pahrlaboschanu, — swariks darbs! Leelwahrdes mahzitajš Kroons paraugu lizis eespeest — preefeschlikumu, kas pahrbaudams, pahrlabojams un no dauds puſem apswierams. Deewamschehl eeweefusħas loti dauds drukas kluhdu. Waj Jums nebuhtu ta laipniba, klah tħeliklos 6 eksemplarūs iżdalit kompetenteem wiħreem — un ari Baſchi weenu apskatitu. Mehxs buhsim Jums loti pateizigi, ja Juhs Sawas peesihmes man peesuhiitu un ari zitħus eroñinatu, darit to paſchu.

Saxemat zeenishanas istekumu no

Fawa

Kalšnawas mahz. m.

7. augustā 1867.

pademigā

A. Döbnera.

Zimses darbibas wiſjaukakais laiks, kuru wiſch ar preeku peemineja, bija pirmee 25 gadi. Wiſch pats rafsta: „Tās bija gaixħas deenas, swabadas no pehzlaiku sinamo eenaidigo trauzejumu eespaideem; tas bija miħlīgs pawafars, kas gatawoja daschu zeribas fehjumu“.

1864. gada 22. junijā nosvineja seminara 25 gadu pāstahweschanas svehtkus, kuru pilnīgs aprafts tālak eeweetots semīschķā nodalā. Sarvu draugu, zeenitaju un audselau pulzīnā wiensch ar gandarijumu wareja atpakał noskatītees us sawu darba lauku un par usdihguscho sehku, par audselibas jałoksnību nōpreezaatees, issaukdamēes: „Mass stuhrit's war dauds auglu dot, ja winu ihsti apkopt prot”.

Utsīhdama Zimses uſīzigos puhlinus „Festeru ſkolas” labā, Widsemes laukſolu wiršwalde apbalwoja winu us ſcho seminaru 25 gadu jubileju ar 250 rubleem un no dascheem landtaga lozekleem paſneedja winam ari 250 rubļu leelu naudas balwu. Landrahtu kolegija un Widsemes laukſolu wiršwalde pēſuhtiņa Zimsem us jubileju atſinības un pateizības rafstus, kuru pilnīgs fatus ſafams apraftā par seminara 25 gadu jubileju.

1869. gada 31. oktobrī toreifejais Zehfu-Walkas aprinka laukſolu valdes preefſchſehdetajā, landrahts barons Fr. Wolfs uſaizinaja Zimſi par lozekli pē ſchās valdes ſehdem Zehſis, jo tikkab wiſpahrīgi ſpreeschot par ſkolu leetam, kā jo ſewiſchki, tad pē ſkolu revidentu ſinojumeem jaſahrfpreesch par daschu draudſes ſkolotaju raiņam, truſkumeem u. t. t., wiensch wehlotees seminara direktoru kā labu leetprateju klaht ar ſaweeem padomeem. 1870. gada 11. junijā notika komiſijas ſehdes Rīgā brunineku namā, kur pahyspreeda par tautſolu ſtahwolli un apſtahwleem. Us ſcho ſehdi ari Zimſe bija uſaizinats, pē kām winam atlihdsinaja zela un uſturas iſdewumus pa to laiku, kamehr tam bija jaufuras Rīgā. Par ſcho ſehdi Zimſe iſteizees ſekofchi: „Tur man bija iſdewiba nowehrot, 1, zīk dauds laukſolu wiršwaldei ko darit, eekam tautſkolotaji war eesahkt sawu meerigo darbu; 2, tur es wareju pahrlēezinatees, ar kahdu nopeetnību, lehnprahību un apdomu (apſkātu) ſchi angſtā walde nolemj un iſpilda wiſus ſchos nolehmumus un rihkojumus. Dahda ſehde bija tapehž preefſch manis wiſaugſtā mēhrā pamahzofcha”. Par preefſchſehdetaju ſchinī komiſijas ſehdē bijis landrahts, wirſbasnizaſ-preefſchneeks von Mensenkampfs no Terbatas.

1871. gads bija eewehejoms seminara dſihwē; jo draudſes ſkolotaju seminaru reorganiseja, tas ir: lihds tam laikam pastahwoſchu weenas klaſes ſistemu atzehla un wiņas weetā eemedā pirms triju, wehlač 4 klaſu ſistemu. Ta kā von Klots 1871. gada 15. septembrī atkāhpās no ſkolu padomneeka amata, tad wiņa weetā pagaidam eeweheleja mahzitajū Theodoru Pſeili no Terbatas. Schis ir tas pats

wihrs, kas 1867. gadā lika Widsemes mahzitaju simodei draudzes skolotaju seminara reorganizācijas projektu preefschā, norahdīdamis uz to, ka ar wairaklašu sistemu seminarā, kura wezaklām klasem pēfschikramas leelakas teesības nekā jaunaklām, isnihzinaschot to uspuhsto lepno garu, kas weenklases sistemās laikā eeweefees pee seminaristeem. Vaj ščis no Pfeila apsfihmetais gars pee seminara audselneem no ščis reorganizācijas pateesi issudis, naw tizams; bet tas gan wehlač peerahdijees, ka weenprahktibas gars, kas agrak walbijis winu starpā, stipri masinajees. Tā tad Pfeils sawu ihsto nolušķu, kas apsfihmejams ar latinu parunu divide et impera, safneidsis. Kā pagaidu skolu padomneeks Pfeils lika sajust, kahdu zelu winsch seminaram bija nodomajis eerahbit, gribedams pahrgrofit gan seminara programu, gan skolotajeem uslīkt wairak stundu. 1872. gada 16. martā Pfeils ar rāstu prāfijis, lai Zimse un skolotajs Balsons usnemas miruschā skolotaja Petersona dabas stahstu un igaunu stundas. Kad Zimse wina preefschlīkumam nepeekrita, tad leeta nahza laukskolu wiesswaldes preefschā, kura Zimses ussfaktus un isskaidrojumus atsina par dibinateem un atstahja seminara mahzibas programu nepahrgrostu un skolotajus pee senakā stundu skaita. Ščis atgadijums pahrleezinaja laukskolu wiesswaldi, ka starp Zimsi un Pfeilu pastahvo tautskolotaju audsinafchanas finā tik leela starpiba, ka ta nekahdā finā naw islihdīnamā. To eewehejrot tad ari notika, ka nahkošchais landtags, kam bija jaiswehl jauns skolu padomneeks, neeezehla wis Pfeilu, bet ta laika Smiltenes mahzitaju H. Guleki, kas no 1872.–1889. g. fabijis ščai amatā. Wina laikā seminars dabuja mehgīnasfchanas skolu un jaunus laukskolu mahzibas rullus un instrukcijas.

1873. gada 11. februārī Trikates dseeda tāju beedriba Zimsi eewehejuse par sawu goda-beedri un to pasinojuse ar firsnigu lihdsrafstu, kura zildina wina nopelnus kreetnu tautskolotaju sagatawoschanas un dseeda fchanas weizinasfchanas finā.

Ari Peterburgas Latweeschu labdarības beedribā Zimse bijis par goda-beedri.

„Latweeschu drāugu beedribā“ (lettische literärische Gesellschaft) Zimse jau 1841. gada 15. septembrī usnemts par beedri un beidot eewehelets par goda beedri (skat. Magazin der Lett. Litter. Gesellschaft 16. Bandes 8. Stück „Jahna Zimses peeminai“ no mahzitaja J. Neulanda).

Kā jau sawā weetā minets, Zimses stahwołlis pret daschadām fahrtam un tāpat ari tautibas jautajumā bijis ahrkahrtigi geuhts. No jaunlatweeschu puſes winam pahrmeta, ka wiſch neefot deesgan tautiſks, wiſch vahrwahzinot tautu un atſweschinot to no sawas tautibas.

"Baltijas Wehſtneſcha" 1871. gada 18., 19. un 20. nūmurōs parahdijsas ralſts "Par ſkolam" no pſeidonima Gedauta. Tas bija Jahnis Klawiņš (ihſtenibā Klawiņš), ſeminara audſekniſ 8. kurſa (1862.—1865.), kurſch weenu gadu (1867.—1878.) bija par ſkolotaju turpat vee ſeminara, wehlak ſtudeja teſeu ſinatnes Terbatā un Peterburgā un bija Želgawā un Rīgā par adwołatu. Par Walkas ſeminara mehrki eſot uſdots, ka Klawiņš laſijs tautas apgaismoschanas ministrijs 1861. gada ſchurnalā: „tautſkolotajuſ ſagatawot, kurei lai ſtarp igauneem un latweeſcheem iſplatitu kristigu un it ihpaſchi wahzu iſglihtoschanu, paglabadami tautibas elementus.“ Walkas ſeminaru ſauzot par "ſchleſteru ſkolu", bet neweens no wiſa audſekneem neefot par ſchleſteri uſ ſemem pee latweeſchu baſnizam. (Klawiņš laikam ſem ſchleſteria wahrda ſapratis ſwanitaju un baſnizaſ apkalpotaju). Taħlač Klawiņš ralſta: Walkas ſeminara "eerie" ir tahda, ka lai latweeſchu un igaunu jaunelli ſawus tehwu-tehwu tikumus un walodu tik drihs, zif ween war, atſtahtu un aismirſtu. Tautas labakā audſe, te 4 muhros dīchwodama, nedabu ar ziteem zilwekeem ſaliktees, un it ihpaſchi ar latweeſcheem ne, kas wiſu walodu runā. Wiſas mahzibas paſneeds wahzu walodā (tikai weenu ſtundu par nedelu latw. wal. mahzibu), ſeminaristi ſawā ſtarpā runā tikai wahzifki, ari ar direktoru un ſkolotajeem runā tikai wahzifki. Schis ſeminars ir eerozis preeſch wahzinaſchanas . . . Gefeſlot daschas leetas mahzija latwifki, ka religiju; ari rihta un waſara luhgſchanas tureja latwifki. Ar laiku latweeſchu waloda gandrihs pawiſam iſſuda . . . ſeminars neatſiħst religijas iħsta ſwara un ſwehtuma. Religija te ir tahds pats lihdſeklis, ka zitas leetas preeſch wahzu walodas mahzifchanas. Daschi no audſekneem prot labi wahzifki, daschi pawidam, daschi pawiſam mas. (Te japeemin, ka no latweeſcheem bija wiſi gluſchi labi wahzu walodas prateji; igauneem gahja ar to druſku geuhtat).

Kā redſams, Gedauts (J. Klawiņš) gan neusbruħk Zimsem ka ſkolotajam, bet pahrſpreesch to eeftahdi, kurea ſtahweja Zimſes wadibā, un wiſu ſeminara eekahrtu. Tomehr par to nam wainojams direktors, bet gan ſchās eeftahdes liktena lehmeji. Ka gar ſ ſeminara ar wiſu wahzu walodu tomehr

nebija tahds, kas pahrwahzinaja, to leezina wina audseklau darbiba tautā. Bej tam no seminarā audseknem isnahkuſchi tahdi kreetni tautas darbineeki un dedſigi tauteeschi, kā Bau- manu Karlis (5. kurſa seminarā audseknis, 1853.—1856.), dzejneeks Rūgens, tautas dseefmu harmonisetajs Dauids Zimse, Juris Neikens, Brehsche, Zaunits (Dseefmu frona iſde- wejs un talaika „Mahjas Weesa“ lihdsstrahdneeks), Garflaws Straupe, Zirits, J. Swaigsnits, Aifkraukles Bankins, Saukas J. Daugis, Trifikates Johansons, kapelmeistars Purats, Lugaschu Ihdris, Jaun-Peebalgas Ulpe, Raunas Gaikis, J. Bilsatneeks (Osoli wehl Baltijā), Kolkneses Dambis, Smiltenes Dambergs, svehtku dirigents Sihle, Krogsemju Mikus (Ausellis), J. Klawinsch (Gedauts), Walmeeras kurl- mehmo nel. skolas preefschneeks W. Schwede, musikas brihw- mahfslineeks Sermuks, daschi audseknī, kuri iſtudejuschi par mahzitajeem u. w. d. z.; tāpat igaunu eewehrojamakē tautas wihi: „Sakalas“ redaktors un iſdeweis Jakobsons, wina pehznahzejs Jahnis Jürgensteins, „Eesti Postimees“ un „Olewik“ redaktors un iſdeweis Adolfs Grenzsteins, Jahnis Jürgensteins „Sakalas“ redaktors, Antons Jürgensteins „Lindas“ redaktors un iſdeweis u. z.

J. Klawinsch (Gedauts) 2 gadus (1865—1867) bijis par skolotaju pee Laiudonas wahzu Emīlijas skolas, kur ne- pretodamees pafneedjis wiſas mahzibas wahzu walodā lat- weeschu behrneem (iſnemot 5—6 kolonistu behrnus). Semi- narā par skolotaju buhdams, wiſch ari klusu zeefshot pade- wās tureenes „eeriſtei.“ Laikam bija jadſihwo pehz parunas; „ka maiſi ehd, ta dseefma jadseed.“ Wehlač, nahzis pee ne- atkaribas, Klawinsch nekawejās atflaht ſawu ihſto nofrahſu un apleezinat ſawus pateefos iſſkatus.

Kad Zimse dabuja ſinat, kā ſchis pahrspreedejs eſot kahds no wina ſenakeem audſekneem, wiſch rafſtija kahdā wehſtulē: „Pat- laban tikai no Žums dabuju ſinat, kā minetais pſeidonims ir ari tā ſakot gabals no manis, kahds ſenaks seminarists... tā tad atkal weenreis ſtarp daudſeem kurlmehmeem truſiſcheem weens, kas runā un rafſta.“

Zimses wairak kā 30 gadu ilgā darba augļi ſahka bagatigā mehā parahditees Widſemes skolās un draudſes. Gandrihs wiſas draudſes skolās un ari labas teefas pagastu skolās jau strahdaja wina audſekai. Buhdams pats, kā ſinamis, muſitas un dſeedaſchanas teizamis pratejs, ſajuhfmigs zeenitajs un lopejs, wiſch ſcho paſchu garu bija eedehſtijis

ari sawos audseknos. Tee kopa ar tahu pashu dedsibū musiku un dseedaschanu skolas un draudsēs. Us winu eerofigajumu un winu wadibā nodibinajās iktatrā draudsē dseedataju kori un beedribas. No scheem puhlineem faradās ar laiku tautā dseedaschanas fajuhīma, kuri no beedribam, kā neapwaldameem strauteem, wajadseja sadotees kopā leelā spehzigā strahwā un laustees us ahreeni — realā parahdibā, redsamā un dsirdamā weidā. Tas tad ari jauki notika 1873. gadā pirmajos wisbahrejos latweeschu dseefmu īwehtlos. Wehl jo leeliskaki plāschuma un mahīslas finā ijdewās otree wisbahrejee dseefmu īwehtki 1880. gadā. Zimse pats no wifas sīrds lihds preezajās par leeliskajeem panahkumeem dseedaschanas finā. Winam bija pilnigs eemesls, buht lepnām us scheem slaveneem panahkumeem, jo tee bija augli no wina un wina audseknū puhlineem un neatlaidigā darba.

Nu bija jadomā, ka pehz tik flāwas pilneem panahkumeem tautas dseefmu īwehtlos „tauta” un winas wadoni finās ari pirmā goda-weetā nostahdit un pateiktees schim sawam īstajam skolu, dseedaschanas un dseefmu īwehtku te h w a m. Tomehr tas notika par noschelhlu mu gandrihs gluschi otradi. Tā pirmos wisbahrejos latweeschu dseefmu īwehtlos 1873. gadā pee goda meela sta Rīgas Latweeschu Beedribas namā starp ziteem runatajeem ari Zimse tureja runu par tautas dseefminas panlu „Rīga dimd”, peelihīdīnadams latweeschu tautu tai mahīnai ar trejadeem bahlelineem, kuri winai puhrū kala. Par weenu no scheem bahlelineem, kuri palihdsejuschi pee ta, ka Rīga tagad tik waren dimdinata, runatajs mineja wahzu skolu. Protams, ka runatajs ar to nebuht nedomaja Baltijas wahzu skolas, bet gan wišu wahzu kulturu un Wahzijas skolas buhschanu, kura muhsu skolam derejuse par paraugu un no kuras Zimse pats īmehlees īsglihtibu un pedagogiskas finaschanas.

Pehz Zimses isstahjās K̄ronvalds, parastā dedsibā teikdams, ka latweeschem par scheem īwehtkeem neesot wiš japeizas wahzu skolam, bet „tautas garam”. Tāpat wehlak kahdā gadijumā kahds pēsīhmejis, ka Walkas seminarā mahzibas pāsneedot wahzu walodā un tapehz „Zimses tehws tik dauds pret sawu tautu noseedsees, ka wiſch to sawā muhschā newar noschēlot.” Latweeschu tautas gars dimdinajis Rīgu. Tā ka winos laikos tautibas apšinas pamostchanas vilki gahja wiſaugstakā pakahpē, tad, protams, K̄ronvalda runai bija leela peekri-

schana. Tikai aplaudetaji fajuhsmas aīsgrahbtibā par noschehlumu tāi brihdī neapkehra, kā tautas garam uīgawilejot, bija lihds aplaudējuſchi teem neapdomateem un netaiñeem iſteizeeneem, kas ihsteno dseefmu tehwa un Rīgas dimdinataju tik fahpigī un nepelniti aīswainoja. Pulzinsch Zimses tehwa audselkai un ziti zeenitajt gan iſteiza protestu pret schahdu apwainojumu. Bet apwainojums bija notizis. Wehlak ta pascha 1873. gada skolotaju konferenžē Walkā Kronvaldu pēcspēda, atwainotees pret Zimſi. Kronvalds aīsbildinajees, kā tas notizis pušnākts tumſas brihdī. Bateſi, tas brihdī ir bijis noschehlojami tumſchs. Kronvalds eekarfumā neapdomajis, kā pats bijis, kā finams, par skolotaju pee Terbatas elementar-skolotaju seminara, kur pats ari wiſas mahzibas pasneidsis wahzu walodā, kūr no latweeſchu walodas naw bijis ne wehſts, kaut gan daschus laikus tur gandrihs wiſi audselkai bijuschi no latweeſchu ſemes, tamehr Walkā ſeminārā bija jel latweeſchu walodas ſtundas. Kā Kronvalds newareja walodas ſinā pa ſawam prahtam pahgrofit Terbatas ſeminara kurſu, tā to ari Zimſe nespehja darit Walkā. Ja Zimſe ſtuhrgalwigi buhtu uſſtahjees ſeminārā tautas walodas ſinā, mums nebuhtu nemaf ſeminara, tāpat kā mums wehl lihds ſchai balſai deenai naw ſkolotaju ſeminara ar latweeſchu walodu un nam paredſams, waj buhs jel kād. Tahds liſtenis ir ſekas no muhsu tautas maſuma un peederibas pee kahdas leelas tautas walſts. Joprojam uſbruejam peenahzās apdomat, kā „tautas gars“ talschu naw nekahda reala buhtne waj kahda leecifchka parahdiba, bet winsch ir tikai ar kaut ko eeroſinams, fazildinams ſpehſts. Schee eeroſinataji un fazildinataji, kā „tautas gars“ wareja iſpluht un reali iſweidotees diſchanoz tautas dſeefmu ſwehtkos, bija Zimſes tehws ar ſaweem audſekneem ar ſawu neapnizigu dſeedaſchanas peelopſchanu. Ja ſcho nebuhtu, tautas gars ſnaustu joprojam wehl tāpat, kā lihds tam nepamanams un besdarbiga, kā dſirkſtele framā. Zimſe ar ſaweem audſekneem, dſeedaſchanu kopdam, ſakrahja tautas gara fajuhsmu, kā elektrību akumulatori, lihds tam brihdīm, kād tas wareja iſſchautees leeliskās dſirkſteles — tautas dſeefmu ſwehtkos. Bes tam Kronvalds nekahda ſinā newareja nopolnu ſinā pret tautu ſalihdsinatees ar Zimſi. Tamehr Zimſe 40 gadu laikā glihtojis wairak kā 400 Widſemes tautſkolotajus, tamehr Kronvalds bija tikai lahdus, kaut ari dedigus rakſtus par walodu un tautibu laidis klajā. Uri kā audſinataju Kronvaldu newar peelihdsinat Zimſem. Pehdejais ſmalkjuhtigi eeweheroja audſekai individualitati un audſekai

wini augsti zeenija un mihleja, tamehr pirmejais isturejees pret s̄weem skolnekeem Bez-Beebalgā gluschi pretejā garā un pat tiranisli bahrgi. Ja ari negribetu abu eewehrojamo wihrū nopolnus salihdsinat s̄waru kaufā, jo wini abu wahrdi d̄sili eerafsti latweeschu s̄irdis, tomehr minetee gadijumi d̄seefmu s̄wehtkōs ir um paleek kā neglihts plankums muhsu attihstibas wehsture. Tas pehz pateefibas tā bija konstatejams un iſlihdsinams. Wehsture ir pafaules teesa. No tās finam, kā ihstajeem tautas labdareem daudskahrt bijuse jaſanem nepateiziba un nizinaſchanā, tapehz kā wini nemehds glaimot leelā puhla patmihlibai un godkahribai.

Tāpat s̄wehtku s̄ihmejumos un aprakſtos zildinaja gan s̄wehtku komitejas lozektus, gan s̄wehtku dirigentus, kā tas pehz nopolneem nahžās, bet d̄seefmu s̄wehtku galveno zehleju Zimſi astahja pee malas, mas daudfinatu un zildinatu. Schi neewehehriba d̄sili noschehlojama. Kā parahds tas tagad nolihdsinams.

Kā Zimſes tehrys nekad pehz ahrejas atſinibas un godinashanas nebija dſinees, tā wiſch ari panesa ſchās nonizinashanas un neewehehribas no paſcha tautas puſes. Kad Zimſe dabuja finat, kā daschi no wina audſekneem aifrahdiſchī us wina nopolneem ſkolas laukā un d̄seefmu s̄wehtkōs ar ſawahktām un harmoniſetām tautas d̄seefmam, kā ſatſchu peerahdot, kā wina nopolnus netaiſnā kahrtā zenschās maſinat un nolegt, wiſch rafſtija: „Das mas ko noſihmē, ja mani aifſtahwetaji uſſlaita manus nopolnus: es eſot tautas d̄seefmas fazerejis u. t. t., jo ta ir gaſchās leeta, par ko war ſtrihdetees. Bet kā ſtātir neapgaſchami un ko man neweens newar nemt, ir tas, kā es 40 gadus eſmu teefchi un ar ſtarpnenekeem bijis Widſemies ſkoloſaju dſeedaſchanās un muſikas ſkoloſajs. Joprojam kā eepreezinofch̄s notifikums minams, kā mani behrni un behrnu behrni d̄seefmu s̄wehtkōs dſeedajufchi gluschi nezerot labi. Ko wehl wairaf grib? — Ahrejās puſes apgaſdaſhana ir bei ſchaubam ari nopolnus (dſeedataſju uſnemſchana s̄wehtkōs), ſewiſchki ja ta bijuſe laba; tomehr dſeedataſju panahlumus dſeedaſchanā newar peerakſtit ſchai gahdibai par labu. Sche man eekricht prahṭā tas plehſchu minejs, kureſch, kad kahds ſlawens ehrgeļu mahkſlineeks uſſtahjees, pehz labi iſdemuſchos konzerta teižis us apkahrt ſtahwoscheem: „Waj naw teesa, ſchoreis mehs ſlaweni iſpildijam!“ bet pehz tam, kad kahds tſchihgatajs konzertejis, teižis: „Ja, ſakat, kā konzerts ari lai iſdotos? Es minu plehſchas preefſch lorala: „Deews Rungs, mehs ſlawejam,“

bet wiensch spehle: „Kungs, es esmu grehkōs kritis“... Un mums wehl tatschu ir labwehliga, taisna wahzu prese. Ta jau ari sawā laikā aifstahwejuse latweeschu tautskolotaju kreetno darbu — pret latweescheem! Ta ir pareesi eepreezinochha sihme! jo kas muhs war glahbt un usturet, ir lihdsdaliba un sapraschana no augschas par to, kas apakschā noteek.“ Ta laika wahzu awises, pahspreechot latweeschu wiispahrejos dseesmu fwehtkus, itin pareisi bija norahdijuschas, ka dischanee panahkumi efot galwenā fahrtā Zimses un wina audseklau nopolns.

Ne tik taifrigi wahzu prese isturejufes pret latweeschu tautibas zenteeneem. Ta faukt ee jaunlatweeschi, kuri ihstenibā nekas zits nebija, ka progresiwee zenfoni, bija winai ka skabarga azis. Kad latweeschi sahka arween wairak nojehgt sawas teefibas un weetam notikuschas pahrestibas semes un faimneezibas jautajumos eewehrot, tad radas ta fauktaiß agrar-jautajums. Ais ta iszehlas daschas nefaskanas un prahwas. Kad nu kaut kur atgadijas fahdas nelaimes un noseegumi pee muishu ihpaschneku ihpaschuma, tad weenu laiku wahzu aprindas ikkatriu tahdu gadijumu mehdsu usgreest us jaunlatweeschu birkas. Ta ka tautskolotaji ari peedereja pee progresiwalām aprindam, tad netruhka rakstu, kuros tos lihds apwainoja par noseegumu zehloneem. Te nu Zimse ar leelako stingribu usstahjās pret schahdeem nepamatoteem apwainojuemeem. Wehlaik, protams, wisi nahža pee pahrleezibas, ka winam taisniba.

Ulteezotees us agrat mineto nepeeklahjigo isteizeenu Zimse raksta: „Par to, ka apskatot fahdu gihmetni Latweeschu Beedribas namā, us peefihmi, ka manas gihmetnes tur truhftot, II. fahdam leek žazit: „Zimses tehōs tik dauds grehkōjis pret latweeschu tautu, ka wiensch wisu muhshu to newar noschelot!“ par to es skuhpstū to wihru. Jo nu weenreis atlathi isteikts jaunlatweeschu usskats! Mans grehks jaunlatweeschu azis ir tautas pahrwahžofchanna, kamehr Wez-Widseme mani skaita pee jaunlatweescheem, — ihsī, ikkatra grupa peeskaita mani pee otras. Kas no ta slehdsams, skaidri redsams ka us delnas.

Ta Zimsem sawā darbā un muhshā dauds bijis ko zeest un paneest. Peepildijas mahrds, ka „neweens fwehts newar debefis kluht, tam bija wirs semes pirms wajatam buht.“ Ka wiensch wisu pazeetigi panejis, noprota ms no fahda wina isteizeena jaunakai paauðsei: „Efat laimigi, fahds es biju!

Gegribā, zeeschānās, atteikschānā no ehrtuma un mihsstulibas es usnemos fāzenstees ar jums."

Kā mantojums no dauds fāhpigeem un ruhgteem pēdīhwojumeem wiāam tomehr līkās beidsot atlikusēs finamas weentulibas fājuhta, kā tas iſſkan no fāhdas 1873. gada 22. dezembrī laukfolu padomneekam Gulekam rafsiitas wehstules. Tās fāturs bijis schahds:

"Ar peeteekamu spīrgtumu un dauds pateizibam pret Deemu un zilweleem, fēwischki pret fāweem preefschneefeeem, es nobeidsu ſcho gadu. Bet es newaru atratitees no fājuhtas, kā seminars tomehr ir tikai kā ūala juhrā. Saites un fātīfmes ar zeeshemi ir par mas nomanamas. Schahds ūoti pamatiņgs pahrspreedums par wehl ifsdodamo latweeschū dseeſmu frāhjumu, kas eet pahri par wiſu to, kā esmu zerejis un ūagaidiņis, naw nebuht maſſinajis ſchās weentulibas fājuhtu, bet tikai pawairojis. Schi kritika peerahdiļuſe, no kāhda leela attahkuma jaſagahdā eeroſinajums un uſſautri-naschana. (Schis ūamu dseeſmu uſſlavas pilno pahrspreedumu wiſch bija dabujis no Berlines, no muſikas profesora Erka). Un au wehl jaunlatweetiba, kura ari ſcho arteriju grib aifseet, lai waretu pastahwet ūamu paſchpatikā waj ari pret to eemainit melnas wenu aſinīs"... Kāhdam zītam wiſch atbild us dabutu wehstuli: "Tāhdos laikos ir diwkahrt derigs un labs iſklātrs jautras, preezīgas zeribas un ūadroschinas-chanas wahrds. Mehs ūkolotaji, kuri strahdajam pee tautas un tautā, eſam ūeilihdsinami ūinamā dihkim, kas tad tikai ūpehja iſrahdit dseeđinaschanas ūpehku, kād wiāu no laika us laiku kāhds gars no augſcheenes eekustinaja."

Ar 1873. gada 1. jūliju jauneevehletais Widſemes ūkolu padomneeks, Smilteneš mahžitajs Guleke atveda no Austrum-Bruhſijas Karalenes seminarā iſglihtojuſchōs ūkolotaju Warstatu par parauga ūkolotaju (Musterlehrer) pee seminarā mehginaſchanas ūkolas. Wiāa alga bija tuhlin 700 rubli ar brihwu dīhwoſli un apkurinaſchanu, kā ari 50 rubli zela iſdewumu atlihdsibas. Leela kluhda, kāhdu laukfolu wirſwalde un laukfolu padomneeks Guleke ūeilaidschi, bija ta, kā noteikti nebija noteikuschi autoritatū robeschū ūarp seminara direktoru un un mehginaſchanas ūkolas parauga ūkolotaju. Tā kā seminaristeem bija jaeet mehginaſchanas ūkola dot ūtundas, tad ari teem zehlās fājuhumi, kurei riħzibai un ūik tahlu padotees. Drīhs wiſa ūeme iſpaudās walodas, kā Warſlats, kā jau laikam ahrsemneeks un ūeelmanigas dabas, ūiſtahjotees pahraf ūedomigi un aroganti. Žimſes panefiġā

daba zeetas ilgaku laiku; bet beidsot ari winaa pazeetbai peenahza gals. Ap 1878. gadu, ka tas no fahdas skolu padomneeka Gulekes wehstules redsams, Zimse bija fahzis schehlotees pec Gulekes. Peeminets gadijums, kur Zimse aifstahwejis fahdu audsekni B., kuram Warstats dailkraftschanā gribejis peeschirk nepeteekamu leezibu. Guleke, protams, aifstahw Warstatu, pahrmesdams Zimsem, ka schi leeta bijuse par masnofishmigu, kuras deht nebijis eemesla, fazelt nopeetnaku, ustrauktu domu ismaikau. Projoram Guleke pahrmet Zimsem, ka wiisch laikam efot mehginafchanas skolas pretineeks. Tadhu tukschu apwainoju mu laikam Warstats eemelsis skolu padomneekam. Ka jauns seminarra wirskolotajs Zimse otra kurfa sahkumā, tā tad ap 1842. waj 1843. gadu, iſſtrahdajis, ka jau fawā weetā minets un ſewiſchka nodalā pilnigi atrodams, plaschu un ſihku Widsemes latweefchu seminarra planu. Scha plana 23. un 24. pantos ſkaidri norahdits, ka parauga- jeb mehginafjumu ſkola seminararam nepeezeefchami wajadſiga. Ka tad nu Zimse pehz 40 gadu ilgeem peedſihwojumeem waretu buht mehginafchanas skolas pretineeks ? ! Bes tam wiisch pedagogikas stundās beeschi noschehloja, ka pee seminarra nebjia mehginafchanas skolas, kur audſekneem mehginatees fawa amata prakſe. Tad ſkolu padomneeks peemin, ka wehſtis par nefskaanam seminarā jau ispaudufchās ahrpus seminarra feenam un pat ſkolotaju konferenzē fahds ſkolotajs fawā preefchnefumā aplinkus aifnehmis Warstata rihzibu un ifturefchanos. Guleke atſihſtas, winam buhtot ſchel, ja Warstats buhtu atlaischams waj winu ſpeeftu aiseet. Zimse efot Warstatu mairakkahrt fairinajis, un tapehz neefot brihnuns, ka wiisch fahzis ifturetees nepeenahzigi. Wehſtules beigās laukſkolu padomneeks luhds Zimſi, lai wiisch nomahzot wiſu launumu fawā ſirdi un zitadi pahrweidojot fawu ifturefchanos — seminarra, ſewiſ paſcha un Warstata deht.

Tā ſchi nebuhschana turpinajās, kamehr neilgi pehz Zimſes nahwes nonahza lihds seminaristi elſzesam pret ſkolotaju Warstatu. Treschās klafes seminaristi ar eesneegtu rafstu luhguschi, lai winus atſwabina no Warstata stundam. Kad tas nam eemehrotz, wini fahdā jaufā deenā neeredeto ſkolotaju iftrofchnojuſchi ("ifſlapejuſchi") no klafes laukā. Fahds mahzitajis rafſtijis ſkolu padomneekam Gulekam par ſcha elſzesam eemesleem, fahdus wiisch dsirdejis no ſkolotajeem, kuri ſenak bijuschi Warstata audſekai seminarā. Tee apgalwojot, ka Warstats jau kopsch ilgaka laika ſaudejis moralisku autoritati pee ſaweeem ſkolneefeam neween ſawas

negarigās istureschanās deht (wegen der ungeistlichen Art), kā viņš pārneedīs religijas māzību, jo viņš mairak pēekopis malodas mehgina jumus kā religiju. Soprojām Warstata seminaristeem jau daudzskārt eepreksch aizrahdījis, kas pēc elsameneem nākšot preekschā, lai viņi, uš jautajumeem sagatāwojuschees, sposchak maretu pastahwet pāhrbaudījumu. Ar tahdeem un tamlīhdījīgēm panehmēneem Warstata kaišījīs īmīltīs azīs elsamīnāzījas komīsjījai, kura no sahkuma bijuse pāhrsteigta par audselku leelo gatāvību parauga skolotaja preekschmetos, kamehr beidsot nākuse ari atflāhtībā īnamā audselku eedīhdīschana uš elsameneem.

Latveeschu laikraksts parahdījās tikai loti ihsas īnas par seminaristi eksfisu ar Warstatu. Tā „Baltijas Vestnesīs” raksta savā 1881. gada 299. numurā: „Bebz bijuschiā nepatīfīchanam Valkas draudses skolotaju seminarā starp II. un III. klasses seminaristeem un seminarā skolotaju Warstatu laukskolu wirswalde taisījuse spreedumu: seminarā skolotajs P. Balsona kungs (Zimses tehva īnots) atstāhdinats no skolotaja amata seminarā; II. un III. klasses seminaristeem, kuri isslehgiti — išķemot tikai tos 3, kuri ihpaschi atsīhti par wainigeem — ir teesiba seminarā atkal eestahtees, kad viņi atsīhīt savu pāhrskatischanos. Laukskolu padomneeks Guleke pagaidam ušnehmēes išpildit seminarā direktora weetu.

Āwīse „Balss” raksta savā 1881. gada 28. novembra numurā: „Starp skolotaju Warstatu un II. un III. klasses seminaristeem išzehļusčās nepatīfīchanas, kuras palikušas tik īcas, ka šo klasu seminaristi leeguschi Warstata kungam seminarā dot stundas. 19. novembri šķās klasses slehgtas, lihds laukskolu wirswaldes spreedumam.

Āwīse „Heimath” (redaktors Harry Jansens) raksta par šo pāschu leetu savā 1882. gada 32. numurā: „Laukskolu padomneeks Guleke kungs atweda no ahrsemes kābdu Warstata fungu lihds un eezehla viņu par skolotaju pēc seminarā parauga klasses (Musterklasse). Jauno skolotaju nebūt nenolika sem firmā eestahdes direktora, augstu nopelnu bagata Zimses rihzibas, kuram weenweenigi japatēizas, ka seminars stahw tik labā flāvā, bet nostahdīja to blakus, t. i. Warstats ēnehma gluschi patstahwigū stahwoški, tā ka direktoram nebija teesibas viņam neka ko ūzīt. Jau tahda nostahdīschana newareja zitadi, kā stipri aīswainot Zimses tehvu; bet dauds mairak wehl to padarija Warstata istureschanās, kas audselku preekschā wišvišadā kārtā un wiſadeem lihdselleem mehgina ja viņu padarit īmeelīgu un viņam dārija errestības uš

errestibam. Un kad Zimse pee ūaweem preefschneefeeem par to schehlojas, tad atteiza, ka wiensch efot par wezu, pahraf weegli eekairinams. Waj tad kahds brihnumis, ka treeka padarija galu ūcha zeenijamā ūirmgalwja darbeem bagatam muhscham! Bet tas wehl naw wiss. Warstata kungs nemitejās, kamehr ari nelaika direktora snotu, Balsona kungu, kas bija par skolotaju pee seminaru, atstahdinaja no weetas. Seminaru audselki, pa leelakai teesai peeauguschi zilweki, eesneedsa ar 26 parafsteem luhgumu, lai wiens atswabina no Warstata kunga stundam, tapehz ka wiensch religijas stunda, p. peem. no Abrahama stahsta pahrgahjis uš alus dserfchanu, uš krusitdehlu (studentu) peenahlumeem pret ūaweem filisteereem u. t. l., ta ka wiui newarot ūasneegt nefahdas ūekmes. Dailrakstischanas stunda Warstata nefskatotees uš to, waj pawisam un ka audselki rakta, bet winam efot arween ūahdas tahdas leetas, par kuxām patreektees. Ar ūcho un wehl dauds zitām leetam audselki bija motivejuschi ūawu luhgumu. Nemas leetu neismellejot un parauga skolotaju nemas nenopratinot, audselneem ap pulfsten 11 preefschpus-deenā pasinoja, ka wiineem seminaris lihds p. 4 pehzpusdeenā jaastahji un nedrihlest nahlt atpaka, kamehr naw peeluhguschees. Tahda rihiba tatschu nefahdā ūinā naw attaisnojama. Tapat tas bija netaisni, Warstatam wairak tizet, ka 26 peeauguscheem zilwekeem. Joprojam bija neapdomigi dariks, no eestahdes iſdiſht audselkauš, no ūireem dascheem wairak ka 50 werstes bija ko noeet, eekam ūika mahjās, un ūcho ūelu no ūstaigat bes naudas un ūiteem ūelojuma lihdsekkem. Ka nu ari leeta nebuhtu, wiineem bija jaet, bet pehz Seemas ūwehtkeem gandrihs ūifi atnahza atpaka un wiui ūsnehma bes peeluhguschanas. Tas atpaka ūeka naw attaisnojams, jo ar to ūee ūungi peerahdijuschi, ka wiui lehmuſchi pahraf bahrgu, ja ne netaisnu ūodu. Un Warstata tomehr ūalika ūapat par parauga skolotaju!"

Wiss ūchis elſzeſſ no laukſkolu padomneeka un wiſwal-des iſtulks tā, ka tas bijis greests pret w a h z e e t i b u. No tautibas ūenteeneem aijnenetee seminaristi neeraudſijuschi Warstatu, tapehz ka wiensch wahzeetis. Bet pateefibā par weenu no eenihschanas eemeſleem bijis tas, ka seminaristi redſejuschi, ūik nizinoschi Warstata iſturejees pret ūirmo direktoru un wiui tad ūehmuſchees ūawu eemihloto direktoru aijstahwet un paſchu nizinataju iſmajat no seminaru. Pehz ta laika seminaru audselku ūeezibas, ūkolotajs Balsons bijis lehnas klufas dabas zilweks, ūeſch nefahdās intrigaſ naw

peedalijees. Wina atzelschana atsīhstama par pilnigi partijku un netaisnu foli. Leels wahzeelības partijas walga wilzejs bijis skolotajs L. Semels, kurešč ari taī laikā isturejies nekorekti.

Tam lihdsiga autoritatū robeschu nenoteikschhanu laukskolu wirswalde waj skolu padomneeks bija peelaidschhi ari Walkas latweeschu pagasta skolotaju seminarā, kur weenu laiku us audseklau leezibam un ziteem atklahteam raksteem parakstijās diiri direktori: Tehrauds un Balsons. Kā bija dīrīdamās, ari tur nebija ištikuschi bes pahrmētumeem un domu starpibam tadehļ ween, ka nebija ar wajadīgu apdomu noteikti iškatra skolotaja stahwoklis.

Zimsem nahžās wišpahrigi gruht, eedsihwotees reorganiseta seminarā apstahklos. Nefastanas ar Warstatu kā patlaban aprahdits, pahraf faruhgtinaja wina dīhwi. Semīschki gruhts Zimsem iſrahdijs paplašchinatais darbs ari tapehz, kā wina fīfīkee spehki wairs nepaneša gruhto darbu. Wina weseliba prasīja uskopschanas un stiprinachanas. Ahrsti dewa padomu, dotees us kahdu Seemelu juheas peldetawu un tur stiprinat farus fadragatos nerwus. Atsīhdama, no kahda fwara, taisni fcho wiħru usturet tautskolu buħschħanai, laukskolu wirswalde iſluhdsas no brumeezibas 300 rublus preefch Zimses wefloschanas. 1880. gada wasarā wiñsch us 3 mehniescheem aisseloja us Siltas (Sylt) peldetawu, no kureenes pahrnahza stiprinats atpakal un atjaunoteem spehkeem usnehmās atkal faru gruhto darbu. Kad taī paſchā 1880. gadā winam paaugstinaja algu, wiñsch rakstija: „Schodeen, (20. oktobrī) man sin, kā man, kaut gan es neweenu foli no fawas puſes preefch ta neesmu spehris, atvehlets algas paaugstinajums par 200 rubleem gadā. Man leekas, kā es nu buhtu waj pats Kresus. Kad 34 gadus mahzijees faru namu usturet ar 500 rubleem, bet tad nostahdits us 800 un tagad pat us 1000! rubleem, tad pateeffi jajuhħas kā Kresum. Deewos lai to atlīhdsina teem fungiem! Es newaru deesgan wineem pateift, kā mani wehl tā war isleetot.”

Pee pehdejās „Oseefmu rotas” daļas (VII. un VIII.) strahdadams, wiñsch 1881. gada pamašarā jau bija fāſīrdīs ar neeru kaiti, tā kā wiñsch mahzitajam Neulandam rakstijis: „Nu es jau ari sinu, kahdu kruſtu nefot man buhs aiseet pee fawa Kunga.” Tomehr wehl kautzīk atwefelojas. Mahzitajam Neulandam bija gadijees Zimses wahjibas deenās wehſtuli rakstīt us kahdas no tām ar farkano kruſtu fihmetām lapinam, kahdas saldateem kreewu-turku kara laikā (1877.—1878.)

ſlimnizās ijdalija wehstuļu rafſtischanai ſaweem peederigeem uſ dſimteni un kuras mahzitajam no ta laika atlītusčās, tad wiſch ari bijis kara laukā. Pee „farkana krusta“ mahzitajs bija peelizis kahdu ſirſnigu wahrdinu Ilaht. — „Pateen gan,“ tā Zimſes tehwē Neulandam atbildejis, „tas farkanais krusts ir weena ſtipra ſihme gruhtā laikā. Rafſti tā wehl; man ſirds ir geuhta, meesa wahja; lai Deewē nahk par palihgu, kur akſal no jauna darbs jaſahſ.“ Sawās pehdejās wehſtules Neulandam Zimſe wehl minejis, ka ſtiprinajees, bijis pee Deewa galda, un tas uſtizamais Deewē palihdſejis ari tift pahri par darba fahkumu ſchaī pehdejā puſgadā. Ka wina ſirds pehz meera ilgojuſes, tas ſewiſčki iſſlanejis no wina paſchas pehdejās wehſtules, ko mahzitajam Neulandam rafſtijis un kura ſinojis, ka „Dſeeſmu rotas“ VII. un VIII. daļa nu gatawa un tai par motto liſſhot ſchos tautas dſeeſminas wahrdus:

Dſeeſmas dehl, ſweſchi laudis,
eenaidina nezelat;
dſeeſmu dſeedu, kahd' efoſchu,
ne ta mana darinata.

Kad Walkas pilſehtā gadijās kahds konzerts waj zits kahds labaks iſrihkojums, Zimſe weenumehr ſtubinaja audſeknus, tos apmeklet, wehlat patē pahrfpreesdams kopā ar audſekneem par redſeto un dſirdetu. Wiſpahrigi pee wina bija nowehrojama wehſchanās, ar wiſu firdi ruhpetees, lai no wina audſekneem iſnahktu ſkolotaji ar laut zif plafchaku redſes aploku, un tee buhtu ar dſihwi, mahkflu un rafſtineezibu pehz eefpehjas dauds eepaſihiſtinati. Tā ari oktobra fahkumā wiſch ar ſaweem audſekneem bija Walkas muſas sahle kahdā teatra iſrahde. Tur winaam peepeschi paliziſ nelabi; wiſch preezehlees, gribedams iſeet laukā ſpirgtā gaisā, bet pehz kahdeem ſoleem ūlīmis. Iſrahdiſees, ka wiſch ſmadſeau treekas kerts. Pehz kahdām deenam wiſch 1881. gada 10. oktobrī ſlehdſis ſawas azis.

Latweeſchu tauta ar wina ſaudejuſe weenu no ſaweem freetnakeem dehleem un Widſeme ſawu ſtolu un dſeedaſchanas tehwu. Latvijas wehſture buhs wina wahrdam uſ wiſeem laifeem goda weeta.

2. Zimses tehw̄s ūwā pehdejā gaitā.

Sina, ka Valkas draudses skolotaju seminara direktors Zimse 10. oktobri miris, ūzehla wīsa ūmē ūahpigu noscheh-lumu un dūlas ūeras. Ar wīna nahwi ūzehlušchos ūaudē-jumu noschehloja wīšas eedſihwotaju tautibas un ūchēras Widsemē. Wīsi laikraksti pasneedsa wīſai atſinigas atſaukſmes.

Tā awise „Balss“ neša ūwā 1881. gada 42. numurā ūchādu peeminas atſaukſmi.

Ja dūhwbū ūhlā ūelikſat,
nekad juhs dūhwbās ūemantofat!

Neween Widsemes skolotajeem, bet ari wīfeem laiweſchu eedſihwotajeem ir apraudams wīhrs, kas augſchejos wahrdus bija ūſraudſijees par ūawas dūhwbē wadoscho pamata teikumu. Tas ir dehwejams par kreetnu, kam wīszaur muhſchu wellkas weens ūinams pawedeens, kura zenteeni ūanemami ihsā pamata teikumā. Ka augsti godajamam Zimses tehwam ar pilnu ūeefibū eerahdama muhsu tautas kreetnajo ūtarpa ūzeeniga weeta, to leezinās wīna patezīgīe audselkai un kārs, kas wīni tuvāk ūafina. — 42 gadus wīsch wadijis Widsemes seminaru. Ar to wīsch palizis ūeschķramis no Widsemes ūltena. Jo kas domajams tautas attihiſtibā, kur tautskolotaju audſinatajs nebuhiu eewehrojams eespaida dewejs? Schini ūaikmetā ūainiujūchās dauds domu, puhtuschi daſchadi wehji. Tapehz wīna ūdewums bija jo gruhts. Nav truhkuschi ari wīna muhſchā ūaiki ar ūeedſihwojumeem, kas ūuhgti atgahdi-naja ūejeneka wahrdus:

Neweens ūwehts newar ūebefis ūkuht,
tam bija wīrs ūemes ūirms ūajatam buht.

Bet ūad par widsemneeku pehdeju ūaiku ūpreedums ūan-weenā balši, ka wīru ūolos buhſchana ūeizama, ka wīni ūpehruschi eewehrojamis ūolus ūispahrigā mahžibā, dailēs un wīsa ūitā ūtihiſtibā, tad ūchi ir ūoda-leeziba, no kuras Widsemes seminaru direktoram naħkas ūawa ūreetna dala.

Zimses tehwam ir nopolni pee muhsu teizamās skolu buhschanas ar to, ka winsch pratis ar ūemischku ūekmi glihtot kreetnus skolotajus. Kā kreetnu skolu buhschana nav domajama bes kreetneem skolotajeem, tā pehdejee (t. i. skolotaji) newaretu rastees bei kreetna glihtotaja. Bagatām un loti wispufigām gara dahwanām apbalwots un tās lihds pehdejam zihtigi un apsinigi iskopdams un wairodams, winsch bija par aisgrahbjoschu preefschihmi. Tas bija wina audſinashanas apſlehpatais, bet dſihwibū radoschais ſpehks. Dedsiba, uſtiziba un apſiniba, pat wiſhlaſas leetās, eedehſtija ari audſeknos wina pamata teizeenüs :

Ja dſihwibū ūihlā nelikſat
nekad juhs dſihwibas nemantofat! un

Mass ūuhrit's war dauds augļu dot,
ja winu ihsti apkopt prot.

Ar winam ihpachō gara jautribu winsch prata audſekneem katu mahzibas preefschmetu darit patihkamu un ar to tos eespehzinat weenlihds kreetnus us wiſām puſem. Kam neefarſtu pat wehl tagad ſirds, eedomajot wina dailas runas, kas audſeknos eedehſtija ſirſnigakās un ūchlihſtakās religiſkas juhtas, metodisku apſmu, bet tāpat ari matematikas kreetnibu, muſikas daitumu, dabas ſinatrū bagatibu un wehrtibu u. t. t.? Winsch ūargajās loti, tuſcheem mahrdeem ūaſtit audſeknu apſmu, lai tee ūalpotu ſinameem mehrkeem weenā waj otrā puſē. Wina augſtakais noluhs bija, audſeknus ūwabadi glihtot, lai tee tad paſchi, us kreetnu iſglihtibu dibinati, apſinigi israudſitos peenahzīgo zelu. — Ari pehz pabeigta ūurſa winsch luhkoja ūakarā palikt ar ūaweeem audſekneem. Neweena audſekna wehſtule gan nebuhs palikuſe neatbildeta! Scho wehſtulu ūaturs iſdwaſchōja tahdu paſchu garu. No wina wehſtules paſneegtee padomi arween mehdſa nobeigtees uſmudinajumā, lai iſkatrs dedſigi ruhpejotees, lai jo dauds iſglihtibas elementi pluſtu tautā, jo iſglihtoti tautas lozekli ween paſpehſhot apſinigi israudſitees pareijo zelu.

Tautas dailuma iſglihtibas ūinā Zimses tehwam ir nopolni ar kreetno dſeedaſchanas un muſikas ūopſchanu ūeminārā un ar ūiseem jau ūaſhſtamām dſeefmu rotam, ūukās winsch it ihpachō ūentehwu dailes-mantas tehpis mahkſlas weidā. — Žik ūkolotaju no wina glihtoti, ūik wina harmoniſetu dſeefmu ūkandinats, ūik ſirdis ūchā ūkanas aisgrahbuschās un dailojusčhas, ūik ūevischku nopolni un ūik

daudskahrtiga tautas pateiziba par wisu to nahkas zeenijamam Zimses tehwam! Lai paleek muhscham peemirā muhsu tautas audfinatajs, lai paleek zeeniti un pateizibā daudfinati wina nopolni us dsimumu dsimumeem!

Dahrgā aisgahjeja iswadischana notika 20. oktobrī no Walkas Jahnā basnizas, kur schirkis pee altara bija usstahdits us katasalka, lauru loku un puķu salumos, bagati pusčkots wainageem, wirknem un puķem. Bulksten 11 sahkas sehru deewkalposchana. Basniza bija pahrpildita behrineekeem. Wispirms wisi dseedaja Zimses mihlako dseefmu: "Zit labi manim kad es dušu, ak dwehſl'es draugs pee Tawas fruhts." Bebz nodseedatas dseefmas Eugaschu mahzitajs Ullmans tureja behru sprediki wahzu walodā. Par tekstu winsch nehma Jahnā ew. 21, 17—23: "... Tad schi waloda zehlās starp teem braheem: Schis mahzells nemirst." Garekā runā winsch aprahdija dahrgā aisgahjeja darbeem un puhlineem, bet ari ar svehtibu bagato muhschu, no jaunibas gadeem lihds firmam wezumam, wina uszihtibu un ustizibu wisās leetās, wina padewibu pret tizibu, kurai peedereja un wina mihestibū us to tautu, no kuras zehlees. Deews muhsu mihlo skolas-tehwu bija aizinajis, newis ar gara sobenu kā Peteri un Pawilu, karot ta Kunga karus, bet kā Jahnī, tam Kungam pakal eet, meera darbu strahdat un kopt wina ganamo pulku. Un tā pee wina ari peepildijees, ko tee brahti no Jahnā fazija: schis mā hžeklis nemirst. Kamehr wehl Widsemes skolu wehsturi peemines, tikmehr ari schā pirmā mihlā skolotaja tehwa wahrds paliks neaismirstamā peeminā, kā muhscham saweenots ar Widsemes svehtigo usplauffschanas pawasara laikmetu. Lai winsch dus saldi, kā pats wehlejies ar sawu fewischki mihlako dseefmu.

Tad Rubenes mahzitajs von Sengbuschs wahzu walodā no altara dedsigeem wahrdeem zildinajā aisgahjeja nopolnus skolas laukā un Widsemes brumeezibas un laukskolu mirswaldes wahrdā isteiza dīķi pateizibu. — Pa starpam dseedaja Walkas jauktais koris.

Bebz tam sahkas latweeschu sehru deewkalposchana. Toreis Peterupes, tagadejais Walmeeras mahzitajs Neulands sawam behru spredikim par tekstu bija nehmis Davida 108. dseefmas 5. pantu: "Kungs, Tawa schehlastiba sneedis lihds pat debefim." Schi schehlastiba, ko weztehws Davids slawē, kā ta sneedis lihds debefim, ta mums ari schodeen jateiz pee schi sahka. Jo nekas zits, kā ta Kunga schehlastiba ween muhsu mihlām Zimses tehwam preefch

mums likufe tos nama pamatus, ta bijuse wina stiprums un svehtiba, ta ween ir wina nama krons, kas sneeds lihds pat debefim.

Kas seminarā pee wina kahjam sehdejuschi, waj Jums naw peeminaā, tapat kā man, kas gan nefad neefmu bijis wina ihpats mahzelis, faut to Deewēs sin zik karsti wehlejees — bet tam tā nebija notift — kahdi tee laiki bija ap muhsu gadsimtena 40. gadu apkahrt, kad Zimse eesahka strahdat sawu darbu. Es toreis biju mass behrns, bet ir behrna atmīnā tas palizis, it kā naiks tumfas beedekli speeduschi muhsu semiti, ka laudis bailigi waizajuschi, kas buhs, kas nebuhs? Bet tad tanis bailigos tumfas laikos aufuse kā sposcha swaigsnite un paudujes no mahjas us mahju kahda preeziga ūra, kahda jauna gaifma... Tas wahrds, ko wiži ar godbijaschanu mineja, bija Zimse, seminars, Zimses skola. Zik karstas tās asaras bija, ko tas beedrs norauðoja, kas newareja ziteem lihds eet us seminaru, bet bija pee wežā tehwa jaeet mahjā tāpat par palihgu, to es ihpaschi fajutu, kad seminarā pirmo reissi redseju to wihrū, no ka tit dauds ar godbijaschanu no wišagrakās jaunibas biju dsirdejis, tāi weetinā, kur wiñsch ar tahdu flusu waru un brihnischku spehku waldija, tā mihlets un godats, kā reti kahds — un tomehr newareju tur palist, jo biju par jaunu gados, tā ka bija raudofcham jaeet projam... Gadu no gada wairojās tās weetas, kur wina mahzekli sahka strahdat. Tā ir plehtufes no seminarā pa 40 gadeem skolas gaifma un Zimses wahrds ir skanejis pat tahlačā buhdinā muhsu tehwu semē lihds schodeen, un Juhs, kas no wiſām malam schodeen pee wina sahrka fanahfuschi, eſat tam leezineki: ta ir Deewa schehlastiba, kas sneeds lihds pat debefim, ko Deewēs muhsu mihiſai semitei parahdijis, ka wiñsch gruhtā behdu laikā mums un muhsu behrneem fcho wihrū demis un swaidijis, lai svehtiba austu un wairotos, kā tas tagad stahn muhsu ažu preefschā.

Bet kad prafam, kas tas spehks bija, ar ko Zimses tehws un wina seminars warejis tik ilgeem gadeem wiſai muhsu semitei buht par tik bagatu svehtibu? Es zita nesinu minet, kā to paſču ween, no ka wiſa svehtiba nahk wiſās weetas, to, eefch ka Deewa schehlastiba, kas sneeds lihds pat debefim, parahdijes pahrpluhſtoschā mehra — Jesus Kristus. Tas pats ir ari bijis Zimses tehwa stiprums. Kristus aſins taiñiba ir ari wina bijis tas schehlastibas awots, kur wiñsch ſmehlees to miheſtibu, kurai par augleem bijuse wiſa wina nama svehtiba. Sawu dſihwibu wiñsch bija nodewis tam

darbam, us ko Deewēs wiñu aizinajis. Tapehz wiñu seminaris warejis nest tik bagatus dñihwibas auglus. Wiñsch bija no wiñas firds skolmeistars; sawā skolā wiñsch kalpoja wiñai tehwijai.

Pehdejā laikā wiñsch jutās gadu no gada wairak fā weentulis pašaule. Zit mihiu, ar ko kopā bijis jauns, tam jau bija aifgahjuſchi papreelfchu! Un faules farstums speeda wiñu deenu no deenas wairak. Pehdejā wahjiba ſcho pawaſaru bija, par ko wiñsch rafſtija: „Nu es jau ſinu, pee kahda kruſta peefaltam man buhs eet pee ſawa ſunga.“ — Man bija gadijees wiñam wehſtuli rafſtot taħdu lapinu xemt, kaſ pehdejā fara laikā ſaldateem bija ſihmeta ar farfanu kruſtu preelfch wehſtulem us mahjam. Es biju peelizis kahdu waħrdiaw klah. — Ja gan, tā mihiakis Zimjes teħws atbildeja, tas farfanais kruſts ir weena ſtipra ſihme gruhtā laikā — paldees par rafſtijumu, rafſti tā wehl — man firds ir gruhta, meesa wahja, lai Deewē nahf par palihgu, kad atkal no jauna jaſahk darbs. Tas farfanais kruſts, ta ſtiprā ſihme, to wiñsch mineja wehl ſawās pehdejās wehſtulēs, ka ar to ſtiprinajees, bijis pee Deewa galda un tas wezais uſtizigais Deewē palihdsejjs ari tikt pahr darba ſahlumu pahri. Un nu tas wiñam palihdsejjs zaur ſawu leelu ſchehlastibu ſawu ſwehtiga muhſcha darbu pabeigt un weegla nahwē aiseet pee ta, kam ſawā muhſchā kalpojis. Ta pate ſchehlastiba Kristus kruſta ir wiñu goda kruſis un debefis.

Mahzitajs Sengbuſchs ari latweefchu malodā pateizjas Widjemes bruneezibas un laukſolu wiñswaldes wahrdā nelaikim par wiñu darbu un nopolneem tautſolu laukā. Liturgiju tureja prahwets Kupfers, fā weetejais mahzitajs. Latweefchu deenokalpoſchanā dseedaja seminara koris un Lugaschu jauktais koris.

No Jahna basnizas fehru gahjeens dewas us Lugaschu kapfehtu. Schirkstu lihds pat kapeem neſa skolotaji. Behri-nekeem gar abām puſem gahja seminara audſekai un Walkas pilſehtas ugundſeheſji ar degoſħam lahpam. Kapfehtā seminara audſekai bija zehluſchi leelifikus goda wahrtus no ſtujam un ziteem ſalumeem. Taħbi paſči goda wahrti puſchkoja pee Walkas seminara ari iſeju, pa kuru ſchirkſis bija iſneſts, pahrwedot to us basnizu.

Pee kapa paglabasčanas zeremoniju iſpildija mahzitajs Ullmans. Tad fekoja runas latweefchu, wahzu un igauku malodās.

Seminara skolotajs Ludwigs Semels seminara wahrdā atwadijas no zeenitā direktora, pateifdamees par wiñu uſtizibu, ruhpibū un gahdibu ſħaſ eeftahdes labā.

Tagadejais Kaunas mahzitajs A. Ende, toreis seminārā klašu usraugs (primus omnium), runaja seminaristu wahrdā pee Zimses kapa sekoschu runu:

„Ja dīhwibū kihlā neliksat,
nekad juhs dīhwibas nemantofat.“

„Tas bij Taws kaujas kauzeens dīhwes zihnā un tam Tu efi ustizigs palizis lihds galam. Pat pehdejās drudschā fantastijās Tu wehl runaji: „Kurſch gahdās par kahrtibū, ja es guļu ſche? Man jaet klaſē.“ Un pee ſamanaſ nahzis un eeraudſiis pee ſawas gultas klaſes usraugu ſtahwam, Tu faziji: „Mans mihiſais, tew jagahdā, ka wiſs eet, kā wajadſigs!“ Kurſch pee Tewim nahza atwainodamees, ka trauzejot, tam Tu atbildejī: „Es eſmu ſche preeſch ſawas ſkolas.“ Ar to paſchu dedſibu un ar pedagogisko ſtingribu, bet ari ar ihſtu tehwa mihielſtibu Tu muhs wadiji uſ pateefibu un pilnibu, pamudinadams kuhtrōs, pamahziđams tos, kas maldijas, droſchinadams tos, kas ſchaubijas un pabalſtidsams maſturigos. Katri muhſu foli Tu usraudſiji; katri no mums Tu zaur zaurim paſni: par katri Tu ruhpejees tā, it kā Tu buhtu tikai preeſch wina seminarā. Ta Tu efi dīhwibū lizis kihlā preeſch ſaweeem audſekneem, preeſch ſawas ſkolas, un tā direktors kluwa mums par tehwu. Kā pee seminarā direktora mehs atnahzām pee Tewim un lagad pee Tawa atwehrtā kapa mehs atwadamees no Tewis kā no tehwa. Tehw, tehw, kapehz Tu efi muhs tik agri atſlahjīs? Ari mums, Taweeem pehdejeem audſekneem, bij dauds kas pret Tewi par labu greeſchams: daudsreis Tewis neſapratām, daſchreis Tewi neatſinām; tikai nahtlamās paaudſes apſwehrs pateiſi un godinās Tawis nöpelniſ Žatwijs ſkola, un Tu nebuhiſi par welti kihlā lizis ſawu dīhwibū preeſch latweeſchu tautſkolas.

Tawu iħto Tu, Tawu garu, Tawu muhſcha darbu, to nemirſtamo peeminekli, ko Tu pats efi zehlis muhſu ſirdiſ, muhſu tautā, — to mums newar laupit ne nahwe, ne kaps. Tee dīhwos taħlač muhſu wiðū, kamehr wehl puftes weena ſirds latweeſchu tautā, kamehr ta dseedās Tawas tautas dseefmas, ſtaiqadama tai iſglihtibas gaifmā, ko Tu tai rahdiji.

Kamehr Tu muhſu wiðū dīhwoji, mehs Tewi godajām un mihieljām kā tehwu. Nu, kur Tu efi miris, Taws gars lai wada un walda muhſu garu. Taws gars bij ſchis: Lai ikweens no Taweeem audſekneem top taħds zenfonis, kas ſawu dīhwibū leel kihlā preeſch tautas iſglihtibas un labklahjibas.

Un sche pee Tawa kapa mehs folamees: Ari mehs nesifim
dsihwes zihna Tawu karogu ar usrafstu:

„Ja dsihwibu kihla nelikfat,
nekad juhs dsihwibas nemantosat.“

Un ja laika sobs grausch pee muhsu folijuma, ka aiss
mirstam tautu wadit no tumfibas us gaismu, tad tas
wahrds „Jahnis Zimse“ mums to par jaunu atgahdinas;
un ja kuhtriba waj nedroschiba muhs daris gurdenus, tad
Tawa preefschihme muhs atkal stiprinas, tautiskolas druvan
strahdajot.

Ta mehs, Tawi audsekni, godinasm Tawu peemiru,
kamehr tur augschâ, kur wairs nebuhs schkirschanas, muhschigi
buhsim pee Tewim; ta godinasm Tawu peemiru, kamehr
tur augschâ, kur wairs nebuhs tumfibas, bet pilnibas gaisma,
no Tawas mutes atkal dsirdefsim pateesibas pilnibu, un kur
tautas staigas atsikhchanas un laimibas gaismâ, bet skolotaji
spihdes ka debess swaigsnes. Tur augschâ ari Tew, tautas
audsinatajam un skolotaju skolotajam, jamanto dsihwiba, un
Tu mantosi dsihwibu; jo Tu esf kihla lizis dsihwibu.“

Latweefchu pagasta skolotaju seminara
wahrdâ runaja wina direktors, mahzitajs Balsons.

Zimses wezo audseknu wa hrdâ direktors A.
Dehrauds tureja schahdu runu, iseedams no II. Rehninu
grahm. 2. nod. 12. panta: Bet Elisa redseja Eliju usbrauzam
un fauza winam pakal: „Mans tehws, mans tehws!
Israela rati un winu jahtnieki!“ Ko Elisa sajuta, kad winesch
bij saudejis sawu skolotaju un audsinataju, praweeti Eliju, to
mehs sawa dauds nopolneem bagata skolotaja un mihta tehwa
audsekni schodeen sajuhtam pee wina maleja kapa; to mehs
wifa sawâ muhschâ wehl sahpigaki sajutisim, kad mums wairs
nebuhs muhsu augsti zeenita un firsnigi mihlotâ seminaru
direktora Zimses. Tapehz mehs witaam fauzam pakal:
Muhsu tehws, muhsu tehws! Muhsu aissargatajs un padoma
dewejs, muhsu eepreezinatajs un atgahdinatajs wahrdos un
darbos! Kursh ir no mums wina audsekneem, kreu wina
skaidra mahziba nebuhtu padarijuse spehjigu, ar sekmem un
swehtibu strahdat sawâ amatâ? Kursh ir starp mums, kreu
wina dedsigâ zenfibas un preefschihme nebuhtu pamudinajuse,
weenumehr dsihtees pehz pateesibas, nemitigi strahdat pee
sawas papildinashanas un ta mehginatees ihsita peenahluma
ispildischana? Pee ka winesch nebuhtu isleetojis wisu sawu
audsinashanas mahkslu un spehku, lai winu padaritu par

raksturā stingru wihru, kurſch dſihwes wehtrās un kahrdinaſchanās ſpehtu natureeſes uſ pareiſā zela? Kas no mums ſekojois wina tehwifchkeem mahjeeneem, tam tas nekad naw bijis janoschehlo. Lai gan wina amats ſeminarā bija puhliau pilns un ar leelu atbildibu, tomehr wiſch ſtrahdaja kā waſtneeks torni preefch teem, kuri dſihwes zihna nefsinaja, kurp greſtees. Preefch tahdeem winam bija waj nu padoms mutes wahrdeem, waj eedroſchinajums un eepreezinachana ar rafſtu. Gefahzejeem wiſch rafſtija: „Luhdsat Juhs Deewu, lai Wiſch Juhs dara par kreetnu riſku preefch ſawas walſtibas.“ Peedſhwojuſcheem wiſch atgahdinaja, neno-wehrſtees no peetizibas un ewehrigas apdomibas zela, weenumehr palikt iſtēnā paklaufibā un paſrbaudit jauninajumus, jo iſtēnā tautas iſglihtiba un tautas audſinachana nedrihſt buht nekahda mehginaſchanās (elſperimenteſchana).

Un kād kahds no mums kaut kā waj kaut kur bija kluhdijees, zik loti aſinoja wina tehwa ſirds! kā tas winam ſuhpeja! Ar kahdu aſumu un noteitibū wiſch tad aprahja lo, kas bija kluhdijees. Kā wiſch tad zitus darija uſmanigus uſ tahdeem miſekleem, lai tos brihdinatu no tam lihdiſeem alojumeem! Peeminoſ, ka mums ſche wirſ ſemes jadſhwo zihna preefch pateſibas un taſnibas un ka bei Deewa paſihga newaram eezilnit nekahdas uſwaras, wiſch ſawas rihta un waſara luhgſchanās peemineja ari iſtahjuſchos audſekaus. Un to wiſch buhs darijus iſkatrā luhgſchanas brihtinā. Ja wiſam no tiziſbas mahzibam zehla preefchā kahdu gruhtu jautajumu, tad wiſch uſ to dewa iſſlaidrojumu, kura reiſā bija pamahzofcha un ſirdi aifgrahbjofcha. Un tā wiſch muhs audſinajis preefch ſchās paſaules un debes ſihwes. Tā wiſch muhs wedis pee pateſibas un rahdiſis pareiſo zelu. Tapehz wiſam wehl uſ ſlimibas gultas nodarbinajuschaſ pateſibas un taſnibas domas. Kahdi uſſkati wiſam bija uſ ſawu amata ſtahwolli un darba lauku, no protams no ta, ko wiſch fazija pee draudſes ſkolotaju ſeminara nama eefwehſtſchanas, atlaischot 4. kurſu: „Widſemes muſchneeziba ir latweeſchu tautas Jozuus.“ Schahdas domas wiſch iſteiza iſkatrā gadijumā. Schahbus uſſkatus eedot ſaweeim audſekneem, to wiſch tureja par ſawu uſderumu, kād nahza runa par deenās jautajumeem. Un ari ſchā ſinā wiſch mums ar ſawu dſihwi un darbeem dewis preefchſihmi, kura ſekoſchanas zeeriga.

Uſauguſham peetizigos dſimtes apſtahklos, wiſam bija pareiſa iſprachana par tautas iſglihtibu un ſawu ſkolneeku

wajadſibam. Pahrbauditam un ſchliktitam ar gruhtem
peemelkejumeem un ſaudejumeem ſawa paſcha dſimtē, winam
bijā filti juhtoſcha ſirds ari preefſch ſawu audſekru dſimtes
dſihwes. Winsch juta teem lihds preekos un behdās.
Winsch ſoti uſzihtigi laſja ari deenas laikraſtus
un ar to bija eeguwis bagatu apſklu un pareiſus eefkatus
par daschadeem muhsu wehtrainā laifa darbibas laukeem.
Tapehz winsch ari noſirmojuscheem wiſreem wehl weenumehr
wareja buht par ſkolotaju un mehs wiña ſkolneeki. Un kad
winsch bija muhsu ſtarpa, mehs eewehrigi klaufijamees uſ
wiña wahrdeem, atſpirdſinajamees no wiña runam un
iutamees pamahziti un ſtiprinati. Bagats ſapraſchanā un
ſirds juhtās, wiſch bija neiſmelams dewejs ſaweem
klaufitajeem ſabeeedrigā dſihwē. Buhdams wiſpuſigs
wahzu un latweeſchu rafſtneezibas paſinejs, wiſch
weenumehr ſinaja ſchikt kweeſchus no pelawam un
mums eeteilt wiſlabako gara baribu. Winsch muhs nekad
neatſtahja neapmeerinatus, bet mehs efam no wiña wee-
numehr ſanehmufchi wairak padoma un eepreezinaſchanas,
tāpat dſihwes gudribas un pamahzibas, nekad drihſtejam zeret.

Kā Widſemes bruaneeziſbas uſtizigs kalps, fa pateeff
triftigs zilweſ un ſawas tautas iſtſt dehls, wiſch muhs
latweeſchus un igauauſ mahzijis, pamahzijis un iſaudſinajis
par tautſkolotajeem. Un kad ari wairaki no mums pahr-
gahjuſchi zitā dſihwes kahrtā waj uſnehmufchi zitu amatu,
fur wiñi ari tapehz war ſtrahdat ar labem panahkumeem
un bagatu ſwehlibu, tad wiſch muhs wiſus tomehr neſis
ſawā mihleſtibas pilnā ſirdi, nowehlejis mums wiſeem to
wiſu labako. Tapehz godaſim wiña peemian ar to, fa ſtrahdajam
wiña garā. Tahda darbiba buhs preefſch wiña wiſlabakais peemi-
neklis, kahdu winam waram zelt. Wiña zenſiba, uſtiziba
peenahkumam un wiña apſiniba ſawos amata uſdewumos
lai mums ir par paraugu, un wiña mihleſiba uſ religiſki-
tumigu tautas audſinachanu lai dſihwo ſtarp mums taħlač,
kamehr mehs ari ſawā laika topam ar wiñi ſaweenoti taī
muhschigā mihleſtibā. Winsch ſawu dſihwibū preefſch mums lizis
ħiħlā, neween muhs mahzidams un audſinadams, bet ari tur, fur
bijā wajadſiqs aiffrahwt waj glahbt muhsu labo flau. Lai tad
ari mehs nododam ſawu dſihwibū ħiħlā, winam wiſadā ſinā ſekod-
dami. Winsch ſawu muhschu laimigi pabeidsis un faſneefsis
uſwaru laizigaſ dſihwes un naħwes zihna zaur ſawu ſtipro-
tizibu uſ ſawu Kungu un Peſtitaju. Bereſim, fa wiña ſneega
balta galwina tagad puſhfota ar muhschigas dſihwibas kroni

un wiñsch apſkaidroto ſtarpa dſeed ſlawas dſeeſmas tam
uſwaretajam, kas paſrpehjis muhſchigo nahwi. Tapehž
ſauzam garā pažilati un luhgdamı ſawam uſtizigam ſkolotajam
un mihłam tehwam paſat: „Duſi ſaldi ſchaī kluſā
kapā, famehr Tevi ſauz Lawa uſtizamais Peſtitajs!“

Rīgā bīshwojosc̄ho seminara audēkau
wahrdā runaja skolotajs Rosenbergs.

Gewehrojama bija ari p e t e r b u r d j n e e k u d e p u t a t a
U. B l a u ' a (ari senaka seminaru audseku) fazitā runa
Peterburgas Latweeschu labdaribas heedribas un Peterburgā
dsīhwojochu audseku wahrdā.

"Jo leelaks akmens no krasta wełas juhrā, jo leelakus
wiłnus wiñsch met. Behdu wehſts, ka Zimses tehws aifgahjis
us muhschibu, fatreeza firdis taħlaš, neħa latwju meħle flan,
un it wiñur, kur jaunelli un wiñi atrodaś, kas reiſ feh-
dejuschi Walkas seminaria folos un klaufijuschees nelaikai
jaukos gudribas un pahrleezibas pilnos wahrdos. Tam par
leezibu, ka mani no taħlaš Peterburgas schurp fuhtija —
weenfahrt tur dsiħwojofchée Zimses tehwa agrafee audsejki,
otrafahrt Sw. Peterburgas latwju labdaribas beedriba, lai es
schini feħru weetä ifteizu, zif skumju un behdu pilni wiñi par
to, ka ta wiñra wairx naw, kas bija sawas tautas wijsjau-
laħda rota un weens no Widsemes wijsleelakajeem labbdareem:
jo Zimses tehws bija ihstā fina Widsemes laukfolu tehws.
Pirms neħa wiñsch usneħħmäs to gruhto un swieħto amatu,
Widsemei audsinat skolotajus, tur gan bija skolas, bet zif retas,
un ja nedauds isnaħħmumus atfajtam, zif tad wiñas ari bija
wahjas! No sistematikas prahha un gara iskopschanas, no
tautas jaunās paaudses pedagogiskas fagatawoschanas us
dsiħwi un dsiħwes usdewumeem, pa leelakai datħi nebija
ne weħħi; — un fo kerqsemju Mitħus sawā, nelaikim dah-
wata dsejoli teiza par latwju tautas "laukpukitem", tas pats
sawā fina sakam s par ta laika laukfolum, ka wiñas "kalstot
falsta, wiħstot wiħta". 1889. gadā u sħieħha schini fina ta sakot
jauna faulite. Schini gadā "Laimē fuhtij saw' deħlinu,
pusħklot tautas wainadfinu." Teeħ Cham, ja luħkojamees us to,
zif leeliski no ta laika Widsemes draudses- un pagasta-skolas
usplaukusħas, zif dauds latwju deħlu, waj paċċha seminaria
waj no seminaria audsejnej mudinatu, augħiżskolu iżglitħi
meklejuschi un atraduschi, tad jalzezina, ka tautas wainags
għażiex puszħkojees, kas notiha ihpafchi tadeħħi, ka tautas drum
strahdaja "saw's deħlinsch", ar karstu tautas un sawa amata
mihlejtib kruħlis un ar gaixchu prahha un sapratibus sawā

darba laukā. Zimses tehwa nopolni, it ihpaschi preeksch Widsemes un Widsemes latvjeem daudsfahrtiga sīnā nemirstami. Lai peeteel no peterburdsneeku puſes ar to, ko nupat ihsumā mineju. „Wainags, ko mehs Tawai peeminai wijsām, tas nowihtis drībs — wainags, ko wiji few pats, nenowihtis nefad.“ Dusi saldi svehtā meerā, manu mihlo skolotaj’ un sawas tautas labbdari!“

Tad runaja senakais seminara audseknis, skolotajs Ēiners igauņu audseknū usdewumā.

Teologijas students, ari senakais Zimses audseknis, J. Steiks runaja sekofschus wahrdus.

Sirds mihkais audschu tehws!

Kur mehs Lewi glabafim, kā mehs Lewi godafim? Kapā Lewi glabafim, sirdi Lewi godafim? Kapā dīli, sirdi mihki, dīli mihki mihlofim. Tava dīla mihla sirds mums kā rotas pehrle mirds.

Sirdsmihki audschu brahli! Kas muhs schurp wilktin wilka, ta ir weena sirds, tik dīla, tik mihla! Wina wairš nepukst, wairš neet, ir aīsgahjuſe pee Deewina, kā faulite noreectuse, bet luht wina wehl peerwelt un ūlba. Man ir, it kā wina tagad wilktu wehl dīlaki, ūlditu wehl ūltaki. Saulite tek pee debeſs. Mehs to nemihlojam. Wina naw sirds un tur naw mihlestibas. Muhsu audschu tehws tezeja wirs semes. Mehs to mihlojam. Wina bija sirds. Tur eekschā bija mihlestiba. Bet dīhwā mihlestiba ta newar aprimt un palikt eeksch ūewis. Wina tīklo tik, un ari tek tezinus weenā tezeschanā. Tā wina parahdas tīzībā, wezā tehwu-tehwu tīzībā. Zahds tīzīgs bija muhsu Zimses tehws. Galwina gudra, lozelki tschallī un ūrīna tīkla. Wiss wina dīhwes gahjums ir dīhwes tīku mīs, wisa gaita ūliba. Zahds bija muhsu audschu tehws.

Rihta rāsu bīrdinaja, laika ruhsu ūrdinaja.

Wina Deewa dota sirds, tā kā weena rota mirds.

Bet ne tik jaufi bija tee laiki, tad wīsch daschlahrt ūtaigaja. Pa kahjam bija crumi, pahr galwu gahj’ mahkonī. Dehstīt pats māžību dehstīja jaunekleem sirdis.

Juhs, ūrmee tehwi, gan atminat tos laikus, tad no rihta mahkonī mahkdamees draudeja nomahkt muhsu ūmiti. Maitsites nebija, aſaru dauds. Raugi, tad iſgahja weens wihs ūwū tehwu-tehwu ūmi pahrstaigat, ūwūs brahlus apraudſit. Sirds tam ūhpeja ūruhtis par teem: wineem gribas ehſt,

bet wina meklè uhdeni. Sawadas s̄ihmes mehtadami ſcreen garam ween, garam ween. Paleek wiſch fā ſauzeja baſſ tuſneſi. Tas eet un raud par ſawejeem... Ziti garam gahjeji waža: Kas wiſch tahds ir? Bits runā: no Raunas. Kas nahl labs no Raunas? Ziti atkal ſpreesch: Tas naw wiſ lahdſ nekahlſ: no galwas wiſch leekas mahzitajſ (jo wiſch gudri runā), no rokam fā mehrneeks (jo tam bija ſemes rullis rokā), no widutſcha ir muhſejs (jo tam tahdi paſchi fwahrki fā mums) un no lahjam wiſch ir ſemneeks (jo tam paſtalas lahjā).

Waj teſfa, fā tee laudis ſafa? Es eedroſchinoſ waizat: Kur muhſu ſemite wehl ir bijis otrs tahds mahzitajſ ſha wahrdia ihſtenā ſinā, fā muhſu Zimſes tehws? Wina wahrdi bija gahrdi, bet nekad dahrgi. — Kur wehl bija tif taſnigs mehrneeks fā wiſch? Katram ſamu datu, katram ſamu waku; tomehr ar mehru. Ne tuwakam par turu, ne ſweſchneekam par tahlu. Wiſch dſima taſnibas ſliugas un mihloja ſtihgas (muſiku). — Kur buhru wehl lahdſ muhſejs, kas fā tehws mums mahtes walodu mahzija? Mahte dewa ſihſt, wiſch dewa ehſt. Meefiſgs tehws dahuwaſa riſkſteſ, Zimſes tehws dahuwaſa riſkuſ, fā war riſkotees. — Kur wehl bija tahds ſemes wihrs, fā muhſu audſchu tehws? Pats fehlu laiſija, pats ſehlu taifija. Pats laiſija, pats ſaiſija. Pats atkal raiſija un apgraifija. Wai, fā tas ſahpeja, kad tas toſ jehlumus lahpija! Mehſ mahtes dehlini. Bet wiſch ſinaj' greeſt, kur neeſt, fā mahzijeſ dahrſneeks.

Waj tas wiſs bes publem un ſweeđreem? Waj bes mihleſtibas, tiziſbas un zeribas? Bet wiſi to neaſina; ziti to nepaſina. Kas to ir redſejis, fā wiſch ir tezejis, un kas to ſin, lai to peemin, jo wina jau wairs tagad nam.

Paldees, ſimtuſhſtoſch lahrt paldees tai dſili mihlai ſirdij! Paldees tam tehwam, kas zilwekuſ un ſokuſ ic leelus iſaudſinajis! Bet nu ruđenis ir flaht. Seemelis puſch pa wina dahrſu. Capas birſt, ſeme irſt, pats ſemeſ-wihrs mirſt.

Wiſaplahtir kluſu un ſemeſ-wihrs eet uſ duſu.

Uſ wina ſirmām pehdam farma friht.

Dod, Deewin, dod tam wina ſaulē jauku riht'!

Zimſes tehwā nopeſnuſ ſkolas laukā jo plaschi aprahdija
Walmeeraſ ſurlmehmo ſkolas preeſchneeks
Vihiſips Šchwede ta runadams: Sibena ahtrumā iſpaudās pa wiſu Widſemi un pahri winas robeſcham behdu wehſts, fā muhſu mihlotſ, no wiſeem augſti zeenits ſeminara

direktors, Zimses tehw̄s, oktobra mehnescha 10. deenas wakarā beidsis sawu schās dīshwes gaitu, kā ta dahrgā ūrds ir aplūsuſe, kura lihds schim karsti pukstejuſe neween preefsch saweem behrneem un peederigeem, bet ari preefsch sawas tautas. Schi behdu wehſts lihdsinajās sehrai behru swana ūkanai, kas muhs wiſus, kam Zimses tehw̄s bija mihiſch un dahrgs, neween no daschadeem Widsemes nowadeem, bet ari no zitām weetam schurp aizinajuſe, winam parahdit sawu pehdejo mihiſtibū un pateizibu. — Ne iſweenam no mums ir nolemts, tautas ūkolu druwā til leelā mehrā strahdat pee diwu tētutu attihſtibas uu iſglijtibas, kā Zimses tehwam; bet ari ne iſweenis no mums ir tā no Deewa apdahwinats ar tahdām gara dahwanam un rafstura ihpaſchibam, ar tahdu iſweizibu, iſmanu un til plaschām pedagogiſtām mahzibam un ar tahdeem bagateem peedſihojumeem, til geuhtu un augstu amatu waldit ar tahdu mihiſtibū, uſtizibu un ūkmi, kā wiſsch. — Wiſsch bija iſtis strahdneeks ūawa Runga wiħna kalmā; wiſsch bija tas no Deewa iſredsets darba riħks tautas ūkolu laukā, kas, ar Deewa mihiſtibū pildits, dſinās to darit, kō Deewa grib un kam tadehk Deewa gods bija dīshwibas mehreis un noluħks. No tahdeem augtakem spehkeem wadits, wiſsch neween prata arweenu pulzinat ap ūewi labu pulku jauneku, bet ari sawu darba weetu, seminaru, paželt no til maſa eesahluma us sawu tagadejo ūtahwolli. Wiſsch neween prata ūafildit sawu audſekau ūrds preefsch gruhtā ūkolas darba, bet ari dot wiſai Widsemes laukfolu buhſchanai pamisam jaunu iſſkatu un weidu.

No zik leela ūvara wiña darbs bijis preefsch Widsemes laukfolam, waram noſkahrſt no ta, kā ar seminaru dibinaſchanu un Zimses tehwa darba ūahſchanu Widsemes laukfolu buhſchanas wehſture ūahſtas jauns laikmets, kā rafsturs ir tas, kā no ta laika beidsas Widsemes laukfolu "amatneeku" laikmets; kā no ta laika ūnatniſli un pedagogiſki iſglijtoti ūkoloſaji dodaſ us wiſam Widsemes malam, kas kopj un strahdā ūkolas amatu newis kā kahdu roku-darbu, bet kā audſinachanas un mahzibas ūnatni; kā no ta laika ūahſta ūzeltees pagastu ūkolas, preefsch ūkram muhſu mihiſla ūelaika audſekni ūgatawoja lihds pagastu ūkoloſaju seminaru dibinaſchanai wajadſigos ūkoloſaju.

Scho leelisko pahrwehrſchanos eewehrojot, mums jaleezina, kā Zimses tehwa darbs ir lihdsinajees awotam, kas, ūawus ūstrautes us wiſam malam iſlaisdams, augligi pahrpluhdinajis Widsemes neaplopto laukfolu druwu ar bagatu ūwehſtibū; kā

wina darbs ir lihdsinajees pehz muhsu Runga Kristus wahrdeem finepa graudinam, kas pa 42 gadeem ijauds par tik leelu toku. Lai gan newaram leegt, ka pee muhsu laukffolu usplaufschanas ari ziti faktori lihds strahdajuschi, ka par peemeahu Widsemes bruneeziba, augstas un semas skolu waldes, daschi mahzitaji un muhsu draudses un pagasti paschi, tad tomehr mums jaleezina, ka scho mineto faktoru lihdsdarbiba pa leelakai daikai sihmejas tikai us muhsu laukffolu ahrejo eetaisi un organisaziju, us wajadfigo lihdseltu sagahdaschani u. t. pr. Turpreti Zimses tehwis ir bijis tas wihrs, kas muhsu laukffolam dewis garu un dwehfseli; tas wihrs, kas eedehstija minetas, no muhsu skolu waldem un tautam apgahdatas ahrejās eestahdes to ihsto kodolu un saturu. Winsch tadeht wahrda ihsta finā ir Wid semes laukffolu tehwis.

Ta waizajam, zaur ko wiaam bijis eespelhjams, ar tik maseem lihdselklem sawahkti tahdus bagatus auglus, ko daschi ziti ar wairak lihdselklem nepanahk, tad mums us to jaatbild, ka wiaa idealiskā zenschanas un wina idealais gars un prahis, ko Dr. Harnischs un Diesterwegs wina ūrdi dehstijuschi, ir bijuschi tee spehki, kas pastrahdaja tahdus teizamus darbus. Ari Zimses tehwis prata saweem mahzelklem dot scho idealo garu, scho zenschanos pehz pilnibas; winsch to kopa neween pa to laiku, famehr wina mahzelki apmekleja seminaru, bet ari wehlak, ta ka leelaka dala no wina bijuscheem audselkneem palika ar wiau draudsigā fakarā. Schis zensibas gars pamudinaja ari daudsus no wina mahzelklem tahlak dsihtees un ari augstskolās wairot un paplaschinat sawas seminarā sawahktas sinaschanas. Lai gan Zimses tehwam patika schi tahlakmahzischanas pee tahdeem audselkneem, tad tomehr wiaam bija schehl, ka tee zaur to tifc atrauti skolotaja amatam. Par scheem winsch daudsreis mehdsfa fazit: „Tee, rokas pee arklia peelikuschi, atskatijuschees atpakał.“ No saweem audselkneem, kas tahlak mahzijās winam tapehz wairak patika tee, kas ar scho tahlakmahzischanos nemainija sawu dsihwes kahrtu, bet sawas sinaschanas paplaschinaja augstakos pedagogiskos institutos, kahdi tagad pastahw Wihne, Leipzigā un zitās ahrsemju pilsehtās un senak bija Peterburgā, waj ari kuri, us sawu paschu roku tahlakstrahdadami, taisija augstakus skolotaju eksamenus. Bet jo wairak wiaam patika tee audselki, kas us sawu roku sawas sinaschanas weenumehr wairoja un sawus spehkus upureja wisu muhschu tautskolu darbam. Par tahdeem winsch fazija: „Schee ir tee ihstee araji muhsu draudses skolu druwā. Wini ir muhsu laukffolu kronis.“

Ja tahłak usskatam Widsemes latweeschu un igauanu
 attihstibū, tad jaſaka, fa muhſu mihlā nelaika darbs ſihmejees
 newis uj to ween, lai ſaprafchana, atſihſchana un gara
 gaifma iſplatitos, bet ari uſ to, lai tautas ſirds taptu glih-
 tota un zilata ar dſeedaſchanu. Bit dſili daila dſeedaſchanu
 war aifgrahbt zilweka ſirdi un zif leels ſwars tadeht ir dſee-
 daſchanas kopschanai pee tautas iſglihtoſchanas, to Zimſes
 tehws jo dſili bija ſapratis. To eewehrodams, wiſch wiſu
 ſawu muhſchu ir puhlejees, kopt un weizinat dſeedaſchanu.
 Mumſ tapehz pa leelakai dakai winam ſchodeen japatetiz, fa
 hasnizas dſeedaſchanu Widsemes draudſes tapuje til glihta.
 Tapat winam mumſ pa leelakai dakai japatetizas, fa pehdejos
 30 gados wiſas Widsemes draudſes zehluſchees dſeedataju
 tori, kuri peekopj tſchetrbaſfigu dſeedaſchanu; iſribkoſchanu
 iſnaemot, winam pa leelakai dakai japatetiz, fa no 1865. g.
 lihds iſgahjuſchai wasarai gan no latweeſcheem, fa ari
 igauaneem ſwineti leeli un masaki dſeedaſchanas ſwehſti, kas
 no tam leezina, fa ſchās abas tautas mahkſligā dſeedaſchanā
 ſafneeguſchas jo eewehrojamu ſtahwoſli. Dſeedaſchanas laukā
 Zimſes tehwa puhiini neween aif ta eewehrojamı, fa wiſch
 bijis Widsemē ſchās mahkſlas pamata lizejs, bet arween ſku-
 binajis ſawus audſekaus uſ dedſigu ſtrahdaſchanu un dſeeſmu
 peekopſchanu un ta gahdajis labus, zihtigus dirigeント. Bet
 ari pats wiſch gahdajis lihdselli, bes kura dſeedataji newar
 iſtikt, iſdodams ſawu "Deeſmu rotu", kur wiſch paſneedſis
 neween muhſu dahrgo tautas mantu, tautas dſeeſmas, atjaun-
 notā un ſlaifti harmoniſetā eetehrpā, bet ari zitu komponiſtu
 fazerejumus. Wiна dſeeſmu rota ir pateſa rota muhſu
 tautas wainagā, kas to ari wehlakos laikos puſchlos un
 nahlamām pauidſem wehſtis, kahdi nopelni Zimſes tehwan
 pee dſeeſmu mahkſlas uſplaukſchanas Widsemē. Tapat ari
 wiна darbi nekad neſudis no Widsemes laukſkolu wehſtures,
 jo uſ winu ari ſchai ſinā ſihmejas wahju dſejneeka Schillera
 wahrdi: „Kas ſawa laika labakajeem deesgan darijis, tas
 dſihwojis preeſch wiſeem laikeem.“

Jo firſnigi ſlaneja wahrdi, kuruſ Terbatas ſt u-
 den tu w a h r d ā runaja ſtudentſ Vlau's un kuri leezinaja
 par leelu zeenichamu, kahdā Zimſes tehws ſtahwejis ari pee
 latweeſchu ſtudenteem. Starp zitu runatajs teiza: „Ta behdu
 wehſtis, fa Tu, muhſu laukſkolu tehws, wairs neefi starp dſih-
 weem, fa nahwe lewti no mumſ ſchēihrufe uſ muhſchibu, fa Tawa
 darboſchanas tautas labā beigufes, aifgrahba un ſatrizinaja
 dſili ari Terbatas latweeſchu ſtudentu ſirdis, kuru wahrdā un

usdewumā es tagad te runaju. — Kamehr Tu wehl dſihwoji, liktenis mums nebija nolehmis, Dewim te iſteift, ko preefſch Temis juhtam ſawās kruhtis, zil augtā zeenā Tu pee mums ſtahwi. Ko Dew dſihwojot nokawejuschi, to tagad daram pee Tawa kapa. Dew firſnigi pateizam par wiſu to, ko Tu preefſch tautas strahdaji. Ari muhsu wiſkofſchakā wehlefchanas ir, reiſ ſtrahdat preefſch tautas. Tagad tilai ſagatawojomees us ſcho ſwarigo darbu un wezinam ſawus ſpehkus. Muhsu darba lauks buhs jau dauds weeglaks, jo Tu eſi winu eefrah-dajis un leelus zelmuſ un ſmagus almenus no ta iſwehlis. — Beidsot ſanem firſnigu pateizibū par Sawām dſeefminam, furus Tu eſi eetehrpis jaunā harmonijā, no tautas nemdamis, tautai dahwinajis. Dauds reiſ winas muhs eepreezina un pazila muhsu garu. Ar tautas dſeefmam muhs eepafihſti-nadamis, Tu ari muhs eepafihſtinaji ar tautas garu. — Dusi ſaldi, mihlo Zimſes tehw! Pee Terbatas latweefſchu ſtudenteem Tu palikſi muhscham dahrgā peeminā."

Rig aſ Latweefſchu Veedribas wa hr dā runaja adwokats un redaktors A. Webers. „Dſili apbehdinati un ſagrauſtām ſirdim mehs ſtahwam pee walejās bedres, kura atradiſ beidsamo duſas weetu tas wihrs, kura ſirds, prahts un darbi bija ſapihti ar diwu tautu garigo atmofchanos un attihſtibas gaitu. Drihs ſmilkschu pakalniſch leeziņas no iſdſihuſchās, darbeam un panahkumeem tik bagatās dſihwes, kahdu reti liktena lehmums peeschkīr mirſtigam zilwekam. Ja nu tas ſmilkschu pakalniſch apſihmetu ari ſchās bagatās dſihwes galu, ja lihds ar dahrgā mireja mirſtigo meeſu ari guldinatum ſchinī ſchaurajā bedritē wina darbu bagatibu, mums wajadsetu iſſamist par ſchis paſaules buhſchanam. Bet tā ka ar mirſtigo meeſu nebeidsas ari nemirſtiga dwefele, tā ari ar laizigo nahwi nebeidsas garigā dſihwe. Behz nahwes zilweks dſihwo taħlač ſawos darbos, lauſchu atmina. Schee darbi, ſchi pakalpalizeju atmina ir tās faites, kas ſaweno dſihwojoſchos un miruſchos us dſimumu dſimumeem weenā garigā kopibā. Schās dſihwās faites ari to padara, ka iſkatra zilweka nahwe aſtahj lauſchu ſadſihwē robu, kuru ſahpigī ſajuhtam. Jo wairak aifgahjejs ſawā muhschā ſtrahdajis un radijis, jo wairak tas iſpildijis ſawu uſdewumu, buht par zilwezes derigu lozeſkli. Bet es gandrihs neſtu muhsu ſemē minet wehl zitu wihrū, kas tik dauds buhtu ſawā muhschā neween ſtrahdajis, bet ari radijis, ka dahrqais aifgahjejs, ko tagad apraudam. Te bijuſchi un runauſchi tik dediſgi leezi-neeki no Zimſes tehwa darbeam un nopolneem, ka man

neatleek dauds ko peelst un klaht peebilst. Tikai gribu to minet, ka diwu tautu garigā dīhwe faweenota ar neaismirstamā aīsgahjeja muhschu, ka winam latweeschi un igaunai pateizas, ka muhsu tautskolu buhschana pazehlusēs us tik augstu stahwokli, ka muhsu skolas bijuschas par ihsteem prahtha apgaismoschanas un tikumu tsglihtoschanas awoteem. Ikkats skolotajs ir fawas skolas dwehsele. Ur faweeem dedfīgeem un apdahwinateem mahzelkleem wiensch muhsu tautskolam usspeedis fawu garu un eedwefis fawu dwehsele. Tadehk ir ari teikumam, ar ko Rīgas Latweeschu Beedriba dahrgā aīsgahjeja darbu apsīhmejuſe un ko sprauduse us lauru wainaga lenti, pilniga pateeſiba:

No tumſibas us gaiſmu
Tu tautu wadiji.

Un otrkahrt es gandrihs nesinu minet zitu wihru, kas tif wareni buhtu uskuhris fawu lihdstauteeschu ſirdis tautas mihlestibas leefmu un tik ſpehžigi weizinajis latweeschi tautiskas zenschanas, ka Zimses tehws, lai gan wahrds „tautiba“ reti pluhda pahr wina luhpam. Sawahkdams aismirstas un nowahrtā luktas tautas meldijas un glihtakā weidā tas atpakał dodams fawai tautai, wiensch pildija ari dascha weenaldſiga wihra kruhtis ar mihlestibu us zeenishchanu pret tautas dahrgajā mantam un tam atwehra azis, kas lihds tam bija aillas, kas nedz redseja, nedz eewehroja tautas bagatas gara un dwehseles dahwanas. Un tad ari faweeem audſekneen eepotedams dīhfschanos un paſchatsīhfschanu un paſchpahrlaboschanos, katas kreetnibas mihlestibu un taifnibas zeenischanu, Zimses tehws panahza, fa tee newareja atrauetes tai dīshmajai, garigajai kustibai, kas aīsgrahba tautas kreetnako dehlu prahthus un ſirdis. Tadehk te tagad kļaji gan waru leezinat, ka Zimses tehws ar faweeem darbeem wareni fauzis un modinajis fawu tautu us apsinigu tautisku dīhwi.

Zaur ko gan nūms neaismirstamais aīsgahjejs fawā muhschā tik dauds panahza? Ne lepnā pilī wiensch bija dīsimis, bet nabagās semneelu mahjās. Uri pee ſchis paſtaules augstmanem wiensch nebija peeskaitams, kureem dota leela wara, groſſit lauſchu luktēni. Ne ari laizigām mantam wiensch bija bagati apbalwots. Ne, turprets wiſu fawu muhschu masā aprobēschotā laukā strahdadams, daschreis ar dīhwes truhkumeem laudamees, Zimses tehws bija tas kahrtas iħstais representants, kurae peedereja. Jo es nesinu minet zitu kahdu kahrtu, kura buhtu bijuse zilwezei par tik leelu

fwehtibu, kā skolotaju kahrtā. Bet es ari nepasīhstu zita amata, kas pee wīseem geuhtumeem un leeleeem nōpelneem dīshwē eenestu tik mas ahreja goda un laizigu mantu.

Kad dāhrgais aīsgahjejs sawā muhschā wairak panahza, nekā simteem ziti, tad par to jāpateizas wīna bagatām gara dāhwanam un kreetnām rākstura ihpašchibam. Uzsihtiba un uſtiziba bija wīna dabas pamats. Wīsch bija uſtizigs sawam amatam, sawai tīzibai, sawai tautai un sawai tehwu semei. Klūfi un meerigi bes trokschā un bes leposchanās sawu amatu kōpdams un stingrs pret ūewi un ziteem peenah-kumu spīldischanā buhdams, wīsch bija spīhdoscha pīeelsch-fīhme saweem audsekkneem. Tīziba un tautiba nestahweja wīnam mehles galā, bet tīzibas eelschēgās mahzibas wīnam dīli bij eeraſtitas fīrdi un sawas tautas un tehwu semes mīhlestiba pīldija wīsu wīna dīshwi.

Gewehrojot Zīmīses tehwa leelos nōpelnuš pee latweeschū tautas audsīnāschanas, Rīgas Latweeschū beedriba eezeħla wīnu par sawu goda beedri. Ta pate beedriba ari mani schurp atsfuhtijuše, beidsamo godu parahdit ihstenam latweeschū tautas wiħram un wīnam pateiktees par teem darbeem, kas latweeschū tautai bija par leelu fwehtibu. Par redsamu atsfīhchanas fīhmi noleku lauru wainagu uſ kapa, kuru warbuht puščlos marmora waj granita peeminas fīhme. Bet ilgak par marmorū, par granitu un dīseli pastahwēs ta peemina, kuru aīsgahjeja darbi zehluschi latweeschū tautas fīrdi."

We steen a s dr a u d s e s f k o l o t a j s ī r. Grī-wīn ī ch runaja sawas draudsēs, Wez-Peebalgā dīshwojofchu audsekmu un sawā wahrdā, "Zīmīses tehwam kapā lihdi dot kahdus pateizibas un mīhlestibas pilnus wahrdus."

Umurgas dr a u d s e s f k o l u w e z a k a i s B e h-r-s-i-n-čh fauza Widsemes tautskolu glihtotajam atsfīnibas un pateizibas wahrdus pakal latweeschū semneku wahrdā.

J. Grīdmanīs no Leepu muischās (senakais Rubenes draudsēs skolotajs) sawā runā usaiżina apnemtees għadu par to, ka Zīmīses tehwa kaps un wahrdas neween ar wahrdeem, bet ari ar darbeem pee mums stahwetu aqsta peemina.

Kunu starpā atsfaneja seħras dseesmu skanas. Beidsot Zīmīses tehwa peederigo wahrdā mahzitajis Neulands pateizās ihseem firfnigeem wahrdeem papreeħsch wahzu, tad latweeschū walodā par dauidsām mīhlestibas fīhmem, kas parahditas neafīmirstamam aīsgahjejam.

Zīmīses tehwa senakée audsekkai un ziti zeenitaji sapul-zejas wakarā Walkas mufes saħle apspreeħ, kā godat Zīmīses

tehwa peeminu. Pirmo preefchlikumu, lai Zimses tehwa senakee audsekni zeltu sawam skolotajam un audsinatajam peeminas ihmi, us adwokata A. Webera preefchlikumu pahrgrošja tā, ka pee peeminas zelschanas japeedalas wifai semei, jo nelaika darbi peederot wifai semei un bijuschi tai par leelu svehtibu. Tadehļ ari wifai semei ir daliba pee goda, ko dahrgajam aīsgahjejam parahda. Tad sapulzejuſchees wehl nolehma, eewel rot ari Zimses tehwa daudskahrt iſteikto wehleschanos un dibinat stipendijs preefch seminarā audsekneem Zimses tehwa ūwehtigajeem darbeem par poeminu. Nolehma, ar waldibas atlauju mineto mehrku ūſneegſchanai wifai semē laſit naudu, no kuras wispirms buhtu aīgahdajams peemineklis un no atlikusčas naudas dibinamas stipendijs pa puſei preefch paſcheem Valkas seminarā audsekneem, pa puſei preefch teem, kuri, seminaru beiguſchi, augstakās skolas gribetu papildinat sawu pedagogisko iſglihtibu. Gezehla ari rihzibas komiteju: par preefchneku Valkas brugu fungu baronu ſ. Fölkersahmu, preefch Valkas aprīka skolotaju Tehraudu, Walmeeras aprīka kurlmehmo skolas preefchneku Schwedi, Zehsu aprīka skolotaju Erdmani, Rīgas aprīka mahzitaju Neulandu, preefch Rīgas pilſehtas adwokatu A. Weberu, Vernerwas aprīka skolotaju Ķuus, Vilandes aprīka skolotaju Ģeļmani, Terbatas aprīka red. Grenzsteinu un Werawas aprīka pagasta ūkrihmeri Sperlingu.

Umīses „Balss“ 1881. gada 25. novembra 47. numurā parahdijs no tāhda tauteſcha ūchahds dedſigs uſaizinajums.

Mana mihiņa tauta! 10. un 20. oktobra gadijumi Čewim pasihstami. 10. oktobrī aīsmiga us muhſchigu duſu Čaws dehls, draudses-skolotaju seminarā pirmais un lihds-ſchnejais direktors Jahnis Zimse, un 20. oktobrī wina guldija Lugaschu kapos. Diwos spredikos un 16 runās ūlveti wina nopolni pee Widsemes, ihpaschi pee Čewis, mana mihiņa Latvju tauta; bet neweenā runā neefmu dſirdejīs ūkam waj aīsnemam, ko labu Widseme, ko labu tauta darijuſe ūchim ūwam dehslam. To gan dſirdeju, ka Rīgas Latv. beedribas delegats Webera ūngs gaſchi iſſazija, ka aīsgahjuſchais nebijiſ pagodats tizis ne ūahdām ahrejām ūhmem. Widseme, waj Tu nenoſarksti, to dſirdot? Waj tā Tu atmalka mihiļestibu un uſtizibū no jaunekla lihds ūrmgalwjam, no ūchuhpula lihds kapam?! — Nahkat ūchurp, Juhs parahdneeki, un darat tam aīsgahjuſcham, ko Juhs dſihwam neefsat darijuſchi. Nahz ūchurp, Tu tauta, un atnes Šawus ūeedojumus ūwam ūku, dſeedaschanas- un dſeeſmu-tehwam! Nahkat

ſchurp, Juhs wezaki, kas Juhs preezajatees par Sawu behrnu iſgħihtibu; nahkat ſchurp Juhs jaunekki un jaunekles, kas Juhs Zimses tehwa rotā rotajuschees; nahkat ſchurp, Juhs behrni, kureem nesinot naħk wina fweedru fwehtiba par labu; atnefat wiċċi Sawas dahwanas Zimses tehwa wahrda un kapa peeminai! Meħs eſam tautas dehlu pawadijuſchi, kahdu tikai gadu simteni raida tautas. Ustaifsim peeminu uſ firmeem gadeem, kura behrnu behrneem lai dod leežibu no Latwu tautas pateizibas!

Pee fha uſſaukuma redakzija peejħmè: Meħs zeram, ka Widjeme kaunā nepaliſs un to daris, ko wina bija aifsweta darit, Zimses tehwam dsiħwojot.

Zimses tehwa audseknai un ziti tauteeſchi peefuhtija komitejai fawwus seedojumus, ta' fa bija eespohjams uſ nelaiķa direktora kapa 1888. gada 7. augustā uſzelt it glihtu kapa peeminelli, kas mafsa ja 3200 rublus un kura fihmejums ee-weetots ari fħaġi grahmata. Attlaħħschanas fweħtki fastahweja no peeminella attlaħħschanas atta Luga schu kapsejtā, gariga konzerta Walkas basnizā un kopmeela sta Walkas Latweeħschu Beedribas saħle. Bet toreisejja lehmuna otrà dala par fondu uſ Zimses wahrda, no kura prozentem waretu iſsneegħt zentigħem latweeħschu jaunekleem pedagogiskas waj mušikas iż-ġlixtibas zelā stipendijs waj ari iſdot kreetnas pedagogiskas grahmatas u. t. l., palikuże pa dalai wehl neispildita. To nu nodomats panahkt tagad uſ dahrga nelaiķa 100. gadu d'simħanas deenas peeminas fweħtkiem, uſ kureem tautai lai ir atgħidinats augħċejja uſaizinajums.

3. Zimse kā skolotajs un audzinatajs.

Zimši kā skolotaju un audzinataju pilnigi istehlot un raksturot, buhtu pahrak gruhts uſderums. Winsch bija zaur un zaur skolas wihrs. „Swehts winam bija un par wiſu augſtakū wiſch tureja ſawu skolotaja amatu. Scho garu wiſch, paldees Deewam, pahrneſis uſ dascheem no ſaweem audſekneem“*). Wiſch bija ſtinges un apſiniņgs ſkolotajs un audzinatajs. Nekad wiſch nenahza neſagatawojees waj par wehlu klaſe, bet bija weenumehr ſawas mahzibas weelas pilnigs pahrwalditajs, attapigs un apſiniņgi turejās pee noteikta laika. Wina mahziba bija ſtingri metodifka; wiſch runaja ſkaidri, ſaprotaſi, intereſanti un aifgrahbjofchi. Wina mahzibas ſtundās neweens negaelaikojās. Atteezotees uſ riħzibu (diſziplinu) tiſlab mahzibas ſtundās, kā wiſpahrigi ſeminarā, tad ta bija ſauzama par teizamu. Riħziba un kahrtiba bija wiſur zaurjuhtama. Par ſihkakeem pahrkahpumeem (leelaki neparwiſam neatgadijās): kad mahjas kahrtiba bija pahrkahpta, waj brihwiba neleetigi walkata u. t. t., Zimse neleetoja nekahdus ſewiſchkuſ ſoda lihdſekluſ. Wiſch walдиja ar ſawu ſkatu un ſodija ar ſaweem wahrdēem. Kad wiſch kahdu audſekni peekehra pee kahdas nekahrtibas, wiſch to pahrteidſa ar ſamu gaxi ſteepo „tā, tā, tā“ un atſtahja to tad ſawam likenim. Wainigais nu ſinaja, kā buhs pehrkonis. Zimse neſodija nekad tuhlin; wiſch lika daudſkahrt paeet deenam, ja pat nedelam, pirms wiſch nehmās kahdā ſakarā pahrrunat to leetu. Tas notifa tad kahdā mahzibas ſtundā, kad wiſch wiſpahrigi pahrrunaja ſcho to „ahrejo“. Tahds ſoda weids ſafneedſa labaku un dſilaku jeb uſ ilgu laiku paleekofchu eefpaidu, nekā to panahk, iſleetojot nesin kahdus ſtingrus un bahrgus ſoda lihdſekluſ. Wiſch nemehdſa ſodit ſewiſchkuſ gadijumus waj kahdas leetas deht. Kad kahdi gadijumi bija generalifejuſchees, tad wiſch uſtahjās pret teem wiſkopibā, it kā pret kahdu nopalajamu waj aplaxojamu wirſeenu. Un to tad wiſch darija neween atteezigo perſonu labā, bet pa

*) „Rigaſche Zeitung“ 1882., Nr. 58, 59.

laikam wedot newehlamās parahdības fakarā ar wisu taut-skolotaju kahrtu, kurai tās warot nahkt par negodu. Skolotaju kahrtas goda apšau winſch ar wisu dedſibu zentās eeaudſinat ſawu audſekau ſīrdīs. — Noteifti un meerigi Zimſe uſſtahjās pret ſaweeem audſekaeem un panahža pee teem neiffafot augſtu zeemu un godbijibū, tā ka wina klahbtuhntē ari wehlafā dſihwē uſ winaeem iſdarija ſinamu ſpaidu. Pret ſaweeem audſekaeem winſch iſturejās taifnigi; tomehr ir bijuſchi gadijumi, kād brijſcham lifās, it kā zaurepihdetu wahja partejibas blaſhma, kās daschu no wina audſekaeem pret wina ſareuhgtinaja. Par nemaldigu un nekluhdigu winſch ſewi naturejās. Tā ſcha dſihwes gahjuma ſastahditajam uſ wina pirmo wehſtuli pehz ſeminara laika, kurā pateizās par ſeminara baudito mahžibū un audſinachanu, Zimſe atbildeja: „Sirsniigu pateizibū par Juhsu mihto wehſtuli! Es preezajos, ka Jums ſawā pirmajā weetā labi klahjas un ka atmina no ſeminara ir draudſiga un pateiziga. Pateefibā, es eſmu zentees, iſkatram paſneegt to, kās winam, pehz manām domam, der un naħkas. Ja tas nenotika, tad ta bija malbiſchanās waj wahjumās, un tas ſcha ī grehku paſaulē wiſur jaņem lihds pirkumā.”

Bet neween seminars bija tas, kās ruhpinaja Zimſes ſīrdi un prahtru; winaam bija ſirſniga intereſe par wisu Widſemes ſkolu buhſchanu un ſawas tautas garigu attihiſtibu. Tas bija wina leelakais preeks, kād winſch iſdſīrda kaut ko eepreezinofchu no ſkolu laukā; bet tapat winſch wareja ari noſkumt lihds paſcheem ſīrds dſilumeem, kād kaut kās nepatihiſkams un neglihts nahza winam aufiſ. Augſchā minetās wehſtules pehdejā daļā Zimſe raksta: „Sche eet pa wezam. Gruhts pušgads nu man aſ muguras. Jaunajeem lautiņeem wajadſeja zeturtdal gada, kamehr eedſihwojās mahjas kahrtibā. Pehz tam gahja gluſchi labi. Tas noſpeedoſchakais turflaht naw pats darbs, bet gan no wehrojums (peedſihwojums), ka tautā neſpeeschas deesgan dauds iſglihtibas elementu, un ka no 30 gadu ilga ziwiļiſejcha darba tik mas mana pee jauneeſtahiuſcheem. Kaut tak iſkates kurku beiguschais gribetu buht uſtizams pee maſuma! Kas tahds naw, tas newar ar to Rungu ſazit: Man ir to lauſchu ſcheh!” Ŝewiſchki tuvu winam pee ſīrds ſtahweja tautas ſkolotaji, kuri pa leelakai daļai bija wina audſekai. Winſch nehma ſirſnigu daſibū pee wina preekeem, ka ari pee wina behdam, un pawadija winaus uſ wina darba laukā pat lihds wiſeem ſihkumeem. Winam nepalika nepamanitas kluhdas, lahdas padarija

weenē waj otrs no wina audseknem. Tahdi gadijumi dewa winaam eemeslu, seminarā audseknem likt pee firds, zil gruhts un atbildibas pilns ir skolotaja amats. „Tikai tas ir spehjigs ispildit scho usdewumu, kas zeeniga kahrtā us to sagatawojas un turas apbrunojees, stahtees pretē schim milsu darbam. Lai kahds buhtu seminarā nesin zil uszihtigi strahdajis un sagatawojees us sawu amatu, tad tomehr tas sen wehl nepeeteek wifam muhscham; jo kas ikskatru deenu eet zihna, tam wajaga ari ikskatru deenu brunotees us zihau. Neweenam nebuhls domat, ka seminars ir preefch ta, jaunos zilwelus farihlot un apgahdat ar wisu, ko nahloschā amata dsihwe prasa no wineem. Seminars leek tikai pamatus un dod buhwes apmehrus, bet nama turpmalā isbuhwe un isklopfchana ir ikskatra pascha darbs. Seminars neatlaisch gatavus, bet tikai sagatawotus skolotajus.“ Da Zimse mahzija, lai usmudinatu sawus audseknus, tahlak paplaschinat seminarā fanemto isglihtibu. Bet winsch ari usswehra, kapehz skolotajs lai ruhpejas par sawu isglihtibu. „Newis apmeerinat ween sawu kahri pehz sinatnem, wehl masak taī noluhsā, lai spihdetu ar sawām finaschanam, bet lai waretu us mahzibam kahrai jaunibai sneegt kaut ko kreetnu, jo winai wajaga audfinaschanas — tapehz skolotajam japaplaschina sawas finaschanas. — Skolotajam jadsihwo sawai skolai, tapehz ari tas, ko winsch eemanto finaschanas, jaseedo skolas un mahzibas labā.“ Winsch pamahzija sawus audseknus, lai tee weenumehr puhletos, pee mahzishchanas isleetot labu metodi. „Ne spihdoschas gara dahwanas, ne leelā wairumā sawahltas finaschanas dod skolotajam wina wehrtibu, bet zihtiba, ar ko winsch ispilda sawus amata peenahkumus, un weids un kahrtā, ka winsch sawas finaschanas ismanto pee mahzishchanas, ihpaschi pehdejo. Ja tam buhs notikt auglis nesofchā kahrtā, tad ir wajadfigs, ka skolotajs nekad nefagatawojees neeet flasē, bet us ikskatru mahzibas stundu to sakahro, kas winaam behrneem zelams preefchā. Skolotajs lai nekad neko nesneeds behrneem, ko behrna gars newar aptwert un pahrstrahdat. Laba mahte ar ruhpibū iswehl ehdeenus, ko pasneeds behrnam; wina nekruij wisu preefchā, kas winai ir pee rokas, bet tikai tildauds, zil wajadfigs, lai behrni buhtu paehdufchi, un tikai to, ko wini war sagremot. Ne tas, ko winsch war, bet ka winsch to war, padara skolotaju par meistarū sawā amatā.“

Galweno swaru winsch lika us stingru rihzibu (disziplinu) skolā. Winsch to usskatija par nepeezeeschamu wajadfigbu, bes

furas nekahda fēlmiga darbiba audsīnaſchanas laukā naw domajama. Tapehz wiſch ari apſihmeja par ſkololaja darba fēlmibas ſmaguma punktu newis jo leelas ſinaſchanas, tā tad ne galwu, bet gan ſirdi un mahzibu paſneedfeja rakſturu. „Autoritates jautajums, ta ir ſkolotaju wahjā puſe,” tā wiſch rakſta. „Jo masak lahdam peemiht pateefas autoritates, jo wairak wiſch ar bailem ir nomodā par to paſchu maſumimū. Pebz maneem peedſiħwojumeem ſche neaiſſargā un neglahbj galwa, ne ſtahwoklis, bet eelfehejais ſirds ſtahwoklis. Sahlij wajaga buht gatawai iſkuſt un atdot ſawu individualitati, lai ziteem buhtu wiſs. Kalpojoſchā miheſtiba ir ta, ar ko mehs kriſtitee uſkeram pareijo. Ar ſcho ſihmi mehs uſwaram iſkatrā ſewiſchlä gadijumā; ar ſcho ſihmi pahrwarēs ari mo-derno netizibu. Burwiba, mechaniſka wara, pateefiba un miheſtiba, tās ir eewehrojamas waras wehſture. Abas pirmā ſawas lomas jau iſsphelejuſchās, un tomehr paſauli naw iſzehluſchās no engem. Mumis wehl atleek miheſtiba pahri, es ſaku kalpojoſchā, kā wiña munis kriſtiteem parahdas pee mahzella Zahna, kueſch paleek, kamehr Wiſch nahk. Bet kriſtigas tiziſbas pamata buhtne naw wiſpirmā lahrtā mahziba (teorija), bet prakſe, t. i. dſiħwe, proti kalpojoſchā miheſtiba, kurai jaſtahjas klaht pee iſkatras ſirds un tif ilgi jaapgaſmo un jaſilda, kamehr dabifſas patmihlibas ledus iſkuſt. Kur gaſma, tur ir ari ſiltums, un kur miheſtiba, tur ir ari pateefiba, jeb ta naw iħsta, pateefā.”

„Praktiſkam buht” (ſche domata ſaimneeziſkā puſe), wiſch ſaka, „ir daudſeem wiſs, pee ſkolas wihra paraſtā noſiħmē tiſai otrās weetas noſiħmē. Es eſmu bijis ſajuhſ-minats par dascha jaunela praktiſko prahtu ſeminarā un par wiħu eſmu domajis, kā mahte Gewa par ſawu dehlu Setu: „Taſ muhs ſawā laikā eepreezinās un droſchinās muhsu behdās.” Bet gandrihs wiſi iſmantojuſchi ſkolu — rauſuſchi naudu. Lai taſħu paſkatamees uſ pedagogiſteem wađoneem! Waj Pestalozijs bija praktiſks? — — Dascha zita eeguhiſchanas prahts nebija wiña pedagogikas ſpiħdoſchā puſe. Iħfi ſakot, muhsu amats pebz ſawas eelfehejās buhtnes ideals, ideals taſ mehrkiſ, idealai wajaga buht ari perſonibai. Tilai ja laħds ſawam amatam nododas ar wiſu ſirdi un prahtu, tad wiſch kā ſkolas wihrs ir praktiſks. Swarā jau tad gan ari wehl kriht brille un giħmetne, laħdu fungeem zel preeħſchā. Sinams, ar taħdeem mahħflas keħreneem ſkola paleek pamasam tuſſha un no ſkolotaja top tuſſhotajis (aus dem Lehrer mird ein Leerer). Ne, labak idealiſt ar neno-

wehrschamo (obligato) badu, bet tikai ne eekschkigi nonihkt un iskalst (nicht innerlich verlumpen und vertrocknen)!"

Kā lihdsekli us tahlaku isglihtibu winsch eeteiza saweem audsekneem lafit labas grahmatas, sevischki pedagogiska un sinainiska fatura rafstus, apmeklet labus konzertus un teatrus, usturet dsihwu satiksni ar kreetneem un dedfigeem amata brahleem, kā ari wispahrigi ar isglihtoteem zilwekeem, peedalitees skolotaju konferenzēs un zitās sapulzēs, kur bauda gara pazilajumu un gars dabū jaunu eerosinajumu. Sevischku wehribu winsch lika us zelojumeem kahjam pa brihwlaiku, tapehz ka schahdi zelojumi gruhtā skolas darbā nogurushchās meefas spehzina un garam sneedī isdewibū, atspirdsnatees pee dabas jaukumeem un apzeemojumeem pee amata brahleem, tapat stiprinatees un fajuhsminatees dsimtu aprindās pee farunam, kuras usjautrina garu.

Tapat nepeefusis bija Zimse, sawus audsekaus brihdinat no wifa ta, kas wineem personigi, bet jo sevischki no ta, kas wiau stahwoklim kā skolotajeem waretu kaitet. „Nesehschat tur, kur mehditaji sehsch, jo juhs esat semes fahls," winsch ussauza saweem audsekneem, kād winsch tos brihdinaja no launu fabeedribu apmelleshanas, no frogus dsihwes u. t. pr. „Nepeeradinatees pee wajadsibam, kuras juhs wehlak dsihwē newarefat apmeerint," winsch fazija, preti stahdamees pahr-spihlejumeem baudu sīnā. Turflaht winsch nekaweja, saweem audsekneem aishrahit us skolotaju truhzigo stahwokli algas sīnā un usswehrt, zīk tapehz loti wajadīgs, atturetees no baudu kahres, turpreti peeradinatees pee sahtibas un peetizigas dsihwes fahrtibas. Winsch pats bija sahtigs un wišur eewehroja pareiso robeschu. Tītai wehlak, nobreeduscha wihra wezumā, winsch us ahrsta padomu pee pusdeenas maltites baudija glahsi alus. Tapehz winsch peelika wifas puhles, lai ari sawus audsekaus peeradinitu pee sahtibas un mehrenibas wifas leetās. Seminarā schad un tad reti farikhotos ispreezas wakaros winsch atlaha waudsekneem baudit pa weenai pudelei alus us wihra. „Kas pahraf par to, tas ir no launa. Jauneem laudim ir pascheem sawa uguns un filtas ašinis," winsch fazija, „un talab eewehrot mehru un wehl reis neaismirst mehru."

Lai gan Zimse dedfigi puhlejees isglihtibas isplatischanas labā, tomehr winsch ne labprah redseja, kā daschi no wifa audsekneem, ūfneeguschi augstaku isglihtibas pakahpi augst-skolas un institutos, sawam tautskolu amatam palika neustizigi, newehledamees, kā tautskolotaji strahdat tautas widū.

Winsch noschehloja saudejumu, kas tahdā fahrtā zehlās tautskolai no ta, ka daschi freejni spēhki no tās atrahwās. Nis ta pascha eemesla winsch ne labprāht redseja, ka wina audsekni zentās dabut meetās pee pilsehtu skolam. Par tahdeem winsch mehdja fazit: „Teem peemiht eedomiba un lepnibas gars; wini dzenās pehz pilsehtas ispreezam un pehz pilsehtas laimes.“ Gluschi fewischki neapmeerinats winsch isteizās par teem, kuri ajs kaut fahdeem, daschfahrt pawisam neezigeem eemesleem pahrgahja fahdā zitā dñihwes fahrtā. Par tahdeem winsch fazija: „Tee neder preefsch Deewa walstibas; wini roku peelituschi pee arka un atskatijuſčees atpakał.“

Zimse lika fewischku swaru us musikas praschanu. Klaweeru un ehrgeļu spēhli, dseedaschanu un harmonijas mahzību peekopa seminarā ar fewischku uszīhtibu un debisibū. Zimse prata fawus audsekauš tif loti fajuhsminat us scheem mahzības preefschmeteem, ka wini ikatru brihwu brihdi isleetoja scho iskopaschanai, mehgina damees us ehrgelem waj klaweerem waj ari dseedaschanā. Tā ka leelāda daļa weenā un tai paschā laikā ar to nodarbojās, tad war gan eedomatees, kas par trofni iszehlās, kad us ehrgelem un 20—25 klaweerem us reisi spēhleja waj ari wairakas spēhzigas jaunekļu balsis zita zaur zitu mehgina jās dseedat waj deslamet. Un fchahds trofnis bija Zimsem un peederigeem if katru deenu gribot negribot jaufslausa. Tapehz war gan buht, ka taisni schis „besgaligais konzerts“ bija leelā mehrā pee ta wainigs, ka Zimse fawās wezuma deenās jutās stipri nerwoß.

Dseedaschanas peekopschanas finā Zimse bija meistars. Winsch ir ihsteni ar pascha, ka ari ar fawu audsekau darbibu schai laukā tapis par foru dseedaschanas nodibinataju pee mums us laukeem. Ar gluschi mas isnehmumeem wiſu Widsemes dseedataju un zitu pirmo beedribu dibinataji ir bijuschi Zimses audsekai. Laizigo dseedaschanu seminarā wadija waj nu palīgga skolotājs waj ari fahds no audsekai widus iswehlets dirigents, tā fauktais „kapelmeistars“, saprotams Zimses pascha wirswadibā un riħzibā. Turpreti garigo foru eemahzischamu un wadibu Zimse patureja pats fawās rokās. Winsch peelita wiſruhpigakās puhles, foru dseedaschanā fahneegt labu preefschnesumu. „Ar to war gahst Jerikus muhrus“, tā winsch mehdja fazit, kad fahdu fori labi nesa preelschā.

Bet neween seminarā, ari us laukeem tautas widū winsch wehlejās, lai koptu dseedaschanu, un fewischki latweeschu tautas dseefmas, kuras jau gandrihs bija nogrimuschas

aismirstibas juhē; ari tām bija nahkt atkal sawā peenahzīgā zeenā un godā. Tāi noluhtā Zimse isdewa 1871. g. sawu „Dseefmu rotu” wairak dalās. Mineto dseefmu krahjumu isdodot, Zimse radijis latweeschu tautas dseefmu dseedaschanu us wairak balsim. Gerozinata no Zimses preefchishmes, dseedaschanu Widsemē plaschi usplauka tiklab us laukeem, kā pilsehtās. Tam par leezību der 5 wi spahrejee latweeschu dseefmu svehtki, kuri atraduschi leelisku atsīhshchanu tautā un pee zitu taulu mūzikas kritikeem.

Zimsem bija ari kreetna praschana dahrskopibā. Tukschais, weenmuligais laukums, kurā seminarā nams stahweja, wehlak lihdsinajās gresnam parkam. Ap namu bija fadehstīti dailaku fugu koki, kuras Zimse pats ar saweem audselneem no mescheem pee Gaujas apgahdaja un dahrss pahrdehstīja. No mahjas tahtak us leelzela pusi bija eerihkots kreetns augku koku dahrss un tapat ari eenefigs saknu dahrss. Zimse īspildija dahrskopibū razoneli. Pawasaros un riūenos ari seminarā audselneem bija dahrss deesgan darba. Zimse pats wadija darbus un pasneedsa tāi gadijumā seminaristeem praktiskus ajsrahdiņumus dahrssneebas mahflā, kuri dascham no audselneem wehlakā muhschā neša leelu labumu. — Sawā laikā dīshwodams Walmeeras draudses skola, Zimse ari tur dauids puhlejees, dehstidams koziņus un īskopdams skolas apkahrti, kā Walmeeras mahzītajs J. Neulands to apraksta sawā grahmatīnā „Mani jaunības laiki” (1901). Wi spahrigi Zimsem peemita leelā mehrā dailjuhtibas gars, kas parahdijās wina dīshwes weetas eekahrtā. Wiss bija famehrigi weenkahrschi, bet glihti un daili.

Kā jau sawā weetā minets, Zimse stahweja ar saweem audselneem ari pehz seminarā laika tiklab personigi, kā ari ar raksteem sakārā. Wiasch weenumehr puhlejās audselnos usturet dīshwu intrest us skolas darbu. Par weenu no sekmigaleem lihdselleem, ar ko šo mehriki fasneegt, Zimse ussfattija skolotaju konferenzes. Tājās warot skolotaji isrunatees par pedagogikas waj ziteem jautajumeem, kuri atteesas us skolas buhschanu waj skolotaja amatu; tapat fanemt no jauna eerosinajumu us gruhto darbu. Tāi noluhtā Zimse jau gandrihs sawas darbibas saholumā fasinajās ar pirmo Widsemes laukskolu padomneku, wehlako bīhskapu Dr. Ulmani un eemantoja to par wi spahrejo skolotaju sapultschu pateesu ajsstahwi un weizinataju. Ar šo abu wi hru gahdibu un puhlineem jau 1848. gada 14. un 15. julijsā notureja Turaidā Ulmana wādibā pirmo wi spahrejo Widsemes laukskolotaju

konferenzi. Ar leelu pedagogisku ismanu un daikjuhtibu par sapultschu weetu israudstis taisni Widsemes wijsjaukafais apgabals, lai skolotajeem buhtu isderwiba pascheem statit tu- reenes dabas jaufumus un par teem fajuhfminatees. No ta laika sahlot konferenzen it gadus noturetas Turaidā, kamehr wehla tās pahrechla us Walku, lai ari skolotaji no Widsemes igaunu dalas tajās waretu peedalitees. Ar Widsemes gubernatora pawehli 1885. gadā skolotaju sapulzes Widsemē wißpahrigi atzehla. Schās wißpahrejās Widsemes skolotaju sapulzes sazehla sahltumā neustizibū un pretestibū fe- wißchki pee mahzitajeem. Wini baidijās, kā zaur konferenzem skola emanzipeschotees no basnizas, skolotajos nodibinaeschotees weenprahbtibas gars un skolotaju lārta iswehrtischotees par stipru korporaziju, kura nekawefees prāfit un ūn ißkaot peenahzīgas teežibas. Tomehr ar laiku atsina, kā winas nāv nekahds bīhstams usnehmums, turpreti wiſai leetderigas preesch skolu buhſchanas attihstibas un patstahwigū, darbā zentigu un apšinigu skolotaju ißglīhtibas. Vēbz ſcho wißpahrejo skolotaju sapultschu parauga nodibinajās ari aprīklos un beidsot draudſēs skolotaju sapulzes. Wißpahrejās konferenzen Zimse bija weens no uszīhtigaleem apmekletajeem un lihds- strahdneekeem. Winas zehla ūamis ißstrahdajumus preeschā, dīshwi peedalijās debatēs un tilslab nopeetnās, kā humoristiskās galda runās zentās dot eeroſinoſchu eespaidu us skolotajeem. Us to winam ūelmigi palihdseja wina pahrafās gara dah- wanās un waren bagatee peedſīhwojumi, tā kā ja Zimses kahdreijs truhka konferenžē, tad ar to skolotajeem truhka it kā atdīshwinoschās ūaultes, kā sahls pee asaida.

Kahdas wehſtules, ko Zimse rakſtijis dascheem no ūareem audſekneem, wiſlabak rakſturos wina atteezibas pret teem. Ir usglabaujēs wehſtule, ko Zimse rakſtijis kahdam ūam 4. kurſa (1850.—1853) audſeknim J. M., kurſch tolaik bijis par mahjis skolotaju Gaujenes mahzitaja muisčā.

„Mihlako M.!“

Kaut gan jau ūoti wehls wakars, un ahrejais un eelschejais darbs mani nogurdinajis, tomehr es ūteidhos ihſumā ūums rakſtit kahdus wahrdus.

Wiſadā ūinā tas ir nelabi preesch ūums, kā ūuhs pirmajā weelā ūeet waj wiſmasakais ihſti labi ūeet, weenalga, waj ūuhs pee ta eſat wainigs waj ne. Bāſarule, kahda wina nu weenreis ir, ūums uſkraus wiſas leetas wainu (wird Ichnen die Geschichte in die Schuhe schieben).

Tapebz ſchimbrīhscham un wiſpirms:

Pamehginat wehl ſchāi puſgadā, waj leeta neet, un it ſewiſchki ar to puſenū — jo tas ir tas punctum salvens — la ar ſehnu ees, tad ari ſatikſat ar wezakeem; pahrpratumi iſbeigfees un pahrejos jautajumos Juhs weegli ſapratifatees. Turflaht man ſchkeet par wiſam leetam buht wajadſigs, fa Juhs eeguhſtat ſehna mihi leſti bu, weenalga ar ko. ja tikai tas nenoteek Deewa baufchleem pretejā kahrtā.

Bet ja neet, tad atſakat puſgada beigās. Es grību Jums gahdat weetu. Jo, waj nu ir zeribas uſ kahdu waleju weetu waj ne, tas pee Jums, kā jauna, neprezejuscha zilweka, newar kriſt nekahdā leelā ſwarā. To dara prinzipu dehł. Un ja ſche ir taisniba, tad jau kahdas otrās durwiſ atdaras no ſewis ihſtā laikā.

Ari man jazihnas ar daschām gruhtibam; bet wiſpahrigi eet.

Nahfot uſ konferenzi!

Ar ſweizinaſchanu Juhsu

wezais D. Zimse."

Lugachhos — Valkā, 19. maijā 1854. g.

Zimse kā audſinatajs gan labprahrt redſeja no ſaweeim audſekneem pateižibu, mihi leſti bu um peeklahwibū, kā ari tureſchanos pee wiņa pedagogikas, bet bija pret to, ja kahds ſawas juhtas pee iſkatra gadijuma un leeki aſkahrtoja. Tā wiņsch 1869. gada 19. februari raksta ſawam ſenakam audſeknim, draudſes ſkolotajam D. ſtarp zitu ſchahdi:

"Mihlačais draugs!

Beidsot es teeku pee ta, Jums atbilstet un Jums pateiķees par Juhsu wehſtuli. Wiſu papreefſch atlaujat man weenu par wiſam reiſem kahdu nokahrojumu (Burechtſtellung). Jums naw wajadſigs man formali ar wahrdeem iſkatri reiſ par to pateiķees, ko es kā ſkolotajs weenreis da-rijiſ; bet ko es ſagaidu un gan no iſkatra ſenakā audſekna, tas ir pateižigu ſtrahdāt, kas tabdā ſiač pastahwigi pee-rahdas, kā wiņsch uſ liktā pamata labprahrt ſtrahdā tahlak un, kād ziti mani par 5 wehřdineem pahrdod, pret to eeleſ ſawu wahrdū.

Es preezujos, fa Juhs ſtrahdajat draudſe, kur ſkola ſew eezibnijuſes aſinibū. Protams, turflaht peeder diwas leetas: mahzitajs, kas mihi ſau tu un gaſmu un draudſe, kura

wairs nesihsch bada ūpas. Kahdi nospeedoschi peedſihwojumi turpreti jaſbauda dascheem ziteem amata beedreem!"

Ar kahdu ſirſnigu lihdsdalibū un preeku dahrgais audſinatajs atſauzās par iſkatru gadijumu, kad kahdam audſeknim dſihwes gaitā weizās, redſams no wina wehſtules audſeknim R. (no 9. kurſa), kad tas bija eewehlets pastahwigā weetā.

"Mihlaikis R.

Saxemat manu wiſlabako laimes nowehlejumu uſ pastahwigū weetu! Deewš tas Rungs lai Juhs ſwehki mahjā un ſkola! Lai no Juhsu darbibas peepluhstu B. draudſei dſihwibas strahwas!

Tā ir ari wiſlabat, kā Juhs nahtuſchi pee eewehlefchanas. Juhsu darbs Jums ir iſlaufis zelu. Juhs eſat itin kā ſaukti uſ ſcho weetu.

Lai nu mihlaikis Deewš Jums palihds, tā strahdat un dſihwot, kā wezajam prahwesta fungam pee Jums buhtu ſawš preeks! Tas tikai wehl atleek ſo wehleetees. Deewš uſ to lai palihds! B. fungam es jau preekſch nedelam eeteizu 2 no muhſejeem.

Ar ſirſnigu ſweizinajumu Juhsu

7. aprilī 1870. g.

J. Zimſe."

Kahdā zitā wehſtule tam paſham audſeknim, kureſch bija rafſtis, kā ar nahvi ſaudejīs kahdu no ſaweeem wiſmihlaikem peederigeem un kā wezā ſkolotaja dſihwoſlis nodedſis, Zimſe ſtarp zitu rafſta:

"Mans mihlaikis R.

Bateſi! Juhs eſat ſtipri peemekeleti! Tee bijuſchi ſmagi ſiteeni! Labi tam, kā ſtos paſemibā ſanem. Tam tee nahk par ſwehſtibū ſchāi laikā un muhſchibā. — Tā tad nu ari mihlo B. peemekelejis Widſemes ſkolmeiftaru littenis, apdegt! Laimigs tas, kā ar weenu reiſi teek zauri. Mans padoms ir tas, lai iſkatrs ſkolmeiftars apdroſchīna ſawu kustinamu mantu un nabadſibu kahdā apdroſchīnaſchanas beedribā (apm. pee Salamandra). Tas maikā iſ gadus 4—5 rubliſ par 1000 rubleem ihpafchuma...

Swehtigas ſwehſtu deenās Jums nowehl mihleſtibā

24. dezembri 1868. g.

Juhsu wezais J. Zimſe."

Jo leelas nepatiſſchanas Zimſem zehlās latweeſchu tau-
tibas zenteenu jautajumā. Bija laiki, kad ſchos zenteenus

stipri nosodija, wiwu peekritejus neereredseja, nihda un wajaja. Protams, netruhka balsis, kuras ari Zimfi apwainoja par scho zenteenu dalibneetu un weizinataju, kaut gan wiensch sawus audselkauz nemitigi skubinaja uj mehrenibu, dodams padomu, lai wifus sawus spehkus tifai saweeno pee fawa skolas darba.

Kad kahds senaks audselnis ar wiwu farakstijas par skolotaju isturefchanos ahrpus skolas un draudse, Zimse 1881. gada 3. februari starp zitu atbildeja:

"Waj un zif dauds draudses skolotajam ahrpus skolas wehl lai peenahktos un buhtu eespehjams darbotees, par to wehl gala wahrds naw fakams (darüber sind die Acten zur Zeit noch nicht geschlossen). Bet iktatrs saprahtigais Jums un man tai finā peekritis, ka skolotajam par to jagahdā, ka sehkla, kuru wiensch skolas laika issehjis, nenonihkst, bet usdihgst un nes auglus. Us to jau ir wajadsigs, ka skolotajs ar senafeem skolnekeem un skolneezem paleef fakarā un luhlo uj wieneem darit eespaidu personigi un leetischki. Un ka wiensch to waretu labak, ka ar jauntu kori, kureu wiensch wada, nes un kopj? Laba mujska un ihsts dseedaschanas weids weenumehr wiispahr peerahdijees par loti teizamu lihdselli. Turflaht wehl jaeemehro, ka draudses skolotajs ar mas isnehmuemeem ir weenigais wihrs draudse, kas to spehj. Un ka Deewos schā finā sawu svehtibu Juhsu puhlineem peeschlikris, to Juhs jau papilnam peerahdijuschi par wiſam leetam pagahjuschā gadā."

Tahlat Zimse luhds schā wehstule, peesuhitit kahdas spehzigas dseemas jaunktam lorim, jo wihrū foreem efot mas zeribas usplaukt, truhkstoscho pirmo tenoru dehl. Leekotees, it ka jaunā paaudse „peebahstas skolās noſmaktu“, it ka plauschas fabojatā iſtābas gaſā nonihktu.

Kahdā zitā wehstule (1879. gada 23. julijā) Zimse raksta: „Ka Juhs uſzihtigi strahdajat un eegumufchi atſinibū, to es jau ſen finaju. Bet ka Juhs reiſe ar to warat ar tif dauds zitām leetam nodarbootees, un to wehl uj ilgaku laiku, tas man naw ſaprotams. Tomehr Juhs jau paſchi atſihſtatees, ka Juhsu weſeliba dragata. Kaut kahdā weidā tas atreebjas. Neweens newar uj ilgaku laiku diwi fungēem falpot. Tas ir manas domas par scho leetu. „Pee audſinachanas peeder, ka pee pereſchanas diwas leetas, proti, ſiltums un klusums“, Harniſchs ſaka, un Schillers: „Talants attihiſtas klusumā.“ Kas wairak paſpehj, to es gribu apbrihnot, bet ne winam ſefot. Zif loti war attahlinateeſ no fawa iſtā uſdewuma, to gandrihs nemas nemana; jo tas noteek

loti mas-pamasam. Tifai us weenu es Juhs gribu darit usmanigu: kahds rafsteens no Jums „B. W.“ bij tahdā lat-weeschu walodā fäzerets, fa es to pehz trihsreisejas pahrlasifchanas tikai pušpusem fäpratu. Ko Juhsu nelaikis mahtes brahlis us to fazitu? Schim brihscham munis parole, fa munis peenahkas rafsttit, nam janem no awisem, bet tur, kur viva vox, tautas mute tihri un skaidri runā. Tas ir preelsch munis taufskolotajeem ihstais un pareisaīs. Ziti lai eet kahdu soli tahlak, ja tee to war un wineem tas jadara. Kahdā garā wifas Juhsu fäpulzes teek waditas, to es it nebuht negribu pahrspreeedelet waj nizinat. Ja tas buhtu nelabas un launas, tad winas newaretu tik ilgi tureees. Bet waj winas us ilgaku laiku usturamas taī paschā tikumiskā augstumā, un waj wifas tas tagad peederas un ir a u g l i g s, par to man pehz Walkas un ziteem peedishwojumeem jaschaubas. Beidsot, fa teikts, jaschaubas, fa skolotajs wifus to bes kaites war weikt us ilgaku laiku. — Tas ir manas pateefas un walsirdigas domas. Lai tas netiktu schlikhi usnemtas!"

Soprojam Zimse rafsta kahdā 1881. gada 16. julijs wehstule: „Us Juhsu pehdejo wehstuli waru tikai tagad atbildet, jo ūlimums bija galwenais kawellis, bet ari tas apstahklis, fa es nelabprahit usnemos, dot noteiktu eespaidu us patstahwigu wihrū wijsenū, tapehz fa rafsti neissarga no pahrpratumeem. „Saki man, ar ko Tu saejees, un es Terw fazischi, kas Tu esi.“ Tas ir wezs un pateefs wahrdēs, Widsemes muischneeziba gahdā par seminaru. Ja nu atlaistee audzelti peebeedrojas teem, kuri schās korporazijas instituzijai usbruht, tad wina taisa farwus slehdseenus. Pats humanakais par peem. ir tas: seminars nam wainigs pee ta, fa Jakobsons, Grenzsteins un Kalnisch rihlojas (sich gebehrden); tomehr — fäzelas faihgums, un dara preelsch seminara par mas waj neka. Draudsies skolotaju seminars nedabū otras ehrgeles waj ari 1 gadu par wehlu. (No fahkuma seminarām 14 gadus bijis jaistieks parvisam bes ehrgelem, kaut gan ehrgele-neeki bija jaſagatawo! Tulkot.), skolotaju dñishwoiklus nezel, algas nepaaugstina, bet gan no jaumeestahjuſcheem nem 25 rublus skolas naudas, lai waretu ſegt lihds̄tchinejos iſdemumus. — Tahlak: Kā Westlem Terbatā gahjis, to Juhs efat laſiſuſchi. Un tapat ūlahſees ari Jums. Klusa, uſtiziga ūrahdaſchana ūkola — tas ir galwenais. Ja muhs tajā ūnā traužē — ja, tad mehs ūkam: Deewam wairak ūpakaſlauſa, fa zilwekeem; bet aſtahees no darbibam, ūkas ūtahw a hrpus muhsu amata ūferas, tur ūpakaſlauſa, tad

to prasa un mehs gribam paturet sawu lihdschinejo amata stahwolli. Ja tas neeet, tas ir, ja firds apsina runa tam preti, tad jaatkaas no amata, wišlabak pirms dabu atlaitschanu un strahda tad — ka brihws wihrs paſchiswehletā amata, un tas buhtu preekſch Jums — ta tad — "Balss" lihdsstrahdneeks. Waj Juhs tizat tur atraſt eekſcheju apmeerinajumu un domajat tur buht Deewa un tautas iſredsets riſks, kamehr Juhs tagad peefkaita Widsemes pirmajeem tautskolotajeem? To pahrdomajat labi, eekam Juhs stopa loku tik tahlu steepjat, ka ſtihga truhſt. Bet tam wehl aleek rakſt-neezibas un ſkolas laukā dauds nopolnu, kureus war eeguht. Bet ari tur Juhs neeeweherojat robeschas, kahdas ſpraujch peedſihwojumi un parafcha. Latweefchu walodas ſinā es Jums jau daschfahrt uſ to eſmu aishrahdijis; wahzu walodas dehl man tas wehl jadara. Kas Juhs ſpeesch uſ ſawu x o k u Widsemē eewest Butkamera ortografiu ſkolā!! Ar tahdeem neezikeem tautu nepadara laimigu. Tas ir — peedodat man to — nekas zits, ka jaunibas pahrsteigſchandas, ari tad, ja Butkameram buhiu abſoluta taisniba. Man ir ſchehl, ka Juhs aisleedsat manu pedagogiku. Un ta Juhs pehz 10 gadeem eeneimſat pret ſcheem jautajumeem gluschi zitadu stahwolli, un Jums ſew buhs jaſaka: Nodoms bija labs, bet jaunekliſki ſalſch (negataws). Ta nu reis ir Deewa eezelta ſahrtiba: "Wezee pee padoma, jaunee pee darba." Tagad tas ir otradi. Uſ kureen tas lai nowed? Dſihwojat weſeli un rakſtat man drihs."

Sewiſchki par „jaunlatweetibu“ Zimſe rakſtijis: "Man ſchkeet, jaunlatweetibu newajadsetu uſluhkot, ka ſawā laikā austreeſchi Gustafu Adolſu: "Mehs eſam, luſk, dabujuschi kahdu maſu eencidneezimu (ein kleines Feindle). Es no ſawas puſes iſſkaidroju un uſſkatu jaunlatweetibu gluschi ween-tahrfchi par ſozialo jautajumu, pahrtulkotu widsemneezikos apstahklos, kura naw no tautas (ſchaurakā nosihmē) iſzehlufes, bet gan aplipinata ar demokratifeem tankareem. Politifka debeſs fmagi apmahkuſes tumſcheem mahkoneem. Tas mums, ja gribam buht godigi patrioti, lai wehl jo wairak atgahdina, eedomatees par ſawu dahrgo dſimteni, Baltiju. Basnizai ir dſihwiba, paldees Deewam. Bet waj wiſeem tautas wadoneem — kuri par tahdeem uſmetas — jel maſ ir jaufma par to fwehto bihjaſchanu, ka lai nenestu "fweefchu uguri" uſ ta Kunga altari? Grusd un deg jau lihds pat latweefchu iſtabas meitas firdij, kura atbild literata kundſei: "Tagad wiſi tahdi paſchi fungi." Paſchfajuhta un paſchapsina ir

jaukas leetas, bet ne spehles leeta behcneem! Deews lai mums ir schehligs un palihds mums basnizā, skola un mahjā, nodibinat kontra-mihnes pret sinamo tautas pedagogiku. Daschu rakstneekelu pašchpatika no jaunlatweeschu aprindam ir faneeguse tik augstu pakahpi, ka wiia top nepanešama iškatram gatawakam wiham. Klusu, meerigu darbu mahjā, skola un basnizā fawz par ūnauschau; bet kas tautai ūneeds teatri, weesības wakarus, kaut ari neko zitu, drikst fazit: „Redfi, Israēl, tee ir tee deewelli, kuri tevi ūsweduschi no Egip̄tes semes.“

Par tautibū ūtarpejām atteezibam Zimse mahzija: „Sawu tautu war mihlet, bet tadehk zitas tautas naw jaeenihst. Sawai tautai war ūneegt isgħihtibu, nemas ar nizinaſchanu neatraidot zitū tautu panahlkumus kulturas laukā.“

„Skola ir tas arklis, ar ko ūniżzinat nesahles. Isleetojat ūrku rihku, un juhs redsesat ūru tautu atswabinatu no garigam wasħam. Glušči ka meefai wajaga buht ūtiprai, lai waretu uxaemt ūnamu baribu, tapat ari garam wajaga buht ūtipram un gatawam, lai waretu uxaemt garigus baudijumus. Skola ir ta, kura tauta ja padara ūtipra un gatawa preeks ġarigeem baudijumeem. Ja tu gribi, lai tamš behrns dabifki attihfas un usturas wesels, tad ūneeds wiham weselegu baribu. Ja tu gribi ūru tautu redset laimigu, tad paſneeds wiham to no garigas baribas, ko wiia ū ūfaneegħas isgħiħibas pakahpes war panejt.“

„Tautu nowadit maldu zelos ir weegħaf, neka wiha wadit pa pareiso zelu. Bet es jums ūku: neestum jat kerras netiħrumos, lai jums weħħaf rokas schaudsot un waimanajot naw jaftahw un jaapraud ūwas tautas littenis.“

1876. gada 16. februari Zimse rakstija kahdam ūnmal am audseknim, drauds skolotajam D.: „Wehl jaun gan paees wesela paaudse, kamehr meħs ūru ūmagi ū preeks ħu pa-wijsamo ūmnejebu dabu sim zitadā, t. i. ahtrakā tempo (ħaħtruma laikmeħra), kamehr wiha ūpratis, ka pats ūwi g o d i n a s, ja tos godina, kuri pelna godu un pateizibū.“

Kad ūruna par to, ka daudi skolotaji nenodibina ūru d'simtes d'siħħwi, kahds ajsrahdija, ka skolotajeem neesfot nekħdas isweħħles un tadehk gruht iſsħķirams, pee kahdeem uſſla-teem fċha jautajumā buhtu eeteizams turetees, Zimse ihse preeħħmeja: „Rakstits stahw: kahds wihrs no Lewja nama iſgħażja un prezeja ūf seewu no ta paſcha nama“.

Rigas Latweeschu Beedribas aprindas radas 1869. g. domas, ū latweeschu briħwla isħanas 50 gadu ūneħtkeem

dibinat kahdu skolu ar latweeschu mahzibas walodu. Mine-tas beedribas preefschneeziba greesas ari pee Zimses, lai wiensch ifteiltu fawas domas. Kahda wehstule draudses skolotajam D. Zimse 1869. g. 19. februari rafsta, ka wiensch eesuhitjis no ta preefschlurma nowe hfigu programu. Zimse netizot, ka warefhot attihstitees skolu buhshana ar nazionalu augschgalu (t. i. widus-waj augstskolu), tomehr tapehz itnebuht neeeteildams waj aissstahwedams pahrwahzofchanu. Jo-projam Zimse nebalsojot preefsch jaunas skolas, jo masak fahdam augstakam, pehz tautibam noschiktam klasem, bet gan preefsch palihdsibas klasem pee jau pastahwocham skolam, no kuream issneegt pabalstu kreetneem, bet masturigeem seminaristeem, gimnasiiju ausefneem un pabalstus truhzigeem, bet nopolnu bagateem skolotajeem. Ta wina programma neefot ne Latweeschu Beedribas, ne germanistu, ne ari maldibas un tapehz gan nesasneegfhot fawu mehrki. Schi programma efot, ka arweenu; nazionala isglihtiba, bet augstak us augschu pahrejot wahzu mahziba; nekahdu pahrwahzofchanu, bet brihwu attihstibu, gala ifeju atwehlot Deewam un wehsturei.

Kahda ta pašcha gada 6. aprili rafstata wehstule Zimse eeteiz us brihwlaifchanas svehtkeem dibinat: waj palihdsibas fasi, waj kurlmehmu eestahdi preefsch wahjprahligeem. Be-turtais preefschlumis buhtu, ar laiku domat us se m k o p i-h a s s k o l u, bet tai gan paeefhot wehl kahdi 25 gadi ilgs laiks, samehr semneeku fahrtta kaut zif buhs eestiprincipijus es un nodibinajus es. Beedfjwojumi rahda, ka Zimse ar ihstu parega garu noteizis semkopibas skolas zelschanu; jo pagah-juschi gandrihs otri 25 gadi, samehr latweeschi nahkuschi pee fawam laufkaimneezibas skolam. Zimse druhmfirdigi par gauso attihstibas gaitu pefihme: "Widsemē ir wehl dauds neapkoptu dwehfeli. Bet ja par fawjeem negahdajam, tad esam launaki, neka pagani".

Tur ween runas un daudsinas par Widsemes tautskolu un winas attihstibu, tur peemines ari Zimses wahrdi. Zimses darbiba pee skolotaju isglihtibas un tautskolu eekahrtas un pazelschanas gandrihs pus gadsimenti ilgi atstahjuje dsilas pehdas latweeschu dsihwē. Lihds pat Widsemes wišsemakam buhdimam atspihdejuje isglihtibas gaifma, kuru isplaitit bija Zimses galwenais un weenigais dsihwes usdewums. Baltija un pahri pahr winas robesham atskanejuschas un atskan daikas tautas dseefmas, kuras wiensch iszehlis no aismirstibas dselmem un padarrijis atsal par tautas ihpaschumu. Ta ir peemina, kura newiſt. Ar apbrihnojamu paschaisleedsibū

winsch nodeweess sawam amatam, nesskatidamees us laizigeem labumeem, bagateem atalgojumeem un ahrejam godinashanam. Ustizigs sawai tautai, wifos shkumos apsinigs, latpns un weenfahrschs satifsmē, stiprs zeefchanās, panefigs pret nizinashanam un par spihdoschu preefschihmi skolotajeem Zimse bijis kā skolotajs un audzinatajs.

Par Zimses personigu eespaidu mahzitajs N e u l a n d s sawā grahmatiā „Mani jaunibas laiki” raksta schahdi. Kā 18 gadus wezz sehns Neulands us Walmeeras mahzitaja Dr. Ferd. Waltera rihkojumu 1858. gadā gahjis ziteem Walmeeras draudses skolneekem lihds us Walku, seminarā taijīt usnemshanas eksamenu. Protams, kā jaumuma deht Neulands naw usnemts.

„Pats Zimse bija jauna wihra spehka gados, flaiks, wideju augumu, fmalku garenisku seju, platu peeri, gudrām azim, shigmigu muti, kā fewischki prahrigam runatajam, kām buhs weetigi wahrdi. Wiss eespaidus us ikkatrū bija tahds: tas saprot, māk runat un prāfit un walbit, tas ir dīsimis skolotaju skolotajs. Brehscha, Neikens — tee ari bija teizami skolotaji; bet kād Zimsi usskatija, tad samanija, kā Brehscha bija par ahtru un strupu sawos wahrdos, Neikens par mihsstu; pee Zimses bija abas ihpaschibas mehreni saweenotas... Esmu jau wehlaki daschus labus skolotajus peedshwojis, bet man leekas, kā schāi sinā man Zimsem jadod wissai pirmā weeta... Man ir bijuschi laba teesa teizamu un ewehrojamu skolotaju, bet no tahda swara neweens no wineem preefsch manis naw bijuschi un naw tahdu eespaidu astahjuschi behrna dwehsele, kā Zimse. Wiss wina mutes wahrdi bija tik weetigi, neka ko peelikt, nei atkemt; wiss apdomats, skaidrs, swarigs un patishkams klausitees. Man pawīsam ir prahā palizis, kā winsch mums toreis lika dseedat. Pascham bija dseesma jauņem un winsch tad tulšia spehleja lihds, lai bija gadijees waj kahdā tonu kahrtā. Un kā pee mušķas rihka, tā winsch bija sinatajs wissas leetās, fewischki to nebuht neisrahbidams”.

Tahds bija pateeši Zimses eespaidus us jaunekleem, kuri taijīja usnemshanas eksamenu pee seminara waj ari tajā eestahjās par audsefneem. Ilweens sajuta wišleelako zeenu un godbijibu.

Us wehstulu pamata pasneegti schahdi raksturojumi.

Zimse bija stingrs pedagogs no wežas skolas. Wiss wina imponejoschā parahdiba, wina prahwais, staltais au-

gums, rakstura pilnā, energiskā galwa, apņemta ar fudraba balsteem mateem un bahrdu, wifs tas kopā eedwesa ikweenam zeenu un godbijibū. Wina audsektai mībleja winu, bet mīhlestiba nekad newareja bailes pawisam isdfiht. (Domaju, kā audsektai sājuta gan mīhlestibū, weenotu ar neaprobeschotu augstzeenibū un godbijibū. Tulkotajs.) Winšč tureja zeescho, stingro rihzibū (desziplini) skolā par to nepeezeeschami wajadsigo noteikumu, bes kura nekahda sekmita darbiba nav ee spehjama audsinašchanas laukā.

Tapehz winšč ari skolotaja darbibas spehjas un sekmitas fmaguma punktu nenolīka wiš wina leelakās ūnafchanās, tā tad galvā, bet gan mahzibū paſneedseja ſirdi un rafsturā. (Pectus facit theologum neween, bet ari paedagogum).

„Seminariſti“, tā winšč rakſtija, „eedalami“ :

tahdos, kuri ne labi mahzas, ne mahza;
tahdos, kuri labi mahzas, bet wahji mahza;
tahdos, kuri ūlkti mahzas un labi mahza;
tahdos, kuri labi mahzas un labi mahza.

Behdejee ir reti putni! Seminarā mehs pa leelakai teefai tikai redsam, kā kahds mahzas — un turamees par laimigeem, kad mehs tik tahtu dabujam, kā jaunee kautini uszīhtigi mahzas. Par wiſam leetam nahkas gruht, winas peedabut pee ta, lai ūaprāhtigi mahzas un atradinat no mechaniskā.

Kad kahds no wina audsektneem ūveschumā bija pahreſteidsees, winšč rakſtija : „Negodigs — waj negataws? Ne! Wahzeetis, tas ir no dſeljs, mutschneeziba no tehrauda. Latweetis ir no ūoka, jaunibā deewamschehl pa leelakai dałai no putras! Apzerat wina pagahtri! Wehl nesen: dauds ūchela ūtibas, par mas teefibu. No ta paleef ilgs ee ūpaids. Hernhutismis mahzija latweescheem ne tikai pret fungu, bet ari pret iſkattru tuwaku paſivitati (panest, peedot); kaut ūſtees (pehrties) un ūhjam mībdites, bija hernhuteeschu prinzips. „Peter, aiftaifi wahrtu!“ „Gan pestitajs pats aiftaifis“. Turflaht wehl eedſimta, mīhfsid rakstura ihpachiba — tur ūums ir latweetis un wina wehſture. Schis gadijums ūaprotams pehz ūawa ūatura, bet ne formeli; tas formeli paſudina, tas winu attal pajel manas azīs“.

Kad nu pats ūimse kā dſimis latweetis bija ari „no ūoka“, tad tas biji wišmaſatais ūeets kā dſeljs, wehtrās iſbaudits osola ūoks. Sentimentalitate (pahrmehrīga juhteliba)

winam gan ari jau jaunibā bijuse ſweſcha; kodoligs, braschs, ſawadi ihpatriejſ bija ſchis wihrs, weſels pee meefas un dwehſeles. Kaut gan runā pagauſſ, uſſwehrdams, — tomehr nekad nepahrſteigdamees, ihpafchi winam nekad newajadſeja pahrlabot paſcha runu, beeſchi ween atſpihdeja kā ſibena weidigs gaifmas ſtaſs, ar kō winach prata apgaifmot pahrſpreeschamo preeſchmetu. Winsch labprahrt leetoja laimigi iſwehleſas glesnas un nekad nebijsa wiſa lihdsibas neweifli iſraudſitas. Winam bija weža ſkolas vihra kara wadona ſkats; wiſſtingraſs wiſch bija pret to, ja audſetki bija pahrkahpufchi noteikto rihzibu. Uſ ſahitbu wiſch toſ audſinaja, jo wiſch pats bija ſahitgs un wiſur eeweheroja pareiſas robeſchas.

Ja wiſch fur peeteizas par weefi, tad winam bija diwi noteikumi: deenu drihſtet nobeigt ar paſtaigafchanos laukā, lai laiks buhtu kahds buhdams un nafts gulai falma maiſu. Winsch tureja uhdeni par wiſwefeligako dſehreenu.

Sewiſchki ſpirgtas ir Zimſes zelojuma wehſtules 1876. g., kā ſinams, brunneegziba winam atwehleja 300 rbl. weſeſloſchanas zelojumam uſ Siltu. Winsch rakſta: „Kas par preeku, atkal redſet wezās paſinas un darba beedrus no trihſ-deſmitajeem gadeem! Mans Deews, no ta laika jau eſmu gandrihs par puſ gadſimteni tapis wezaks un tomehr zits zitam it nebuht ſweſchaki! Jaunibas faiſtes — ſtipras faiſtes!... Wakar es redſeu no ſama loga pirmo ewangelikas tizibas wahzu Reisaru. Panteniuſſ un Dr. Königs („Daheima“ redaktors) bija pee manis. Wakarā es biju pee Panteniuſa. Es waru fazit, ka tas wakars bija ja ne pats wiſwairak atſpirdſinoſchais, tad tomehr eeweherojamakais no wiſeem, kahdus es peedſiħwoju Wahzijā. Es pahrnahku atpakał druſku iſlutinats no draudſigas laipnibas un miheſtibas, kō tik bagatigā mehrā man parahdiya zelojumā un peldetawā. Domaju, tas nahzis no ta, kā es peefſaitams tām ſirmā galwam, kūram par labu jau kehniaſch Salamans runā.

Pasaudejis ſcho laiku ari ſche neefmu. Weſelu latweeſchu gramatiku es eſmu pahrſpehjis, wiđus laiku wehſturi faſrah-dajis un wairak kā 20 laſamus gabalus uſralſtijis preeſch kahdas ſkolas grahmatas. Man ir preeſs, kā es tatschu wehl to waru paſrahdat un tā warbuht palihdſet aifkanet daschu modes geſlibu, kurai jaunakā paaudſe padodas bes kahdas kritikas.”

Zimſe ſawā muhſchā deesgan peemeklets no behdam un raiſem. Bet wiſleelakā raiſes winam bija par ſawu dſih-

wes saturu, kas tapa winam par leelako svehtibu : wina skolneeki, Widsemes skolotaji. Ja, Widsemes skolas un skolotaji isauguschi us pirmā seminarā semes, audzinati un kopti no wina pirmā waditaja — Jahnā Zimses.

Bāsihītamais latweeschū teatra darbineeks Adolfs Allunans pafneeds faru skizu un atzerejumu I. burtnīgā „Gewehrojamī latweeschī“ schahdu atsaufsmi par „Zimses tehnu“.

1866. g. ijmehginajos kā jauns eefahzejs teatra mahfīlā pee nelaika wahzu teatra wadona Nielīza Terbatā. No tureenes mans toreisejs direktors nosuhitijs kahdu nodalū akteeru us Walku, kur bija nodomats, isrihkot sinamu skaitu teatra israheschū. Uri es biju to starpā, kuri nobrauza Walkā.

Kahdā festdeenas wakarā apmekleju masku balli Walkas muſē. Patlaban stahweju kahdā kāktā, noskātidamees raibo dīshwi balles sahlē, kād parvezs kungs nostahjās man blākus un mani waizaja, waj es efot Allunans. Tā man bija tas gods, eepaſihtees ar Zimses tehnu.

Jahnis Zimse dārīja ihstenas aristokratiskas personas eepaſidu. Tā bija figura, kas neween ar wiſu faru apdromigo iſtureſchanos ſpehja imponet, bet kas ari tuvākā ūarunā eemantoja wiſu ūirdis, ar faru laipnibū malodās. Reti gan uſees otru zilmeķi, kas bija tik daudspusīgs ūāvā ūinātā ūinātā, kā Zimse. Par to wareju ūeļiſčki pahrlezzinatees, kād Zimse ūahka ar mani starp zītām ūeletām ūarunatees ari par wahzu jaunako teatra rafineezibū, un to dārīja tik pamatigi, ka bija jadomā, ūahis literatūras sars peederetu ihsteni pee wina darba lauka.

Pebz kahda brihtīna, ūarunadamees dabuju ari ūinat, kahda eemesla deht peedīhwoju preeku, eepaſihtees ar zeenito seminarā direktoru. Protat, Zimses tehnu wehlejās no manus dabut kahdas ūahtatas ūinas par Jura Allunana dīshwi un miršchanu, par wihru, kuru, kā to nu dabuju ūiſrdet, wiſch jo augsti zeenija. Pretim ūiteem apgalwojumeem man jaleezīna, kā Zimses tehnu man dedſigeem wahdeem iſſkaidroja, kā latweeschēem ūaws „tautas ūarogs“ jawižinot duhſchigaki, kā lihdi ūchim, kā mums wehl truhſtot tā ūadīshwē, kā ūimtēs ihstenas ūautīkās ūaradibas, un kā tahdu warot modinat, audzinat un ūiprinat weenigi muhſu ūafineekti un dzejneeki. Jurim Allunanan efot tapebz ūeelu ūelee ūopelni, kā wiſch modinajis ūnaudoscho ūautas garu un ūijajis un

skaidrojis latveeschu walodu. Ari par „Peterburgas Avišču“ darbibu Zimse spreeda ar jo leelu atfihſchanu.

Otru reifi tikos ar Zimſi drusku zitados apstahklos. Tas bija atkal Walkā 1874. g., kad es mūses sahle iſrahdiju ſawu paſchfazeretu lugu „Skolotaja tupeles“. Pehz lugas iſrahdes Zimſes tehw̄s eeradās uſ ſtatuvēs. Winsch bija azim redſot pee gaufchi laba prahta un fahka dauds eepihteeem jokeem manu lugu kritiſet, un man jaatſihſt, ka reti eſmu dſirdejīs tik leetifchku kritiku, ka ſcho no Zimſes mutes, pee kam nemas negribu noleegt, ka kritikis manu darbu weetam deesgan dſihwi apſpreeda, bet to ari prata iſdarit ar tik fmalku un neapmainojoſchu humoru, ka pat lepnakais rafſneeks nebuhtu jutees aifſahrts ar tahdu ſpreedumu. Ar manu wezlaiku ſkolotaju tehloſchanu (meefoſchanu) uſ ſtatuvēs minetā lugā Zimſe bija pilnā meerā un winsch mani jautaja, kur man ihſteni iſdeweess noklauſitees un noluhkotees tik dauds pateefigu ihpafchibū no ſcheem gandrihs jau iſmiruſcheem originaleem. Uſ to es winam walſirdigi atbildeju, ka es nemas neſpehju zilwekus zitadi aprakſtit, ka tikai pehz dſihweem originaleem. Pehz tam es tad ari Zimſem paſchukſteju, ka manu ſtatuvēs waroni pateefiſā ſauza un kur tas dſihwojis, ſtrahdajis un miris. Nu Zimſe man pahrmeta, ka jaunais ſkolotajs lugā man weetam nemas neefot iſdeweess, ka ſchis jaunais zilweks paſtrahdajot daschā ſkatā ihſtena wehjagrahbekta weeglprachtigus darbus, darbus, no fahdeem ſkolaſajeem jaapeſargotees un t. j. pr. Al, ka es noſchehloju, ka newalas dehl newareju paſlauſit laipnajam eeluhgumam, Zimſi apmellet wina dſihwoſli. Zif labprah buhtu wehl klauſifees uſ ſchja wihra pamatiſeem ſpreedumeem, uſ wina weiklām walodam. Bet ta bija jaatwadās, — atwadiſchanās uſ wiſu muhſchu; — ar Zimſes tehwu wairſ netiſos. Kahdus 7 gadus wehlak winsch tai paſchā Walkas mūses sahle, kurā es ar wina eepaſinos, kahdā wahzu teatras iſrahde peepeschi ſaſirga un pehz kahdām 8 deenam ſchlehrās no ſchās paſauleſ.

4. Widsemes skolotaju seminara 25-gadu jubileja

1864. gadā, 17. junijā.

Ātā no Zimses dīsihves apraksta redsams, viņš 1830. g.
13. oktobri, tā tad 16. gadus vēzī, usnēhmees mahīskolotaja
amatu. Tā tad viņa skolotaju amata 25-gadu jubileja
bija svinama 1855. gadā. Vēl būhdams viņu ahreju godina-
jumu pretineeks, viņš negreesa nelahdu mērhibu uz to deenu
un tapēž ta pagahjuſe neemehrota. Ne tā tas wareja pa-
lift ar seminara 25-gadu pastahweschanas svehtfeem. Teem
wajadseja buht diwkahrtējeem svehtfeem: schās eestahdes di-
rektora jubilejai un ari pascha seminara 25-gadu pastahwe-
schanas svehtfeem. 1864. g. Widsemes skolotaju konferenze
bija nolikta uz 16. juniju Valkā. Tureenes pirmmahzibas
skolas namā sapulzejuſchees skolotaji, Widsemes laukskolu pa-
domneeka, Mahlpils mahzitaja R. von Klota vadībā, pahr-
spreda par 17. junijā svinamo jubileju un ari sagatavojās
uz tas, noturedami dseedaschanas mehginajumus.

Tajās deenās eepreeksch un ari 16. junijā bijis leetains
laiks; bet 17. junijā, kā jubilejas deenā, saulite uslehfuse spodra
uz spihdejuſe mihligi viņu deenu. 17. junija rihtā pulkstien
1/28 sapulzejuſchees viņi skolotaji pilſehētā noteiktā veetā un
tad, leepleem lauschu pulkstiem parvaditi, derwuschees uz semi-
narū, kas kahdas pusotras werstes no Valkas pilſehetas at-
radās netahļu no Peterburgas leelzela, mājā pakalnīnā. Tur
skolotajeem peewenojuſchees firmais bihskaps Ulmanis, kurš
šenak bijis par pirmo Widsemes laukskolu padomneku, un
daudzi uz jubileju atbraukuschi mahzitaji. Tad skolotaji pēc
direktora Zimses guļamas iſtabas logeem nodseedajuschi Fr.
Abta „Swehtdeenā” uz 4. balſim kā modinaschanas un ap-
sweikuma dseefmu. Vēž tam skolotaji derwuschees atpakaļ uz
pilſehetu. Vēž kahdām 1 1/2 stundām uz seminaru atnahkuschi
Valkas dseedataju beedribas dseedataji un beedri ar savu
karogu preekschgalā un jautru dseefmu dseedadami, sveizinat
ari pilſehētā wiſpahr zeenito seminara direktoru wiņa goda

deenā. Pee ta pascha gadijuma Walkas dseedataju beedriba jubilaru eezehluse par sawu goda beedri. Bulksten 11 preefch-pusdeenā wiſi ſkolotaji, rindā pa 4 eedami, dewuſchees atkal uſ ſeminaru. Zefā teem peebeedrojees atkal ari bihſkaps Umanis un, papreefchhu eedams, toſ wadija lihds paſcham ſeminara namam. Wiſi ſapulzejās oīra ſtahwa klasēs, kuras uſ ſcho deenu bijuſchas iſpuſchkoſas ſakumu un puču waina-geem un ſwezem. Sche ſapulzejufchees ari daudz ziti weefi, ka Lugaschu pilſmuſchias ihpafchneeks landrahts barons Wrangels, gandrihs wiſi Walkas aprinča mahzitaji, 3 Walmeeras un 1 Zehſu aprinča mahzitaji, Walkas pilſehtas rahtſ-fungi un daudz ziti weefi. Diwi ſkolotaji nogahjuſchi direk-tora dſihwoſki ka delegati, wiſi ſkolotaju wahrdā apſweizinat gawilneeku. Chrgelu preefchspehleis aiffanot, gawilneeku ee-wadija ſwehktu ſahlē pee pučem puſchkoſa atſweltneſ krebla. No wiſeem ſlahteoſcheem ſajuhfmigi dſeedatais foralis "Leizi to Rungu, to godibas tehniku ſwehlu" ſpehzigi pazilaja wiſu ſirdis. Tad Widſemes laukſkolu padomneeks R. von Klotz direktoru Zimſi ar firſnigu uſcunu apſweiza laukſkolu wirſ-waldeſ wahrdā, pateidameeſ par to, ka wiſch 25 gadus ar zildinamu uſtizibu, nepekuſis un neapnižis kopis sawu gruhto amatu, kaſ wiſai Widſemei nahzis par leelu ſwehribu. Skolu padomneeks tad nolafija ſchahdu pateizi bas rakſtu no Widſemes laukſkolu wirſwaldeſ.

"Widſemes keſteru ſkolas wirſskolotajam Jahnim Zimſe fungam.

Tagad pagahjuſchi 25 gadi, kopſch Juhs, augſti goda-jams kungs, eefahkuſchi sawu ſwehribas bagato darbiba ka tautſkolotaju ſkolotajs un audſinatajs. Schodeen pulzejās leels ſkait ſihrū un jauneklu ap Jums, kuri Jums iſſaka sawu atſinibu un pateizibu par to, ka wineem pa leelakai teefai Jums japatetizas par sawu iſglikhtibu uſ sawu amatu. ARI Widſemes laukſkolu wirſwalde, kuras ſewiſchkaſ uſraudſi-bai padota Juhsu darbiba, newar zitadi, ka atſiht Juhsu ſchāi ilgajā laikā parahdito dediſbu un zihtibu un Juhsu iſ-turigo uſtizibu ſchāi gruhtajā amatā un eerauga par peenah-kumu, ſchā zeturtdal gadſimteena juhtis Jums iſteikt sawu firſnigakto pateizibu par Juhsu peenahkuma iſpildiſchanu. — Juhs efat ar wiſlabakeem ſpehkeem publejuſchees, ſawai teh-wijai iſglikhtot kreetnus tautſkolotajus, ehrgelneekus un preefch-dſeedatajus (kantorū), kuri augſti tur ſamu iſwehleto amatu, baſnižā lihds darbotees pee draudſchu ſirds pazilaſchanas un ſkola muhſu lauzineeku jaunibu iſrihſot ar ſtaſchanam un

prāshānam, kāhdas wineem wajadīgas wine nahlofchā dīsh-wes stahwokli walsti un basnīzā.

Vai ta sehla, ko Juhs iksaifjujchi, nestu bagatus aug-lus un tas Rungs, muhsu Deews, Jums dotu spehku un preezibu, ka Juhs wehl dauds gadus ilgi waretu turpinat tahdu svehtibas pilnu darbibu! Ta ir Widsemes laukskolu virswaldes firsnīga wehleschanās.

Landrahts W. von Striks, preefchfēhdetajs.

Mahzitajs R. von Klots, skolu padomneeks.

Peteresen, sekretars.

Rīgā, 17 junijā, 1864. g. Nr. 15.

Turklaht laukskolu padomneeks pasneedsa gawilneekam kumeru ar 500 rbl. kā goda-balvu no Widsemes laukskolu virswaldes un dascheem Widsemes muischneezibas lozelklem atpuhfschanās zelojumam us ahrsemem.

Jubilejas deenas rihtā gawilneeks bija saehmis laimes wehlejumu un apfweikumu rakstus no Weisenfelles seminara skolotaja Hentschela, Zimses senakā skolotaja minetā seminarā, un no Widsemes landrahtu kolegijas, kuras raksts skaneja schahdi.

Widsemes

landrahtu kolegija.

Rīgā, brūnneelu namā,

15. junijā, 1864. g.

Nr. 1134.

Walkas skolotaju seminara direktoram Zimses fungam.

Us Walkas skolotaju seminara 25 gadu dibinaschanas deenu un Juhsu svehtibas pilnas darbibas peeminas deenu preefch schās no Widsemes brūnneezibas zeltas eestahdes Widsemes landrahtu kolegija isleelo gadijumu, issazit Jums sawu atsinibū par Juhsu lihds schim pastrahdatu ustizigu darbu wis-pahrejai lablahjibai par svehtibu un peemeeno turklaht firsnīgakos laimes wehlejumus us schās eestahdes turpmāku plaukfchanu Juhsu isbauditā un godam atsihtā vadibā.

Lai Jums atskats us pawaditeem 25 gadeem pefchirkitu to apmeerinajumu, kas, zehlees no ispildita peenahkuma un sekmem bagatas darbibas apsinas — nodrofchina preezigo drofchfīrdibū us puhtu pilnā, bet pateizīgā deenas darba turpinafchanu.

Widsemes brūnneezibas mahrdā:

Residejoschais landrahts F. von Transhe.

Brūnneezibas sekretars Grünewaldts.

Bebz laukkolu padomneeka katedri stahjees talaika Walmeeras wezakais mahzitajs Walters, apfweildams gawilneeku Walmeeras draudses wahrdā, kur Zimse kahdu laiku bijis par draudses skolmeistarū un kur eefahlot bija seminars. Peeminejis ari to laiku, kad abi Walkā kopā dīshwojuschi (jo Walters bijis toreis par mahzitaju Lugaschos) un seminars jau bijis pahrzelts us Walku. Walters peeminejis ari gruhtos pahrbaudishanas laikus, kad Zimses laulata draudsene un weenigais dehlinisch 1856. gadā nomiruschi un winsch kā draugs meerinadams un preezinadams palihdsejis nest simago liktena peemelklejumu.

Tad runajis Zimses tehwa senakais audseknis un toreisejais Burtneeku draudses skolotajs Raktinsch wiſu seminarā audsekau wahrdā.

„25 gadi pagahjuschi, kopš muhsu mihsotais gawilneeks pilnīgā jaunības spārā uſahla ſamu amatu kā seminara direktors! 25 gadus winsch strahdcjis kā uſtizams nama tehws! Dascha wehtra plōſijusēs pahe wina galvu; deenas karstums un darba nasta padarijuschi wina matus firmus: bet winsch palizis ſew uſtizijs; winsch ſamu mehki naw iſlaidis no azim; wina ſīds pulst tilpat karsti preeſch ſawa dīshwes uſderwuma, kā toreis! Leelaka teesa audsekau leezinās ar mani: tas bija pats jaufakais laiks muhsu muhschā, un tas mums weenumehr paliks mihsch un dahrgs. Un kā tas ari zitadi waretu buht? Tas Rungs muhsu dahrgo gawilneeku wiſbagatakā mehrā apbalwojis ar garigām dahwanam, ar kurdā winsch rihkojees uſtizijs un apſinigi. Winsch mums bija teizams skolotajs un audſinatajs; winsch naw nekahds darinats, bet dīsimis skolas wihrs. Utzereſtmees, ar zīk masām preeſchmahzibam leelaka teesa no mums eestahjās seminarā un tomehr wina gudram eefkatam un neapkuſuschi darbibai iſdewees wiſus, ar pawifam mas iſnehmumeem, dabut tik tahtu, kā wina ſawā amatā, ja ari newar leelitees ar ſawām ſinaschanam un iſweižibam, tomehr warejuſchi buht par uſtizijs ſeem un apſinigeem darbineekeem. Wina mahziba bija ſtaidra un dīshwa. Wiſeem wa ja dſe ja strahdat, jo winsch prata eedwest mihestibu us preeſchmetu. Bet wai tam, kas no ta qribeja atrautees; jo to lehra wina ſodofchais ſlateens wai wina kodigee joki. Tomehr pee wiſas wina ſtingribas un konſekwenzes weenumehr bija iſmanama wina tehwischķīga mihestiba. Žklatrs ſajuta, kā winsch gribеja tikai muhsu labu: tapebz wiſs waitruņs dartja ſamu peenahkumu. Winsch negribеja ſawa uſtahditā mah-

žibas prinzipa alkus skolotajus, bet gan isaudsinat zensigus, domajofchus, bet tomehr peetizigus un ne uspuhtuschos skolotajus. Viaskh mums ar wahrdeem un darbeem mahzijis, ka mums ajs mihestibas buhs falpot tautai, kuras behrni wehlak jamahza". Jubilars zentees farus audseknus pafargat no wifadām alofchanam. Ja kahds no wina audseknem kaut kur ka alojees, tad ta neefot seminara mahzibū waina, bet tas tapehz ween notizis, ka tahds audseknis atkahpees no schāi mahzibas eestahdē pafneegtam mahzibam. Sche wiſi audseknai weenadi mahziti skaidrā ewangelija mahzibā un ka wineem ar draudses mahzitajeem kopigi jastrahdā pee lauschu apgaismoschanaš, nelā neschkirdamees no kristi-gas draudses mahzibam un likumeem, ka ari winu audsinatajs pats weenumehr turejees pee schām mahzibam. Runatajs pateiza ari Widsemes muischneezibai, kas seminaru zehluse lauschu labā, jo newehlejufshees pawehlet par nemahzitu strahdneku pulku, bet par apgaismoteem tilleem kristigeem laudim. Pateizibu isteizis ari teem wihereem, kas seminaru kopuschi un pee ta palihdsejuſchi mahzit. Beidsot isteizis zeribu, ka Zimses funga wahrdu Widsemē nefad reaismirs, bet lihds wiswehlakeem laikeem daudsinaschot pateizigā peemīnā. Tad dauds laimes nowehledams gawil-neekam, runatajs pafneedsis albumu ar senako audseknai gihmetnem, solidams, ka audseknai faru skolotaju patureschot weenumehr firfnigā un pateizigā peemīnā.

Behz skolotaja Raktina runas ta laika 8. kurfa audseknai nodseedajuschi jauku fwehktu dseefmu, ko kahds no senakeem audseknem us scho deenu komponejis. Behz tam runajis Ruienes draudses skolotajs Schwechs wiſi un ſewischki to wezako skolotaju wahrda, kuri naw seminarā mahzijufshees, un pee kureem ari pats peederejis. No leela fwehktu weefu pulka jau efot nogeedams, zif augustā zeenā un wehrtibā ſinot turet to darbu, ko schāi eestahdē strahdajot, bet kas no skolotajeem ſewischki zeenams. Preelfch 25 gadeem Widsemes latweeschu aprinku wiſās draudses wehl naw bijuschas draudses skolas, bet bes tam nam bijuschas nefahdas zitas skolas. Iggauku aprinkos gan jau bijuschas pagastu skoias, bet tajās wairak neefot eemahzits, ka pee latweescheem behrni mahjās eemahzas no wezakeem. Tomehr leelakā teesa talaika skolotaju ari neefot pratuschi faru amatu un ari mas eewehro-juschi faru amatu. Ka tagad efot skolas un derigi skolotaji, pee ta dauds leetas un daschi zilwei palihdsejuſchi, bet wiſ-wairak seminars, kurā fagatawo derigus skolotajus. Schajos

jubilejas svehtkos wisleelaka pateiziba peenahkotees vihram, kas 25 gadus bijis par seminara waditaju, ar faweeem audsekleem sagahdajis leelu svehtibu tehwu-semei un ari wezeem skolotajeem dewis padomus, labu preefchfihmi ar fawu uistizigu darbu, ko strahdajis ne algas pehz, bet no wifas firds. Beidsot runatajs pasneeda gawilneekam seegela-gredenu no wezo skolotaju puses, teikdams, ka Zimses kungs neween faweeem mahzelleem usspeedis fawu seegeli, bet ari wifam Widsemes skolam, un luhgdams, lai cho seegela-gredenu walkajot par fhimi, ka wisi, tiflab tee skolotaji, kuri ir wina mahzelli, ka tee, kuri naw, tomehr stahwot weenā faweenibā un darba beedribā.

Seminara audseklau koris dseedajis B. Kleina moteti: „Deews kungs, tu esī muhsu pakauschana“ u. t. pr. Tad runajis latweeschu semneeku delegats, Mihlites pagasta Drona mahjas saimneeks Dauguls no Matishchu draudses latweeschu walodā apmehram sekoscihi: Ari Widsemes semneeziba nedrihftot truhlt schai deenā pateizibas isteizeju un laimes wehletaju starpā. Semneeki jau tagad atsikhstot to svehtibu, sahdu seminars wineem nefis un nahkotē mahzischotees to wehl wairak atsikt. Pateildami pehz Deewa un brumneebas gawilneeka darbam par pasneegto svehtibu, wini issakot tam fawus firfnigalos laimes wehlejumus. No Wez-Peebalgas draudses puses runatajs fewischki luhgts, atnest winas rakstisko laimes wehlejumu adresi un to nolasit.

Usglabajuschees no Wez-Peebalgas draudses diwi apfwei-kumu un laimes wehlejumu raksti: weens pantos un otrs prosā, kur isteiktais apmehram tahdas paschas juhtas, ka to apleezinajis Dauguls. Tapat ari no Lubanes draudses bijis peesuhits apfweikuma raksti.

Tad seminara koris dseedajis moteti: „Kas Visaugstaka patwehrumā staiga“. Pehz tam Raunas mahzitajs G. Sokolovskis wisu mahzitaju wahrdā tā runajis: Winsch esot atnahzis wispirms ka Raunas, tas ir tās draudses mahzitajs, kur Zimses kungs dsimis, gawilneeku apfweizinat no Raunas kalneem, upes un birschu pakrehschla, kur tas behrna gados rotałajes, no Raunas Deewa nama, kur wina firds wispirms us Deewu un wisu labu eesiluse mihlestibā, atnest svehtibu winam un wina dsimtei no tehwa kapa. Bet winsch stahwot sche ari Widsemes ewangeliskas garidsneebas wahrdā, kura nemot firfnigu dalibu pee scheem svehtkeem, taī apsinā, ka basniza un tautskola netad nedrihftot staigat schirkus zelus.

Ewangeliiskas basnizas prinzips esot tas, zenstees us to, ka sawos lozelkos eerozinatu dsiłaku tizibas pahrleebi, un tapehz basniza newarot bes skolas pastahwet, bet tilpat mas ari skola bes basnizas. Ja skola strahdajot bes basnizas, tad wina peekopjot tikai puuhlinu pilnu darbdeenas darbu bes gara pazilašanas. Basniza newarot atlaut few atremi ſamus behrninu, kuras mahte wina esot. Kad nu tapehz basnizai un skolai wajagot eet kopigu zetu, tad droſchi ween ſkolotaji labprahat atſihſhot, ka mahzitaji esot winu wadoni, tapat ka ſchee atſal labprahat un preezigi apleezinot,zik dauds wiai no ſkolmeiftareem warot mahzitees un ari mahzotees, ka wiai no ſcheem wihiem noſkatoſees, ka ar behrneem wajaga ap-eetees un ka wajadſigs runat us wiau ſapraschanu. Bet ta ka Widſemes mahzitaji gawilneekā, ka muhsu taufſkolotaju glihtotajā, eeraugot ſamu uſtizamu lihdsſtrahdneeku, tad wiai wehlejuſches tai apſinai, ka wiaſch un wiai ſtrahdā us kopigeem pamateem, ar to dot leetifchku iſteiſmi, ka wiai tam paſneedſot to, us ka wiai kopigi ſtahwot. Bee ſcheem wahrdeem peezeſhlaſ weens no mahzitajeem un paſneedſis gawilneekam Widſemes gařidſneezibas wahrda bibeli, pehz tam kad bija preefchā iſlaſijis no bihſkapa Dr. Waltera eeraſtitutus dahwaſchanas wahrduſ. Pehz tam mahzitajis ſokolowſkiſ turpinajis ſamu runu apmehram ſchahdeem wahrdeem: Widſemes mahzitaji wehlotees, lai gawilneeks buhtu pahrleezinats no winu paſtahwigām aifluhgſchanam. Bet ta ka tee winam weenumehr neefot preefch azim, tad ta esot winu wehleſchanas, ka wia behrni un wia behrni aifluhgſchanas par tehwu winam atgahdinatu mahzitajus, tapehz tee paſneedſot winam reiſe ar to ari dahwanu preefch wia behrneem. Schi dahwana bijufe „biblele gleſnās“ no Schnorra. Pehz ſchās uſrunas ſeloja koralis: „Deewoſ Rungs ir muhsu ſtipra pils“, ko Ludwigs Erks Berlinē laiſni preefch ſcheem ſwehtkeem bija harmonisejſiſ.

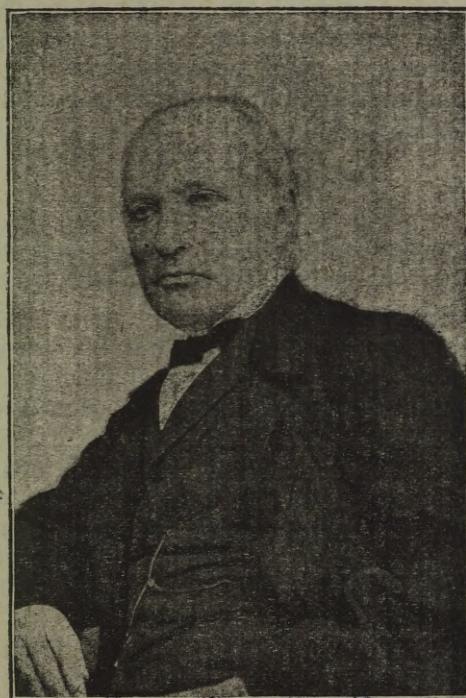
Pehz tam runajis ſenakais ſeminara audſeknis Jakobfonz, kas igauau aprinkli bijis tolaik par ſkolotaju, to ſeminara audſekna wahrda, kuri us ſcheem ſwehtkeem nebija atnahkuſchi un ari to wahrda, kas jau nomiruſchi, un beidsot paſneedſa gawilneekam no ſenaka ſeminara audſekna Klausu, kurch tolaik Leipzigas konſervatorijā ſtudeja muſiku, us ſcho jubileju komponetu Te Deum (ſlawas dſeeſmu).

Tad pats gawilneeks kahpis katedri, turet ſchahdu runu. Wiaſch eefahzis ar kahdas paſiſtamas dſeeſminas wahrdeem.

Man kara-beedrs bija,
to firdi mihleju.
Kad kara lodes duhza
un leelgabali ruhza,
wirsch no man' neschlikhras.
Schurp strauji schaujas lode:
waj lemta man waj te w?

Augsti godajamā sapulze!

Tā dseed weens no wahzu wišwairk eemihloteem dsejneekem. Tā wirsch keef firdigajam zihnitajam, kas nahwei drofchi

J. Jimse,
seminara jubilejas laikā.

Skatas ažis, runat uſtizigā brahla mihlestibā: Waj lemta man waj te w? Bet tas ir jautajums, kam naw masak teesibas tāi ažumirklī, kad uſwaretaji pahrahf mahjās, un tehvijsa winus apſweiz gawitu dseefmam. Ja jau zilwēka firds ir iſſamisufe un ſpihtiga leeta, kura gruhti iſdibinama, kura it

fewischki nem peedausibū pee dsīhwes rituma rindas abeem gala punkteem, kuras fāuz par preekeem un behdam; tad preefsch peedsihwojuschā neweens jautajums tāhdā deenā, kahda ir fchi, newar slahwet tuvak, kā tas: Waj lemta man waj tew? Mans ustizamais beedrs — ta ir fchi eestahde; kauja — 25 gadus ilgā darbiba; lode, kura schahwusēs schurp, ir fchi jubileja, no kuras attaras dsīhwiba un nahwe. Bet ari pret Jums, augsti godatā sapulze, man peenahkas, no daschas īrds jau eepreelsch nonemt nospeedoscho fajuhtu: warbuht ka tomehr mani fche reds schaubigu needru, lai ar to sagatamotu weetu skaidram svehisku juhtam. Lai dotu Deewēs, kurefsch mans fargis un patwehrums bijis weentuligās un tumschās deenās, schodeen, kad mani dauds par dauds apspīhd gan pateesa, gan miltota gaisma, ka manas azis taptu pasargatas, lai tas netiktu apschilbinatas.

I.

Waj lemta man, waj tew? Naw lemta man, un tomehr wajaga wi spīrmās runat par mani, lai tad drihs par mani wairs nebuhtu neka hda runa.

a) Naw lemta man! 25 gadu jubileju protams newar fwinet pehz 34 gadeem. Jo 1830. gada 13. oktobri, 16 gadus wezs, es usnehmos mahjskolotaju amatu, un skolotaju amatam weenumehr esmu palizis ustizigs, kaut gan daschados weidos.

b) Naw lemta man! Ne ar brihwu paschnoteik-schanos es esmu eestahjees skolotaju kahrtā. Ta bija kategorisks iſteikta wezaku griba. Ta jaukā paschnoteik-schanās teesiba, kurai par wišam leetam positiwi wajadsetu krist swarā pee amata iſwehles, nebija wehl useeta preefsch teem laikeem un tam aprindam.

c) Naw lemta man! Ne ar sawu paschnoteik-schanos esmu tapis par seminara skolotaju, bet us wezakā mahžitaja Dr. Waltera funga usaizinajumu un laipnu eewehribu, ko wiſch parahdiya sawa 19 gadus mežā draudses skolotaja darbibai. Wiſpahrigi es nekad neesmu puhlejees eeguht kahdu kahrtu waj weetu. Mani us to speeduschi waj aizmājuschi, un es esmu fault kā hwees, un flaweu Deewēs schehlastibu, ka wiſch pee mana noteikta wirseena us indiwiduelu dsīhwes nostahdiſchanu tos zilwelus, kuri par mani nolshmuschi, tā wadijis, ka tas nahzis man par svehtibū. Bet tapehz es ari luhdju wiſus, kureem neesmu pa prahtam

warejis isdarit, lai buhtu pret mani faudfigi. Es neka d un neku r neesmu usspeedees.

d) N a w l e m t a m a n ! Par to, kas sche nelabwehligu apstahktu deht ilgu laiku bija pats swarigakais, proti weselas seminara skolotaju kolegijas darbus ushemtees us faweeem plezeem un labprahrt nest, man japateizas ziteem. Wispirms man ar pateizibu jaatsihst, ka esmu zehlees no uszichtigas, darbigas dsimtes. Bet kahdu augstaku zeenigu mehrki preefsch skolotaju dsihwes, ne ari zelu us to, ka sinams, newar mantot no meesam un afinim; to newareja ari mahzitees toteisejās laufskolās. To wiſu es eemantoju Waltera turumā. Wina preefschihme buhs daudsus eeroſinajuse un daschu labu peereduse pee apnehmuma, fawu dsihwibū lift kihlā preefsch kaut ka augstača. Ta laika zilmeiki sihmejotees us Walteri drihsak par wina, neka par wehſturiſko Wallensteinu paralstis lihds Schillera wahrdus:

„Sr preefs, ka wiſch ap ſewi wiſu modina
un ſpehzina, no jauna atdiſhwina;
ka iſwehrſchas iſklatrs ſpehks, iſkatra gara dahwana
dauds gaiſchaka top tuhlin wina turumā“.

Bet tas buhtu netaiſni, ja es atſtahtu nepeeminetu, zik dauds es tikai Wahzijā mantoju no Dr. Harniſcha un wiſu tureenes eestahdi. Ja, pateeſi, kas tu r neeemahzijas ihſto strahdaschanu, tas to nekad neeemahzitos. Un ja es ſawā ſtahmokli preefsch wahzu iſglihtibas, es ſaku, mani fungi, preefsch w a h z u iſglihtibas radijis organus, preefsch wahzu eeraſcham, wahzu uszichtibas un wahzu weenfahrſchibas ſche kaut zik esmu strahdajis, un weenumehr preti ſtahjees tai junkuribai no Deewa neschehlaſtibas, tad man par wiſu to japateizas eeroſinajumam, kura mellejama a h r p u s mani un galwenā kahrtā tur.

e) N a w l e m t a m a n ! Tas, us ko ſche joprojam peenahzās lift fawu, bija: ſatwert arklu un neſlattees atpakal. Gan bija wehlejuſchees seminaru, atſinuſchi zitadu ſkolotaju iſglihtibu par wajadfigu, neka lihdſſchinejā, kura bija pameſta nejaſchibai. Bet paſchpatizigā un ſellā ſubjetiwiſmā daudiſi bija ſadomajuschi fawu pundurischi- jeb ſihſeminaru un nehſaja to kabatas formata ſew lihds apkahrt, lai pastahwoſcho, deemschehl tik truhzigi eerihkoto, waretu mehrit un apſpreest pehz tenkam, kuras pa auſu galam fa- klauschnatas un pagalam noteefat, kamehr peenahzās iſtureeſeſ luteriſki, ka tur, ta ſcheit, littees waditees no peedſihwojumeem

un pahrbaudijumeem, lai tad palihdsetu, ja wiini to maretu un wineem to wajadsetu. Suhdsibas par p a h r t a u t o f c h a n u atgahdafees tifai wezakee laudis. Baschas par to, ka ijsudisshot wišas ijslihtivas robeschas, ustrauzofchee apgalwojumi, ka eestahde brunneebai ijsmafsajot 10,000 rublus fudraba un tomehr neefot dewuse neweenu draudses skolotaju, kamehr jau wairak ka puše no wišam weetam eekemta ar seminara audsekneem, — wiſi schee pahrmetumi peeder wehl nesenai pagahtnel.

Bihskaps Dr. Ferd. Walters,
seminara dibinatajs.

Otrā puſe stahweja audsekni, no kureem daudſi schehlojās par pahraf ieelu weenkahrſhibu un par to, ka mahziba ejot par gausi uſ preefchu. Daschs gadeem ilgi pastahweja paſneegta nonizinaschanā un uſ wifeem laikeem zeeta ſauđejumu pee ſawas attihſtibas. Daudſi atſina tifai pehz

weena gada, ka ari sche wehl ix kalni, kurei japahrkähpj, laudamees tad ustizibas pilni waditees. Ta nu gan ix pfichologiska parahdiba, kura pa dalai ari ahrsemēs nowehrojama, tad tomehr tur wiaw drihs paherwar ikatcā jaunā kurſā nedauds nedelās. No ta taisfams flehdseens: waj nu muhsu audsekai stahw eesfahkumā nefalihdsinot augstak, — kas gan newar buht, waj ari mahziba sche ilgi dauds weenfahrschaka, nela tur. Kas, ka tee diwi skolas wihri, mums 8 deenas seedojuschi, un bijuschi klaht ne tikai pee weena, turklaht wehl nesagatawota eksamena, fur rihsjās tikai ar gatawām un pusgatawām mahzibas weelam, tas buhs ari pohrleezinajees, ka mehs neefam wis buhwejuschi ar erratisfeem flints blukeem, bet beeschi bijam preezigi, kad warejam lift weenu smilts graudiau us otra. Schahdu pretejadu usskatu wiruli peenahzās pahraudit, isschekirt un isturet.

Tapat ari pahrauditshana man zaur z i t e e m darita eespehjama. Vija tatschu man lemts favos mahzibas gados sehdet pee leelu, isbauditu meistaru kahjam, un zelojumu gadijumos apskatit wifadu weidu seminarus, lai waretu isschekirt nejauscho no ihpatnejā un swarigā. Isschekirtshana atlaraajas, tapehz ka pedagogika naw wis swahrki, kurus us apstellefchanu usgehrbj un nowelk, no firds apsinas, un drihsstetu gan buht peenahzigi eewehrotas un zeenitas balsis, kurās runaja mihestiba, leetpratiba waj kahda pilnteesiga autoritate. Isturiba pee ta, kas ar teesibu atsihts par labu, atlaraajas wiswairak no ween te efig i ween f a h r s ch a prahka, kuram schaurajā skolas istabā netop par schauru, kamehr pahrejā pasaule winam aisslehdas. Un tas faka: Ja Jums pee plaschas pasaules prahks feenas, — man patihk sawas tschekras feenas. Ja, tas ix schaurums, mani fungi, kurā g u d r i b a neparko newar isturet. Aprobeschotees tikai ar maſo un nepilingadejo atsinibu ween, ja wajadfigs pat Deewa dehk, tas jamahzas ifkatram skolotajam un wiaw tas jawar. Gedſimtiba us scho weenteesigi weenfahrscho prahku,zik nu man no wiaw peemiht, ix ari tapat mantojuma gabals no mana nelaikā tehwa, kurſch nefchkeledams ne us augſchu, ne us apalkchu, gruhteeem apstahlkleem waldot weenmehr uskehra pareijo. Tomehr tas jau nebuhtu pareisi, ja es ar to gribetu apgalwot: schas nepatihkamibas bijuschas man un ihpaschi maneem audsekneem weenmehr par labu, ka man nebuhtu nahzees gruht, tas panest. Bet tas nebuht nebija pats gruhtakais, un wispaſhrigi man muhſchā gadijuſchās wairak dihwainas, brihnischligas nela ūunas leetas, un

tad es apdomaju, zif gruht ziteem dauds no manis bijis japanes, kā dauds kas bija dabifki, tapehz ka schai eestahdei bija klu-fibā jastrahdā, neisleetodama nemas presi, ka dauds kas zitadi un weseligaki waretu iswehrstees, ja perekliš buhtu bijis gataws, pirms zahliſchus perinaja; tad es neween waru bes wiſa ruhguma domat us pagahjuſcho, bet waru ari Deewam tam ſungam pateikt, ka wiſs tas peeder pee pahrfpehtam leetam. Bet atpakal man janahk us teem pamata teikumeem, kuri mani wadija ui ar kureem Deewas un zilweki mani bija fagatamojuſchi preefsch neſamās naſtas.

Sawos zelojumos es atradu ſkolotaju iſglihtoſchanas eestahdēs wiſur ſpirgtu, preezigu zenschanos; nekur bailes: koki waretu uſaugt lihds debefim; nekur neredito ſkolotaju, kas pateefibā preefsch ſawa amata buhtu par labu waj pah-rak gudru. Wiſur man israhdijs amats kā milſis, ar kure ſunduritis, zilweks wahrdā, wed beſſlawas zihau. Es biju peedſihwojis, ka newainojoamus ſkolmeistarūs atzebla no winu weetam, tapehz ka wiſi iſglihtibas truhkuma deh̄l nepeeteefami iſpildija amatu. Wiſi bija palikufchi ſtahwam, kamehr laiks bija pahr wieneem aifgahjis us preefchu. Sawā ween-tulibā un ſawas nabadsibas deh̄l wiſi bija garigi panihkuſchi. Tapehz bija jaunekleem jādod gruhdeens, lai ſazeltu kustibu, kura iſturetu us 30—40 gadeem, faut gan ta dascham us azumirkli warbuht iſſlikuſes par ſtipru un leelu.

Wiſagrafā jaunibā es biju mahzijees pantu: ta Kunga bijafchana ir gudribas eefahkums. Wihra gados es ſapratu, ka ar to ir fazits, ka wiſai atſihſchanai papreefchu wajaga eet iſtajam ſirds ſtahwoklim. Škola mehs to fauzam par paſlaufi b u. Ja ta ari ir tilai kalpifka, tad ſkolotaja puſe ſtahw ahrejais waras ſtahwoklis, kahds wiſam naw un lo mehs ari negribam noschehlot. Ja ir paſlaufiba aif miheleſtibas, waj kā pee jaunekleem no pietates, tad wiſs tas praſa no ſkolotaja tāhdas ihpachibas, kuras ſpehi modinat miheleſtibu un pietati. Wiſu to atrod tilai k r e e t n ā p e r - f o n i b ā, bes tas neweenam ſkolmeistarām naw nekahda tikumifka eespaida us draudsi. Par wiſam leetam tapehz bija gara dahnanas jaattihsta un jaisglihto. Tai noluſkā jauneklim garigi dauds jastrahdā. Schis darbs ir nopeetna, ilga zihna, kas ir neween intelektuela, bet tikpat loti ari moralifka; zihna ar zeenigu objektu, kurā wajaga nonahkt ari lihds wahrdam: „es tevi nealaidifchu, ja tu mani neſwehſti.“ Labprahrt es iſkatram peekrihtu: ar to ween wehl tatschu naw deesgan; ſinams, ka ne; bet bes ta ſchajos laikos nepa-

wisam newar peetift. Us dsihwes augstskolu, fur seltu tihra no wina fahraem, Deewes suhta ifkatru deesgan agri. Skatotees us amata leetischko pusi, tad es turejos pee ta teisuma: garigais nemams garigi, un no ta taifiju flehdseenu: garigais ari skolâ apstrahdajams g a r i g i. Ja atgahdajamees widus-laiku meislara dseedaschanu, tad ir atwehlets apgalwojums: neisglihlota zilwela rokâ wisgarigakâ weela ari pee labala prahtra pahrwehrschas par l i h k i, kas pehz Fausta dsejneeka wahrdeem, pat welnam ir par sliktu. Tapehz newaram sagaidit no behrnu jaunras dabas, ka wina us gadeem ilgi laufees eeslodsitees kambarili, fur kahds garigi kropls skolotajs dsihwo pahrwehrsch par nedsihwo. Behrns ustwer objektu sawadi, neka w i h r s, un tas ir tahlu no pateesibas kritischeschanas. Bet ihsta pedagogika lauj weenumehr objektam un subjektam nahlt pee sawam teesibam.

f) N a w l e m t a m a n ! Atstaht labu, paleekamu weetu, pahrtraukt laimigas un wehl wairak apsoloschä at-teezibas, pamest dsimti, kurai pats wajadfigs; wihs to atstaht, neparisam neka nesinadams, ko jaunee apstahkti dos, tas, augst zeenijamä sapulze, bija pasaules prahtra azis, kas ahrejo panahkumu eepreefsch pareisi paregoja, ari preefsch 30 gadeem apfmejama gekiba. Ja, es biju ilgi, ilgi daudseem par g e k i; tas es biju apsinadamees un neapsinadamees; es biju tahds fmejotees un raudot, un gudree mani daudsfahrt atstahjuschi, ka schurkas grimstoscho fugi. Sinams! Prahts ismehro pažauku leelumu un winu zelus, tapehz tad ne kahda skolotaja a h r e j o dsihwes gahjumu, lamehr winam naw nekahda mehra, tapehz ka naw jehgas, preefsch jauna skolotaja firðs apsinas zihnam un idealo zenschanos. Un schi pasaules konta grahmata weenumehr tukscha un istruhfsstoscha lapa skolotaja dsihwê ir ar wirsrafstu: amata preeziba, klu-fais, glesnais preefs pirms darba, pa darba laiku un pehz tam, skolneku mihestiba, ustiziba un pateiziba. Un paldees Deewam, no wisa ta atrodas us man lemtas lapas puses taisni tif leeli posteni, kahdi bija wajadfigi, lai mani pasargatu no issamischanas. Naw truhkuschas gruhtas zihnas ar daschu jaunelli, lamehr winisch eemahzijas ustizigi isleetot sawu podu; pats gruhtakais bija ari sche zihna ar sawu pascha firði. Wispahrige man jaisdod loti laba leeziba par muhsu audsekau zihtibu un tikumislu usweschanos, un ari sche peerahdas, ka muhsu latweefchi un igauni, atleezotees us uszihtibu un tikumibu, nestahw zitam tautam pakal. Zil neaismirstami stahw daschs jaunellis manâ preefschâ ar sawu

ustizibu, sawu fajuhsmibu us amatu. Zil glesni un prahthigi daschs peerahdijis sawu firfngi peeklahwibu, un daudst sawu pateizigo prahthu kopigi wehlak peerahdijuschi!

g) Nam lemta man! Man jaaprahda toreisejee laiki. Tee bija ziti laiki, laikmets ap trihsdesmito gadu fahkumu. Dischi wihi kà Hegels, Schleiermachers un Pestalozis bija, kà finams, uszehlujschi leelu ehku, kurâ, kà toreis tizeja, us wifseem laikeem meerigi waretu apmestees. „Un tad darbigi fustejas wezs un jauns, lai eerihkotos.“ Kas tolaik kaut ari tikai zaur kahdu pedagogisku laikrafsstu fakarâ stahweja ar fcho gara-fustibu, tas nomanija ari muhsu peekrafte winas wilnojumu un fajuta fcho pulsaziju lihds sawas paicha firds dftumeem. Un fchajâ saweenibâ ari es, tautas behrns, zaure Walteru eelkuru.

h) Nam lemta man! Bija wehl dauds ko mantot un mahzitees; bet tas neatrada telpas manas personibas schaurajâ tschaulâ. Ta tad leekas, ka atlizees tikai schis weens pahri: labâ griba. Ja, weenumehr man godigi noluhtki bijuschi ar faweeem fkolneefeeem, ar fcho eestahdi, ar manu mihlo Widsemi, un es preezaftchos, ja tee, kuri mani pasihst, par to neschaubitos. Bet no mana aprahdijuma flehdjams, ka ari labâ griba ir isnahkums no faktoreem, kuri atrodas ahpus manis. Ta tad ihstenibâ itin nekas naw mana pascha, kas nebuhtu atwadinams atpakał us kahdu zitu awotu, nekas mana pascha, kà maldischanas, wahjiba, droschfurdibas truhkums, spihliba, grehks. Bet tas naw ne gawitu, ne fwehiku zeenigs.

II.

Man fara-beedrs bija,
ko firdi miheju.
Kad fara lodes duhza
un lelgabali ruhza,
winch na man' neschlikhras.

Schurp strauji schaujas lode;
Waj lemta man waj tew?

Labais, ustizamais beedrs ir fchi e est a h d e, seminars, seminara skola, brunneeziskâ draudses skola, Lesteru skola un preefch 2 qadeem wehl gan ari par Walkas dracu d fes ffolu faulta. Winas wehsture aptwer 30 gadus. No teem 5 gadi peekriht preefchwehsturei. Winas 25 ihstenee pastah-weschanas gadi eedalamit pehz teem 3 skolu padomneefeeem, kureem peekrita winas rewissja un winas aifstahwiba us augfchu un pret ahreeni, trijos laikmetos.

Seminara sahkums sneedsas atpakał lihds pirmai mahzitaju sinodei 1834. gadā. Tur eeweħriba peegreesta skolu un skolotaju apstahkleem un wispirms nolemts, ween u galweno skolotaju dibinamam seminaram eeguht ar to, ka lāhdū eelschsemneeku suhta us ahrsemem un pašchi few usleel 2 rubli leelu nodolli no galwas un ar to sadabu 100 rublus fudraba, tā tad daļu no isdewumeem. Newareja truhkt, ka nahkofchā gadā, tahds wihrs kā Walters, kas sawos zelojumos weenu no slawenakeem seminareem bija mahzijees pasiht un kuram lāhds eeteizams kandidats bija pee rokas, wiſu ſcho leetu nehma ſawās rokas. Tikai nahkofchā 1836. gada 17. junijā israudſitais wareja aiszeloč un nonahza pebz gruhta zelojuma tikai 2. augustā Weifenfelse, kur taifni nahkofchā deenā eefahkā jauns kurfs. Ir eeweħrojams, ka Kurseme tai paſchā laikā mehginaja atrisnat to paſchu uſdewumu, un ka tas wihrs, kas tur ſħas kustibas preeħschgalā stahweja, bija mahzitajs Wolters. Winam isdewās Kursemes brunezzibu taħda mehrā eeintereset preeħsch ſħas leetas, ka minn tuhlin energiski lehras pee ſcha darba ahrejās nodibinachana. 1839. gadā tur fagahdaja leeliskas telpas, noteiza peeklahjigas usturas naudas, direktors sen bija usaizinats no ahrsemem un 2 eelschsemneekus isglihtoja par skolotajeem, tā ka 1840. gada februari tur wareja eefahkt darbus. Tam lihdsigu bija zerejuschi Widsemē un brunezzibas interesi ar to jaistijuschi, ka bija atwehleti 170 rubli preeħsch isglihtojamā skolotaja ustureħchanas Berline. Bet tad 1839. gada 17. junijā atpakał pahrnahluſchais skolotajs peeteizas pee darba, winam paſludinaja, ka minn us 3 gadeem atwehleti if pa 300 rubleem gadā usturas naudas, lai winsch us ſawu darbibu waretu fagatavotees, farakstot latveeħchu skolas grahmatax preeħsch ſawiem nahkofcheem audsekkneem. Lai ſħahda aifgħidiba ari iſlikas nesin zik eeweħriga un faudsiga, tad to-mehr ta bija us to laipnako jaatraida. Taħdam zilwekam, kas peeradis pee noteiħtas, peenahkumam peemehrotas darbibas, buhtu taħda briħwa, tiħri literariska nodarbosħchanas bijis tas pats, kas nahwe. Bes tam nebija nekahda wajadsiba, teem jau pee durwim stahwoscheem audsekkneem wiſus preeħschmetus latwijski mahzit, jo wiċċi bija neween jau draudsas skolā wahzijski mahzijuschees, bet art 3 gadus apmetnejuschi aprinċa skolu. Tā tad jau toreiſ man bija isdewiba, eenemt noteikt u sħa hwo kli waħżu jautajum. Toreiſ nahza wilai no labas, meħla k no kreisjas puſes. Projekti nedriħksteja wist zeribas, lāhdas tureja ar mani

ſen mihiestibas faitēs ſtahwoſchi aspiranti, kuri bija zerejuſchi uſ nekawetu uſnemſchanu. (Brahlis Dawids Gimſe un warbuht wehl lahdz. Tulf.). Beidsot, un par wiſām leetam jawaizā: Ja mehs tuhlin neefahkam, kad tad tas buhs? Tapehz mehs zeribās eefahkam, un pehz tam fekojoſchais laiks, kas mums 14 gadus lika gaidit uſ pilnigo eerihkojumu, drihſtetu attaifnot mineto eefahkumu, nemaſ neatlaifdams

Bihſlaps Dr. Chr. Ulmanis,
pirmais laukſkolu padomneeks

mums ruhgto mahzibu, ka wiſa zilmeziga darbiba ir faiftita ar dabifkeem pamateem un teefibu nodibinajumeem. Kad brunneeziba bija laipni atwehlejuſe 200 rubku leelo iſluhgto sumu, ſcho eestahdi Dr. Walters Deewa wahrdā atlakha un eefwehтиja 1839. gada 10. novembrī, pehz tam, kad wiſa awiſes bija iſſludinata par seminaru. Upſtatifim tuwak wiņas ſchuhpula ſwehtkus. Totees ihsak wareſchu iſteiktees

par pahrejo. Walmeeras draudses skola bija dabujuse pa pusei gatawu peebuhwi. No tās mums atdotās istabās mehs eerihkojamees, weens skolotajs un 6—10 audseki. Kad tāi paschā deenā weetejā draudses skola svinigi atlakha sawu seemas kurfu, tad ta pate publita bija teeschi pehz tam ari muhsejā, išnemot kahdu kaimina skolmeistarū, zits ne-weens. Wakara krehslas stundā aishrahdija mahzitajs Waltera kgs sevishki us to, ka ar atwehrto eestahdi tautai preefch nahkotnes sneegta dišcha balwa. Zik daudsi gan to wareja tizet, zik nedaudsi to saprast! Jo ahruus 3 jaunem skolas galdeem un weenām flaveerem tur nebija itin neneeka, kas taritai waretu imponet. Wijs notika latweeschu walodā. Pehz trim turetām runam notika sviniga eeswehtischana, draudoscheem pehkooa debescheem usnahkot, kuri drihs sibsnija un dahrdeja un eestahdei nolaupija wiras ihsteno pateešo wahrdū, kas wehl schodeen atpakał nav eefarots, kamehr tas jaunais wahrdō jau dascham, kas eefahkuma nepastīst, labak patīst un eemeslu dervis us pahpratumeem un aplameem istulkojumeem un wehl wairaf dos.

Nahkotchā gadā brunneeziba atwehleja mums isluhgto pabalstu — 150 rublus. Treschajā gadā to pavismam atrahwa, un tā tad tāi gadā wiſa ſchi eestahde semei ismalkaja apmehram tikpat dauds, zik Terbatā waj Berlinē walstij zaurmehrā weens pats seminarists. Zeturta gadā draudses skola nodega. Schajā truhkuma laikā stahjās mums tuwak weens wiſzeenigatais no zeenigajeem, landruhts von Bruiningts, kas Deewa walstibai jau ſen kalpoja, bet preefch muhſu leetas bija eeintrefsets no Waltera. Pabalsti no ta laika neistruhla nekad, bet peeauga lihds ar wajadsibam Tikai tagad nodi-binājās nokahrtota un ūaimneeziba eerihziba un noteifti malkaschanas termini. Ta h dā f a h r t ā tad ſ c h i e e s t a h d e peedsimā Waltera laikmetā, kureč 8 gadus turpinājās. Ulmaaa laikmetā no 1844.—1856. g., kureč wiſa skolas buhſchana dabuja sawu weidu un eekahrtu, notika d i ſ c h a s leetas, un ari tas behrns, tas ir seminars, dabuja sawu p e e m e h r o t o m e e f a s t e h l u. Tikai kad bija pagabjuſchi preefch Widsemes wiſbehdigalee 45. un 46. gads, us Bruiningka preefchlikumu un aifstahwejumu muhſu leela dabuja landtagā atlauto wehl tagad pastahwoſcho 2000 rublu leelo usturas naudu, bet ilgi pat ne lihds pusei isleetoto. Tikai pehz wehl 7 gadeem, kad kapitals bija atwehlets koka nama buhwei, namis stahweja gataws, pehz tam kad pehz Bruiningka nahwes mums Deewa kahdu zitu wihrū bija dahwajis, baronu

Kahrli Wrangel fungu, kas mumis gahdaja telpas telpa, semi us dokumentu pamata dahwaja, ar skolu padomneeka Ullmana palihdsibu buhwu madija un darija par eespehjamu, un kusch ari wehlač fchai eestahdei usturejis tehwischkigu firdi. Ja nu ari isskatas, it ka wijs buhtu darits, tad tatschu weena leeta palika wehl pahri. Widsemes ekonomiskee apstahlli bija mas pamasam, bet tad no 1853. g. peepeschti pahrwehrtuschees pawisam zitadi, kamehr daudjas malkaschanas bija palikušchas wezā stahwokli stahwam. Behdejam skolu padomneekam bija peektituſe neween pate gruhtakā, bet ari mihligakā loma, mums flaht galdu, padaridams par tekoscheem wezos lihdsektus un prasdams radit ari jaunus. Tä tas ir preelsch 2 gadeem no wina padarits ar laipniou un gatawibu, un naw neweena deena pagahjuſe, tad es nebuhtu pateizigi eedomajees par fcho pahrwehrtumu.

Tä schas eestahdes websture ir saistita ar muhsu garidsneezibu, brunneezibu un fewischki ar 5 wahrdeem: Dr. Walters, Dr. Ullmans, von Slets, barons Bruiningks un barons Wrangels, wahrdi, krus nebuhls aismirſt neweenam Widjemes taufskolotajam.

Waj mehs efam pee beigam? Kas wajadfigs nahkotnē? Wehl schis tas, bes ka us ilgaku laiku naw isteekams. Nahkosehem 25 gadeem buhs jaatrisina daschs labs gruhts usdewums. Bet es atrodos tai laimigā stahwokli pret Jums, mani fungi, ka waru apdroschinat, nahkotnes jautajumi atrodas wislabakās rokās. Muhsu godajamee skolu padomneku fungi ir peemehrige ſaweem laikeem un personigām dahwanam zentuschees pehz wislabaka preelsch schas eestahdes, un brunneebas labwehliba naw masinajusēs, bet peenehmuses wairumā. Turklaht eestahdes teeſibas, tad wina ir, par ko wina buht wajaga, ari nodroschinatas ar dokumentu, kuru neweens newar ifdeldet, un kuru muhsu Pauls Gerhardts tä pahtulkojis:

„Neweens Tew' newar kawet,
lemt ſaweem behrniæem,
kas muhscham war pastahvet
par labu tizigeem.“

Bet kas no mums atkaras, to tuhlia ari pahrspree-
dijim. Pahrspreedums atteezas us to, kas mumis preelschā,
us nahkotni. Schi ir tagadnes meita un pagahtnes behrna-
behns. Pagahtnei wajaga dot mumis mahjeenus preelsch
nahkotnes. Kad preelsch 30 gadeem Treija lapā stahweja ihſa

sina, ka Widsemes garidsneeziba gribot fahdu suhtit us ahtsemem, tad ta laisa wisintelligentakais draudses skolotajis, wihrs, kuram es neefmu zeenigs, wina kurpu silnas atraifit, usbudinats issauzees: Kam gar to lai ir intrefe? Ka war tahdus neekus litt awise! Ja, kam gan torei bija intrefe gar to, ko garidsneeziba bija nodomajuse? Un tomehr negatiwa intrefe jau slehpjas schai jautajumâ. Positiwais nahza drihs pakal un scha godajamâ wihra dehli un dehla-dehli dabujuschi sawu isglihtibу tai neinteresantâ eestahdê, un tee ir labprahrt ustizeti schai mahzibas eestahdei. Preesch 30 gadeem nebi ja fir di telpas!

Bet nebi ari telpas galwâ. Kad schi eestahde jau gadeem ilgi bija pastahwejuse, Widsemes draudses skolotaji to usluhkojuschi par leetu, kura pate no fewis saprataas, ka winu 7 gadus wezos puikas lai te usnemtu par seminaristeem.

Bet tapat telpas nebi ari gri bâ. Daschs labs atstahjis pee sawa usnemshanai zeeshi eeteifta dehla un audselna neewehrotas eestahdes wehleschanas wina sagatawoschanas sinâ.

Tapehz es weidoju 3 luhgumus un leelu Jums, dahrgee Widsemes skolotaji, wezem un jaunem pee firds:

Turat schi eestahdi par to, kas wina ir: zentralis organs, Widsemes taufskolu buhshanans firds. Ir nelabi, ja fahds lozelkis, kas attahlaak no firds, zeesh; bet tas nowed pee nahwes, ja pate firds panifikst. Sirdij wajaga sanemt, lai waretu dot. Wina dod, kad ir wesela, tikai to isdaikotu atpakal, ko wina usnehmu se a weenfahrshu, wese ligu weelu. Jau ari walodneeziska nosihme seminara wahrdam ir ta, sa tas ir dahrts, kur mescha atwafes isglihito. Gahdajat tapehz mums weenumehr kreetnus skolneekus, un atturat nederigus laudis ar wisu nopeetnibu atpakal. Wismasakais neeteizat tahdus. Mehs atdosim: Jums labos ar pateizibu atpakal. Bet ja Juhs schai sinâ litfat zeest truhkumu, tad Juhsu fahrtu drihs pahraems dilonis.

Nleapkraujat seminaru ar pahrleku darbu, uskraudami winam to, ko Jums pascheem peenahzâs nobeigt. Ta tas nam pareisi. Ikkatrâs lai nes pats sawas nastas. Mehs newaram reise buhwet pamatus un jumtu.

Un beidsot, bet schai sinâ es luhdsu tikai jaunakos no muhsu audselneem: neefat ka hri un dedsigi us jauninajumem. Nesweschat to, ko Juhs sche ar leelam puhlem peesawinajuschees, weeglprahtigi projam; to darat tikai tad, kad jaunais pahrbaudits un atsihts par labaku, ka

tas wezais, un kad ſchis jaunais no Jums tā zaur un zaur iſſtrahdats, ka tas tapis par Južu pilnigu ihpafchumu. Masajam Dawidam Saula karalifkās brunas nebuht nepalihdjeja, ſweest wina afmeni.

Schagada 1. februari isdaritai ſkaitiſchanai bijuſchi ſchahdi iſnahkumi:

I.	Ar eeweheſchanas teefibas leežibu atlaifti	135
II.	Leežibu wehlak dabujuſchi zaur lauffſolu viršvaldi	4
III.	Školotaju amatā wiſpa hri gi ſtahwejuſchi wiſi	139
IV.	Tautſkolotaju deenastā eestahjuſchees 129	93%
V.	Nemaf tajā naw bijuſchi 10	7%
VI.	Weenumehr tifai tautſkolu deenastā ſtahwejuſchi	87
VII.	Kuri eefahkot bijuſchi mahjſkolotaji, tagad ſkolmeiftari	14
VIII.	Miruſchi ſchajos 25 gados:	
	1. Paſchā eestahdē	—
	2. Amatā:	
	a) ar tiſhu	3
	b) ar diloni	5
	Kopā	8
IX.	Universitatē eestahjuſchees (ſtarp teem 8 teologi)	7
X.	Leipzigas konſerwatorijā (Klaufſ).	1
XI.	Školotaju kahriu wehlak pawifam atmetuschi	15
XII.	Tautſkolu deenastā wehl tagad darbā	94
XIII.	Wiskopejais ſkaitis:	
	1) pa pabeigto 7 kurſu laiku 139 no teem 21 igaunis	
	2) tekoſchā kurſā atrodaſ	87 " " 8 "
	3) palihga kurſā bija, kad 8 seminaristus atſkaita	24 " " 7 "
	Kopā	200 no teem 36 igaunis
XIV.	Pehz tautibas, t. i. pehz tautas walodas prafchanas 163 latweeſchi, 36 igauni un 1 ſoms.	
XV.	Tā tad ſchajos 25 gados 200 wihi ſanehmuschi ſchāi eestahdē pa dalai waj wiſu ſarvu amata iſglihtibu par tautſkolajeem. Sche pawifam ſtrahdajuſchi 16 ſkolotaji; 8 no teem bija teologi.	

Waj lemta man waj tew?

Ja nu ari no peemineteem ſkaitku apmehreem tif atwadinams, ka ſchi eestahde labi war paſtahwet ſalihdsinajumu ar zitām winai lihdfiġām; tad tomehr es eſmu taħlu

no ta, us ta pamata atwadinat winai fahdu nopolnu. Jau statistiki peefriht, ka winai fflaitli nebuht nepeerahda, ka paſauli peenahktos waldit, bet tikai to, ka wi na top waldira. Likumiskā dſihwē ne tit daudſ ſkaita, ka gan jo wairak fw e r. Un kristigā pedagogika jau ſen to ſin, ka audſinaſchanā panahkumi, fw ehtiba neaſkaras no eestahdes fr eet n i b a s, kaut gan wi na nemitigi par to ruhpejas ar trihzeſchanu un drebeſchanu. Schi eestahde, kura, ka nerweena zita Widsemē, bija ſinepu graudirſch, kura 14 gadus ilgi nebija pat ehrgeļu, kuras gan pa iſkatrem 3 gadeem ſolijs, kamehr wi na ſusdewums bija, iſglihtot ehrgeļneekus, neprafis preeſch ſewis nopolnu ſlawu, kaut ari debefs putni, ka kristigums, ſinatne un mahkſla, wi na ſaros taisſiſchi ſawas ligſdas. Un tee wi hri, kuri bija ſchās eestahdes aifſtahwji un labwehki, kaut ari wi na wahrdeem tehwijā wiſlabakā ſkana, ka kristigā tizibā dſili dibinati, nedos mums nekahdu zitu atbildi, ka weenigi pareiſo: Ari me h s e f a m n e l e e f c h i k a l p i!

Naw lemta ne man, ne te w, tu man u uſti-
z a m o b e e d r i ! Ja, mani fungi, mehs neefam kopā ſanah-
kuſchi, flawet zilwelu darbu un zilwelu labwehliju! Un ja es,
kas tikai eſmu ſcho fw ehtku gadijuma deweis, bet newis
wi na eemeiſls jeb zehlons, pehz gruhlaſ eelfchejas zihnaſ
eſmu teem peefritis, tad tas wiſpirms notiziſ ſkolotaju
deht. Ari ſchi fahrt ari ſwinet ſawus
fw ehtlus, kur ta zitadi neperonifki weenojas. Slawel un
pateift wi na ſajaga kopigi wiſeem, kureem ar wi na labi
nodomi. Kām ar tautſkolotaju fahrtu ir labi nodomi, taſ ari
ir labwehligs tautai un otradi. Pateiktees mehs gribam
Widſemes garidsneezibai, kura ar ſawu pirmo eeroſinajumu
tapufe par ſcha ſeminara t e h w u; pateiktees Widſemes
brunneezibai, kura tam bijuſe par barojo ſchu mahti,
pateiktees teem 5 wi hreem, kuri bijuſchi ſham behrnam par
kuhmam un aifſbildneem. Utteezotees us mani, tad es
pateizos ifweenam, kas jel labwehliju wahrdu runajis ſchaj
eestahdei par labu, un pee teem peeder daschs, kas pa ſawai
teefai pee Jeruſalemes muhreem buhmedams, ari preeſch
mums weenumehr neſis pee ſewis ſobenu. Daschs labs ir
tapis par labdari, kas us to naw domajis. Es pateizos ari
teem 3 wi hreem ar weenkaſcheem wahrdeem, kuri ſinanfu
ſpaidu laikā mani paglahbuschi, ka mans fugis neaifgahja
bojā. Es pateizos wezakeem ſkolotajeem, pee kureem es
tatschu teefchi neneeka neefmu darijis, un kuri brahligi pee-

slebjusches jaunakeem. Pateistees es gribu ari Jums, Juhs jaunee zihnitaji par Juhsu mihlestibū, ar kuras palihdsibū schee s̄wehtli s̄arihkoti, kuros Juhs mani pahraf apbehruſchi veeklahvibas parahdijumeem, pateizu tas personas draugeem, kuri mani schodeen eepreezinajuschi ar sawu draudſigo s̄weizi-najumu, un beidsot pateizos augusti zeenijameem un augusti godajameem fungem un schas ejtahdes labweheem, kuri ar sawu klahbtuhnti scheem s̄wehkeem peeschkühruschi swinigumu un zeenu.

Bet mehs turetu meesu par sawu roku un uszichtigas fludras isslaidotu par wisleelakeem un ihsteneem buhwmei-stareem, ja mehs to aismirstu, kas wisu wifos rada, kas dod eegribeschau un padarischau, kas ari sche, ka jau daudskahrt fazijis: Lihds schejeen un ne tahk!, kas strahdneekus aizi-najis un aiffauzis ihstā laikā. Schis Weens, kam weenigam peenahkas gods, slawa un teiſchana un kram schee s̄wehtli ihsteni lemti, kas wisu tur sawā warenā rokā, tas ir tri h s w e e n i g a i s D e e w s. Sche now nefas leels un scho s̄wehtku zeenigs, ka weenigi schehlastiba un Deewa brihnischkigā palihdsiba. Tapehz schee lai ir f k o l o t a j u t w e h t k i, pateizibas s̄wehtki pret Deewu un zilweleem, peetizigi, samehrigi un tomehr preezigi s̄wehtki, kuros mehs sakam:

Kungs, es esmu dauds par neezigu pret wisu schehlastibu un ustizibū, ko Tu pee sawa kalpa eſti parahdijis. Es paleeku weenumehr pee Tewis; jo Tu mani turi aſ manas labas rokas, Tu wadi mani pehz Sawa padoma un peenemi mani beidsot godā!

Teizi to Kungu mana dwehſele un kas eelfch manis ir wina s̄wehtu wahrdū; teizi to Kungu, mana dwehſele un neaismirſti, ko Wirsch Tew laba darijis!

Sirdsschehligs un lehnigs ir Deews, tas Kungs, pazeetigs un leels schehlastibā! Teizi to Kungu, mana dwehſele, un neaismirſti, ko Wirsch tew laba darijis! Amen.

Behz direktora runas seminara foris dseedaja Gablera kantati "Teiz, mana dwehſle, to Kungu." Scho dseefmu nobeidsa ar Erka harmonisetu "Tam Tehwam pateizam." Pee schas dseefmas pirmajām skaram wiſi klahesofchee peezehlas un dseedaja lihds. Tas bija domats par swinibū beigumu. Oram pantam noſkanot, augusti zeenijamais bishf-laps Ulmanis wehl uskahpa katedri. Neefot wina nodoms, ta wirsch teizis, turet runu. Wiſs jau efot fazits, kas bijis sakams. Tikai weena leeta leekotees winam truhkt, tas efot

— ſwehtiba. Winsch luhdſot tadehk ſapulzi, lai winam atlautu, baſnizas ſwehtichanas wahrduſ ifleift pahr wineem. Un ta tad godajamais firmgalwiſ ſwehtijis klahetoschos ar Arona ſwehtichanas wahrdeem, pehz kam fahds no ſapulzes uſnehmis dſeeſmu pantu „Paleez ar ſchehaftibū,” ko wiſi kopā pažila-tām ſirdim nodſeedajufchi.

Ar to heidsas jautee, ſajuhfmibas pilnee ſkolas ſwehtfi. Direktors Zimse uſnehma weefus ar brokastim, pehz kurām weefi ſchkihras ap pulſten 1/22. Bet pulſten 4 notika kopigs meelaits Wallas pilſehatas muſes fahle, pee kura bija fahdi 130 dalibneeki. Tur pee galda atſkaneja dascha jaufka dſeeſma un dascha pažilajoscha un jautra runa. Wiſpapreeſchu bihſ-kaps Ulmanis uſfauza weſelibas Augſtajam Semes-tehwam un us to no wiſeem weefeeem atſkaneja ſajuhfmigs „urrah!“ Tad wehl augſtas laimes no wehleja Widſemes muſchneezibai, kura zaur ſeminaru weizinajufe gara apgaifmoſchanu muhſu ſemneeku fahrtā, joprojam landrahteem Bruininglam un Wran-gelam, bihſapeem Ulmanim un Walteram, laukſolu padom-neekam von Klotam, Widſemes mahzitajeem, gawilneekam direktoram Zimſem un Widſemes ſkolu buhſchanai. Scheem nopeetneem laimes wehlejumeem peeflehjās ari daschi jautri, humoristiſkas dabas toaſti. Ta fahds no ſkolatajeem uſaizi-naja laimes uſdſert 17. junijam. Sawu runu fahſot, winsch waizaja: kurſch gan mihlaſ wehlotees zelot, melderis waj ſkolatajs? Dſejneeks melderi apſihmejot par fahru us zeloſchanu, laikam lai atſwabinatos no miltu putekleem. Bet neefot paſaulē niſnaku puteklu, kā ſkolas iſtabu putekli, wiſniknakais eenaidneeks meeſai un dwehſelei. Neefot behdi-gakas gleſnas, kā us fehdeſchanu fahrs ſkolatajs. Bet par peekehdeteem faulu wiſreem godajamais gawilneeks ſarwus mahzeſklus negribejis iſaudſinat. Tillihds atgadijuſchās pa-riſ brihwu deenu, kād winsch tuhlin audſeknus moziſis ar paſtaigaſchanos. Tomehr ſchi moziiba, kaut gan azumirkli nepatihiſkama, nebijufe faitiga, bet padarijuſe audſeknus tuk-lus un braſchus, kā to pee paſcha runataja warot redſet. Ari pats pirmmeiſtarſ brihwdeenās daudſ zeloſis pa tehwijas ahrem. 17. junijā 1836. gādā Zimſes kungs pirmo reiſ aizeloſis us ahrſemem, 17. junijā 1839. g. winsch no tureenes pahrzeloſis un tagad rakſtot 17. juniju 1864. g. Tapebz trihſkahrt augſtu laimi us 17. juniju! Pee tam runatajs paſneediſis gawilneekam glihtu zela ſpeeki un zela ſomu, kurā atradās naudas ſuma zela naudai, ko wiſa ſenalee mahzeſklis un daschi no wezeem ſkolmeiſtareem aif pateiſibas bija ſeedo-

jusčhi, lai wiščh ehrtak maretu želot us ahrsemem, un tā
pehz 25 suhreem gruhtem darba gadeem atpuhſtos un
atſpirdžinatos.

Bulksten 1/28 wałkarā ſwehſtu dalibneeki ſapulzejās atkal
seminara nama preekschā us brihwā, ſałā laukuma, kur ari
leels pulks lauſchu, wairaf kā 1000 zilwelū, no pilſehtas un
laimianu draudſem bija ſanahkuſchi, noſlatitees ſwehſtōs. Te
nu wiſi kopā jautri ſarunajās un paſtaigajās. Tā ſhee
ſkolas ſwehſti pahrwehrtās par tautas ſwehſteem. Skolotaji,
seminara koris un pilſehtas dſeedataji pahrmaiaus dſeedaja
jaukas dſeeſmas. Krehſlai metotees seminara nams, wiſi
loki un kruhmi dahrſā, pagalmā un apkahrtne atſpihdeja no
neiſſlaitama pulka jauku papira laterau daschadās kraſſās,
kurus ta kurſa audſekni bija apgahdajuſchi. Līhd̄ pat puſ-
naktij wiſi weesi kopā preezajās, un ziti agrak ne, kā bulkſten
weenōs aifgahja atkal us pilſehtu.

Tee bija ſwehſki, kā ſpoſchās gaſmas un preeka deenās
brihſchi pehz nopeetnas, puhlīu pilnas darba dſihwes, kuri
wiſu ſirdis pazilaja un ſajuhſminaja. Ŝewiſchki ſcho ſwehſtu
dalibneefem tee palikuſchi us wiſu muhſchu mihļā patiſkamā
peemina.

5. Plans Widsemes-latweeschu seminarum.

Kā jau atteezigās weetās aisrahdits, Zimse sawas darbibas sahkumā isstrahdajis sawam seminarum sche tahlač stahwošcho planu. No ta jo labi redsami wina toreisejee usſlati par tautskolotaju isglihtibas eestahdi.

§ 1. Moje h g u m s u n m e h r k i s.

Seminars ir aroda škola, kurai jaunekli jaisglihto par tautskolotajeem.

§ 2. T a u t ſ k o l o t a j u u ſ d e w u m s.

Ja isglihtibu peenem par eedalishchanas eemeslu, tad zilweku fabeedribā isſchēkī trihs fahrtas: 1) weenkahrſcho zilweku (jeb tauta, laudis ſchaurakā nosihmē), 2) isglihtoto un 3) mahzito (ſinatru vihru). Kahdas tautas wiſām trim fahrtam ir eefahlot pirmmahzibas škola kopiga lihds 10. gadam; mahzitais isglihtojas tad tahlač gimnatičā, par kuras turpinajumu usſkatama uniwerſitate; isglihtotais apmeklē pehz tam augſtako pilsoau školu (tagad wehl Kreewijā ihſtenibā nam eerihkota) un tās turpinajumus; bet weenkarschais zilwels eet pehz pirmmahzibas kurſa tautskolā jeb, leetojot widsemneeku wahrdū, draudsēs školā. Ta tad wina ir latweeschu weenkahrſcha zilweka weenigais un ſewifchklais ihpaſchums. Pehz ta tad muhſu tautskolotajeem naw neweens zits usdewums, kā ſneegt preeſchisglihtibu weenkahrſham zilwefam preeſch wehſturiči dotās fabeedribas. (Latweeschu pirmmahzibas školu mums naw, ja par tahdām negribam usluhlot mahjas mahzibū waj ari prafitās pagasta školas).

§ 3. T a u t ſ k o l o t a j a b l a k u s u ſ d e w u m s.

Gandrihs wiſās draudsēs draudsēs ſkolotaji ir ari reiſē preeſchdseedataji un ehrgelneeki. Ir wehlams, ka nahkotnē ſchis eefahrtojums neween tapat paleek, bet wehl tai ſiač paplaſchinās, ka ſchos baſnizas amatus weenigi usdod tautskolotajeem, tapehz ka tee tikai seminarā war dabut

ihstenu sagatawoschanu un spehju, tos zeenigi ispildit. Bes tam waretu ja dauds tad wehl bañnizas grahmatu weschchanu finamos apstahklos saweenot ar draudses skolotaja amatu.

§ 4. Seminaristu isglihtiba.

Tai noluhsa finamam skaitam jauneli wajaga slehgtā eestahdē dabut peenahzigu isglihtibu. Schi isglihtiba ir diwejadas schkiras: fewischka un wisbahreja. Saulsim fewischko par aroda jeb amata isglihtibu, tad winai jaatteesas a) us to, kā s draudses skolotajam mahzams, un b) us to, kā winsch lai mahza (metode). Bet kad nu apgalwojums, ka skolotajam nekas wairak neefot jasin un japrof, kā tikai to, kas winam paschulaik mahzams, peedsihwojumos tiku tikam peerahdijees par aplamibu, un bes tam skolotajam ir teesiba ari par fewi buht kā zilwefam, tad mehs ari drihkstam runat par zitu kahdu isglihtibu, nekā par aroda waj amata isglihtibu ween, tā tad par wisbahrejo, kurai aikas aplinkus buhs svehtibas pilns eespaids us pirmejo.

§ 5. Isiglihtibas apmehrs jeb mahzibas preefschmeti.

Isiglihtibu wajaga ūsneegt ar finamu preefschmetu apskatishchanu un nowehroschanu. Tee ri: Zilweks, daba un Deewš. No ta atwadinamas schahdas mahzibu nosares: A. 1) Bibele un bañnizas wehsture, 2) bibeles isskaidrofchana, 3) kristiga tiziba (tizibas un tikumibas mahziba), B. 4) Uvdinashanas un mahzibas pasneegfchanas mahziba, 5) techniski mahzibas mehginajumi, 6) latweefchu, wahzu un freewu waloda, 7) wehsture, 8) elementara matematika, 9) dabas mahziba un dabas wehsture, 10) rafstischana un sihmeschana, 11) dseendaschana, wijolu un ehrgelu spehleschana, generalbase (harmonijas mahziba).

§ 6. Isiglihtibas gatawiba.

Zelas waizajums, waj jaturas pee kahda abstrakta weida preefsch iktiras skolas, t. i. waj ar wifeem rihkotees pehz weena pannehmeena, jeb waj ewehrot draudses weetejos un ta laika apstahkus un mahzibas objektu, gan ari pehz wina dabas, bet galwenā kahrtā pehz doto individu ihpaschibam jeb stahwolka, tā tad apstrahdat subjektivi? Ja peenemam pirmo gadijumu, tad peeteek, ka seminaristus tikai pa weenu želu, pehz weena weida stingri "eedihda" jeb išmahza. Bet ja japeenem otrs gadijums, par ko gan nav ko schaubitees,

tad wajaga pee kurſu beiguscheem peenemt tahdu refleſſijas jeb apzereſchanaſ augſtuma pakahpi, kureā audſekniſ dotoſ apſtahlloſ prot un ſpehj pats ſew eeraut un nolihdſinat ſawu paſchu zelu, waj prot un war ſewiſchko atwafinat no wiſpahreja, ta tad waj wiſpahrigi uſ ſawu ſkolotaja amatu pareiſi un fahrtigi iſglijotſ. Abiturientam wajaga par peem. buht ſpehjigam, doto ſibeles pantu logiſki ſadaliſ um ar iſweizibu par to behrnuſ pratinaſ, wiſpahrigi wiſos draudſes ſkolu mahzibaſ preeſchmetoſ ar eefſatu un iſweizibu pedagogiſli praſt riſkotees. Ra ehrgeſneekam wiſam wajaga ſamu korali harmoniſet, to apgaſdat ar preeſch- un ſtarpſpehlem, faſeret latweſchu un wahzu rafteeneuſ u. t. pr. Tomehr tagadnē wiſmaſak eeſpehjams ſpezieli eepreeſch noteilt ſeminariſtu normalo gatawibu, jo ta atkarafees no ſoti daudſeem faktoreem.

§ 7. Iſglijti baſ rafſtuſ.

Pee ſeminariſtu iſglijtoſchanaſ weenumehr jaeewehero kulturas peemeheribas prinziſ. Tas ir, mahziba jaeefahk no doṭa, faktiſka, wiſai jaeewehero laifeem peemeherotaſ tautaſ iſglijti baſ wajadſibaſ un pehz ta jaufrem ſaws wiſſeens, iſweidojuſ (modiſkazija) un plafchiba. Metodei wajaga buht analitiſkai; mehrlim — iſleetoſchanai, ſpehzinachanai un attihiſtibai, wiſpahrigi no peeteekami pamatoſas teorijaſ — apgaſmotai praſei.

§ 8. Iſglijti baſ wiſſeens.

Kaut gan iſkatra ſinatniſka mahziba wiſpirmiſ greesifees pee prahta jeb inteligenzeſ, tomehr wiſai naow jakawejas, kur tas ween eeſpehjams, ari juhtas (ſirdi) zaur un zaur aptwert, gribu eroſinat — ta tad wiſu zilweku aptwert un wiſa ſkati aifwiſit uſ Deewu. Ta tad mahzibai lai ir peenahzigaſ diſluſi, wiſa lai ir wiſpuſiga, audſinoſcha, kriſtigi-religiſka; wiſa lai neiſglijto gudrus, apkehrigus, bet deewbiſigus, ſaprahičigus, kriſtičus ſkolotajus, kuru augſtaſaiſ uſdewuſiſ ir un palek, darbotees preeſch Deewa walſtibaſ wiſs ſemes.

§ 9. Dſihweeſta hde.

Seminariſteem jauffkata ſits zitu ſa brahkleem un wiſi ſkolotaji iſturefees pret wiſeem ſa pret audſekneem, jo ſeminaram wiſi ari jaauđſinac. Wiſeem ir kopigs galds. Wiſpahrigi ſeminara jawalda — zit tahtu tas eeſpehjams — weenlihdſibaſ pamata likuſam, ne maſak ari ſchirgtas mun-

dras, preezigaš, darbigaš un domajosčas dſihwes pamata likums. Aut gan „semneeks“ (rusticus) seminarā audselni wifa wixa dſihwes wirseena deht iſbeidsas, tomehr eestahdei ja buht par to nomodā, lai neweens nepeeradinas pee waja-dſibam, kuras wiaſch wehlača dſihwē newar apmeerint. Bet ſihmejotees us bailem, ka kreetna iſglihtiba buhſhot kā ſchlehrſfeena preefsch ſkolotaja darbibas eespaida us tautu, tad us to atbildams, ka pee mahzitajeem ſchai feenai waja-dsetu tatschu buht wehl dauids beesakai un ka kaweklis naw wiſ inteligenča iſglihtiba, bet prahs un dſihwes uſſtati.

§ 10. Seminaristi preefsch iſglihtiba.

Schi drihkſtetu pee tagadejeem doteem apstahkleem wiſmaſakais buht tahda, ko ſneeds lihdſſchineja draudſes ſkola — wiſaugſtakais — aprinča ſkolu iſglihtiba. Bet ta ka pehdeja gluschi nedaudſeem peeſjama un bes tam iſrahdiuſſes par deegſan maſ leetderigu, ſewiſchki kaſ ſhmejas us audſi-nafcharu, tad atleek tikai peenemt draudſes ſkolu mahzibu kā seminaru audſelnu preefsch iſglihtibu. Ja nu apdomā, zik nabadſiga un neeziņa ta ir, jo tur nemahza ne wahzifki, ne ari klaweeres ſpehlet, ka daudſeem uſnemameem (rezipiendeem) mechanizms paliziſ par otru dabu, ka wiņi naw audſinati, tad war eedomatees seminarā ſkolotaju mokas ua puhles un to teikumu atrast par dibinatu, ka wiņeem bes ſarweem paſcheem darbeem wehl ari jaunemmas draudſes ſkolu peenahfumi. Turpreti wehlač seminaristiſki iſglihtoteem draudſes ſkolotajeem preefsch seminarā jaſagatawo audſekai, paſnee-đſot teem privata kahrtā wehl pahra gadus mahzibu, bet ihpafchi wiņus tāt laikā iſletođami par palihgeem, pee kam eepreefsch peerahditos, kahdā mehrā wiņi noderigi par taut-ſkolotajeem.

§ 11. Seminaristi ihpaſchibaſ.

Preefsch 17. un pehz 25. dſihwibas gada neweens nebuhtu uſnemams. Jaunakeem truhktu gatawibas, bet weza-keem eenehmibas preefsch seminarā audſinachanas. Bet iſkats lai ir meefigi un garigi weſels. Meefigi un garigi truhkumi iſſlehdſ ſkolotaju fahrtas. Ja truhkti dahwanu preefsch ſkolas iſglihtibas waj muſikas, tad eemeſls atraidit. Pee wiſeem jawar peenemt, ka wiņeem ir deewbiļigs prahs.

§ 12. Kursiſ.

Kursam wajaga wilktees maſakais 4 gadus, zauru waſaru un ſeemu. Pirmajos diwi gados wiſgalwenā kahrtā

ſasneedsama seminaristu w i s p a h r e j à i s g l i h t i b a. Mahzifchana wiineem jamahzas m a h z o t, to peedſihwodami pee ziteem un pee ſewim. Teorija, tā parahdibas likumiba, attihſtas no tās un ne otradi. Wispahrigam lai weenumehr ſewiſchkais ir par preefchgahjeju. Mahzibai wajaga eefahſot buht tikai latviſkai, mas pamazam tapt wahzifkai. Kreewu waloda lai nahktu tikai pehdejos diwi gados. Wispahrigi jaeweheho pakahpenibas prinzipi, tā ka ſewiſchki gruhti preefchmeti feko tikai weens pehž otrā. Bet galvenee preefchmeti, tā matematika, muſika, religija wedami zauri wiſam turſam.

§ 13. Deenas fahrtiba, m a h z i b a s f t u n d a s.

Audſekneem jazekas ſeemā un waſarā pulſten 5 augſchā, jaſtrahdā pehž ihsas rihta luhgſchanas un uſraudſibā klufu preefch ſewiſ lihds pulſten 7, dudas pehž tam pee brokſtim un rihkojas brihwī lihds pulſten 8, tad mahziba eefahkas un aſnem wiſu preefchpusdeenu. Puſdeenu ehd ap 12, pehž tam brihwā kustiba un weegla nodarboſchanas. Pehzpusdeenās mahziba turpinas no p. 2—4, iſkemot trefchdeenu un ſeftdeenu. Pehz p. 4 audſekai dabū ſawu launagu, kureſch jaſtahn no weenas ſweeſtmajes, un nodarbojas pa ſawai patikai, it ihpaſchi ar mehginaſchanos muſikā un ziteem techniſkeem darbeem. Ap p. 8 fahkas noteiktais klufais mahzams laiks uſraudſibā un turpinas lihds $\frac{1}{4}$ us 10. Ap $\frac{1}{2}10$ deenu nobeids ar waſarluhgſchanu, ko ſeminara ſkolotajs notur, tā ka ap p. 10 iſkatrs audſeknis pa laikam ir gultā. Kam ſteidsami darbi, tas drihſti jau ap p. 8 peezeltees. Nedelas ſtundu ſkaitis peenemams 34—36. Sweiſhdeenās iſkatram weenreis jaapmeklē baſniza un war paſrejo deenas laiku pawadit pehž patikas.

§ 14. Seminaristu ſkaitis.

Schis ſkaitis drihſtetu buht leelaks, tā ſwabado weetu ſkaitis Widſemes draudſes, jo war peenem, ka ari pagasti paſteigſees, drihs eerihſot ſkolas, kur lihds ſhim nebija taħbu un ka daudſeem tagadejeeem ſkolotajeem wajadlēs palihga. Tapehz ſeminara waretu weenumehr buht 20—30 audſekai.

§ 15. Klaſes.

Klaſes drihſtetu wiſaugſtakais buht diwas. Ja peenem weenū, tad aiftaupa maſakais weenu ſkolotaju un daschus iſdewumus. Bet no ta iſzelas tas nelabums, ka atlaiſtee

gruhti tuhlin wisi wares dabut weetas, ka daudseem kurſu beiguscheem ilgi buhs ko gaidit, tapehz ka usnemſchanas jau noteef tikai pa 4 gadeem; tāpat labas eeraschas un fahrtibas gars, ja wiſch weenreis wiſpahr eeveeſees, lihds ar aisejoscheem ſchikras, bet jaunusnemtajeem truhks preekſchſihmes, tā tad ſkolotajeem wajadſes iſkatru reiſ eefahkt atkal no jauna. Ja peenem diwas klaſes, tad gan nowehrſti aprahditee nelabumi, bet tad jaechriht atkal zitās neehrtibās. Geſtahde ſaudē ſawu weenfahrtſhibu, klaſes ir par neweenadām (daſchadām), ar 1—3 gadus leelu ſtarpu weena no otras un ja reiſ fahds launums eeveeſees, tad tas war turpinatees.

§ 16. Seminaristi uſnemſchana.

Uſnemſchanas laiks darams ſinams prowinzes laikrafſtos. Uſnemameem japeeteizas pee pirmā ſkolotaja, eefuhtot tam ſawu kristibas un eefwehtſchanas ſihmi, ka ari ſawas leezibas par uſdihtibu, ſeknem un uſwefchanos no ſkolotajeem un mahajitajeem. Uſnemſhana iſſchikrama ar eſfamenu, pee kura ſewiſchki wehriba jagreſch uſ kandidata gara dahwanam. Ka wiſderigako laiku preekſch eestahſchanas waretu peenemt augusta ſahkumu.

§ 17. Brihwdeenas.

Brihwdeenas nedrihkfſt buht ne par garām un ne par ihsām. Winas ir par garām, ja winas atradina no darba, par ihsām, ja winas nepeeteek atpuhtai un jaunu ſpehku eeguhſchanai, ſaſneegta apzereschanai un fagatawofchanai un iſſlatam uſ nahlotni. Tapehz ſkolotajeem wiſwairak wajaga ſchahdu atpuhtas punktu. Ja kroka ſwinamas deenas ſkaita pee darba deenam, tad brihwdeenam war nemt laiku no 24. junija lihds 1. augustam, tā tad 5 nedelas; Leeldeenās 2 un Seemas-fwehtkos 2 nedelas; bet Waſaras fwehtkos augſtakais tikai 1 nedelu, tā ka wehl atleek pahri 42 darba nedelas. Uſnemamo eſfamens kriht waſaras brihwlaiku pirmā laikā un tas warbuht nodomatais papildu-kurſs wezakeem ſkolotajeem noturams tajās 5 nedelas.

§ 18. Iſſlehgſchana.

Tilhds iſrahdas, ka wisi ſkolotaji par kahda seminarista moralisko waj intelektuelo nederigumu ſlaidribā un ka atlahrtotas pamahzibas waj brihdinajumi neneeka nam lihdejuſchi, tad tahds no eestahdes iſſlehdams un par to pasinojams

landrahtu kolegijai. Bet ja kahds patwałigi un bes eemefia aiseet no eestahdes, tad tam jaatlihdsina wiſi isdewumi, kahdi eestahdei bijuschi preefsch wina.

§ 19. Efſameni, atlaiſchana, leezibas.

Sewiſchkei efſameni noteek tikai wiſu seminaras ſkolotaju flahtbuhtne iſ pušgadus un teem ir tas noluhks, dot ſkolotajeem isdewibū, ſawſtarpeji apſpreest ſawu darbu, tāpat ſeminariſteem buht par libdſekli, kās winus paſargā no tā ſauktas nejaufchās nolaidibas un winus eeradina, iſkattram ihsia kahrtā dot atbildi par ſawu rihzibū un darbeam. Abiturientu pahrbaudifchanai janoteek mutes wahrdeem un ar rafsteem. Birmejo nedrihſtetu noturet bes ſewiſchkas ſkolas komiſſjas. Kęopigi ar wiſeem ſkolotajeem ſchai komiſſijai tad buhtu janolemj par leezibam, kuras wiſpahrigi waretu ſadaſlit Nr. I., II. un III. Sewiſchlikā nedrihſtetu truhkt ari ſpreedumi par iſkattru preefschmetu, kā ari par titumisko uſweſchanos. No komiſſjas un pirmā ſkolotaja parakſtiās leezibas peenahzigi eeweħrojamas pee eeweħleſchanas fazihſtis un pahrzelschanām uſ labaku weetu.

§ 20. Peenahkumi un teefibas.

Gatawajam ſkolas amata kandidatam peenahkas, Widzemē par draudses ſkolotaju, ehrgelneku un preefschdſeedataju waj par mahiſkolotaju noſtrahdat 6 gadus, un newar bes landrahtu kolegijas ſewiſchkas aktaujas atſtaht provinzi pirms 6 gadeem pehz ſawas eezelſchanas amata. Bet winu nedrihſt peefpeeft, peenemt kahdu ſinamu noteiku weetu, ar Nr. III. ne uſ pirmo, ar Nr. II. ne uſ diwi pirmām un ar Nr. I. ne uſ trim pirmām weetam. Kās ſcho kahrtibū negrib eeweħrot waj wehlas tilt gluschi waſā, tam jaatlihdsina bruaneezibai wiſi preefsch wina taſiti isdewumi, kā mahzibas nauda un t. pr.

Iſkattrs seminaristi, ſkolotaja amata kandidats un tautſkolotajs ir brihws no rekruscheem un pehdejais brihws ari no nodokleem. Teem ar Nr. I. no seminaras iſgahjuſcheem drihſtetu gan atwehlet leelaku ſwabadibū ſawu darba lauka ſinā kā ziteem. Nr. II. un III. jataifa wehl otrs efſamens, kuru ſkolu komiſſija iſrafsta, waſarā, 4 gadus pehz iſtahſchanas no seminaras. Ar to gribets kontrolet ſkolotaju tahtak iſgħiħoſchanos, un tad jagreesch wehriba ihpaschi uſ winu praktiſku kreetnibu, uſ winu ſinachanu patstahwibu. Pee otrā efſamena iſrahdiſees, waj kahds tāpat patur ſawu Nr. jeb

waj wiāam peenahkas kahds augstaks waj semaks nūmurs, kueu wiāam tad peeschēr peenahzīgā weidā. Schis otrais ekfamens wišlabak noturams wasaras brihwlaika fahkumā.

§ 21. Seminara weeta un stahwoklis.

Kaut gan par seminarā weetu gluschi dabifki iſzelas daschas starpibas uſſkatos, tomehr par wiāas stahwokli gan waretu buht tā ſinā weenprahrtigi, ka tas newar buht kaut fur nomale, bet ja ween eespehjams ſemes wiđū, pee kahda leela leelzela, weſeligā weetā, kahda uhdens turwumā, kas nepeezeefchami wajadſigs, fur peldetees, kahdā tihrafkas lat-weefchu iſloſnes apwidū, fur kriſtigi-nazionalā iſglihtiba wiſaugstak attihſtitā, kahdas baſnizas un pilſehtas turwumā. Starp abeem ekſtreemeem ſemes wiđū waj pilſehtā wiſlabas leekas buht pilſehtas turwums, kas ſaweno abas pretibas, jo draudſes ſkolotajam tafchu japeefawinas abi iſglihtibas elementi, nazionalais un wahzu. Bes tam wehl jaarem wehrā, ka ekonomiſkas wajadſibas, par peem, pahrtikas lih-dekkli apgahdaſchana pilſehtā apmeerinamas drihsak, ka tah-kumā no tās, ka ahrſts wajadſibas gadijumos ir klah un tā tahkaf.

§ 22. Kam seminars padots.

Seminaram wajaga teefchi stahwet prōwinzes latweefchu ſkolu waldes pahrtiā.

§ 23. Seminara stahwoklis un ateezibas pret zitām mahzibas eestahdem.

Lai halihdsina Bruhſijas seminarus ar zitām paſihſtamām eestahdem un Widſemes seminaru ar pruhſchu. Bruhſijas seminaros uſnemamee iſgahjuſchi tautſkolu 8=gadejo kursu zauri un pehz tam preparandu-eestahdi 2 waj 3 gados; waj ari wiñi pabeigufchi augstako pilſonu ſkolu, waj kā ziti gimnaſiju widejās waj augstakas klafes. Ja nu audſekai pehz tam pabeids trihſgadejo seminarā kursu, tad zaurmehrā war peenemt, ka wiñi iſglihtiba kaut ari ſpezifikli daschada no gimnaſijās paſneegtaſ iſglihtibas, tomehr gatawibas ſinā tai nestahw pakal. Bet Bruhſija tikai tad buhs ſafneeguſe ſamu uſderwumu, kad, par to leelaka dala baſſ ſteſigo iſtei-kufchees, seminaru audſekai ſamu w i s p a h r e j o iſglihtibu augstakā pilſonu ſkola waj realſkola buhs pabeigufchi, eekam wiñi eestahjas ſpezialā ſkola — seminarā.

Ja nu Widsemes seminarum, kā augschā peeminets, japeemehrojas tautas kulturas apstahkleem un tee ir masnofihmigi un mums schimbrihscham sagatavots zelsch us leetderigu un peeteekamu preefschisglihtibu aissprostots un farā finā tikai ar garo kuršu atlihdsinats, tad mehs seminaru newaram nostahdit gimnasijas schikrai lihdsigu; tomehr prafiba, kā seminars lai nodroshina un pasneeds kreetnaku isiglihtibu kā kahda draudses waj aprinka skola to war sneegt, usskatama par pilnigi pamatoitu.

Sihmejotees us seminaru teescho atteezibu pret laut kahdu mahzibas eestahdi, tad minama tikai draudses skola kā preefschisglihtibas un mehginajumu eestahde. Behdeja nostahdama ar seminaru wiszeeschakā sweenenibā. Mehginajumu skolai wajaga reisē ari buht par parauga skolu. Paraugu skolas draudses skolotajs ir reisē ar to ari parauga skolotajs. Winai wajaga buht preefsch seminaru audsekaem pa wisu kurfa laiku atwehrtai, bet abos pehdejos gados dot rihzibas lauku winai mehginajumeem, kurus pirmais seminaru skolotajs wada. Ja seminars pefleenas kahdai pastahwochhai draudses skolai, tad winsch to atrod jau preefschā. Lai winu waretu sakauset ar seminaru, tad Augstzeenigai brunneezibai wajaga to skolotaju peenamti un algot, preefsch kā draudses liindschinejais fonds, ja ne wisu, tomehr sneegs leelako teesu.

§ 24. Tu waki noteikumi par parauga skolu.

Tā tad wišpirms ir wišas uſdewums, buht draudsei par draudses skolu, seminarum par mehginajuma un parauga skolu, wiſam zitām draudses skolam winai wajaga turflaht buht par preefschischi. Ja wiša, labos apstahklos pastahwedama, paplaſchinās ūmu kuršu, warbuht ari pa wafaras laiku, tad winai jaatgainas pret wisu fwescho un ahrsemnezzisko. Weenfahrscham zilvēkam peeteef ar sāveem nazionaleem isiglihtibas elementeem. Ja peerwēl wahzu un freewu isiglihtibu flaht, tad ar to eemet tautā pretibū eeffchā, ar ko tauteetis ihšā skolas laika dehł newar isliht un newar pilnigi pefawinatees (afimiletees). Behdigu eſſemplaru mums ir deesgan par peem. no latweefchu ūlaineem un tā ūlakteem pušwahzeeschēem, kuri drusku palaſſijschi no wahzeetibas. Winu eedomiba un gaifgrahbekliba ar to iſſlaidojama. Zita leeta buhtu, ja wišas skolas un tā tad tautu pilnigi pahrwahzotu — tomehr ta bes ūchabam dauids liktu apdomat! — Žoprojam parauga skolai dashti jaſagatawo preefsch seminaru. Tapehz wezaki, kureem ūchim brihscham dſimtenē ūleterigas draudses

skolas truhktu, daritu prahktigi, ja mina sawus dehlus uftizetu schai parauga skolai. Turtlaht gan zeefchi leelams pee sirds, ka schi sagatawoschanas tikai pehz pilnigi pabeigta draudses skolu kurfa drihkstetu peenemt sawu ihpatnejo nokrahstu. Ja latweeti no pascha fahkuma labak neaudzinias ka lihds schim, tad seminars weenumehr welti zihniisees pret winu galweneem netikumeem, kuri ir fahrtibas apfinais truhkums ar laiku un leetam un kautriba no darba.

§ 25. Skolotaji.

Skolotaju skaitam buhs jagrosas pehz eestahdes klasu skaita. Ja peenem weenu klas, tad diwi skolotaji preefsch seminaru un weens preefsch draudses skolas paspehs weikt darbus. Birmais seminaru skolotajs ir ari wiſas eestahdes inspektors. Wiſi skolotaji padoti winam.

§ 26. Inspektors jeb wirs skolotajs.

Par inspektoru war tikai to wehlet, kas ar sinatnisku iſglichtibu ſaweno ari elementaro pedagogiku un kuram pascham peemiht skolotaju nojauta jeb tafts. Inspektors usnemas usraudſibū pahr skolotajeem, skolneefeeem un par wiſu eestahdi un reisē ar to galwenos preefschmetus un mada eestahdes wiſu ſpehku daschados wirſeenus us winu ihsto zentru, lai uſturetu un pasargatu weenibu un ſekmes. Winsch iſſtrahda lekziju un stundu rahditaju preefsch iſkatra gada, iſrauga wajadſigas mahzibas un mahzischanas grahmatas, winam jawed rehlinu grahmatas un janodod augstakā weetā wajadſigee pasinojumi, japanairo biblioteka ar leetderigeem ralſteem un japađara ta leetojama, ja pahrraudſitajs mahzitajs winam neatnem daschus no ſcheem peenahkumeem.

§ 27. Otrais skolotajs.

Winam ar inspektoru jadalas seminaru darbos un jausnemas tee mahzibu preefschmeti, kurus pirmejais winam uſtiz. Winam jausnemas ſewiſchka usraudſiba pahr seminaristeem pa winu darbu stundu laiku, ar teem kopā jaehd, jagul, wiſpahrigi ar wineem jadſiħwo. Mo ia pats par ſewi ſaprotamis, ka winam wajaga buht neprezejusčam.

§ 28. Draudses skolotajs.

Winam jamahza un jaaudſina pehz eestahdes plana un winas garā un winam wiſpahrigi wajaga buht no tās atkarigam. Ja winam uſdod ſinamus preefschmetus seminarā

waj draudses skolas augstakā klasē noteiktās robeschās, tad wiāam tee uſtizigi japeekopj, bet galvenā fahrtā fawai skolai buht par labu preefchneeku. Kā parauga skolotajam wiāam wajaga buht seminarā iſgħiħtotam, kusch eeguwiš fewiſchklas kreetnibas apleezibu.

§ 29. Saimeeziba.

Wiſur peedfiħwojumi mahzijschi, kā fai'meeziba — seminaristu ehdinashana un wiāa zitu apkopshana, naw labi fawneenojama ar seminaru inspektora uſdewumeem bej leelakeem nelabumeem preefch wiāa zitas darbibas, kapehz wehlams fewiſchklas ekonomis. Weenkaħr schibas labā un lai neewilku fweſchhus laudis, bej kureem war iſtikt, ir tuwaċais, kā draudses skolotajis inspektora uſraudisbā uſnaemas ekonomiju un warbuht pret peenahżigu atlħidisbu. Wiāu uſdewumi tad buhtu: ehdinat wiſus seminaristus, kurinat un aptihrit wiſas klasēs un iſtabas.

§ 30. Konferenzes.

Inspektors faaizina ik pa 4 nedelam wiſus seminaru skolotajus, kā ari draudses skolotaju, kopā pahrrunat un pahrifpreest par eftahdes apfahkleem un wajadisibam. Weenam no skolotajeem jawed protokols, kurā eerakta iſkattru reis konferenzes panahkumus. Kurfa beigās ari seminaristi peedalas schaħiṣ sapulżes (ja tajā taifni kas nesħħmejas us wiċċu personu), jo wiċċi nu uſskatami kā par aktiweem lozelkeem pee parauga skolas.

§ 31. Eftahdes fewiſchklas teefiħas.

Jr japeenem, kā ari turpmak daschi pa zitu zelu, kā zaur seminaru eespeedifees skolotaju amata. Wineem tas naw leedsams, tomehr wineem seminarā ja pastahw gatawibas elfamens, bet nelad naw liħdi nostahdami seminarā iſgħiħ-toteem, tapehz kā wineem nelad tas nebija preejams, kō seminars ar tik seleen upureem ħneedsa fawwem audsekkneem. Baudim, kuri gan newehlas tapt par draudses skolotajeem, bet fawas wiſpahrejjas iſgħiħtibas deħl gribetu apmeklet scho eftahdi, tai wajadsetu buht atweħrtai pret meħrenu skolas naudu, kura isleetojama bibliotekai waj nabageem un beszreibas seminaristeem par labu. No ihstenajam amata studijam schee weesi atswabinami. Bet teem seminaru audsekkneem, kuri gatawibas pahrbaudiżumu labi iſturejuschi, uſ wiċċi leezibu pamala tuħlin peeschkiramas mahjiſħchanas teefiħa, tillab kā draudses skolotajeem, kā ari mahi skolotajeem.

§ 32. Skolotaju ſewiſchkas teefibas.

Wiſeem ſkolotajeem pee seminar, tapat draudſes ſkolotajam, wajaga buht brihweem no nodolleem un kara deenasta un nepadoteem meefas ſodeem; kahdai waldbas eestahdei mihi padodami, tas noſalams augſtakā weetā. Pehz pabeigteem 15 deenasta gadeem wiſſskolotaja atraitnei jadabū penſija wina algaſ leelumā un wiſſskolotajs pehz 25 gadu newainota deenasta atlaiſchams ar pilnu algu.

Sawā aizinajumā (wokozijā) winam jadabū nodroſchi-najums, ka wiſch, tikai pehz augſtakā weetā notiſchha iſſpreeduma par wina nederibu, atzelams no amata.

§ 33. Seminar wajadsiba.

Ka reforma wajadſiga ſkolu buhſchanā, iſſatrs atſihs, kas paſihiſti winas tagadejo behdigti noschehlojamo ſtahwollı un ſaprot, ka gabals nahſotnes atkaras no tautſkolam, un ka tautu wiſpahrigi ſawas iſglihtibas ſinā nedrihſt pameſt akrai nejaufschibai. Ka ſche par wiſam leetam friht ſwarā ſkolotaju iſglihtiba, ir ari ſkaidri ſaprotams. Zelas tikai waizajums, ja ſchi iſglihtiba i hſt a ir ſawā weidā un pehz ſaweeem ziteem noteikumeem, waj to newar ſazneegt kahdā weentahrfchakā, ihsakā un aplinkus zelā? Bet kur tad? ſewiſchkas jau eſoſchās eestahdes waj priwati? Kuras ir tās eestahdes, us kuraṁ zeriba drihſt pazelt ſawas azis? Tomehr tikai aſſal aprinka un draudſes ſkolas. Abas dod wiſlabakā gadijumā ſoti truhzigu, wiſpahreju iſglihtibu, us kuras naw nodibinama nekahda ihsa ſawas iſglihtiba, bet gan tikai eedihdiſchana. Un kur ir tas, kas uſdroſchinatos, ſaprastu waj waretu us ſchām ſmiltim laut ko uſzelt? Jeb waj wezaki ir ſpehjigi, ar honoraru atlihdsinat buhwmeistarū? Peedſihrwojumi paſrpilnam iſſpreeduſchi, ka ſchās eestahdes preeſch teem, kuri wiñas laut kahdā weidā melleja pateefu ſkolotaja iſglihtibu, bijuſchās tikai akli wadoni. Un priwata zelā? Ar to nodarbojuſchees tikai daschi mahzitaji, iſglihtot ſkolotajus. Waj us wiñeem war zeret? Waj wihrs, kam ar ſamu paſcha amatu wairak ſa wajaga ir darba, lai ſtudē pedagogiku un didaktiku, lai to pee kahda weena waretu iſleētot? Waj mahzitajs ſawas ſtudijs un mehginaſumus war pehz plana wadit? Bet daschi taps ari ſchā ſelā par labeem, warbuht teizameem ſkolotajeem? Mu, ſchee teizamee naw nepaſthſtami. Neweens no wiñeem naw peeteekami warejis iſpildit pedagogiſkas praſibas. Un tee ziti? Wini

eksperimentē wisu muhschu ar dwehselem. Kā gluschi zitadi ir, ja jauneklis, kuram pafneeds firmo teoriju un isbaudijumus no tuhksfōscheem, noruhditus un isbauditus pa gadšinteneem, un kürsch, apgaismots no sinatnū gaismas, stiprinats no pafcha pahrleezibas, sroehits no kristigās tizibas, stahjas behrnu pulkā, winus dabai peemehroti glihto un audzinā preefsch nazionalas debefs wirs semes, preefsch wehsturigi dotās dīshwes kristigas attihstibas. Sche ir wiss usdewumi atrisinati un wifas intreses eewehrojoschi, saweenoti momenti. Ikkatra zita isglīhtiba satur fewi pretrunu un nahwes dihgli, kas pa ihfaku waj garaku laiku sagrausch un saehd wisu dīshwi.

S 34. Algas.

Tā ka nu seminarā eelscheene pahrspreesta, tad japeemin ari wina ahreene.

Lai pirmais skolotajs, reisē ari inspektors, weenigi waretu dīshwot preefsch eestahdes, tad wixam nedrihstetu buht masaka alga par 500 rubleem. (Ahrsemju direktoreem ir otrīk un pat trihskahrt leelaka alga). Otram skolotajam, no kura jasagaida, ka winsch tikai us kahdu laiku strahdas pee seminarā, wajadsetu dabut 150 rublus. Kamehr winsch naw galigi peenemts, iżzelas tas nesabums, ka eestahde pastahwigi newar zeret us kreetnu un peedshwojuschu ībau-ditu skolotaju. Draudsēs skolotajam, kürsch galigi peenemts, un kura alga, kā jau ūzits, pa daļai nahk no draudsēs lihdselkleem, wina fakara dehl ar seminaru pee algas peele-kami 100 rubli. Kā ekonomis winsch drishstetu, tā ka ūaim-neežiba pate neko nedrihst atmetst, deenastneku uſtiram un kā atlīhdību par ūawām puhlem ik gadus dabut 100 rublus.

Grahmatam, kartem, musikalijam un ziteem mahzibas lihdselkleem, kā ari preefsch ahrsta un apteekas, ifgadus buhtu wehlami 150 rubli. Aistaupijumi krahjami un par teem ar laiku eegahdajams ūiskaliks aparats, ja warbuht neusrahda zitus awotus ūchāi wajadībāi.

Pavisam kopā:

Pirmajam skolotajam un inspektoram	500 rbl.
Otram skolotajam	150 "
Draudsēs skolotajam kā ūeļikumu	100 "
Ekonomam	100 "
Mahzibas lihdselki, apteeka, ahrsts	150 "
Menoteikti ūidewumi, kur ūeefkaitami wajadīgās, masakas reperaturas, kā muhrneeka, ūisklineeka un	

galdneeka darbeem, par kureem inspektoram rehkiini un kwihtes if gadus jaefuhta Augstidsimuschai landrahtu kolegijai	50 "
Kopā	1050 rbt.

§ 35. Telpass.

Seminara namā wajag buht schahdām telpam:

Pirmajam skolotajam weenu lämbari un 4 istabas, no kuraam weena leetojama par konferenzenes istabu, täpat weenu saimes istabu, kulfai, preeleekamo, pagrabu, flehti un stalli; otram skolotajam weenu istabu, ja to peenem tikai provisorifki.

Ekonoms peeteek ar draudfes ffolas telpam.

Preefesch seminaristeem: ehrtu mahzibas sahli (ja weena klase), kura reise ar to ir darba un dshwojama istaba, ehdamu sahli, gułamu istabu, sahli musikas mehginajumeem, drehbju istabu, masgajamu istabu, slimneeku istabu un bibliotekas istabu, kur usglabat ari fizikalisko aparatu un zitus mahzibas lihdsekkus.

Tà tad pawisam 5 lambari, 9 istabas, lauschu istaba,
peeleafamais, kufka, pagrabs, klehts un stallis.

Galigi pabeidsot puši un wiſu mahju paaugstinot par weenu stahwu, Walmeera buhtu peebuhwejamas kahdas 10-11 dſihwojamas telpas.

§ 36. Apurinañchana.

Dīvām kūnām un sevischko telpu apkurināšchanai
schimbrischam war peenemt, ka wajadsēs 120 afis dedzinamas
malkas, tā ka seminaristeem išnahktu $\frac{1}{3}$, ekonoma kūnai $\frac{1}{3}$
un atlīkums pirmā skolotaja telpu apsildischanai.

§ 37. Inventars.

Tur peeder ehrgeles ar 6 registreem un pedalu, us
kuraam mehginatees basnizas musikä, flaveeres, kuras eestahdei
jau ir, seenas pullstenis (jau ir), 2 leelas melnas seenas
tafeles (weena jau ir), wajadsigais skaits galdu un folu, kuru
skaits un leelums wehlač israhditees. (Sklas galdi un foli
jau ir).

§ 38. Seminaristu usturs un mee fas apkopšchana.

Par uстuru иклатрс seminarists gahda ar to, ka winsch ekonomam ifsgadus eemalsta 35 - 40 rublus. Par to winsch

dabù rihtos kruhsiti peena un maiši, waj taî weetâ fweestmaisi, pusdeenâ filtri ehdeenu un 4—5 reis nedelâ gahu, pehzpus-
deenâ fweestmaisi un wakarâ filtu waj aufstu ehdeenu.
Ustura nauda pusgadeem eepreefsch eemakfajama, lai ekonomis
wajadfigo daudsumu waretu eepirkt par wislehtakam zenam.
Lai nu schis isdewums isleekas ari mass, — tomehr pare-
dsams, ka masakâ teesu wezaku — un tee buhs pa leelakai
dalai semneeki waj skolotaji — to spehs noteiktâ laikâ un
wispahrigi aismakfat. Ja sche neuseet fahdu ferwischku weidu
un spehku, tad eestahde naw pat ne us weenu gadu nodro-
schinata. Nedaudsee, kuri tagad Walmeerâ apmefsl eepreef-
schejo pirmo kurſu un no kureem weens semneeka dehls pats
makfa, peerahdijuschi sche stahwolka nedroschibu.

§ 39. Biti seminaristu isdewumi.

Bes ustura ifkatram jagahdâ par sawu welu, fwezem,
rafstameem materialem un wajadfigam grahmatam. Tomehr
scho isdewumu nedrihkstetu wairat fanahst kâ 10—14 r. gadâ.

§ 40. Pia desideria.

Nabagus, uszihtigus un apdahwinatus jauneklus waja-
dsetu ferwischki pabalstt, waj nu apgahdajot tos ar grahmatam
waj ari ar brihwu usturu, waj wajadfigâ gadijumâ ar abeem.
Kaut gan ir paredsams, ka ari Widsemes seminars ar laiku
peedfihwos leelakus nowehlejumus un stipendijas, ka daschas
labas deerbijigas firdis us finamu laiku atwehrfees preefsch
weena waj otra, tad tomehr wisleelakâ mehrâ wehlams, ka
Augstdsimuse brunneeziba pirmâ laikâ preefsch weena waj
diwi seminaristeem kaut fo nolemtu, kas nabadfigakajam un
uszihtigakajam buhtu peeschkirams.

6. Zimses gadijumu runas.

a) Runa pirmā Widsemes skolotaju sapulzē
Turaidā, 1848. gada 14. jūlijā.

Kad 1843. gada maijā pirmo kuršu atlaida no „skolmeistarū skolas Walmeerā”, šķērīs skolas vadītājs J. Zimse stārps zītu isteizis schahdus wahrbus: „Dibināsim mehs, tīlīhds wehl weens kurss buhs pabeigts, skolotaju sapulzes un skolotaju beedribu, lai mehs nestahwetum weeni paschi un lai nenonihkstam ūvā pedagogiskā atschiktibā.” Audsekaņem, kuri 1846. gadā beidza kuršu, Zimse usdewis wahzu raksteanam schahdus wahrbus par tematu: „Par latweeschu skolotaju sapulzem un pedagogisku ūfīshanas beedribu”. Schi ideja atradusee peekrischanu, ūmīschki otram kuršam beidsotees, jo wajadīsiba vēž apweenoschanās iſwehrtuſes arween stiprak ūjuhtami. Toreisejais Widsemes skolu padomneeks, ūnakais Krimuldas mahzitājs un wehlaik Terbatas universitates teologijas profesors Dr. Ulmanis eemehrojis Zimses luhgumu un usnehmeees dibināmās skolotaju sapulzes wadibu. Pirmā skolotaju sapulze notureta Turaidas schweizeeschu mahjā 1848. gada 14. un 15. jūlijā ar 32 dalibneekiem. Pats skolu padomneeks Ulmanis ūvā atklahšanas runā iſtrsajis jautajumu: „Kas Widsemes tautskolai wajadīgs?”

Tad J. Zimse zehlis ūvu iſstrahdajumu preefchā par tematu: „Kā latweeschu tauta ūtwerama, lai vīna ūameem behneem wehletoš wairak skolas iſgļīhtibas, un pate wairak daritu ūha noluhka ūfīneeg ūchanā?” Tas paschas deenas pehzpusdeenā pahspreefs preefchītums par ūfīshanas beedribas dibināshanu ar divi nodalam: weenu ūchurnaleem, otru ūispahrigai pedagogiskai literatūrai.

Otrā deenā mahiskolotājs Gaile no Jaun-Beebalgas nolaſījis ūvu raksteenu „par tehmēmes wehstures mahzibū latweeschu tautskolā.”

Behz tam J. Neikens lajijis sawu darbu „par wahzu mahzibas walodu latweeschu tautssfolā.“

15. julijs pehzpusdeenā Ruijenes skolotajs Schwechs eerošmajis jautajumu par koraku formu.

Beidsot no 23 ussihmeteem temateem 7 temati iswehleti nahkoscha gada konferenzi. Behz sapulzes wadona gala wahrdeem wiſi dalibneeki steiguschees isschirtees, jo „ta ūunga rihkste — kolera — patlaban fahkuse plositees pilsehtās un us laukeem.“

Zimses preefschlasijums par jau mineto tematu bijis schahds.

Temats, mani fungi, peēlauj diwejadu apgalwojumu, pirmahrt: ka muhsu tauta par mas apfinaſ ſawu behrnu ſkolas iſglihtibas wajadsibu; otrahrt: ka wina par mas dara tam noluhsam. Tas ir peenehmums (lehzejums); tas mums eſihmē tautas ſtahwokli, leetas apſtahklus. Bee ta nu gluschi dabifki peefleenas u ſdewumis: Kahdi foli ſperami, lai dſihmē rastos wehlaſtā tautas ilgoſchanās un ihſtenā lihdsdarbiba preefsch ſkolas?

Bes kahdām eerunām iſkatrs peekritis, kam ihpaschi ſawa amata pehz bijuſe iſdewiba, eſfatitees tautas dſihwē, ka winaſ atteezibas pret ſtolu nav tahdas, par kureām waretu preezatees; winſch tahdu ſtahwokli atſihs par nenormalu, ſlimigu. Mehs gribam wiſpirīs ſcho ſlimibu uſluhſot par indiferentmu, weenaldſibu. Tad mums nav par ſchās ſlimibas eſamibu ne jaſchaubaſ, nedſ ari ta jaapeerahda; jo wina tatschu ir peenehmums (lehzejums), jeb tas, kas ir dots, un wina nenoleedsama iſkatram, kas war red ſet; mehs apſihmesim ſcho ſlimibu tikai iħſi, bet rakſturiġi winas ſchikru finā un ka wina noriſinas. Tad ka otrs iſlobas waizajums: No ka zelas ſchi kaite? Kas ir ſchi launuma zehlons, kas ka ſinams nieta jeb ſekas ir no ta, ko ſauz par zehloni jeb eemeſlu. Behz ta waizat, ir wajadſigs, jo neweens ahrſts newar ſlimibai lihdsot, ja winſch to nepaſiħt un nepehj projam dabut, kas fazel ſlimigo ſtahwokli. Tad wehl trefchahrt buhs jaapzer par dſeedinameem lihdsot leem, kuri iſees us to, aifgahdat projam kaites zehlons, nahkt organiſmam palihgā, ſewiſchki tad, kad ſlimiba jau par daudiſ eeperinajusies, un tapufe patſtahwiga, ta la wina ari tad war turpinatees, kad jau pirmatnejais zehlons iſnihzinats. Ka nu tas trefchais, uſmeklet un iſleetot dſeedinamos lihdsotlus, pilnigi faktiħt ar augħċha apſihmeto u ſdewumu: Kà tauta fatwerama u. t. t., tas no fazitā ſtaidri iſprotams.

Tà tod mums jaiffchik trijadi: 1) slimiba, 2) winas zehlons un 3) dseedinami lihdsekti.

Kahds peemehrs lai mums pastlaidro scho nojehgumu faschki roschjanu. Kahds zilweks padewees schuhpibai. Kas no ta iszlees? nekahrtigas darbibas meesâs un dwehsele, ko fauz par slimibu. Ja slimneeks eet pee ahrsta, tad tas wispirms prafis, lai winam apraksta slimibu. No ta nu ahrsts taifis sawus flehdseenus us preefschu un atpaka. Winsch waizas: No kureenes un us kureeni? Ja slimneeks noleeds pateeso zehloni, tad winsch ahrstu nowada us maldu zeleem. Tas taustlees ka pa tumsu un pee labakas gribas newarees isdseedinat slimibu; ja slimneeks atshstas, tad ahrsts sin, kas winam darams. Ja schuhpiba naw ilgi turpinajusés, tad peetits, ka slimneeks to atmet; wina daba pate palihdsefes. Pretejâ gadijumâ ahrsts kersees pee fewischkeem lihdseleem, lai nomahltu slimigas parahdibas un stiprinatu weseligo. Bet wiss tas neneela nelihdses, tiklihds slimneeks neatturas no pirmâ zehlona, no schuhpibas.

Mehs talab waizajam:

1) pe hz slimiba s. Wina pastahw eefsch ta, ka tautas stahwoeklis un atteezibas pret skolu naw tahdi, ka wajadsgs. Schis stahwoeklis ir

a) ween a l d f i g s. Tauta neprasa pehz skolas, un skola neprasa pehz tautas; winas ir fweschneezes sawâ starpâ, kuream naw nekahdu kopigu intreschu. Waj fahda skola pagastâ ir zelta waj ne, tas ir laudim pa laikam weenalga. Waj skolu schai seemâ atwehrs waj ne, tas laudis ne eepreezina, ne ari skumrina. Laudim weenaldofigi, waj dauds waj mas skoleni apmekle skolu, waj skolotajs kreetns, zihtigs waj otrads, kad tikai winsch ir „satizigs wihrs“, tas ir tahds, kas ar wineem kopâ pee ifkatra gadijuma dser sawu glahsiti lihds. No skolas ture-schanas jau tiipat nekas neisnahk, ta wini faka; skola gah-juscheem tapat jaet art un ezet, ka wiseem ziteem.

Ja, daschi prahto un spreedele ta: Skola ir mozibunams behrneem, nepildams nefahcis preefsch muhsu magasinas; wina ir nasto gruhtajos gados, weena no dauidsajam Egipites mozibam, kuras Waraus wedis par mums; un paleek peenahkums, no kura gruhtajos gados wispirms jaluhko atswabinatees.

Schahda spreedeleschana ir, ka slimibas weids, pahreja us atteezibu, kura

b) ir een a i d i g a. Skola, ta faka, ir eestahde, kura svehko garu sistematisski isdsen; jo no ta laika, kad skolas

dibinatas, svehtais gars isgahjis no draudsem. Winas esot weetas, par kurām fazits: Kristu mihlot ir labak, neka wīcas sinaschanas. Winas kneedot schas pafaules gudribas, kuras Deewa preefschā ir gekiba; no skolam isnahkot tikai palaidni, un augstprahkti wasanki (Gefindel), kuri aismirfuschi pasemibu pret Deeru un zilwekeem. (Schee pahrmetumi sīhmejas laisam us hērhuteefhu usskateem par skoloteem waj ari teem garidsneekeem, kuri isglihtibas pretineeki. Tulkotajs).

Atteeziba war ari buht:

c) drāudsiga. Bet kahdā sinā? Skola ir slauzama gowis, kuru isleeto ka līhdjekli, lai warbuht ar tur eeguhstamo isglihtibū tikt laukā no sawas pirmatnejās kahrtas, lai masakais eeguhu kahdu amatinu muischā, kahdu amatu pagastā; waj ari tapehz, ka tas un tas jau ari tā dara, tā tad tas peeder pee labā tonā, waj ari tapehz, ka ar to war ka grahmatneeks spihdet daudsu preefschā.

Schajos trijos tīpos parahdas tautas slimais stahwoklis pret skolu; wini naw strauji un noteikti pehz draudsem schkirojamī; weenā apwidū tikai ir pahrwars weenam, zītā otram weidam. Ja, warbuht weenā un tāi paschā draudse usees iswehrschamees wīcas trihs formas, un pat indiwiids tās taifis zauri sawas attihstibas pakahpēs un laikmetos.

Ka nu schai Baala falposchanai blakus ari schur un tur uszelts kahds altars, kur upure n ep a si h st a m a m, bet i h st a m Deewam, kas to gribetu nolegt? Mehs gribam un drīhstam pat zeret, neween tapehz ka daschi gadijumi to leezina, bet ari dauds wairak gadijumi tautas nabādības dehī nenahk deenas gaismā, un tikai Deewam pasihstami, kurus winsch grib peeschkirt 7000 schkirā.

Ja nu waizajam:

2) Kā h d s e e m e f l s i r f c h a i f l i m a j a i a t -
t e e z i b a i? waj ari, leetojot temata wahrdus: Kā tas nahk, ka tauta tik mas wehlas skolas isglihtibas preefschī saweem behrneem un tik mas preefschī ta dara? Kā tas nahk? Schur un tur meelafts sagatawots, un weefus laipni eeluhds. Wini nenahk! Ir tatschu schis tas darits, beeschi pat wīss darits, lai wezakeem padaritu weegli, wini svehī naudas un mantas sīā papildinat wīsu pahrejo; bet wīai to nedara! Un ja ari buhtu masturiba, tad tomehr wineem wajadseja isteikt wehleschanas, ilgoschanai wajadseja zeltees, kahroschanai tapt wispahrigai. Tas ir dihwaini! Tapehz lai nu apskatam scho atteezibu lozeklis. Weens lozeklis ir tauta, otrs — skola.

No I. nodakas, tas ir slimibas apzerejuma, islobas warbuht pirmā lozella daba, tautas stahwoklis. Wispahrigi nemot wina domā materieli. Winas stahwoklis m a t e r i a = l i f m s, domas un zenteeni, kuri lihp un peekeras materijai, meešiskajam jeb kermentiskajam. Wina dsenas pee ſameem uſnehmumeem tikai pehz ta, kas eenes labumu jeb pelnu, tas ir laizigu, rokam tauſtamū labumu; wina peelihp, ja ari ne wairs kā ſenak pee ſawa ſemes ſtuhrifcha, tad tomehr pee materijas. Kā tas ari zitadi waretu buht? Waj ſemneekam newajaga tikai ſawa waiga ſweedros, — tas nu buhtu pehz Deewa lemtas kahrtibas, bet waj winam daudſkahrt nau w e l t i pehz ta jazihnas, lai nodroſchinatu ſawu meeſigo dſhwī, nemas neſinadams, kur wiſch nahkoſchā gadā noliks ſawu galvu? Tad no wina jau nu newar praſit, lai wiſch uſ to domatu, ſawu behrnu iſglihtibas noluſkā dot no mahjas projam, jo tas, kā leekas, tikai pawairotu wina poſtu. Wiſch paſiħſt tikai weenu, un tas ir: man gribas e h ſt, man ſ a l ſt. Jo ſemneeks war tad tikai taſni pret debefim peezeltees, kad winam ſemes deesgan, kur droſchi noſtahees; un ja ne, kā stahw tad ſtahds? ſchlihbī pret debefim, ſchlihbī pret ſauli, drihs nolezees uſ weenu, drihs uſ otru puſi, rau-gotees pehz ta, kurp wehſch to pagreeſis. Un ja ari, mani fungi, peenemam, ka ſemneekam ir ſawa iſtikſhana, wina tagadne un nahtone nodroſchinata; waj tad wiſch nu tuhlin paſelfees no materielā uſſkattu ſtahwokla uſ pretejo? Waj wiſch nu tuhlin ſwinē ſawus Seemas ſwehſkus, ka wiſch waretu iſſauktees: Redſi, wiſs ir tapis jauns! At, lihds w e z à Adama nonahweſchanai un lihds jaunā waldnezzibai ir gruhtas zihaas iſzihnamas, lai ſirds tikai weenigi pehz ta praſitu, kas paleek muhſchigi. Un ja peenemam, ka ari ſchi pakahpe buhtu eezihniita, waj tad ſemneekam wiſur un ihſtenā weidā ſaka: To, to Tu tagad meſle, Tu atradi ſkolā? Waj wehſtneſchu kahjas ir weenumehr mihiſgas? Un ja tas ari tā buhtu, waj tahdu wehſtneſchu ir deesgan? Waj naw plaujas lauks leels, un ſtrahdneku maſak? Waj Zianas ſargi deesgan ſkali uſſauz teem, kas maldaſ un meſle: Sche meſle, ſche atduſees, ſche atſpirdsinees! Un, ja ari pateelo wehſtneſchu ſkaitis peeteefams, waj naw to wilku awju drehebēs pahraf dauds, kuri ſchkef ganamu pulku un daudſus no-greeſch no ſkolas un tā neitraliſe mineto wehſtneſchu un ganu eespaidu? Kam gan buhtu eezeenitu frodſineku, teefneſchu, aifbildnu un daudſu pahrgudru lauſchu, ja pat iſgлиh-totu un mažitu balmuteschana nepaſiħſtama, kuri ſchaubibā

ſwahrſtigai tautai, kura apſkatas pehz ſkolas iſglihtibas, uſſauz: melle labak, kur arklam balſtis! Uſſauz muhsu tautai, kura labprah tbalſtas uſ autoritatem, un kura ſkolas ap- melleſchana ir m o d e ſ leeta!

Ja tapehz peenemam fa par pirmo zehloni na b a = d ſ i b u, joprojam fa tauta apwaldita no materialiſmu, fa ari pehz tam truhziga a iſ r a h d i ſ ch a n a, nekaunigā waldbas kahrā, ſtaudigā nogreſchana no ſkolas un tautas ne p a t ſ t a h w i b a: tad ar to wehl nepeeteſ, lai waretu iſſlaidrot tās minetās ſlimibas formas; mums wiſpahrigi jaiffchik ſekofchas kategorijas (ſchikras):

1) r u p j o, ſ e m i n e k r e e t n o materialiſmu; uſ ſcha pamata ſtahw Widſemes ſemneku leelaka teſea; no wiſa iſwerd ween a l d ſ i b a pret ſkolu; ja dauds, tad eefahkot gaſlaiziga, ſekla kurneſchana par newajadſigam buhwem un nodolkeem; bet newiſ eenaids pret ſkolu, ne ari pret fungem, kuras latweetis wiſpahrigi neeenihſt, kamehr tee wiſai perfonigi netiraniſe, bet drihsak wiſus apbrihno fa ſawadas fugas maſus deerewellus.

2) ſ p e k u l e j o ſ ch o materialiſmu, kas eefahk pehz dascheem redſameem, eeneſigeem paraugeem aprehkinat, un beidſot to uſdroſchinas ar ſkolu, zeriba, fa turklaht eeguhs ſawu labumu; no ta iſzelas ne p a t e e f a draudſiba.

3) flimigo i de al iſmu. Tas ir parahdiba ar ſekofchām eefihmem: ar ſcho kaiti apfehſtais atſihſt un zeena tikai iſglihtibu zaur Deewa wahrdēem un wiſu iſtulkoſchanu, kamehr pehdejā drihſt buht tikai weenpuſiga; turklaht aif- mirſdams, fa daba, wehſture u. t. t. tapat ir Deewa wahrdi jeb parahdiſchana un tadeht ir zeeniga un wajadſigs, fa to pehta. Tapehz ſkolas, kuraſ wehl zitu ko blakus Deewa wahrdēem patſlahwigi mahza, pee kura ſtahwige ſkoleekeem ſistema- tiſki eemahzita un eepoteta. Schas fugas zilweki nodod ſawu behrnu pee kahda tiziga wihra mahzibā jeb kalpoſchanā un tiz, ja behrns tur ari tikai ſahbakus ſpodrina, fa wiſch tur mahzotees w i ſ u un wiſu l a b a k, neka epikureeſchu (iſſmaſzi- nataſ meefas baudu) un ſtoiku ſkolas (ſtoiki, Beno mahzeſki, kuri zentas iſrahditees nejuhtigi pret zeefchanam un weenal- dſigi wiſas dſihwes paſhmainaſ. Tulf.). Schas fugas laudis nonizina ſemi un wiſas preefus teoretiſki, bet

praktifki bauda tos labpraht, kaut gan us to naw drofchfirdibas. No fcha wirseena ifaug eenaidiba pret skolu.

4) w e f e l i g o i d e a l i s m u. Wina eesthmes ir: Tahds zilwels zenschas pehz pilnibas, garigi un meefigi: teoretifki un praktifki; wiensch mekle muhschigo un wiſas leetäss muhschigajam padod laizigo; muhschigais ir mehrkis, famehr laizigais pasemojas par lihdfekli. Wezaki atsift sawu grehžibu, atsift ari sawu nespehku, kas atteezas us winu behrnu audsinaſchanu un ifgлиhtibu, un fuhta tos labpraht skolä, lai tee tur Deewa buhtni un wina prahtu pilnigak mahzitos pasift, ka tas mahjä eespehjams; wini fuhta jaunibu skolä, lai winus sagatawotu ari preefsch dſihwes laikä un telpä jeb ta faultas meeſig a ſ dſihwes paſaulē ar ſinamäm, noteik-tam ſinashchanam un ifweizibam, lai taptu par wefeligeem Deewa walſtibas lozelkeem wirs ſ e m e ſ. Wezaki neapreh-kena turflaht uj naudu atteezigo pelnu un ſaudejumu, ja dauds, tad wina pahrbauda ſewiſchläs ſkoläs un atſtahj leetas tahtako gahjeenu Deewa ſinä. No fcha wirseena ifwerd ihſta, patteef à draudſiba pret skolu.

5) ſ p e k u l e j o ſ ch o m a t e r i a l i ſ m u ſ a k o p o t u a r ſ l i m i g o i d e a l i ſ m u. Ja abi ſaweenoti weenlihdsigā daudsumä, tad, protams, neisnahk nekas; turprets ja plus ir pirmejä puſe, tad ifzelas atlumis, no ka ifnahk atkal dala no minetäss ne pateef a ſ draudſibas. Wina ifwehrſchas ta: Peenemams ir: ka N. N. ſkolai ir paganifki elementi, tahdu un tahdu eemeslu pehz; bet — kad to ir apmeklejis, daudſreis laimigi dabu labu weetu. Ta tad labums ir tiflab ka drofchs. Ko nu darit? Laiki ir gruhti. Niſſpeesch ween u azi zeet. Nodod behrnu fcha bihſtamä ſkolä, un pagaidam noſkatas nost no garigä ſaudejuma waj poſta; jo ir zeribas, ka to wares nowehrſt ar kahdu laimigu, pamatiqumahjas ahrſtibu pehz tam, kad ſkolojamais atlait ſ no instituta. Pa tam ſtarcpam tehwos rahda ſkolotajam laipnu waigu un ſagſchus pagluhn us ſirga kahju (launda ſihni). Us fcha pamata ſtahw laba dala no turigakeem latweescheem. Ka maſafa teesa atrodas uſ wefeliga idealisma pamata, tas leekas buht pateefiba, un talab ari eepreezinofcho parahdibu, tas ir pateef a miheſtiba un peekrifſhana pret ſkolu, til mas.

Sihmejotees us atteezibu otro lozelli, tas ir us ſkolu, mumis eemeſls waizat: ka ſtahw ar to? Bet par kuru un kahdu ſkolu mehs runajam? Nu, es domaju, ka par draudſes ſkolu. Preefsch ka tad ir wina? Newis preefsch

ween a s fahrtas waj schkiras; newis preefsch latweeschu
 se m n e e k e e m ween, ne ari warbuht latweeschu a m a t -
 n e e k e e m, p a g a f t a a m a t a w i h r u behrneem waj teem
 lihdsigeeem ifredseteem, bet wisspapreefschu preefsch wiseem
 behrneem, kuri runa to paschu m e h l i, lai wini wehlak top,
 par fo gribedami. Kaut ari schur un tur stahw zitadi at-
 sihmets, gar to man naw dalas. Dsihwei ir p i r m a
 b a l f s, un t a d wehlak war waizat pergamenta wihsfoklus.
 Draudses skola ir, paleek un tai wajaga buht — t a u t -
 f k o l a i, skolai, kura p i r m o isglihtibu pfneeds wiseem
 weenas tautas behrneem un w i s u pilnigu isglihtibu teem,
 kuri peeder pee tas schkiras, fo fauz par weenka h r f ch u
 wihr, jeb tautu fcha wahrda schaurakā nosihmē. Sahkumā
 ir wißi zilweku behrni weenlihdfigi un tapehz ar wineem
 jarihkojas weenlihdfigi. Starpibas iszelas tikai wehlak,
 ta tad ari wehlak daschadi isschikramas a m a t u un ka h r t u
 skolas. Lai man jel kahds zilweks faka, ka isglihtiba, fo
 draudses skola fneeds, esot preefsch semneku behrna, kuram
 par semneku japaleek, par augstu waj pahraf plafchu? Jeb
 lai kahds man peerahda, ka ahrpus wiispahrejas zilwezigas
 isglihtibas draudses skola wehl wareiu fasneegt kaut zif pee-
 teekamu amata isglihtibu 3×4 jeb augstakais 4×5 meh-
 neschos? Schi draudses skolas isglihtiba nu ir behrna wei-
 zinachana, attihstiba us to, ka winsch waretu ispildit sawu
 wiispahrejo usdewumu, kas newar buht nefas zits, ka tas,
 ka Deewa dwascha, kura pee meesam faiftita, tas kopj un
 apwalda un weenumehr ustur un wirsina tai wirseenā us
 sawu pirmawotu, kursh ir Deewa. Jeb ari, leetojot kahdu
 peemehru: Zifikats dsihws fehlas grauds satur fent dimus
 dsineklus; wini pasihstami ka us leju semē un us augschu
 ejoschais stublajs. Virmais eet semē eefschā un iswehrschas
 wehlak par fakni, famehr otrais steepjas gaisa, us augschu
 pret debefim, semes zaurmehra (vadija) wirseenā us univer-
 sumu un top par stumbru, zelmu, koku, wiispahrigi par
 stahdu ar faweeem seedeem un augleem. Abi fchee wirseeni,
 us leju un us augschu, mihlo draudses skolotaj, tew pee
 behrna jaiflahpi un jaweizina, jaiffarga no iskehmoschanas
 un fabojaschanas; tew par to jagahda, lai jaunais zilweks
 attihstas ka semes- un reise ar to ari ka debefs-pilsonis sawā
 atfihschana, jufschana un gribefschana, ta tad teoretiski un
 praktiski. Jeb, isglihto no jaunās dwehseles labu pawalst-
 neku, kas pasihst sawu peenahkumu un to labprahf ispilda;
 un isglihto wiu par kristigu zilweku, kas pasihst Deewu,

ſewi un paſauli, un kas dſihwo pehz Deewa prahta. Mai-
raf, un tas ir deesgan, draudſes ſkolai naſ darams. Tas ir
winas daba un uſdewumis, winas gala mehrkis, kād mehs
winu uſſtahdam par lozelli, kas iſpilda faru atteezibū pret
tautu. Echo abu lozelli dſihwa atteeziba un ſatikſme weenai
ar otru ir truhkuſe; echo truhkumu mehs ſajuhtam ar iſkatru
deenu ſahpigaki. Leela ſahle uſbuhweta; no 8000 dwehſeleſ
12—20 puifeni turp noſuhitti, ar puhlem kopā ſadabuti, bet
ziti it nebuht neilgojas, aifluht uſ tureeni! Kur paleek pah-
rejee? Kapehz ſchee abi lozelli, tauta un ſkola, nepeewelkas
weena otru? Weens tatschu radits preeſch otra? —

Nu, no augſchejā aprahdijuma pilnigi nojaufchams, ka
ſkola naſ apmeerinajuſe tautas eekahribu, un tas ir ſkolai
par godu; jo tauta melleja wiſpahrigi to, ko ar oletti war
mehrot un ar ſwareem ſwehrt. Bet to nu ſkola nedrihkfteja
peelaut. Bet — waj tad wina to peelahrwufe, ko winai pee-
nahzas paſneegt? Kas to waretu gluschi noleegt, kas gluschi
par pateefiſbu apleezinat? Af, kaut tautſkolai buhtu noteik-
taki gihmja waibſti, un tautas nowehrfiba buhtu warbuht
leelakā uſflawa preeſch ſkolas. Tā ka tas leetas tagad
ſtahw, domaju, ka es drihkfſtu bes eedomibas fazit, un es
runaju wiſpahrigi, wiſkopigi, tā tad ne par weenu waj otru
teizamu iſnaehmumu, tautſkola bijuſe remdena, nenoteikta
buhtne; ne aufsta, ne karſta. Wina neigſlihtoja ar noteiktiſu
ne preeſch ſ em eſ ween, ne ari preeſch debefſ ween,
wehl maſak preeſch abām reiſ ē. To neween tauta iſſutuſe,
kad wina ſaka: atzelat labak ſkolu; wina ir gluschi newaja-
diſiga! To ari baſniza iſſutuſe un atſinuſe. Jeb, waj mehs
to gribam zitadi iſſkaidrot. Redſat tagadnes mahzitajus.
Mo rihta lihds waſaram atſkan tas wahrds, ſwehltdeenāſ
wiſai draudſei baſnizā, kapſehiā, luhgſchanas namā; ſeſtdeenu
wini ſeedo weenigi ſagatamoſchanai un tas zitas 5 nedelas
deenas wini ſehſch ratos ka kurjeri (ahtri ſuhtni), lai krutam
ſchlehrſam iſbraukatu ſawas draudſes plafchos nowadus, un
katram nestu to wehſti, kas winam taifni wajadſigs. Zif
dauds no ta iſnahk ſkolai? Tiflab ſa nekas! ſkolai taifa
par gadu wiſaugſtakais weenu ſtah teſ - wiſit i. Waj
ari, uſflaufat tagadejo mahzitaju ſarunas. Wini neko ne-
paſaifch garam, kas notiziſ Deewa walſtibā; ſawus amata
peedſihwojumus wiſi weens otram iſſtahſta; wini pahr-
ſpreeſch, wiſi eepreezinajas un droſchinajas zits zitu; bet —
ſkola paleek gadeem nepeemineta; uſ winu par wiſam leetam
nedomā ka uſ eestahdi, kurai mahzitajſ ſeedo ſewiſchku ruh-

pibu, kā to parahda foku skolai, un no kuras pеeaudſinatu klaht ſewiſchki ſpehzinatu, taifnos zelos eewaditu paauđſi. Un ja nu leeta tā ſtahw, tad nu tauta un basniza muhs ir iſſplahwufe: ak, tad nepawifam nemekleſim galwenā kahrtā wainu tautā un basnizā; tas atnes m u m s tikai poſtu un nelaimi; lai mehs par wiſam leetam noſlaukam ſawu p a ſ ch u durwju preeſchju, lai ta buhtu tihra un muhsu nams top peemihligs un patihkams. Ar to mehs weefus u ſ l u h g ſ i m un eeaizinaſim. Ja wini tad nenahk, nu, tad lai aifdegas e e n a i d a uguns; ta buhs masakais no muhsu puſes ſwehta uguns, kura ſchkihiſti un atnes atpakaſ miheſchanu un miheſtibu. Kam ſchis iſſlauſas par aſu, tas lai masakais peekriht ſekofcham un nem to pee ſirds: Wiſadā ſiaā no augſchejeem aprahdijumeem atſihſiams tik daudſ, ka tauta un ſkola bijuſchi diwi n e w e e n w a h r d i g i un n e w e e n a d i, tā tad par daudſ daschadi lozelli, kuri weens pret otru newareja ſtahtees nekahdā dſihwā atteezibā. Waj mahga praſa warbuht foku un almeni? Ne; almeni un foku wina newar ſagremot un aſimilet, t. i. pahrwehrſt par meefas ſaſkahwdalu waj padarit tai lihdſigu un uſnemamu. Tahdeem apſtahkleem waldot nepalihds ari wiſgrefnaſa iſ-kahrtne, wiſlaipnakaſ eeluhgums; tauta un ſkola muhscham atſtumſees, weena otru nemekledamās.

Mehs efam nu atraduſchi pirmzehloni tam, kapebz tauta par mai wehlas ſkolas iſglijtibu un par mai preeſch tās dara. Mumſ nu pehz tam janahk pee trefchās nodalaſ un jawaizā: K d n o w e h r ſ t ſ c h o ſ c a u n u m u ?

Kas no muhsu puſes darams, lai dſihwe pahrwehrſtos otrada, tā tad lai tauta ar leelato ilgoſchanoſ kahrotu iſglijtibu un wiſu eefpehjamo preeſch tās ari pateſi dara? A h r e j u ſ lihdſekleem temats nepraſa; tee jau nefazel ari nekahdu wehleſchanoſ. ſkolas ſp a i d i (peefpeesta ſkolas apmekleſchana) pee mumſ nepaſtahw, un labi buhtu, ja mehs weenumehr iſtiktu bes teem! Lihdſekleem wajaga buht e e ſ ch ſ k i g e e m. Bretejadi ſpehki fazel pretejadas ſekas. Japataifa tauta un ſkola weenli h d ſ i g a ſ. Tauta ſtahw wiſpahrigi nemot uſ materiela pamata, noſtahdat ſkolu ari uſ tahda paſcha, un lai winas tad ſawā ſtarpa kaulejas. iſ-maina un tirgojas. Winas weena otru mekkles un atradis. Waj ari, tauta ir pa datai aifgrahbta no kahdas ſlimigas garibas (Geiſtigkeit); padarat ſcho ſtahwokli wiſpahrigu, un leekat, lai ari ſkola no tās teek aifgrahbta. Tad winu uſ-

meklēs un eeslawēs. Lihdsigs ar lihdsigu labprahf
fateekā.

Waj ari, ja tas neet, id dealisejat tautu wefeligā
kahrtā, ka wina dedfigi prasa pehz mantam, ko kodi un ruhsa
nemaitā, un spehzinat un skaidrojat skolu un skolotaju kahrtu,
lai wina tautu schās mantas labprahf un bagatigi pasneedis;
tad winas atkal weena otru meklēs, atradiisees un stahsees
wisdīshwakā atteezibā. Tas ir tas univerſal-lihdselkis;
kahda zita lihdsella naw.

Bet wehleſchānās un padarischānā, uſ ſo
temats aifrahda, waj tas naw pretibas? Nebuht nē. Kam
dwehſeles ahbeze ir ſaprotaſa, tas peekritis ſekofſham; zaur
ſ juſchanas praheem dwehſele dabū glesnu, ko ſauz par no-
jehgumu (preekſchſtahdiſumu) no ahrpaſaules. Kā uſ mihi-
ſteem waſleem ahrejais objekts uſſpeſchās dwehſelei. Scho
eeſpaidu wina arween apſinas. Ja nu ſchis apſinatais no-
jehgums dwehſelē ſazet preeku waj ſahpes, ta tad kahdu
pahrmaianu, tad scho dwehſeli pahrmainoschu nojehgumu ſauz
par ſa j u h t u. Tahtaf drehſele nu ſcho preekſchmetu, kaſ
ſazehla to ſauhlu, waj nu eekahros waj ar reebumu atraidis,
raugotees pehz ta, waj tas ſazehlis preeku waj ſahpes. Ja
wina eekahro, tad wina iſſteeps ari roku pehz ta, lai to pa-
leekofſhi peefawinatos; ja winai tas ceebjas, tad wina to
atraidis un aifgahdās projam uſ wifeem laifeem; wina
ri h k o j a s, wina dara kaut ko. Dſihwās dwehſelēs, kuras
grehki waj zits kahds launums wehl naw nonahwejuſchi,
mehds buht nojehgums, ſauhlu, eegribā jeb eekahrojums un
atreebums weenumehr ſopā; ka jau ari daschi filoſofi teiku-
ſchi: atſihſchana un griba ir weens un tas pats. Ta tad
nopeetna wehleſchanās ir ſaweenota ar padarischānā; bet
abeem eepreekſch eet atſihſchana, nojehguma eeguwums.

Scho atteezinat uſ ſkolu un tautu, ir weegli.

Schis uſdewums nu iſwehrſchā ſchahdā kahrtā:

1. Id dealisejat tautu.

a) ne ar romaneem, ne ar ſentimentaleem pahrmehrigi
juhteligeem rafſteem, ne ar ſlimigu paſaules un dſihwēs no-
nizinaſchanu, kura tafchū labprahf wiſu bauda, bet kura
naw uſ to droſchſirdibas. Darat tautu ſwabadu no ſlimigās
garibas (Geiſtigkeit), kura teorijā dſihwo preekſch abſtraktas
wiſpaſaules, bet prakſe ar tuhſtſoch pawedeeneem peekaras
paſaulei, kaut gan to neatſihdamās. Idealiſejat tautu ar
kriftigumu (Christentum), teoretifki, praktifki. Skalaf, arween
ſkalaf lai wehl atſkan wahrd̄s par to walſtibū, kura naw nō,

bet u s̄ ſchās ſemes (ſchāi paſaułē). Turklaht gahdajat par weſeligu laſamu weelu mahjās un dibinat laſiſchanas heedribas.

Idealifejat tautu

b) ar materiju, ne ar to, ka juhs to leekat winai klehpī, bet tā, ka juhs wiaci gahdajat iſdewibu tik eeguht, zit dauds peeder pee d e e n i f ſchā ſ m a i s e s, lai tauta ſchā ſ p a ſ a u l e ſ r a i ſ e ſ e u t u bojā un nepanihktu. Pekuniari ſpайди neweizina garigo dſihwi.

2. Idealifejat, ſpehzinat un ſchā ſ h i h ſ t a t ſ k o l u un ſkoloſtaju kahrtu.

a) Spehzinat, eeroſinat un ſkaidrojat wezoſ, jau amata eſoſchos ſkoloſtajus, un uſaudſinat ſew jaunu paauđi, kura pahrwalda ſawa amata peenahkumus. Dodat ſkoloſtajeem tahdu iſglihtibu, kahda tautas audſinatajeem wajadfiga, kuri newis ka puliſchlotaji, jeb blehau ahrſti pa tumſu taustas apfahrt, bet ſpehj ſtrahdat ar apſtau un iſweiffmi. Uſaudſinat ſew laudis, kaſ iſpilda mahzifchanas mahkſlu, kura pee-mehrota weetejeem, lokaleem, ſchalaika un tomehr pateeſeem dſihwes apſtahkleem ar mahzifchanas mahkſlu, kura pſicholo-giſla, leetiſhla, didaktiſla un peemehrota mahzibas paſneeg-ſchanas wehſturei. Neſuhtat tapehj ſehnus uſ ſeminaru, bet gatarus, pee meesas un gara weſeligu jauneklus, kuri ſpehjigi aptwert nopeetnu ſkatu uſ dſihwi, kuri naw pahragri juſteidſina, nenaht pahrat agri juhgā, kureem lai nenolau-pitu gabalu no wiñu jaunibas. Noſtahdat ſkoloſtaju kahrtu tā, ka ari un ſewiſchki laudis no iſglihtotam kahrtam ſawus behrnius peefuhſtitu ſeminaram, kuri jau ir a u d ſ i n a t i ; famehr behrni no ſemakam ſchā ſiram beeſchi nonahk ar tahdu rupju neiſglihtibu, ka wiñus, ja dauds, weenpufigi war glih-tot, bet ne wairs ahreji un eelfcheji audſinat. Feb waj juhs bihſtatees no patſtahwiai iſglihtoteem un audſinatēm laudim? Nu tad uſaudſinat ſew mechaniklus tehniklus, kuri ſwehr uſ juhſu waherdeem; tikai neaimirſtat to weenu, kaſ tad waja-dfigs: uſpaſetaju amats!

6. Pa darat ſkoloſtaju kahrtu ſw a b a d u n o k a l p o ſchā ſchanas materijai ar to, ka juhs wiñu noſtahdat tā, ka wiñus lozelli ka iſglihtoti draudſes amata wihi ar ſeewu un behrneem ſawu amatu war kopt bei ruh-pem ſawas pahtikas pehj. Školoſtaju kahrtu ir galvenā kahrtā nazionala un tam tā ari wajaga buht. Kad nu tapehj kahdam ar badu japeerahda, ka wiñsch ſawu amatu un

latweeschu tautu mihlo, tad tas naw wiſ latweetis, no kura tas pats par ſemi ſaprotaſs; bet gan wahzeefchi, tas ir ſwefchneeki, kuri labprah t grib preefchgalā fehdet. No wiſeem mehs eedſimtee praſam ſcho galwojumu par wiſau miheſtibū uſ mums. Ja grib turetees pee wiſlehtakā weida un turklah t eemehrot godigumu, tad lai neween eered Gregora ſiſtemu (zelibatu), bei ſala tuhlin eepreefch ſeminarā uſnema-meem, kaut gan par noschehlumu preefch wiſeem tai laikā, kad wiſi mehd̄s atnahkt, par jauneem un tapehz par d u m-je e m preefch ta: „Wihnu un zitus ſtiprus dſchreenus tu nedſerfi, ſameau medu tu ehdifi“ un t. t. Labak, lai wiſi ir neſireji no brihwa prahtha, neka peespeefti; labak nekad dſihwei nezechluschi praſibas preefchā, kā kad tas weltigi zila-jufchi, uſ kurām ir teefibas. Pamehginat, jauniba ir ſa-juhſmibas un aifgrahbtibas laiks. Kā leetas tagad ſtahw, tad ir tikai diwi gadijumi. Ja ſkolmeiftars uſſkata in a h-ž i b u par galweno leetu, tad wiſa dſimte un wiſa dſimtes dſihwe eet bojā; jeb ja wiſch eemehro paſchustureſchandas baufli un padara ſ a i m n e e z i b u par galweno leetu, tad, protams, ſkola eet bojā, maſafais wiſa buhs gandrihs wiſas leetas waſarā un ſeemā padota ſaimneezibai. Un tas ir tas paraſtakais. To eſmu gribejis ſazit, newis a f m e n i ſweeſ-dams uſ Widſemes ſkolotaju fahrtu, bet lai iffatram, kas warbuht tahdu tur ſaujā, iſnemu eerozi no rokam, lai wiſch ar ſawu brihwo roku waretu kert ſawās fruhſis un tur pa-luhkot, waj wiſch nepeeder pee teem, kuri ſkolotaju fahrtai weenadi waj otradi apgruhtina wiſas darbu. Joprojam es ſcho eſmu gribejis ſazit, lai nodotu no muhſu puſes godigu p a f c h a t ſi h f c h a n o s, lai rahditu, ka ari mehs ſahpig i atſihſtam ſawās kluhdas un truhkumus un ar to ziteem do-dam eemeſlu un gadijumu, mums palihdſet. Beidsot eſmu gribejis ari ſcho teift, lai ſkolotajs, kas gul, ihſtā laikā pamostas un apdomā, kas ſchāt breeſmu pilnā laikā wajadſigſ.

3. Lihds tam wehl ir ſchis un tas ko darit. Dik ilgi, ſamehr abi atteezibas lozefki, tauta un ſkola weenweidigi un weenlihdſigi buhs attihſtijufſchees, ta ka wiſi eelfcheji weena otru peewelkas un attihſtas, ir wajadſiga ſtar p n e e z i b a uſ dſihwu atteezibu. Kas uſnemfees ſchāt ſtar pneeziſbas ruh-pes? Kas nu tautai paſtahwigi aifrahdis uſ ſkolu? Wiſ-pirms taſchhu gan ſkolas m a h t e — baſniza. Kad wiſa ſkolu radijufe ſew par organu, tad lai ta ari gaſdā par wiſas leetderibu. Kā nepeezeefchami wajadſigu mehs talab praſam:

a) ka garidsneeks kanzelē un konfirmazijas istabā, skolas gada fahkumā un beigumā, sche un tur, skati un saprotami wiſu preeſchā apleezina, ka wiſch ſcho ſawu ſkolu tur un zeeni par eestahdi, bes kuras wiia darbiba newar ſelt un iſdotees. Skati lai wiſch apleezina, ka ſkolai jaleef pamats, bes kura wiſch tahtak newar buhwet. Turflaht garidsneeks lai paſkaidro tilpat beeschi, ka jau ari ir pateeſiba, ka eeman-totā ſkolas iſglihtiba zilweku formali padara ſpehjigu, labak iſkultees zauri pilſonifkai dſihwei, nelā tas bes wiſas waretu notift. Pee tam wiſch ſewiſchki lai iſpilda to tahdā kahrtā, ka wiſch no ſawas puſes gahdā, lai eezelſchana ſinamos baſnizas un draudſes amatos atkaratos no ſkolas iſglihtibas.

b) Lai ſkolas tureſchana buhtu neſin zik truhziga, to-mehr lai wiſch tilpat beeschi iſſaka ſkolas ideju ka iſpildamu uſdewumu; bet kluſu zeefchana ir kaitiga.

c) Garidsneeks lai beeschi apmeklē ſkolu un dara tur ſew darbu, ka to jau ari ſemneeku likumi pawehl un lai ne-kahtā ſinā nekawē peeminet, ka wiſch to darot ne tadehk, ka ſkolotajs nebuhtu deesgan kreetns, bet gan aif ta eemeſla, ka wiſa ſchi iſglihtibas leeta tik fwariiga, ka abeem kopigi jaſtrahdā un weena darbs papildina otrā uſdewumus.

d) Wairak ka tas wehl garidsneekam lai ruhp, ka wiſch ſawu ſkolotaju pee ſewis peewelk un well to uſ augſchu. Ja wiſch ſkolotajam dewis wirſeenu un ari ſpehku, tajā ne-norehrfigi iſturet un paſtahwet, tad wiſch ſkolu ſew eeman-tojis un war pahrtraukt paſtahwigos brauzeenius uſ ſkolu waj ari tos uſſkatit par laika iſſchkehrſchanu. Ja winam tas nei-dodas, tad wiſch uhdeni lei ſeetā.

e) Garidsneeks lai iſturas iſkatra zilweka preeſchā un tā tad newis ſawā ſtudiju iſtabā ween, bet ari tiſlab muſiſh-neeka, ka ſemneeku preeſchā, ar ſawu draudſes ſkolotaju ka ar ſawu e e w e h r o j a m a k o l i h d ſ ſ r a h d n e e k u draudſe, un tā tad newis ka ar kahdu durwju ſargu, ka to preeſch laikeem ari labpatizees iſſazit.

f) Garidsneeks lai nem dalibu pee mahjas preekeem un behdam ſkolas namā, neiſbrauz tilai darifchanās turp, bet ari kristibu, behru un z. gadijumos. Ari ſchaī ſatiffmē ir pateeſi par to gahdats, ka ſkolmeiftara pupas lihds debefim newar aifſtihgöt. Ja nu kahda ſkolmeiftara persona nejaufchi buhtu ſchahdas ſalifmes nezeeniga, tad lai mahzitaja kungs godā jel ſkolotaju ka h r t u!

Pehz basnizas starpneezibas peenahkumi peekricht basnizas preefschneefeeem un wineem teem, kuri skaitas un turas par tautas fungem. Kä tahdeem wineem ar faru amata stahwokli peenahkas, tautu west preti sawam spraustam attihstibas mehrkim. Tas noteek:

a) ar wahredem, kad wini sawu apkahrtni dara usmanigu us skolas fwarigumu un muischias laudim usdod, lai tee sawus behrnus, kuri pa laikam brihwu un pa dalai skolas turwumā dfishwo, seemu un wasaru suhta skolā. Muischias laudis jau ir modes schurnals preefsch laudim pagastā.

b) ar atsikhchanu tahdā fahriā, ka wini ewehro puijenus, kuri skolā uszihtigi, kreetni un tikumigi, tos laipni eedomadamees ari pehz atlaischanas no skolas un wišpirms wineem, tillihds tee peeauguschi, ustiz goda amatus pagastā.

c) ar dabee wispahrigi ar to, ka fungi fahrtigi apmeklē skolas us effameneem un uszihtigos skolneekus usteiz un eepreezina ar masu balvu pasneegschānu. Kahdu zeenu skolai muischias ihpaschneels war sagahdat, par to fahds peemehrs no deenwidus Kursemes. Kad tur fahds eezeenits muischias ihpaschneeks farā muischā eerihkoja skolu, skolotaju lika ahrsemes isglihtot, bet skola preefsch maswahzeescheem tomehr bija par skiftu: jo tur jau mahzija sem neeks (Bauer). Kad muischneeks suhtija sawu dehlu tai paschā klafē, un raugi, nu wisi speedin speedas skolā. Ari materielā tai niba wehl ioprojam dauds war palihdset pee skolas zeena, kad peemehram muischu ihpaschneeki zeefchi us to raugas un gahdā, ka draudses labibu (seezīus) skolmeistareem nodod pareisā wairumā un labumā; kad ehkas ustur arween labā stahwokli un peegahdā wajadfigos mahzibas lihdeltus. Jeb waj wisleelakai 'nolaidibai schā finā buhtu tee paschi panahkumi?

d) Muischu ihpaschneefeeem jaisdala ustura nastu un ziti isdewumi us wisu pagastu pehz fakama wahrda: pulks nes nastu. Behrnu wezaki lai nestu drusku wairak par scho wispahrejo daku, ta tad upure, lai wini mihtotu; tomehr weenumehr tahdā apmehrā, ka wini to spehj panest.

e) Basnizpreefschneekam kopā ar mahzitaju jausaizina draudse, buht skaht pee skolneeku pahrbaudischānam. Skolenu atlaischanu lai ir svehtki. Leelakus skolas svehtkus war sarikot ik pa fahdeem gadeem, us kureem eerodas wisi skolotee lihds ar draudses amata wihreem. Biografiskas finas par

pirmajeem war buht loti derigas. Lihds tam basniza muhs avgahdas ari ar skolu dseesfam, tillab ifdeenischkai leetoschana, kā ari frehktu noluhkeem, kā wixa to darijuse preefsch wisām kahrtam, tikai ne preefsch skolas, lai ari ta buhtu spehks draudse, no kura mutes tas Rungs grib few sagatawot flawas dseesmu.

Mehs nu esam redsejuschi, kā tautas atteeziba pret skolu ir wa hja; kā schi slimiba parahdas waj nu kā weenaldsiba waj eenaidiba waj ari kā neihsta draudsiba, un kā to ir loti mas, kuri skolu mekkle aif ihsteem eemesleem waj dsinekleem. Tahlat mehs schas slimibas zehloni atrodam eefsch ta, kā weenkahri tauta ir par nabag u waj pahnemta no materialisma waj slimiga idealisma, truhzigi us skolu domā, nekaunigi un patmihligi no tās nowehrshas un par dauds nepatstahwiga ir sawā spreediumā; us otru puši par zehloni bija skolas nenoteiktiba, kura ir remdena un glehwa, nekalpo ne pilnigi Deewam, ne gluschi mamonam; jeb wišpahrigi ihfi fahemot: tauta un skola sawstarpeji atstumjas, tapehz kā winas ir diwas gluschi neweenlihdsigas leetas. Mehs domajam nu ari atsinuschi, kā weenigais lihdsellis, winas sawest pareisā atteezibā, buhtu tas, ja mehs winas padaritu weenadas: tautu weenkahrt zaur un zaur apgarotu un no materijas atswabinatu zaur labaku stahwokli, us otru puši skolotaju kahrtu ari skaidrotu, spehzinatu un tai peeschkirot wajadfigo, atswabinatu no winas eegrimschanas sawā dsimtes-truhkumā; bet pa tam starpām garigā un laizigā wara usnemtos us servi, abus lozeklus ar wahrdeem, darbeem un ar atsinibū ewadit wišdshwakā sawstarpejā atteezibā.

Scha preefschnefuma fazeretajs ir sawā tagadejā stahwokli jau kopsch 12 gadeem atschkirts no teekhas fatikmes ar tautu. Aif to war gan buht, kā ziti, kuri schai siā labakā stahwokli un labak apdahwinati, kā winsch, neween atrod wina ussfatus par formeellem, bet tai weetā pafneegs ko zitu, kas leetifch-faki, praktifkaki scho tematu apgaismo un pat warbuht sneeds jaunu s̄ swereklus un lihdsellus. Bet par to neweens wairak nepreezafees, kā preefschnefus.

Wehl tikai weenu wahrdu Jums, mani fungi, kuru pazeetibu es jau ismantojis warbuht pahraf par mēhru. Kad tik plaschi isplatiujes slimiba walda draudsē; kad tik wišpahrigs launums saehd tautas dwehfeli; kad mums turflaht ir tik tuwa un sīrīniga daliba, kad mehs esam weena puše no schas aufstās, neaugligās dwehfelas; tad lai tatschu mehs neisschkaramees no schejeenes, pirms neefam wiſi ſewi

noopeetni waizajuschees: zif nahk wainas us m u m s un fewischki
zif us m a n i? Waj Deewos bes apkopschanas pamestas dweh-
seles neprafis no mums? Zif dauds skolas istabas nestahw
tukshas? Waj mehs waram rokas masgat? Waj mehs wisu
efam darijuschi, kas ustizigeem skolotajeem peenahkas? Waj
mehs ar dedsibu efam d'sinuschees pehz kreetnibas sawa
amatâ? Waj mehs fwehtâ un noopeetna prahktâ mahzischau
un audsinafchanu efam usluhkojuschi par sawas d'shawes
galweno usdewumu? Waj neefam tapuschi nolaidigi, kas
weegli wareja notilt, tapehz ka ar mums schur un tur no
laifa gala apgahjâs ka ar nederigu mehbelu gabalu? Waj
mehs behrneem un wezakeem efam parahdijuschi to mihle-
stibu, ko Kristus grib, lai parahda Wina brahleem? Waj
mehs efam isgahjuschi us zeleem, un usaizinajuschi bes apgah-
dibas pamestos? Waj mehs no sawas pufes mahzitajeem
un wezakeem peeteekami efam dewuschi isdewibu, eepasfhtees
ar muhsu mahzibas garu? Waj naw kaiminoes daschs labs
behrns, kas usaizinats iffatu deenu waretu nahkt un nahktu,
jo wijsch tatschu prasa tikai garigo baribu? Ja, par wijsam
leetam lai mehs d'senamees pehz ta, ka muhsu mahja top
pilna, fwehtdeenâs un darbdeenâs, weenalga, waj malfat
spehjigi waj ne! Par wijsam leetam, lai mehs dedfigi strah-
dajam schai breefmu pilna laikâ; strahdajam, kamehr wehl
istur jauniba un wihra gadi! Un ja ari muhsu seewa un
behrni zeestu un wahrgtu truhkumâ un nabadsibâ, nu, mehs
tatschu sinam, schai nabadsibai buhs tapt wineem par
fwehtibu zaur Za roku, kuram mehs ustizig i kalpojuschi.

b) Runa, atlaischot oträ kurfa audsekaus,

Walmeerâ, 10. dezembrî 1846. g.

Augsti godajamee klahfesfchee!

Juhs ar Sawu klahfbuhtni esat nerween nodewuschi
leezibu, ka Juhs wispaehrige intrefejatees par skolas buh-
schau, bet ari schai eestahdei parahdijuschi lihdsdalibû,
kuras winai schodeen tik lotti wajaga. Juhsu lihdsjuhtiba tad
lai ari mani sadroschina, isplidit to gruhto usdewumu, kahdu
man schodeen usslifikuschi mani preefschneeki.

Dod atbildi par sawu nama turefchanu! Tas ir augsti
noopeetnais fauzeens, kas schodeen us mani sihmejas. Schis
usdewumis, zif beeschi wijsch ari no mums ziftfahrt nam

ispildams, tomehr nefad naw manu firdi tik waren smagi nospeedis, nefad mani naw ta padewis nabadsibas fajuhtai sawu nama tureschanâ, ka taisni schodeen. Lai noteef! es zelschu Jums, augsti godajameem, sawas mahjturibas rehkinu grahamas preefschâ un newiltotas, ka es winas esmu wedis, lai Juhs paschi waretu pahrleezinatees par pelku (eeguwumu) un saudejumeem.

Es to darischu ar pasemibu Deewa preefschâ, apsindamees sawu leelo nespelku; es to darischu ar godprahrtigu peeklahjibu Juhsu preefschâ, bet ari ar trihzeschanu un drebe-schanu, labi dabujis sinat par launajeem, bet dñihwê neis-behgameem apstahkleem, ka schai laikä ussfatti par schas eestahdes buhni un dñihwi, lahda wina ir, waj tikai buht wajadseja, kotti leelâ mehrâ schâkiras, un tapehz daschs tos kweeschus, ko mehs ar ruhpibu kopusch, ussfatijis par launu nesahli. Es to darischu ar bascham, jo tas inventars, kas man Jums usrahdam, naw ne skaitams, ne olektim mehrams, nedis ar swareem swerams. Bet es doschu atbildibu ari ar preezib u, jo darbs man bija mihsch. Ar mihestibu mehs esam kopusch sawu mahjturibu; gan ir ari nelabwehligi apstahlli, noluhkam nederigs stahwoeklis, slimiba un nospeedoschas atteezibas daudskahrt gribejuschi nolaupit mums preezibu. Tomehr mihestiba us darbu un taisni us scho darbu — mums palikuſe.

Muhsu mahjturiba ir ſkola. ſkkatrak ſkolai ir dariſhana ar ſamu audſeknu inteligenzi un moralisko gribu. Bet muhſejai, ka aroda jeb amata ſkolai wehl ſewischki ar eeguhitas inteligenzes praktisko iſletoſchanu. Ja, tas, ko ſche eemahzas, der pee mums pa dalai tikai tik dauds, zif to war pahrwehrſt par ziteem mahzito. Gelsch ta, ko mahza, ir jau eetwerts tas, ko ſkolotajs pats mahzijees. Ta tad kas ſchäi laukä panahkts, tas man ſche buhs jaſrahda. Bet ſihme-jotees us ſcho praktisko darbibu, tad mans usrahdiſums buhtu tikai apraktis no ta, ka noglesnojums — kaut kas ſtarpneczits. Atlaujat tadehl, augsti godajamee, ka ſhee jaunelli paschi israhda ſamu praktisku praschanu, waj, no ta Deewa lai gribetu pasargat — nepraschanu. Ar to es buhſchu no ta iffargats, preefschâ kert Juhsu godatam ſpreedumam, un ta kaut ko groſit un modifizet. — Bet tad atleef tikai weens pahri, par ko man Jums jadod atbildiba; tas ir moralisko griba, ſchâs eestahdes ſirdsprahts wiſpahrigi.

Ta tad ko mehs gribam, ko esam gribejuschi? pehz ka mehs dſenamees? kas ir ſchâs eestahdes noluhks, winas

mehrēis. — Pehz ta waizat nam tikai wēen muhsu preefsch-neezibas un augstdsimuschsās Widsemes brunneezibas peenahkums: pehz ta waizat tillab iſkatra peenahkums un daba, kās grib, lai wiwu usſlata par dſihwu lozelli Widsemes faweenibā.

Ko mehs gribam?

Mehs negribam mahifkolotajus ifglihtot, ne ſkolotajus preefsch wahzu turigām un zeenitām dſintem. Mehs it nebuht neusſlataf ſcho eestahdi kā par tiltu, pahr kuru mehs, ſenakus apftahklus atftahdami, pahrmuhkam pahri, lai tiltum us augſchu. Mehs top am par mahifkolotajeem tad, kād mums iſkatru zitu durwi deguna preefschā aiffit zeet. Mehs gan mellejam tift us augſchu, bet zitadā weidā.

Ko tad mehs gribam?

Mehs negribam buht augſtu leetu prafitaji; mehs negribam, lai iſkatru ſkolotaju weetu paugſtinatu lihds eervehrojami augſti zeeti noteiftai algai, lai ta preefsch mums buhtu ehrta. Mehs neatftahjam wiſ weetu truhkuma un aufſtuma pehz, bet kād muhs falpi n a, tad mehs ejam projam; jo Widſeme ir brīhw a ſeme.

Ko tad mehs gribam?

Mehs it nebuht negribam dibinat jaunu Widſemi, perelli preefsch ruhgsfchām politiſkām idejam, radikaleem prinzipiem un brihwprahligām rewoluzijam, kuras grib ifpoſtit dotos apftahklus. — Mehs gan efam radikali, bet — zitadā weidā.

Ko tad mehs gribam?

Mehs nebuht negribam aiflahrt kristigu tizibu winas luteriſkā konfeſijsā, wehl jo masak wiwu aifſleegt, ne ari ſaplukht razionaliſtikas idejas un zilweku iſmanu mahzit Deewa gudribas weetā. Mehs dſenamees gan pehz ta, buht ihſti razioneli — bet zitadā weidā.

Ko tad mehs beidsot gribam?

Mehs gribam falpot, un proti ſawai, tas ir latweſchu tau tāi. Falpot mehs gribam un newis walbit. Par labeem falpotajeem mehs ſche mellejam ifglihtotees, — ta ir muhsu wēenigā un pateefā griba.

Mahzet, ſapraſt, waret un gribet mehs wehlamees ſcho falpoſchanu; ja tas ſafneegts, tad mums wiſ ir ifdeweess. Bet par to pilnigi war iſſchārt tikai nahkotne; un kād pahrſteidsiba jau gan ſew atlahwūſes, pat ſen ſpreest ſawu teefu un us ſaklaufschinaſchanam pa aufu galam nodewuſe ſawu ſpreedumu, tad mehs pret to protestejam; tas ir notizis, lai paſcham fewi nebuhtu janoteefajas; par to mehs wiwu (ſcho

pahrsteidsibu) noschehlojam. Sawu kompetento teesu mehs fagaidam no nahkotnes. Bet pa tam starpam buhs japaet gadu-deftmiteem. Pagaidam war un tam wajaga peetift, ja dabu sinat, ka ir domata schi kalposchana. Mehs gribam tautai falpot! Bet waj tautai jel mai wajaga muhsu kalposchanas? Katrä sinä! Muhsu tauta atrodas tahdos apstahlos, ka ifkutrs domajoschä, nemas tapehz nebuhdams par walsts politikas wihr, few waizä: No kureenes un us kureen? Tas „us kureen“ stahw Deewa rokä; tas „no kureen“ stahw wehsture muhsu preefchä. Tomehr, kusch gribetu usdroschinatees un apgalwot, wiisch protot pareisi lasit schäi grahmata, kur tad nu wehl ziteem schäas leetas zehlonisko fakaru (Kausalnexus) fakadri un gaischi isleekot peerahbit (demonstret), it ihpaechi no taudas grahmatas, kahda ir Widsemes wehsture, kura dauds lapu pawisam truhkst, ka fewischki tas, kuras atteezas us muhsu semnekeem. — Bet, mani augsti godajamee fakht esofchée, ifkatram ir atlauts noslauzit sawu durwju preefchü. Tikai schi teesibu eepreefch peenemdams, es waizaju: No ka tas nahk, ka daschi no semnekeem ta war atfazitees no basnizas, ka tas notizis? Wifadä sinä leekas, ka faites, kuras tautu faistija pee basnizas, bija tik weegli faraustamas, waj ari walejas un no tautas waleji sagrahbtas. Es tigu, ka bijis pehdeji minetais. Tauta naw warejuse to fatti, ko basniza auduse un winai pasneeguse par winas glahbschanu, energiski fatwert; jo basnizas falpone, kura durwju preefchä stahweja us wakti, naw atwehruse durwis un tautu naw eeweduise, tapehz ka wina pate bija aismiguse durwju preefchä. Kad nu basniza arween fakaf un fakaf tautai usfauza, tad tauta pate atdarija basnizas durwi, fatwehra to fatti, kahwa fewi wiltees, bet winas rokas bija nosaluschas. Un schi guloschä falpone — ta bija tautskola. Wina ir pee wisa posta un nelaimes wainiga; wina ir basnizas meita, bet wina schimbrischam wehl jaispilda falpones deenastis pee basnizas; kur wina papreefchü nenoftauka, ned ari atdara durwis, tur tautas ateezibas ar basnizu nestahw labi. Waj ari, bes libdsibas runajot: protestantiskai basnizai wajaga weenumehr kanzelei blakus skolas fakadri, ja wina grib buht par pahrleezibas un newis par autoritates basnizu. Wina pafneeds ar Deewa mahrdeem wisu augstako un wina istulskochanä, bet tauta to nefanem un nefaprot, jo skola naw darijuse sawu peenahkumu.

Semneeks nespohi sapraft ne sweschü domu gramatiskas, ne logisks ateezibas. Kas pee ta wainigs? Waj basniza?

Bet winai tatschu naw jamahza gramatika. Us mums, skolmeistareem, ir metams akmens; mehs esam tee suhtree, neleetige falpi.

Mehs gribam tapehz tautai falpot atteezibâ us basnizu, padaridami tautu spehjigu un gatawu, ka wina war sanemt basnizas fwehtibas, un to gribam padarit zauro, ka usnemamees un apkopjam to dalu no religiskas isglichtibas, kura basnizai wajadsigâ kahrtâ jau jaatrod gatawa preefschâ.

Jeb, no ka tas nahk, ka muhsu semneeki, ka tas notizis 1841. gadâ, sper folus, lai fasneegtu winu weidâ Leiputriju, kur wini wifas ehrtibas pilnigi baudot buhtu atswabinati no jeklura apakschneeki peenahkuma? Druzin finaschanu no semes mahzibas (Länderkunde) un schi muliggâ eedoma buhtu neepehjama! Jeb, no kureenes tas nahk, ka laudis eedomajas, winu tagad ismehginato lihdselku dehl Keisars atdoschot wineem semi, kura muischneezibai peeder us teesibu pamata? No kureenes tiziha, ka wint tad, kaut gan tam pascham tronim padoti, buhschot brihwî un swabadi no jeklura pawalstneeka peenahkuma un nastas?

Tapehz mehs gribam tautai falpot winas pilsonisko ateezibu sinâ, dodaminiwai skolas isglichtibu, kahda wajadsiga ifkatram meeru mi hlojocham, sapratigam pawalstneekam, lai pareisi saprastu sawu stahwokli pret waldibu un pehz ta tad ari daritu.

Tapehz mehs tautai gribam falpot, lai wina tas mantas, kuras winai roka, nemin ar kahjam; mehs negribam un newaram nefahdas jaunas maras, leelumus un apstahklus radit; bet mehs dsenamees us to, lai tauta ismanto wehsturissi dotos apstahklus, lai winas ateezibas pret basnizu top firsnigakas, dauds zeeschakas, un winas stahwoklis pret dsimfungu sahktu iswehrstees sapratigs un draudsfigs. Mehs gribam tautai falpot basnizas un pilsonisko ateezibu sinâ. Mehs gribam iskopt un slaidrot winas Deewa- un pasaules-apsinu, lai Widsemei buhtu labi kristigi laudis un labi apakschneeki.

Ka semes asei ir diwi preti stahwoschi poli, ar kureem winas stahwoklis noteikts, tapat ifkatram individam, un ta tad ari semneekam. Scheem diwi punkteem tautai wajaga buht doteem, winai pilnigi jaapsinas par teem, lai winai buhtu noteikta ahs, ap kuru greestees — ta tad zeeschu,

stingru prinzipu, pehz kura rihkotees un no ka fargatees; atnemat winai schos dimus zeetos punktus, un wina drihs ween grossfees ta waj ari faschlobifees zitadi.

Ja mehs senako tautskolu fauzam par basnizas gulofcho kalponi, tad ar to mehs wehl neefam teikuschi, ka mehs tagad tee nomod a esoschee. Wina deewamschehl guleja! tapehz ka wina nesinaja, kas un ka winai darams. Mehs ari guletu, ja muhs muhsu mahte — basniza nebuhtu modinajuse. Mehs sinam, kas darams, bet mehs io neefam no pirksteem issuhkuchi. Mehez gahjam sweschumâ un litam few no muhsu kaimineem fazitees un eerahditees, kas ic muhsu kalposchana.

Mehs gribam tautai kalpot. Schi griba, ka tahda, ic auglis no trihsgadejas mahjturibas. Ikkatrs no scheem 11 audsetneem zentuschees, fewischki un wispaehrige apsinatescho gribu, preelsch tas mirt un dsihwot, zihnitees un kwehlot, un ic apbrunojuschees,zik tas no muhsu puses darams, schahdu gribu pahrwehrst darbos, lilt rokas flaht un palihdset, kur un zik ween eespehjams.

To, augsti zeenijamee flahtesfchee, es luhdsu usfflatit ka petau un eeguwumu no muhsu mahjturibas.

Kad nu ta eeguwums schas eestahdes mahjturibâ usrahdis, mums wehl atleek dot atbildigu pahrskatu par isdemumeem turklaht. Ir waizajums, un deewamschehl pahrak beeschi waizats, kapehz tad lam noluhkam wajagot fewischku eestahdi, kur isglihot tahdus tautskolotajus? Ir apgalwots, wina ismakkajot bruneezibai if gadus 9—10,000 rublus (!!!) un kas teem ko mahzit, to warot jau ari ikkatrs tautskol-neeks usnemtees; jo newajagot jau wairak mahzet, ka tif dauds un tikai taishni to, kas jamahza. Warbuht tam wehl warot peekrist, ka schi eestahde tapehz pastahwetu, lai scho, latweeschu skolam wajadisigo weeli tur ihsti labi peesawinatos, bet wis zits, kas sneedfas pahrak par to, tas esot samaitajoscha leeka gresniba. Ikkatram, kas ta runa, mehs usfauzam labwehligi: Ja tu buhtu kusu zeetis, tu nebuhtu fewi nodeweess; jo nu tu esf farwu augstprahribu un farwu nesinachamu kajji parahdijis. Un mehs dodam scho atbildi masak tervis labad, ka gan jo wairak tapehz, ka tas peeder pee pilniga vahrskata, peeminet ari isdemumus. Kad mahte bauda schahdus un tahdus ehdeenus, lai sihdainitim pasneegtu newis schos ehdeenus, bet gan farwu peenu; ta skolotajis mahzas scho un to, lai skolneekam daudskahrt waretu pasneegt tikai kahdu masumianu.

Mehs joprojam apgalwojam, ka latweesku tautskolotajeem wajaga fewischku skolu, kureas sagatawocees us sawu amatu. Jo Widsemes wehsture peerahdiuse tahdas eestahdes wajadsibu ar to, ka, ka mehs redsejum, basnizas kaspone — tas ir skola — guleja, tapehz ka wina nesinaja, kas ir winas kaspchanas peenahkums. Basniza wareja wina gan modinat, bet ne pate wina mahzit schas fulaina lomas praktiskos panehmeenus. Ahremju skolas buhchanas wehsture peerahda ari, ka wajadfigs fewischkas aroda skolu preefch tautskolotajeem. Pate leeta to peerahda. Mahzit un audsinat — fewischki sweschhus behrnus — ir mahksla. Ikkatrâ mahkslâ ir naturalisti un pehz wiseem likumeem mahkslâ eewaditee. Tikkai genijs isslausch few zetu un fasneeds ko; ari tas tiltu tahla, ja tam buhtu eerahditais un waditais. Waj tad nu muhsu tauta, no kuras jaizzelas skolotajeem, ir tik zaur un zaur geniala? Laikam! — Ta tad ar mineto peenehmumu isteikti glaimi tautai, kura few lihdsigu war meklet.

Bet nu pahrejee, kuri nepeeder pee geniju pulka?

Teem schi semâ un nonizinaid skolmeistar u mahksla suhri un gruhti ar leelam puhlem jamahzas; ja to nedara, tad tas o mahzit fadragajas weenumehr pee ta ka mahzams. Jo ko mehs tautskolotaji gribam fasneegt, ir gan vismasakâ mehrâ positivâ finaschana, finami noteistu, atfewischku praschanu isbuldureschana, bet spehks, isglihtiba, goda prahs, Deewa un paaules apsina za ur un ar fewischlam finaschanam. Bet to eespeli pasneegt tikkai tahds wihrs, kas spratis audsinaschanas mehkus. Tomehr, lai to waretu apkert un us ta pamata eekahrtot ari ikkatri mahzibas gabalu, tam noluhlam wajadfigi plaschaki isglihtibas pamati, neka tee ir kahdam tautskolneekam un ja tahds ari eetu ar sawu laterai papreeskhu, tad wirsch gan, ihpaschi tapehz ka nepasilist ne mehrka, ne zela, kluptu un krisu un notlihstu us leekeem fahnzeleem un nezeleem. Tapehz tad ari jauneklu paschu skolofchanai peemehrota isglihtiba westa tahla pahr tautskolas robescham pahri un tai finâ ir pateezi, pateezi drihsak par mas darits un notizis, neka par dauds. Un kur Juhs, mani augsti zeenijamee fungi, pee muhsu jauneklu pahebau-dischanas wina techniskâ isweizibâ waj amaja isweizibâ no-wehrojot pamatibas, takta un zitu ihpaschiou truhkumu, tur Juhs warat buht pahrleezinati, ka tam par eemeslu nam tas, ka wina naw eewingrinajuschees weenâ waj otrâ skolmeistaribas ahki un panehmeenâ, bet ka schis truhkums gan tai finâ meklejams, ka wina paschu skolas isglihtiba wehl naw pabeigta

un naw dewuse nekahdus peeteekamus pamatus winu amata
isglichtibai.

Ta nu es, augsti zeenijamee klaht esofchee, pa dala
esmu dewis pahrsatu par muhsu namturibu; pa dala scheem
jaunekleem wehl jadod atbildiba. Kaut Juhs ar saudisbu
un no ihsta stahwokla nemot apspreestu winu panahkumus;
ka Juhs esat apmeerinati un mums labwehligi, tas mums
ir no leela swara. Mehs esam ne tikai ween nospeesti laudis
bijuschi tai siaâ, ka muhsu lihdselli un mehrki pahrprasti un
neatsihhi, nelabwehligi un schleibbi usfkatiti, kamehr mehs pehz
labakas gribas un apsnaas meklejuschi tautas labumu; mehs
esam nospeesti ari tai siaâ, ka muhsu mihlee wezaki muhs
loti truhzigi apgahdajuschi; mehs esam jauni eefahzeji un
waram, kas sihmejas us truhzibu un wajadfiga apgahdibu,
meklet few lihdsigus! Mehs esam gars bes meešam! —
Tas neweizina, mani fungi, namturibu, tas nospeesch winu
usplaufschananu. Paldeewa, tapehz tuhstoschkahrt paldeewa
muhsu abeem direktoreem (Dr. Walteram un Dr. Ulmanim),
kuri muhsu nabadsibas un neatsihshanas deht naw apnizi-
najuschi, muhsu jauno namturibu lopt ar mihestibu un
saudisbu un muhs eepreezinajuschi, kad bijam nospeestibâ no-
skumuschi. Pateiziba lai ir teikta ahrstam (Dr. Erdmanim),
kas par mums gahdajis slimibâ un gruhtumâ. Pateiziba
ari schas pilsehtas preefschneezibai, kura mums dewuse patweh-
rumu un apsardisbu. Bet par wiſam leetam Deewa lai
swehti muhsu darbu; jo kur Wiſch sawu swehtibu nedod
pee nama uszelschanas, tur par welti tee puhlejas, kas pee ta
strahdâ!

Behz peenahkuma wahrdeem man wehl ir kahds firds
wahrds falams un tas sihmejas us Jums, maneem skolnee-
keem, kuri kopâ ar mani paneſuschi launu un labu. Trihs
gadus mehs kopâ esam strahdajuschi, lai par to nahktu skai-
drubâ, kâ mehs sawai tautai waram falpot un palihdset,
zik tas atkaras no mums.

Schodeen Juhs nododat atbildibu, schodeen Jums
japeerahda sawas amata spehjas. Lai tas Jums isdotos! —
Schodeen Juhs schkratees; lai Jums schejeenes ustureschanas
buhtu par swehtibu. Bet man wehl ir kahds atwadibas
wahrds Jums falams! Ta ir nelaba mahte, kura sawu
meitu atlaisch bes swehtibas. Lai tapehz ta Runga engelis
manas luhpas swaida kâ ar kwehlosch ogli, lai tas schaï
swinigâ stundâ nerunatu neweena nepeederiga wahrda us Jums!

Wissapreelfchu man Jums jadod laba leeziba; man jausteiz Juhs uszichtiba un laba usweschanas. Ar abam scham ihpaschibam Juhs man darbu padarijuschi mielu un weeglu. Tikai zaar to ir pee tik dauds kawelkeem tas tapis eespehjams, kas nu fasneegts. Nebuhs dauds skolotaju, kureem tik mas bijis newajadfigu zihau ar saweem skolneekeem. Par to es Jums atlahti pateizos un wehlos, ka tas Jums bagatigi atlidsinatos ar tahdeem pascheem pee-dishwojumeem no Juhs skolneekeem.

Bet dodat ari schai e estahdei labu leezibu, ne tikai warbuht ar to ween, ka Juhs manu zeetibu, ar kuru es slimibas un saihguma brihdi Jums par tuwu esmu gahjis, aismirstat tas mihlestibas deht, kahda Jums bijuse pret mani. — Mehs sawus rehkinus wedam tadhâ kahriâ, ka wakara tas deenas wainas un parahdus dsehsam; jauno deenu nekad nespeeda wezais istruhkums; es nedomaju ari teescho usflaweschanu lauschu preelfcha; es domaju: dodat schai eestahdei labu leezibu ar to, ka Juhs strahdajat eestahdes garâ, ka Juhs no mihlestibas falpojat sawai tautai. Bet ja Juhs to darat tikai algas pehz, waj wezaku pehz, — un Juhs warat warbuht darit brihnumus, — tad Juhs sawu ihsto atlidsibу esat saudejuschi; Juhs tad esat atalgoti ar schas pasaules isnihzigo seltu; bet tas Eungs us Jums reis fazis: Ejta, es Juhs nepasihstu!

Kalpojat aisi mihlestibas sawai tautai; tikai ta Juhs isnihzinatas nepareisos usskatus par muhsu eestahdi un winaas nonizinaschanu; tikai ta Juhs tautai us-turesat scho skolu, kuru mums swescha tauta zehluse, bet kura muhs netur mihius. Mihlosim sawus brahkus un sweschee muhs atkal mihius.

Dodat schai eestahdei labu leezibu ar to, ka Juhs sawai tautai falpojat aif mihlestibas un lihds ar to Juhs buhfat manai dishwbai dewuschi weenigi eespehjamo wehrtibu. Raugat, patlaban jau 7 launus un leesus gadus esmu strahdajis schai laukâ un esmu eelsch wisa nabagaks, ka preelfsch tam; sawa darbibâ apmehdits un nosaimots. Es to neewehroju; tikai to weenu es isluhdsos, ka Juhs esat un paleekat mans gods un mana manta, tapdami par kreetneem skolotajeem, no mihlestibas us tautu. Lai tad ari turpmak mana darbibâ buhku ka peldeschana pret strahwu; lai ta, ja Deews to gribetu, nobeigtos waj schodeen, bet es weenumehr swerhtischu to laiku, kura es sawai tautai esmu eeguwis tahu dahergumu. — Pee sawstarpejas leezibas peesfleenas ruhpes

un gahdiba par Juhsu nahkotni. Man wehl Jums jaſaka, kas Juhs ſagaida. Juhs ſagaida, tillihds roku lifſat pee arkla, wiſpirms teef a, — Juhsu paſchu ſirds teef a par amata iſwehli. Apuſtula Jeſekaba wahrdi: „Lai ne iſweens neufdroſchinas buht par ſkolotaju“ — daris Jums daudſ un beeſchi ruhpes un raiſes. Leelakä teef a no Jums uſ wezaku gribu nonahkuſchi ſchäi eeftahdē un tas ir labi tai ſtaa, ka wezaku griba zeenā turama un eewehrojama. Bet wezaku griba naω wiſ weenumehr Deewa prahts. Wini ne weenumehr eegaumē Lutera wahrdus: „Tu drihſti tikai to amatu iſwehleteſes, uſ kuru Deewa Tew meeſas un afiñis dewis wajadſigas dahuwanas.“ Samā praktiſka dſihwē Juhs tikai ihſti dabuſat apſinatees weenkahrt augſto un leelo uſdewuſmu, kas Jums uſliks, bet otrlahrt ari ſawu paſchu wahjibu un neſpehku. Schi dſila ſprauga beeſchi un drihs atwehrfees Juhsu preefſchā. Neemat to pee ſirds! un greeſchut wehribu uſ ſawu ſirdi! Ja Juhs atrodat, ka kaut kahda zita nodarboſchanas Jums mihlaka un turklaht paſtahwigī, neka iſrau- dſitā; ja Juhs atrodat, ka pee kaut kahdas godigas riſkoſchanas Jums patiſkamaki un ta Juhs waіrak aplaimo, neka mahzifchana un ja ſchi noweheſfiga ſajuhta top paſtahwiga, tad Juhs neefat ſawas tautas aizinati tapt par ſkolo- tajeem. Tad ejta un dodat weetu ziteem!

Ja Juhs turpreli atrodat, ka wiſam ſchaubam un ap- lauſchanai par ſpihti, ka puhlineem un nepatiſchanam Juhsu darbibā par ſpihti, Juhsu labā ſajuhta un preezigais prahts, Juhsu eeffejeſas apmeerinajuims attal atjaunoda- mees atgreeschās, tiſlihds Juhs eeejat klaſe, ka moralifta un intelektuelā zihna ar jaunibu ir Juhs mihlakais elements, tad Juhs eſat aizinati, tad paleekat; jo ar mihleſtibu uſ ſtrahdajamo darbu Deewa ari ſawu prahtu eerakſtijis Juhsu ſirdis. Kahdu zitu parahdiſchanu neſagaidat! Wihrs, kas to iſwehlejees un uſkehris, uſ ko winam ir pateef a griba un patika, tas nekad nebuhs nelaimigs. — Aliſdenat ſaihgumu un apnikumu, kad Juhs pehz waіrak-gadejām puhlem un darbeem domajat, ka nekahdi augli naω redſami. Bilwezes lablahjiba ir ka buhwe, preefſch kuras gadu tuhſtoschi wa- jadſig, lai tikai weenu kahrtu jeb waiaaku tilku tahtak un mums, kuri mehs eſam tikai deenderi, wajaga buht preezigeem, ja mehs meiſtareem un pameiſtareem kaut ari w e e n u maſu akmeni wiſa ſamā muhſchā peerwest, atſihti par zeenigeem.

Bet Juhs ſagaida ari wehl z i t a teef a, laiziga maſ- turibas teef a. Juhsu wezali uſſkatijuſchi ſkolmeiſtara dſihwi

par kaut ko weeglu — un salihdsinot ar winu dñihwi — par ſpihdoschu un gribejuschi ſawam behrnam palihdset peetkt pee ta. Lai wineem pateiziba; wini domajuschi wiſu labu; bet wini alojuschees un ſchäſ maldischanas auglus daschi no Jums baudis. Jo, kaut ari ſkolmeistarū dñihwe Widsemē weetam gluschi patihkama — ari es biju ſawā laikā laimigs ſkolmeistarū — tad tomehr ta ir wiſpahrigi wehl, kā jau Lutera laikos, salihdsinot ar zitām fahrtam — mozeklu liktenis, ar augstu eelfcheju nosihmi un loti ſemu, ehrſchläminu ahrpuſi. Dikatra fahrtta Widsemē eegulda ſawus ifdewumus un ſawus puhlikus uf augstakeem prozenteem, kā ſkolmeistarū. Bet ſch o es Jums eſmu ſazijis newis ar to noluſku, lai Juhs ſazeltu augſtakas praſibas, bet lai Juhs, kad naſk fahrdinachanas brihdis uf leelakam praſibam, fahrdinataju atraidat kā wezu, paſihſtamuu eenaidneku un winam noraujat weepli, kad wiſch Jums peedahwajas par Juhsu laimes praveeti. Truhkumu, nezeenichanu un nepateizibu Juhs fastapſat ſawā gaitā; wiſwairak Juhs to peedſhwoſat no Juhsu paſchu tautas. Bet neprafat, lai akmeni top par maiſi. Ari ſkolmeistarū walſtiba naw no ſchäſ paſaules. Pirms galwam jatop gaſchakām un ſirdim ſiltakām, lai apſtahlli pahrgroſſtos, kamehr ſemneeki un ſemes fungi ar uſtizibu, miheleſtibu un pateizibu ſkatas uf muhſu puhliku pilno darbibu un muhſ aiffargā no jebkura truhkuma. Paſtahwat tapehž ſchāt teefā! lai Juhs netaptu atraſti kā tahdi, kuri kawē, ka ewan- geliju fludina.

Tad nu ejta laukā Widsemes nowados un falpojat ſawai tautai! Neturatees ſewi par nomodā eſoſcheem, bet par teem, kuri modinami; ne par teem, kuri mehrki aif-neeguschi, bet par tahdeem, kuri pehz ta dſenas. Turat a u g ſt i ſawu amatu, paſemojatees Deewa preeſſchā un eſat peeklahjigi preeſſch zilwekeem! Ejat ar uſtizibu preti ſawam mahzitajam, ſinadami, ka Jums buhs ſtrahdat tikai wiña wadičā. Neprafat pehz ſawa darba likumigām robescham, bet paplaſchinat ſchäſ robeschās. Darbojatees ar uſtizibu, apdomadami, ka nedela eet uf galu.

Drihsā laikā buhs pagahjuſchi 7 gadſimteni, kopsch tas Rungs ſwefchus nama turetajuſ eezehlis pahr muhſu tautu.

Gahdajat talab ar trihzeschanu un drebeschanu, kā kad Wiſch naſk, Juhs Winam warat dot labu atbildibū par ſawu nama tureſchanu.

c) Rūna, pāli hākūrūfū atkālahjot.

Waltā, 1850. gada 13. janvarī.

Dahrgee skolotaji un skolotaju beedri!

Ķas kahdu mahzitaja amatu eekahro, tas eekahro labu leetu (I. Tim. 3, 1). Tas ir labs wahrdš, zeeſch ſ wahrdš, tapehz ka ir Deewa wahrdš. Tas atteezas ari us Juimš, Juhs tautſkolotaji. Winsch ſihmejas us Jums, Mahrtinsch Luters ſaka, tas Deewa wihrs. Efat fuminati tad Juhs skolotaji, jauni un wezi! Efat fuminati Juhs skolotaji no diwām tautibam weenā ſemē, weenā prōwinzē! Es Juhs fuminu ſchās eeftahdes wahrdā, kuraī nu ſawa darbiba jaifplata pahr wiſu prōwinzi. Juhs tautas ſkola- lotaji wiſpirms ſneedsatees brahligi rokaš, ka mahzitaji ſen to darijuſchi, Juhs skolotaji wiſpirmš, un tad tautas, kuraī ſihim greift weena us otru noskatijusčās, kamehr winas weenojas par weenū tautu waj ari us kahdu zitu augſtakū laulību, raugotees us to, ka to Deewa buhs noliziš.

Skolotaja amats ir labs amats. Tas ir eepreezina- ſchanas wahrdš, pazildiſchanas wahrdš tiklab ſpehkos eſofcham, ka ari noſirmojuſcham skolotajam. Labs ir tas amats, ne tapehz, ka ſagatawoſchanas us wiſau dauds maſſa; labs wiſch ari naw tapehz, ka Juhs wiſā eeguhtu dauds no ſchās paſaules mantam; labs wiſch ari ne tapehz, ka wiſch ir amats, kaſ maſſa dauds aſaru un dauds ſirdſehſtu. Gan buhs teeni, kuri ar aſaram fehj, ar preeku plaut; bet wiſas aſaras nepeeder pee tahdām, jo leelakā dala ir grehku aſaras, un newis aſaras par paſcha grehſeem, un tikai tahdām ir apſoliſchana. Labs ir ſchis amats tikai tapehz, ka ſkolotaji falpo tam Kungam (newis muischas fungam waj kahdam zitam augſti ſtahwofcham wihrām, bet tam Kungu Kungam). Tikai tad, kad Juhs ſcha lunga falpoſchānā peezelatees, ſawu puhi pilno deenas darbu paſtrahdajat un preekuſuſchi atgulatees, tikai tad tas ir labs amats; zitadi ne, tikai rafstu-rehkinu un laſiſchanas ſkolotajs, ja pat tizibas mahzibas ſkolotajs, kureſch ſtahm zita lunga atalgojumā, tam ſawa alga ſudufe, tas ir, wiſch ſawu algu ſanehmis, algu, ko kodi un ruhſa maitā. Bet ta Kunga deenastā paleek Juhs amats un lai tas buhtu aprobeschots us wiſweenka hrafch a kām leetam, tomehr laba amats.

Uſluhkojat ſemkopi! Waj wiſch nepeezelas lihds ar ſauli; waj wiſch wehlu neuſmeklē ſawu duſas weetū?

Kapehz? tikai ar to noluhku, lai pilditu sawus schluhaus un sawu pagrabu. Kad winsch to fasneedfis, tad winsch to gadu fauz par bagatu, apfwehtitu gadu. Ne ta skolotajs.

Usslukatamatneeku! Bahrtiku eeguh, ir wina mehrkis. Pagatarow labako prez, wina gods; atkahptees no weikala pehz tam, kad tapis turigs un bagats — wina karstata wehlefschanas. Ne ta skolotajs.

Usslukojat tirgotaju! Wina kugi brauz pa wištahlačam juheram; waj usmeklet pajuduscho paradisi? Af ne! Isnihzigaſ ſelts, nepaſtahwigā pelna ir wina noluhks un mehrkis.

Un skolotajs? waj tad winsch nemaf neprasa pehz maiseſ? Waj winsch war iſtilt bes ſchäſ paſaules mantam? Nebuht ne! un tomehr wina walſtiba naw no ſchäſ paſaules. Maiſi winam d o d draudſe, lai winsch waretu ſtrahdat preefsch ziteem, ne preefsch ſewis. Kas ziteem laudim mehrlis, tas ir pelna, laizigā manta, tas preefsch ſkolotaja l i h d ſ e k l i s, lai winsch waretu dſihwot un sawu dſihwibu liſt kihlā preefsch ziteem. Wai tai draudſei, kura ſawam ſkolotajam leef wahrgt un truhkumu zeest, jo wina to pawedina us neufzibiu!

Skolotajam wajaga liſt sawu dſihwibu kihlā; ta tam japeeleek flaht. Bet tikai dſihwiba ir dſihwibas wehrtes. Ta tad dſihwibu par dſihwibu, un dwehſeli par dwehſeli. Mehs tatschu ſinam, kas sawu dſihwibu nodod, tas to uſtures, atdabūs, bet lihds ar to eemantos ari z i t u dſihwibas.

Us Tewi, mihlis tautſkolotajs, ſihmets ari tas wahrdi: Gani manas amis! Tu eſi maſo gans; Tew buhs winus audſinat, un winus wilkt augſchā pee ta Kunga tizibā un mihleſtibā. Tew wajaga wineem buht par tizibas un mihleſtibas preefſch ſihmi; ar mahzifchanu ween nepeeteek. Abi fader kopā. Skanigs waſch un ſwanigſ ſwahrgulis, engelu mehles un „Kungs, Kungs“ ſazifchanā naw nefur maſak wehrtiga, ſa audſinatſchanā. Tizi un mihlo, un ja tu ari buhtu mehms, tu audſinati. Deewa mihleſtiba, kura Wina Dehlā parahdiſes, parahdiſees ari Tew, tu wahrdos nabagais, bet tizigais ſkolotajs. Mihiſtiba naw wahrdi, bet warenſ darbs; wina ir ſpehks, kas paſauli uſwar, un ari maſo firdis eeguhſt preefsch Deewa un Wina walſtibas.

Tapehz nelaufimees ſew atmēt tefta wahrdus: kas mahzitaja amatu eekahro, tas eekahro labu leetu. Es ſatu, mehs nelaufimees ſew atmēt ſcho wahrdi; jo beeschi to tew gribes atmēt. Tautſkolotaju kahrtu ir muhsu ſemē ta ſchikra,

kura wišmasak nahkuſe pee zeenās. Un kad ſchi kahrta ſawā laikā, ko mehs drihkſtam zeret un no Deewa iſluhgtees, ſen buhs ſafneeguſe ſawus ſeedu laikus, ari tad wehl wiñai peelips falpa giñmis.

Tas ir augſti zeenigs amats, maſos audſinat preeſch Deewa walſtibas. Bet ta Deewa walſtiba, preeſch kuras Tu, mihlo ſkolotaj', ſawu dſihwibū leezi kiñla, ir ſch a i ſem eſ wir ſū; tai ſche wirs ſemes jaattihiſtas. Zilweks ir gars u n meefas. Ar ſawām kahjam wiſch ſtahw uſ ſchās ſemes; un tew wajaga ari wiña kahjas paſargat, ka wiſch rās nepeedaufa ſee peedauſibas akmena. Tew zilweka behrns tā jaauđſina, ka wiña ſpehjas attihiſtas, ka wiſch ari ſchās ſemes jeb laizigos apſtahklos ar godu nopeſna ſawu maiſi un top par dſihwu lozefli t a i ſameenibai un ſabeedribai, kura Deewa to noſtahdiſis. Ne tikai kola kroñis tew jakopj, ka tas waretu nest krahſchau ſeedus un auglis no-gatawotees; bet a r i ſakne tew kopjama, lai koks ſtingri un zeefchi ſtahw ſemē. Tapehz mahzi maſaſos domat, ſawas domas iſteikt ar wahrdeem un ſihmem, mahzi wiñeem no-wehrtet telpas un laika apſtahklus; mahzi wiñeem paſiht ſawu tehwiju un to mihlet, un ſapraſt un godat apſtahklus, kuri wehſturiſi attihiſtijſchees. Uſaudſini labus pawahlſtneekus, ſapratigus pilſonuſ, kuri ſawu maiſi war nopeſnit, un zeeni tikumibu, eeraſchaz un likumus. Nelaſga zilweks ir ari ne-labs kriſtigs zilweks, un otradi.

Skolotaja amats ir zeenijams amats; tapehz mehs to eſam eefahrojuſchi. Bet kahdā noluhkā mehs ſche eſam kopā? Tapehz muhs trauzē muhsu amata? Ta es dſirdu daschus runajam, un uſ to es eſmu weenkahrfchū atbildi parahdā. Waj mehs neefam bijuſchi uſtizigi? Waj mehs eſam no wiſeem paſchi nekreetnakee? Nebuht ne! ſimteem jau bijuſchi p r e e f ſ ch Jums un aifgahjuſchi wiñā ſaulē un naw warejuſchi ar jums mehrotees, ne uſtizibas, ne kreetnibas ſinā! Nu, tad jau tas ir tapehz, ka nu reiſ taha de eeftahde ir, kura pildama. Ari ne, wiña buhtu ari bes Jums pilna. Tad laikam tas ir tapehz, ka muhsu draudſes muſchneeki uſ mums netur labu prahſu! Tapat ne, jo taiſni wiñi ir ihſti labwehſligi un tura labas zeribas uſ Jums. Jo ja wiñeem rās nebuhtu, wiñi Juhs neſuhiſtu ſchurp. Nu kaſ tad tas ir? Tas ir lauwa, kaſ walā ſpruzis un ruhž, ſahfans, kaſ eet apkahrt un mekle, kure aprigli. A p r i h t wiſch grib muhsu tautu, muhsu tizibu, muhsu baſnizu. Te h w i j a ir breeſmāſ! Biñna eefahkuſes, biñna uſ dſihwibū un naħwi

un schai warai stahw preti Kristus basniza, kura zelta us flinti, kura naw pahrwarama. Basniza brunojuſes us zihnu, un ir ſawu maſ apkopto falponi, ſkolu, uſtrihzinajuſe no meega, un nostahda winu zihnaſ pirmajā rindā. — Skolai jastahjas z i h n ā. To basniza atſinuſe. Zeenat un godinat tapehz ſcho fauzeenū! Jo wina atſiſt Juhs ſwarigo noſihmi. Bet ſkolai wajaga ſawu trulo, faruhſejufcho ſobenu triht, winai wajaga ſawu ſtopu ſawilkt ſtingraf, neka tas noteek un lihds ſchim notizis. Tapehz Juhs eſat ſche. Duhſchigus zihnaſ beedrus basniza un tehwija grib ar Jums eeguht, tapehz ka ſahzees jauns laiks, zihnaſ laiks. Zihnamees ar neſinachanu, ar mahn- un netizibu; zihnamees pret meefas prahru, kas Kanaanu grib atdot pret Egiptes galas podeem, zihnamees pret tautas nogrimſchanu pagahjuſcho gadſimtenu falpiſkā garā. Tagadne prafa zitadu dſimunu. Ja muhſu tauta neturas pee ſawas tizibas zeefchi, ja wina nedodas us preeſchu ziwilisazijā jeb pilſonifkā iſglihtibā, tad ziti aifſteigſees winaſ preeſchā. Tautai jaſneeds leelaka ahreja patſtahwiba, radot labwehligakus apſtahlus. Tas wiſs neneeka nelihdses, ja wina netop eelfcheji ſwabada, ſtingraka un patſtahwigaka. Tapehz jums wajaga tautu laikeem peemehroti west taħlač, un gatawu darit preeſch labaka ſtahwolla.

Un atkal es tikai ſaku: ſkolotaja amats ir zeenijams amats, pat preeſch ta, kas apmeklē palihga kurſu. Neſkataeſeſ tapehz greiſi us ſcho eestahdi: winai ari jakeras pee darba, jaleek manta un wiſs kħlā, wina ir Juhs deħl, wina ir tautas labā; un labi mums, ka meħs eſam peedſiħwojuſchi tos laikus, kad preeſch muhſu aismirſtas tautas eel zihnaā.

Skolotaju amats ir zeenijams amats, ſewiſchi muhſu laikā, jo tas ir tapſchanas laiks un dſemdeſchanas fahpju brihdis. Waj meħs peedſiħwoſim Widſemes no jauna at-dſimſchanas laiku? Waj meħs peedſiħwoſim, ka tiziba un miheſtiba mahjos ſirdis, taifniba waldis ſemé un meers un turiba peemitis buhdinās? Es to neſinu. Ari tautu wehſtūre gadſimtenis ir ka naſts zehleens. Bet labi mums, ka meħs atrasti par zeenigeem, ka driħkſtam strahdat pee labaku apitahku uſzelſchanas. Pateiſim tam kungam par ſcho ſchelhaſtibū!

Plauja ir leela; strahdneeku maſ. Lai winu ſkait ſairotos, no ſħas deenā ſchi eestahde dabu to noſihmi, ka winai japeewed wiſai prōwinzei ſchee strahdneeki. Uſdewumis ir leels un wina nolaupitu ari wiſu droſchſirdibu, ja es ſawu

zeribu neliktu pilnigi us to Rungu, no kura iseet usaizinajums, un kas wahjos grib parahditees spehzigs, tillihds tee gluschi atdodas Wina rihzibai. Es leeku sawu zerihu us to Rungu; bet es to leeku ari us Tevi. Tu schas draudses ustizamais gans, kas Tu negribi buht tikai mums par dwehseku apko-peju, bet ari par schas eestahdes skolotaju. Tu efi usnehmees augstako un gruhako, ko man pahrwaldit tas Rungs naw deviis. Schos skolotajus salihdsinat ar Deewu zaur tizibu un mihestibu us Kristu, ar mahzibu un darbeem, ir wisleelakā mehrā Tawa leeta. Pee wina, pee muhsu draudses gana turatees, neween mahzibas stundās, neween basnizā, bet tapat ari iksatrā gruhtā brihdī, kur sahtans Jums grib nolaupit zeribu, lai Juhs tagad un weenumehr buhtu brunoiti pret welna wiltu. Kas atteezas us mani, tad es jau ari kā schas eestahdes skolotajs un inspektors raudisfchū Juhs eepafistinat ar Deeva walstibas leelam, bet mana darbiba sihmeeses wairak us schas pasaules, laizigo daku, wišam tam finaschanam un iżwezibam, kuras Deeva walstibai k a l p o tautskolotaju fahrtā, jo wisam buhs kalpot tam Rungam. Es Juhs weizinaſchanu Juhsu finaschanās un spehjās, un rahdischu Jums zelu, ko un kā Juhs wisu pahrejo wehlak warat eemantot. Es Jums rahdischu to weidu un fahrtu un Juhs eelausfchū, kā behrni mahzami. Wifa schā darbā man daschi ustizami draugi palihdses, raugotees pehz wina laika, spehla un patikas mehra, us kuru ustizibū es paļaujos. Tā mehs zeram weizinat to darbu, lai Juhs no firds waretu fazit: Deews mums peeschlihris zeenijamu amatu.

Un nu beidsot wehl fahds luhgums:

Juhs efat gruhtu leelu usnäehmuschees, mahju un seewu atstahjufchi; peeleteat nu w i f u f a w u u s t i z i b u, lai no ta isaugtu fkaists auglis, un mehs nefrihtam kaunâ, ja Juhs fâ glehwi zihnitaja atgreetos atpakaal no preefchskolas sawâ nometnê. Kereates sche firdigi un duhfschigi pee darba, tad Juhs ari wehlak buhsfat duhfschigi.

Tahlaik, iſkatr̄s no Jums mahjā riſkojees pa ſawai patikai, ſtrahdajis un peezeblees, kā winam patizis. Tomehr̄ kopiba ſche t a g a d praſa noteiftu fahrtibu, kura iſkatram jaeewehero un jatur, prelejā gadijumā tahdam jaeerihkojas paſcham us ſawu roku un jadſihwo us ſawu maſku. Scho fahrtibu es doschu, kā es to pehz ſaweem peedſihwojumeem atſihstu par leetderigu. Es uſtizu Jums, ka Juhs tureſatees pee ſchās fahrtibas. Jo fas ar wiſu nopeetnibu atſinis, ka

ir jaufa leeta, eekahrot tautskolotaja zeenijamo amatu, tas weegli pahrmareš ari wezas eerashas, jo tahds pahrmor wisu.

Deewa Kungs! kas Tu amatus un dahwanas isdali pehz fawa muhschiga padoma, Tu efi dibinajis leelu wihna falnu un muhs tajā aizinajis par strahdnekeem. Palihdsi, ka mehs scho aizinajumu weenumehr naturam prah̄tā! Palihdsi, ka mehs nepagurstam deenas karstumā! Palihdsi, ka mehs nestrahdajam ka dereti algadschi, bet weenumehr apdomajam, ka Tew kāl pot — jau pats par ſewi ir ſweht-laimiba, kahdu paſaule mums newar dot. Dodi mums wifeem us to ſpehku, uſtizibū un iſtūribū, bet par wiſam leetam man, Sawam wahjam falpam! Dodi man ihſto gudribu, ka es ſchos wihrus un jauneklus pareiſi waru west un wadit, un nem mani projam, tiklihds ſpehki waj Tawa ſchehlastiba mani atſahj. Palihdsi, ka ſchi weeta weenumehr no tahdeem eenemta, kureem Taws gods, ak Kungs, ir wairak wehrtes, nela paſchu palihdsiba, lai ſchās draudſes gans daudſ preeka peedſihwotu pee ſchās eestahdes, bet ari daudſ mums paſneegtu no Tawām ſchehlastibas dahwanam! Stiprini un ſwehti wiſus, kuri mums palihdsi, un leež ſchāi eestahdei buht par ſinepa graudian, kas drihs top par leelu ſtaifstu ſoku, ſem kura debefs putni taifa ſawas ligſdas. ſwehti scho pilſehtu un ſemi, un dodi, ka ſchi eestahde ſche bauda patwehrumu un daudſ preeka, bet ari pate to daudſ peerahditu. ſwehti un uſturi muhſu preekſchneelus, ſwehti, uſturi un iſglahbi muhſu ſemes tautas no poſta, un leezi drihs peenahkt tai deenai, kad wiñas draudſigi, ka Taweeim behrneem peeklahjas, fneedsas rokas! Amen!

d) Runa, palihga kurſu atlaischot,
1850. gada 8. junijā.

Mani mihlee brahki!

Brahki pehz meefas, bet wehl wairak brahki pehz gara, kas muhs walda un aizinajis pee leela ſwehtiga darba. Brahki Juhs ſkolotaji, kuri jau a m a t u e f a t k o p u ſ ch i, brahki Juhs jaunee wihri, kureus a m a t s w e h l f a g a i d a l. Nobeigts nu ir tas kurſs, pee kura ſchi eestahde uſdrofchinajas kertees tikai pehz leelas apdomaschanas; pabeigts ir kurſs, par kuru publika eepreekſch groſſija galwu, apſihmedama to par neeſpehjamu waj ari par neprah̄tigu un weltigu. Un kā? Ko mehs ſakam us to? Mehs ſakam, ka mums wiſ-

pirms rehkins janoslehdī pascheem sawā starpā, bet ar to kungu tik ilgi, famehr mehs dsihwojam. Naw deesgan, kā mehs weenū karstu deenu zauri wīku preefschā par kreetneem pastahwam, ne, pa wīfu muhsu darba laiku mums wajaga wīna preefschā tapt atraesteem par uftizigeem kalpeem. Tad wīsch fazis: Tu palihga kurſu pareisi eſi ifmantojis!

Atwadischanas deena ir klast. Mu m s janoslehdī sawi rehkinī. Juhs ſakat: Mehs eſam mahju un fehtu, ſeewu un behrnus atstahjuschi: ko Tu mums eſi ſneedsis? Kas mums ir no ta?

Juhs eſat dauds likuschi kihlā, tas naw noleedsams. Weena dawhana ir otras wehrtē. Waj Juhs eſat lihdsigu pretwehrtibū ſanehmuschi? Un eekch ka ta pastahw. Tas man Jums jarahda, tas ir mans uſdewums, un Juhs atſihſat, tāi paſchā mehra, kā iſkats dewiſ, tāhdā wīſch ari ſanehmis.

Muhsu kurſa ſahlumā es faziju: Tagadne zel leelakas prafibas ari no tautſolotaju kahrtas; ari ſkolotajeem jadodas laukā uſ zihnas lauka; wineem wajaga arween wairak un wairak paſrahdat un panahlt. Tapehž Juhs eſat ſche.

Waj Juhs nu eſat wairak ewaditi sawā amata? Waj Juhs to ſchaī laikā neween wairak ar prahru zaurskatijuschi un atſinuſchi, bet dauds wairak ar firdi eemihlejuſchi, tā ka Juhs preefsch ta arween wairak un wairak eedegufſhees? Un beiſot, wai Juhs ſchaī amata tapuſchi kreetnaki un wairak eeringrinajuschees?

Ja, es to tizu. Un ja ari eegurwums pee wifeem nam weenads, tad tik dauds ir droſchi ſinams: Kurſch no Jums wiſwairak puhlejees, tas ari wairak lihds aifnesis uſ mahjam. Ja, es tizu, Juhs eſat weizinati kreetnibā uſ ſawu amatu.

Bet kahdā ſinā notikuse ſchi weizinaſchana?

Ne tāi ſinā, mani mihlee, ka Juhs nu ſinasat labaku kaxu west pret mahzitajeem un ziteem preefschneekeem; tā tad eſat labaki dumpineeki, neka daudſi no wezeem ſkolmeiftareem, ifweizigaki eſat kara willibā, neka wezee; labak pratifat zihna ſawas pretpartijas wahjumus ifmantot, un eezihnit wiſadus laizigus labumus, kurei wezajam Adamam labi patihl. Lai Deewīs dod, ka nu wiſſ eenaidſ buhtu pagalam; bet ja buhtu jazihnas, tad lai ta buhtu godiga zihna kaut ka augſtaka dehl, neka ſihlumeeziflo greiſſirdeleibū un patſtahwibā ſau-leschanas labad preefsch un ſtarp zilwekeem. Ja Deewīs gribetu, tad lai ta buhtu zihna pret neufitizibū pee draudſes, zihna Deewam par godu un zilwekeem par ſwehtibu.

Augstaka kreetniba amata nepastahw ari zihnas garam pretejā wirseenā, tas ir, kad kā suns asti lunzina un kā lapfas wiltn apstaigā un fulaineem lihdsigu prahdu israhda pret mahzitaju un basnizas preefschneeku; newis taī firdsprahtā, kas weenumehr turas taī puſē, kur leelakais ſpekiſ atrodaſ, kas noleegas pee waras un pahrſpehka un labuma eeguhſcha-
nas. Ak, turatees par pateefibū; wina ir stars no Deewa;
turatees par pateefibū, un lai winai nebuhtu ari nekahds
zitads weids, kā kalpa gihmis. Gedomajatees par schihdeem!
kapehz Deewa winus atmetis. Behgat no leekuliga algas
fahrā prahta un no tureschanās pee waldochās partijas, ja
winai truhkſt pateefibās; turatees tā wiſadā ſinā pret preefsch-
neekem, kā pret amata beedreem. Dumpineeks ir deſmitreis
mairak zeenijams nelā lihdejs.

Kreetniba amata nepastahw ari eefſch ta, kā nekahdu
wehribu nepeegreesch ne pateefibai, ne nepateefibai un kā
meerā dſihwo ar wiſeem zilwekeem, un meerā patehre ſawu
eezihniito ſeanu, meerā ſanem ſawus eenahkumus un paplaſchına
ſawus laukus, mihlo Deewinu uſſkata par labu wihrū un no
Deewa ſanemto podu eewihſta ſweedru autā un eerok ſemē,
lai tā buhtu droſchs no wiſam nepatiſkamām atteezibam ar
Deewu un zilwekeem un ſaweeem amata peenahkumeem. Ja,
ta ir gudrā lihdeja dſihwe; tas ir kapa meers! Lai Deewa
dotu, kā tahds uſdurtos uſ aſu akmeni; tas buhtu winam
labi, lai wiſch atmostos uſ dſihwibū, jo dſihwot — tas ir
darbotees ſawā amata.

Ja, dſihwot ir — darbotees; ſtrahdat, radit, eefahkt,
turpinat un pabeigt, ſeht un plaut. Dſihwot ir — grahbt
dſihwē eeffchā, to iſweidot un west pee pilnibas. Bet dſihwot
noſihmē ari aprobeſchotees, neaifſliſt besgalibā, bet zelt ſew
robeschās, iſwehletees noteiktu darba aploku un tajā iſturet
labās un launās deenās. Un tas ir muhſu amats ſawā
apmehrā, ſawā iſplatiſumā.

Ja tu nu, mans mihlais ſkolmeiftars, negribi buht ne
dumpineeks, ne lihdejs waj glaimotajs un darba behdſejſ,
tad tem wajaga d ſi h w o t, t. i. buht darbigam ſawā amata.

Bet kreetnā darbiba nepastahw eefſch ta, kā Tu ſemi
kahdu behrenu pulzian un iſkatru attihſti un iſglibto pehz
wina gara dahwanam, iſweifſmes un ſpehjam; tā kā Tem
nekas zits naw fo darit, kā to iſkopt, kas jau ir, waj ari, ja
Tu eſi atſnis, kā zilweku behrns ir grehzigs, Tu wiſā apkaro
un iſdeldi to launumu, kas wiſā atrodaſ. Bet ar to wehl
naw gan. Nepeeteek tifai ar personas indiividuelo attihſibū.

Io faki: lo tas palihds, ja tehnneeks tik leelifki ismudule un isdreija kahdu fewischku lozefki, peemehram roku, bet wehlak ta nepeederes pee wifas meefas? Mehs tad fazifim: Skatasta gan ir roka pate par fewi un preefch fewis, bet newis sawā famehrā un atteezibā us wifu meefu. Atfewischkais zilweks, ta tad behrns, ar lo tew darischana, ir weens lozelli; meesa ir zilweze, kurā tas atfewischkais peewenojams. Scho meefu wajaga pasiht, lai lozellim waretu dot ihstas, pareisjas ihpaschibas.

Skataees atpakał wehsturē! Usluhkojat romeefchus, greekus! Wini Jums ta faka: ifkursch atfewischks zilweks ta audsinams, ka winsch labi eeder walsts dsihwe eelschā, ta tad jausaudsina par droschfirdigu, aifstahwetees spehjigu, wihrischligu, tikumigu walsts lozefki. Ja winsch neder walstii, tad winam naw nefahdas wehrtibas, un to wajaga pee dsimfchanas pat nonahwet. Ta tad Jums pehz scha aprahdijuma nekas wairaf naw fo darit, ka ifkatru behrnu ta isglihtot, ka tas top par labu Kreewijas walsts pawalstneeku. Tomehr tas naw pats swarigakais. Eeffch ta nepastahw Juhsu amata kreetniba, kuras deht Juhs sche esat.

Usluhkojat widus laikus! tad gan domaja, ar to esot deesgan, ja jaunibu us to isaudsina, ka wina noskaita luhgschanas, basnizas dseefmas un bibeles pantus. Tautskola bija basnizas meita; winai wajadseja klapot basnizas mehrkeem; bet schi dsihwoja tikai preefch wimpasaules, un schi laiziga pasaule wehl nebija pahrnemta no kristigas tizibas rauga. Schis wirseens naw norwehrsts un pahrspelts, un ja tas stahwo augstak, ka tas, kas peelihdsinams kurnim, tad tas tomehr ari ir weenpusigs un buhtu sawā sinā lihdsigs putnam, kas dsihwo un gul g a i f ā. — Mehs esam gan pasaulligas walsts pawalstneeki, bet newis winas lozelli; bet tikpat mas mehs esam kahdas weenpusigas, ta faultas basnizas lozelli, kura naw ihstā. Mehs esam tas meefas lozelli, kuras galwa ir Kristus. Schis meefas ir Wina walsts semes wirsu. Juhs sinat, paldees Deewam no Juhsu tizibas mahzibam, ka schi walsts ir garigi-meefiga. Schas walstibas weens pamata likums ir: Luhds un strahda! Skataees us tam walstim, kurañ tikai darbs bijis par mehrki; skataees us fabrikam, kuras nepasiht neweena zita usdewuma, ka tikai strahdat. Kas ir winu gals? Kur winas palikuschas? Bet skataees ari us klostereem, kuros pasaules naidigee, svehtulige muhki teizas tikai luhgschanas pawadit sawu muhscchu. Tikumigos darbos, darbigā kristigā mihlestibā winu dsihwe

bija nabaga un talab neaugliga. Saweenojat abus schos wirseenus; tas ir preefsch tautas audsinatajeem pareisa-
kais zelsch.

(Ruma nenobeigta.)

e) Preefschlaſijums ſkolotaju ſapulzē Turaidā,
1851. gada junijā.

Kahdas ihpafchibas wajaga lesteru ſkolā uſ-
nemameem, un kas draudses ſkolotajam pee-
tam darams?

Kas mani ſaprots, preefsch ta atbilde ir weltiga; bet kām
zitadas domas kā man, preefsch ta ir iſkatra, un ihpafchi
ihsa domu iſmaina neaugliga. Tas bija manas domas,
kurās mani attureja, ar ſcho darbu par kahdu konferenzes
tematu ſche uſtahtees. Jaunakais laiks, ſewiſchki pehdejee
uſnaemſchanas eſfameni mani arween mairak un wairak ſpee-
duſchi, uſdroſchinates kahdu wahrdū ſapraſchanas dehl,
zenſtees panahkt ſtarpneezibu ſtarp lesteru ſkolas uſtateem ar
draudses ſkolotaju domam, jo ſchi eestahde ſtahw kā neweena
zita ſawstarpejā iſmainā ar draudses ſkolotaju kahrtu. Tā
lai Deewī ūlihds, kā labi domats wahrdīs atraſtu labu weetu!

Kā bilde un kā uſrakſis? Ar ſcho jautajumu ſawā
laikā iſſchkihra kahdu zitu; ar ſcho jautajumu man ſchodeen
jaeefahk. Kā bilde un kā wirſrakſis ir lesteru ſkolai pehz
wehſtures un pehz winas tagadejā nojehguma? Wehſture
mums paſkaidros iſz elſchanos, nojehgumis tagadejo
ſta hwoſki. Ja ſina, kā kahda leeta iſzelaſ, tad ari
wiſlabak ſin, kā ſas wina ir.

Par ſeminara iſzelſhanos newar rumat, ja negrib peem-
inet tautſkolas. Bet tautſkola ir tik weza, kā ſwehtā
romēeſch u walſts. Mehs ſinam, kā Karlis Leelais dibinaja
triju weidu ſkolas, un kā weena no ſcheinem weideem bija
baſnizas jeb draudses ſkolas, kurās garidsneekem par to
wajadſeja gahdat, kā lauku eedſihwotaju behrni mahzitos laſil,
dſeedat, rehkinat, rafſtit un druſku gramatikas.

Mehs redsam Karla Leela genialās eestahdes pehz wina
nahwes drihs panihſtam un wairs par jaunu neiſzelamees,
kā tikai tad un tur, kur atkal jauna dſihwibas ſula eepluhda
wahzu tautā. Tas bija tāt laikā, kad wahzu pilſoniba
attihiſtijās — 13. un 14. gaduſimteni.

Školmeistarū amats jau bija preefsch tam no garidsneeku
gurdeni kuhtrām rokam pirms nonahzis winu weetneeku, tas ir

be h r n u - m e i s t a r u rokās; wiñsch bija mas pamasam atschlihrees nost no garidsneezibas, un schaî otrâ laikmetâ to peekopa zelojoscho meistaru un skolenu gluschi fewischla ihpaſcha zunste. Tas jau buhtu pawisam dihwaini, ja ta laika pamoedees eeguhſchanas jeb ruhpneezibas gars nemehginatu ari no skolas tureſchanas eeguh weikaliſkus labumus.

15. gadſimteni gan prata gresni un dahrgi gehrbtees un usdſihwot, useet jaunus tirdsneezibas zelus un paſaules dalaſ, bet garigâ dſihwe bija panikhufe un tautſkola aktal eegrīma panikhūmâ. Un kahds no ta laika ſaka: kad tikai buhtu palizis pee garidsneeku lungu gahdibas un mihlâs mahtes nebuhtu apſchehlojusſchâs par ſaweeem behrnineem, tad tee gan neneeka neſinatu no Deewa wahrdeem.

Tahdâ ſtahwoſki Luters atrada ſkolas. Iſkatrs paſihſt wina nopelmus baſnizas un ſkolas labâ. Mehs finam, ka wiñsch ir ſazijis, ja juhâ gribat Deewa wahrdus eedehſlit lauſchu ſirdi, tad eefahſat to pee maſajeem ſkolâ. Un ja wiñsch ta ari nekad nebuhtu ſazijis, tomehr mehs labi ſaprota, ka tas peeder pee protestantifſas baſnizas buhneſ un gaſra, kuras leelaſ labums un pahrafums paſtahw ihſtâ mahzibâ un ſkaidra apleeziſa, un ka iſkatrs teefchi war ar ſawu Deewu ſarunatees rakſtitos wahrdos. Bet tas praſa eepreeſch leelu darbu, ſahlot no ahbezies lihds ſapratigai un ſtaſtai laſiſchanai, kuru garidsneeks ar ſprediki, luhgſchanas brauzeeneem un konfirmazijas mahzibu nekad newar weilt un ſasneegt; bet kur tad nu wehl paleek dſeedaſchana, mahzifſchanas no galwas? Ja atbild: wezaku nams winam paſihds, tad mums jaſaka, tad mahja ir par ſkolu, un kaſ gan wezaku namu us to eepreeſch ſagatawo? Kad nu taphez ſchajos laikos mehdſ runat: baſnizai newajaga ſkolas, tad mehs ſakam: baſnizai ka akmena namam — teefcham ne; bet baſnizai ka ſameeniba i pee tas, kuru weena kristiba un weena tiziba ſatur kopâ, par kuru iſkatram fewiſchki jadod atbildiba, tai wajaga mahzibas, ja wina negrib no grint tumſibâ, mahnos un aſla liktena tizibâ. Tahdas blehnu walodas par baſnizas paſchpeetizibu ir pret wiſeem peedſihwoju-meem, tihra plahnprahiba, ſkolotaju aufchiga paſemofchana. Mehs ſtahwesim pateeffbai wistumaf, ja mehs par ſcho jautajumu ta iſfakamees: ſkola newar paſtahwet bes baſnizas; bet ari baſniza ne bes ſkolas. Bañiza ir ta gaifma, ſkola ſoks (malka); tikai no abu ſaweenofſchanas iſzelas ihſtâ leefma — dſihwe. Zehloniſki war to wahrdu, ka baſnizai newajagot

skolas, no ta isskaidrot, ka skolotaju ultra-posizija pehdejos gados fazeļuſe ultra-negaziju no garidsneekā puſē.

Pats par ſewi ſaprotams, ka pehz Lutera teeschi ſekojoſcheem laikem wajadſeja ſkolu ſawā ſinā eewehrot, tapehz ka wiņai dſihwais, aſi norobeschotais apleezinajums bija ſwariga leeta, kurei ari wiſos tautas lozeklos wajadſeja nahts lihds pilnigai apſinai un kuru tapehz wajadſeja uſturet dſihwu. Turpretī nelabwehligi wajadſeja apſtahlkeem pret tautas ſkolu iſwehrſtees 30 gadu kara laikā un pehz tam ſekojoſchā nedſihwā ſtingritzibas laikmetā, ihpachī tai laikā, kad nazionalā garigā dſihwe panihla un kad eefspeedās frantschu paraſchas un netikumi. Tapehz iſeet gluschi jauni eeroſinajumi un eerauj jaunus zelus 18. gadſimteena ſahkumā no Halleſ un Berlineſ, kuri ſtarp zitu iſweidojās Frankes wiſleeliskajā bahriņu namā, ka glahbtumē noſlihduscheem jauneescheem.

Bet wiſpahrigi tautſkola paželas no ſawa panihuma tikai pagahjuſchā gadſimteea otrā puſē. Tai paſchā laikā, kad Franzijsā zilweze ar to eefahk, pirms rafsteem un wahrdemeem wiſu wezo apfarot un jaunus apſtahlkuſ ar to peewest, ka paſtahwoscho, it kā wiſs buhtu no welna, beidſot teesham ar darbeem ari ahreji noahrdit, tai paſchā laikā eeroſinajas Wahzijā wiſos nopeetnak un dſiļak domajoſchos zilwekoſ jaufma un wehleſchanās, labaku nahtoni ar to ſagahdat, ka no wahzu tautas wiſeelfſhejās dſihwes wajagot faut ſam zeltees; ka tautas kodolu wajagot aiftwert un to ar labām ſkolam garigi atdſihwinat, ja gribot ſagaidit labakuſ laikus. Schis laiks un ſchi ideja ir preeſch mums no ſvara, jo no ſchās laulibas iſzelas tas behrns, ko ſauz par ſeminaru. Wezakūs no ſchām eestahdem jau ſlaita patlaban 100 gadus.

Ta atſkatamees atpakaļ uſ ſazitā, tad iſſchiram 4 laikmetus: I. periods no Karla Leela lihds pilſonu kahrtas attihſtibai apm. 400 gadi. II. periods no ta laika lihds reformazijai 300 gadi. III. periods no reformazijas lihds wahzu nazionalas literatūras attihſtibai apm. 250 gadi. IV. periods no ta laika lihds tagadnei 100 gadi.

Rakſturiģi ir, ka pirmā periodā garidsneeziba waldija groſchus; otrā par waditaju bija zunfte; treſchā atkal garidsneeziba; zeturta ari garidsneeziba, tomehr jau ar walſts waras pahrako ſpehku un eejaulkhanos. Wehl weenu ſoli taħka, un garidsneeki ſaudejuschi ſawu dalibu.

Ar pilnu teesibu mehs ſche waizajam, kas fazeļa ſchos laikmetus, un kahdu apſtahlku pehz tee panihla un iſputeja?

Skolam ir gan eespaids us dsihwi atpakał, kād winaś jau pastahw; bet p i r m s winu pastahweschanas ir tikai fugu dsihwe. Tomehr ne illatra dsihwe rada skolas; tikai tahda to isdara, kura grib waj nu jau pastahwoſchoš apstahklus usturet waj ari ſafneegt jaunus labakus. Skaidra paſchapsīna ir gariguma eefihme. Ja zilweze nonahk lihds ſchai attihſtibai, ja wina ar mihleſtibu uſtwer nahkoſchās paauſdes intereſes, un ja winā atrodaſ radoſchs ſpehks, tad dſimſt jauni organi, kuru wahrods ir — ſkola.

Karlis Leelais nu bija wihrs, kā ſaſ radoſchi un ar mihleſtibu ſazehla un iſweidoja ſawu laiku, tapehž winam wajadſeja tapt par pirmo tautſkolu nodibinataju.

Otrā laikmetā mihlojoſchais radifchanas ſpehks bija pahrnehmis weſelu fahrtu, kura tolaik ſeedeja, kamehr zitas ſabeedribas (korporazijas) ſahka ſapuht.

Treſchā laikmeta laikā paſehlaſ pirmā ſchēkas personiba — muhsu Luters, par kuru mehs wiſi ſinam, kā wiſch atweda jaunas dſihwes rihta blaſmu.

Zeturta laikmetā wahzu tauta papilnam un lihds atreebumam garlaikojuſes ap ſwefcho garu, kamehr ſew ſprauda uſdewuſmu, ar paſchās gara dahwanam radil jaunu garigu dſihwi, to turpinat un iſplatit; tapehž tad radās ſkolas.

Wiſu kopā ſanemot: Paſchapsīnigi radoſchs, mihlojoſchis ſpehks, lai tas buhtu weenā perſonā waj tas buhtu kahdā fahrtā (ſchēkā) waj weſelā tautā, — illatru reiſ tas ſazel ſkolas, kā ſawas paſchās dſihwibas neſejs un uſtretajs.

Bet kahds tehw̄s, tahds wina behrns; ja tehtiaſch ſin tikai ſajuhsminatees par ſkaito zilweziguſu, tad meitina ari mahzis tikai daiſinatnes (Humaniora) un mahkſlas un ge- nijsa kultu (Cultus); tā tad nonahk ſiſko lihds, kur tad nu wehl lai teek pahraf Sofratem un Platonam. Kur turpreti kahds ſpehks ſtrahdā, kā peemehram muhsu Lutera ſpars, kā wareja dſeedat: Deew̄s muhsu tehw̄s eelſch debeſim; bet ari: Schehligs Deew̄s, ak neſodi un Ta peſtischana pee mums nahk no tihras ſchehlaſtibas — tur iſzelas ſkolas, kuras zaur un zaur kriſtigas ir un tahdas ari paleek, ja tikai neeerodas kahds prezineeks un meitai fastahſta zitas jaukas leetas un wiſai tā beigu beigās apmulsina galwu.

Otrs jautajums, par panikſchanu un fabruſſchanu ir weegls un ihſs. Kad gars rada un zel ſkolu, tad wiſch ari to uſtur tik ilgi, kamehr wiſch pats pastahw. Kur wiſch ſuhd, tur fabruſk ari wina eestahde drupās un ja kaut kur,

tad ſche war ar pilnu teefibū p r e e z i g i dſeedat paſihſtamo ſapa dſeefmu: Us kapu lihki pawadam; jo ta meefā nekam neder.

Bet kā pirms grahmatu eefspeefchanas mahkſlas ſkolas warejuſchās paſtahwet, tas ir gruhti ſaprotams. Lai eedo- majamees tikai par mu hfu mahzibas lihdſelkēem; lai ap- domā garidsneeki diwkahrtejo amatu, treknās eenahfumu wee- tas, daudſos pehreenus un tad wairs nebrihnijimees par panihkſchanu un fabruhkſchanu.

Tagad iſzelas jautajums: kas tad bija tee ſkolotaji paſcho tautſkolas 1000 gadejo walſts laiku?

Pirmajā laikmetā, kur tikai garidsneeki bija iſglikhtibas ihpachneeki, wiſadā ſinā garidsneeki un drihs pehz tam wiſi tee, kuri preekſch baſnizas nelam nedereja; ta tad ſabojati garidsneeki, baſnizas atkritumi.

Otrā laikmetā ſchās zunſtes pehznahzeji, pameiftari (ſelli) un mahzekli.

Treſchajā laikmetā, kad iſglikhtiba bija eefspeeduſes mai- rakās fahrtās (ſchirkās), ſkolmeiftaru zunſte wehl turpinajās, tikai wiſa dabuja ſawus rekrufchus no daschdaschadeem lau- dim, no glehweem gimnaſasteem, gresnigeem ſkroderu ſelleem un inwalideem apatſhofzeereem, kuri wiſi pee kahda ſkolas- meiftara strahdaja par ſelleem.

Jaunakajā laikmetā mums jaiffchir 2 nodakas, kuras gandrihs weenada gaxuma. Tagad iſgahja no ta pamata likuma: Ja tautu teefcham un pateefibā grib pazelt, tad tas iſdaramis ar tahdeem laudim, kuri kaut kam der un newis ir tikai atkritumi no zitām fahrtam. Ja nu to atſina, tad wajadſeja peespeeftees ari pee jauneem upureem, pee minetā pamata likuma pareifas konſekvenzes, wajadſeja atſiht, ka nepeezeefchami wajadſigs ſewiſchku iſglikhtibas eestah- ſchu un p a b a l ſt u s. Tautas kreetnakee un zeenigakee in- terfeſejās par to. Rochows ſaka: „Weeniga wiſzeefchaka wajadſiba ir ta, ka jadibina ſeetderigs tautſkolotaju seminars, kur jaiglikto kristīgā garā eedibinati, iſweizigi jauni wihi us walſt rehli in a no kahda preekſchihmigi — kristīga, tas ir god- un augſtſirdigi domajofcha wihra par tautſkolo- tajeem un tahdā zelā tautas miljoneem lozeliu ar gara un prahta apſkaidrofchānū wedami pee Deewa un ar labaku at- ſihſchanu kreetni un derigi ſagatwojamī preekſch ſemes un debeſim.“ Slavenais grafs Schlabendorfs iſdewa iſgaduſ ſreekſch weena seminarā 1250 dalderus un kahda zita ſemi- nara eerihkojumam un uſturam 100,000 dalderus; jo wiſch

ſazija: Tautſkolotaju seminars ir manai ſirdij par wiſu tas dahrgakais. Herderis, wahzu nazionalliteraturas otrā klafifka perioda nodibinatajs, ſtījis wiſ- un daudspuſigakais wihrs, kahds jel kad dſihwojis, kas wiſu tautu dſeefmas un zeefchanas peeredis wahzeeschu apſinai, kas ebreju dſejai, tāpat ari wahzu tautas dſeefmam eezihnijs zeenu pee iſglihtotās publikas: ari Herders netureja par kaunu, buht ſeminaru leetai par preefchzihnitaju. Tā nu aif dſiki ſajustas wajadſibas iſzehlās preefch 400 gadeem pirmee seminaris, pa daikai no walſis, pa daikai no ziteem privateem lih-dſekleem.

Gefahlot wiņus ſaweenoja ar gimnaſijam, reti ar realſkolam. Seminaristi apmekleja ſcho ſkolu widejās klafes, da- buja bes tam wehl daschas nedauſtas ſtundas katechetikā (mahzibas jautajumu mahkſlā), pedagogikā (audſinaschanas ſinatnē) un muſikā, dodami daudſ privat-ſtundas. Tā wiņu iſglihtiba bija raibis ſawaschojums, wiņu ſkolotaji — nodiſhti pasti ſirgi no kahdas zitas eestahdes, kuri ſawus pehdejos ſpehkus ſeedoja seminaristeem. Tā tad pirmee seminaris bija nepatſtahwigas, nepilnigas, nepeeteekamas eestahdes. Gemeslus Herders uſdod ſchahdus: „Seminari wajaga tik aprobeſhotu un tik ſaweenotu padarit ar zitām paſtahwoſchām eestahdem, zik tikai eephehjams, jo zitadi seminars war ihſā laikā panihkt; turpreti ja tas ſawas ſaknes eepinis eelſch un ap wiſadām paſtahwoſchām eestahdem, tad wiņam ar wiſām tām kopā ja paſtahwo.“ Herdera laiks bija ſchaufiſrdigs; tahds tas gadſimtenis eegahja kapā; wajadſeja wehl nahkt kahdam weferam, kas zeetas ſirbi ſadauſijs, padaridams tās gatawas uſ jauneeem upureem. Tas bija Napoleons, kas wahzu tautu paſemoja.

Wiſdſiļakā kauna un negoda laikā, ſcha gadſimtena ſahkumā, Prūſijas karaleene Luise, tāpat ari ziti augſt- un godſiridi vihri bija no ta pahrleezinajuschees, ka walſtij tikai ar to ir palihdſams atklā pazeltees, ja tautai dod iſglihtibu. Tad ſem in a r i t o p p a t ſ t a h w i g i; tad Zellers no jauna organiſe ſkolas buhſchanu; tad pruhſchu mahzelli pahrdehſta Pestaloza mahzibas weidu ſawā dſimtenē.

Kas tad nu ir seminars? Virmā atbilde: Auſtrija, Holandē, Belgijā, Anglijā, Skotijā, Frijā kahds ſtaits au- dſeknu kahdā leelakā, pazeltā tautſkolā, kureem tur 3—6 meh- neschhos jaistaifa zauri ſinams pedagogikſ ſurss un kurus praktiſti ar mehginaſchanos un palihdſeſchanu ſkolas darbā pamāsam eeweda eekſchā un leelakā pilnibā.

Otra atbilde: *Pruhſijā un gandrihs wiſas wahzu walſtis, kā ari Šchweizē seminaris ir patstahwiga, ar dauds preefſchteeſibam iſrihkota augstaſta walſts eestahde, kura ſawus lihdſeklus neeewed ſinatniſko diſziplinu tahlumā un plafchumā, bet wineem leek wiſos fwarigakos preefſchmetos zaurtaſit nopeetnu un ſtingru domaſchanas gymnaſtilu, tur-ſlaht attihiſia walodas ſpehju, ſlaidribu un droſchibu mate- matikas elementos, tāpat zenſchas pehz ta, kā konkreti, dſihwi uſſkata un uſtver ahrpaſauli, kura ſkolotajam nahkotnē jarih- kojas, kā ari raugas uſ to, kā eeguhſt pamatiſu eepaſihiſcha- nos ar hwehtee mafteem un religiſku apgaroſchanu, zenſchas ſafneegt wiſpuſigu muſikalu iſgлиhiſtu un mahzot, mehgino- tees un uſſkatoſ kahdā 8 klaſu tautſkola jauneklus eewada winu amata.*

Franzija peenehmuse pruhſchu ſitemu kopsch 1833. un ſauz ſawus seminaris par p i r m à m n o r m a l ſ k o l a m. Seemetu-amerika tuwojas pruhſchu ſitemai un Šchleſwig- Holſteina, kura ſawus seminaris bija atzehluſe, ir atkal pee teem atgreesuſes atpakaſ un Hamburga atſtahjuſe auſtreeſchu ſitemu. Tā tad ar to seminaru dſihwibas jautajums iſchikirts; ſimts gadus ilgi peedſihwojumi ſtahw muhſu preefſchā, kureus tikai tas war noleegt, kā uſpuhtees eedomibā.

Waj tad p i r m s ſeminareem un ahrpus teem nemas naw bijuſchi kreetni tautſkoloſaji? Ir gan bijuſchi, bet tee ir tikai nejaufuſhi gadijumi un uſ teem zilwekeem newajaga paſautees. Un waj ſeminari dewuſchi tikai k r e e t n u ſ ſko- lotajus ween? Ak ne! bet gan wairak, nekā wiui buhtu bes ſeminareem. Ari wiſlabakajam meiftaram bija ſtarp 12 mahzefleem weens, kurech nekam nedereja. Harniſchs ſaka: Mumis ir bijuſchi ſchad un tad (NB. pehdejā laikā) kreetni ſkolotaji bes ſeminareem; pa kahdam ween a m mehs wi- niuſ fastopam walſtis, kura m tagad naw ſeminaru; bet naw noleedsams, ka ſeminari ir k r e e t n i ſwerelki pee tautſkolu buhſchanas paželfchanas un par tahdeem peeteekami peerah- dijuſchees jaunakā laikā. Wid e ji ſkolotaji buhſ ween u- m e h r, tapehz ka daudſi, tāpat kā ſaldati, paſaudē ſawu iſhti pareijo iſtureſchanos, tiklihds wiui wair ſtangrā rindā.

To *Pruhſija un Salſija* ſin wiſlabak; un tapehz walſts praſa likumigi, ka pat tā ſ draudſes, kura m ir wehlefchanas teſibas, tikai tad lat ne ſ em i n a r i ſ t u ſ ſ peenem par ſkolo- tajeem, kād neweens ſeminarists naw dabujams.

Tatschu — mana glesna ir pahraf gaifsha; es esmu
 ehnu aismirfis un daschs labs waretu domat: Rad pagahntne
 iif noteikti peerahdijuse seminarā wajadfsbu un leefderibu, tad
 wini ir tagadnes ifredsetee mihluli. Es atbildu us to ar ja;
 jo walsts winus tura ar stipru roku wehjā un wehtrā, un
 isglihtotee fin, ka schās eestahdes fēmigi ifpilda wahzu
 tautas loti žwarigu intresi. Bet es atbildu us to pehz
 pateefibas ari ar ne, un eedomaju turklaht tās waras, kuras
 weegli nostahjas eenaidigā stahwokli pret schām eestahdem.
 Peekritifim, ka seminarī, ka wiis zilwezigs schās semes mirfū
 nes faru mantu wahrigā traufā; peekritifim, ka winus
 aisker (afizē) filosofiskee un teologiskee laika wirseeni; peekri-
 tifim, ka wineem ir farvi metodu drudschi un zitas behrnu
 slimibas; tad tomehr wini naw nekahdas Londonas mahfslas
 ifstahdes, kuri wezo Aldamu eeschuhpoja ehrti patihkamā
 baudu-snaudā; wini ir neween usturoschs dñishwibas filtums
 preefsch fastinguscheem lozelkeem, bet aprijoscha uquns, kure
 dauds salmeem buhs sadegt un abejās puſes greeſigs sobens,
 kuream dauds kas jaschkel un jaschkar, kas meerigi gulejis
 blakus. Tapehz seminarī nonahk beeschi zihāā waj ar nefati-
 zigā stahwokli ar t e e m garidsneeleem, kureem tautskola un semi-
 nari ir waj nu wiſnewajadſigakas waj wiſiddeenischkligakas
 un nowasatas leetas pasaule, ka ari ar teem, kuri peeder pee
 kahdas ſewiſchkas partijas. Gadeem ilgi tur usgluhn un
 ifspeego, kamehr uſtahjas ka ſlepens nodewejs, un daschai
 eestahdei ir tas ſiktenis, ka winau reiſe apſuhds pietisma
 (ſwehtuloschanas) un razionalisma deht. Ta ir gan gifts
 ahrſtiba, bet kad to iſtur, tad ta weenumehr nahk par ſwehtibu.

Literatu lepni ba ilgu laiku gribējuſe seminarareem
 nolegt atſinibū, un ir warbuht tagad gan ta apſtahla deht
 lausta, ka studenteem, ja tee grib pee kahdas tautskolas
 strahdat, pirms janoleek seminarā eksamens par ſawām ſina-
 ſchanām, mahzifchanas ifweizibu un pedagogisko ifglihtibu
 un iſkatram teologijas kandidatam peenahkas, 6 nedelas ilgi
 eepaſihtees ar kahdu ſkolotaju ifglihtibas eestahdi.

Bet jaunam seminarām ir ari gruhts stahwoklis ar
 ſawas prōwinzes wezājeem ſkolota jeem; jo jaunais
 ir wežā eenaidneeks un labakais labā eenaidneeks. Ais to gan
 daudsi wezi ſkolotaji neustizigi nowehrfchas no seminarā, kaut
 gan teem to wajadseja meklet. Wezē ſkatas naidigi un ſkau-
 digi us jaunajeem, pluzinā un ſpreedelē ap wineem; kahdu
 wahjibu, ko pee kahda atrod, wini uſteepj eestahdei. Tomehr,
 ja tilai naw maiſes naids, tad tas drihs mitejas. Wezo

dehli un skolneeki tomehr friht seminaram drihs rokās, un atgreesch tehwu firdis pee behrneem un lihds ar to ari pee eestahdes. Bet gruhts ir un paleek gruhts, un jaufs dñshwes pawaſars wehlams iktatral eestahdei. Tapehz Harnischs ſala: „Seminaram jaſmel ſawa dñshwiba un ſawa dwascha no ſawas darbibas aploka, un ſaws garſ atkal jaeedwesch ſawas darbibas aprinki. Tā tas masakais bija Breslawas seminarā, un tā tas ir leelako teefu Bruhfijas seminaros. Zitadi tas bija, kad es 1822. g. nonahzu Weifenselſe; bija wajadſigi 15 gruhti gadi, eekam ſchi eestahde eeguwa pareiſo ſtahwoſli pret Merseburgas waldbibas aprinki, jo wehl tagad zelas jautajums, waj wina atrodaſ pareiſā ſtahwoſli pret to. Bet pareiſee apſtahkti ir tee, ja weenā puſe garidsneeki un ſkolotaji ſawa darbibas apgabala ſkolotaju iſglihtibaſ eestahdi uſſkata par weenu no wiſſvarigakām eestahdem, ja wini zeefchi iſwaiza, ko gan praſot no jaunem kaudim, kuri gribot tapt par ſkolotajeem, un pehz ta tad winaus fagatawo; ja otrā puſe ſeminars zeefchi paſhſtams ar tautſkolotaja apſtahkleem ſawā darbibas apgabala un ja beidſot ſkolu padomneeks ir par labu ſtarpineelu, kas ſaweno ſeminara darba aploku ar ſemes tautſkolam, dara uſmanigus uſ to, kas labs eestahdē un kas labs weenā otrā ſkolā, bet wiſmasaf opozīzijā nestahjas pret eestahdi. Seminars newar tik ilgi eekluht pareiſā ſtahwoſli pret ſawu darbibas apgabalu, kamehr wiſpahrigi naw atſihts, ka ſeminara iſglihtiba naw wiſ laut lahd ſeſch uſ ſkololaju amata, bet ihſtais zelſch. Seminars 15 gadus strahdajis pee ta, lai ſchai idejai eeguhtu atſinu.“

Kahda otra ehnas-partija ir ſeminar-a-dalaſ. Schās ſeminara-dalaſ ir, mani fungi, gluschi ſawada parahdiba; winas pateefibā ir, laut ari rehkinu grahmatas par to kluse. Ir, kā ſinams, diwejadas eestahdes; ir eestahdes, kurās walda paſtahwigā, kroma temperatura, kurās wiſ noriſinas tik fahtigi un weenahrſchi, ka wiſ ſeenumehr rit pa tām paſchām ſleedem, ar kurām publika iħſti loti meerā, tapehz ka tur nenoteek nekahdas iſwehrſchanās. Tradizionelu weelu, approbetu (apſtiprinatu) domu wairumu tur wasa gads gadā ſchurp un turp un ekſpede; audſekri nekur netrauzē kaudis, kuri ari pa laikam neka zita negrib, kā tikai taħlaq wilkt dñshwibu, wegetet. Tahdam eestahdem ir ſaws labums; bet dñshwes ſpehzigas winas naw un paſaules taħla k-iſglihtotajus preeſch muhſiħibas tās neisaudſina.

Turpreti ir eestahdes, kurās temperatura kā pawaſarī loti ſwahrſtas, tapehz ka jauni un wezi dñshwibas ſpehli dabā

zits ar zitu zihnas. Schajās eestahdēs nu ir gada gahjumi, kuri dod kreetnus un teizamus audsekaus, kurei ar fajuhfmbiu strahdā un ari wehlak spehzigi kuras dñshwē eefschā. Bet atgadas ari winās gada gahjumi, kad seminara skolotaji, kā Harnischs kaka, tikai war waimanat, un wineem jaatsfhst, kā wini wehl ihsti newar Deewu luhgt un gavet, zitadi jau wini tifku no welna walā. Wini tad sehj ar asaram, zeredami us; saweem Wasaras svehtleem. Bet welnis eesogas daschadā weidā eestahdē. Tas wišlaunakais ir tas mehmai, kad audseka pahrnenti no weenaldsibas, kad wini naw ne filti, ne aufsti. Tadehk ween newar atzelt weselas flases; atsewischkus audsekaus tapehz ifflehgnt newar, jo preefch ta truhfst ahrejās teesibas un likuma; ifflehgtee pa laikam nonihfst. Ko darit? zihnitees pret willu un nebehgt no wina. Zita padoma naw. Kā lai waretu eessatitees usnemamo audseka firdi? kā pasiht, waj ahrejee apstahkti waj eefschejais dñineklis jaunekli fauz us seminaru? kā war iswehleees, kur iswehles naw, jo truhfst peeteitlo. Bet kapehz nezeret, jo zeriba jau daudskahrt kroneta, un zeriba Deewa walstibā wairak dod, neka wiltigs aprehkins un galwas laufischana? Wahjch loms ir eestahdes wišgruhtakais peemeljejums, jo gurdeni skolneeki notrulina skolotajus. Bet tas buhtu pahrzilwezigi, ja tahdā kara stahwołi skolotaji nepahrsteigtos waj neapwainotos ar pahraf leelu bardzibū; bet tapat ari tas buhtu pahrzilwezigi, ja wezais Adams audseknos zihnu pret sevi lautos ar pazeeftibū paneft; tas buhtu pahraf par weza Adams dabu, ja kuhtrais un slinkais, kusch tatſchu weenumehr turklaht paleek gresnigs un augstprahrigs, beidsot kluſibā peezeestu skiltu leežibū; ja, wiss tas buhtu preefch dabiskā zilweka par dauds, kusch tatſchu nesin, kā pahrmahziba noved pee svehtibas. Tapehz no laika us laiku atlez daschas skabargas no wisa wesela nost; wini dusmo, fibz un duhz un lido pa gaifu apkahrt; bet tapehz kā wini juhtas tikai kā dalaš no wisa wesela, tad wini melle kahdu wiſpahreju fauzeju (General Nenner) un atrod to waj nu sawā starpā waj ari kahdā „uspasetajā“ waj zitā kahdā skolatajeem nedraudīgā personā; kopā fasflaititi, wini beidsot fastahda weenu kopeju weelu, kā rinkl ap galweno ķermenī, no kura wini attur preezigi spodrus ūiales starus un to weeta winam uſspeesch ūawu paſchu ehnu un twaiku. Wišlaunaki ir, ja ūchee akkritumi peetaifas pee eestahdi wehl apmeklejoscheem audseknem un tos apstrahdā pret skolatajeem. Bes mihiestibas, tizibas un zeenibas pret eestahdi

audseknai nekahdā finā newar labi isdotees. Mai tapehz wīseem teem, kuru deht nahk apgrehziba; mai wīseem, kuri seminaru schikir no prōwinzes!

Ar scho lai peeteek pee ahrsemes apstahklu ihstas eezeenishanas un apwehrteshanas. Greesim nu sawus skatus us tehwiju.

Sihmejotees us muhsu wezako skolu buhschanu, es aisrahdu tapehz us muhsu skolu padomneeka kreetno darbu, kas ir uszichtigu awotu studiju isnahktums. Preesch mana temata peeteek, ja aisrahdu us muhsu gadsimteni. Ir pasihstams, ka laikā no 1804.—1806. muhsu taula usnehmas daschu pasahkumu us labo pusi sawos ahrejos apstahklos. Ir pasihstams, ka taī laikā iszehlas pirmas draudses skolas. Schai pazelishanas laikā nu wispirms zehlufchās domas par Widsemē seminaru. Behz tam sekojoschee gruhtee kara gadi gan laikam aiskawejuschi, ispildit scho nodomu. Gan pehz (wahzu) brihwibas kareem ari muhsu tautai preechikhra ahrejo brihwibu; tomehr, kas wina bija bes eelfchejas, kuru dod tikai pateešiba, un kā tad schi wareja tapt par tautas kopihpaſchumu bes isglihtibas, bes skolam, bes seminaruem. Tapehz 30 gadus wehlak ta nebija wiš neeka leeziba par Widsemes garidsneebas pareiso taktu, kad wina sawā pirmā finodē atkal usnehma domu par Widsemes seminaru. Zil daudsi gan nebuhs schai starpas laikā ar scho domu aismiguschi us muhschigu dusu; zil daudsi to nebuhs kā klufas ilgas nefuschi sawā firdi; weens peeniehrs no tahda weida mums usglabajees muhsu laiku labakās rehkinu grahmatas preeschwahydos. Tapehz nav nekahds brihuums, ka, zil man finams, neatkarigi no ta, ari Kursemes garidsneebas mehginaja dīshwē iswest scho paschu nodomu. Kā droſchais gahdneeks sche Widsemē Walters, tā Kursemē — Wolters. Newis zeenijamā privat-personam wajadseja scho leetu, ja winai bija laist litumigas ūtines, nemit rokas, bet gan no abām fahrtam, muischneebas un garidsneebas, kuras us meera lihguma pamata (1710. gada 10. julijā) bija paturejuschas few teefibu, skolu un basnizu buhschanas patstahwigi apgahdat, bes walsts waras eejauſchanas. Dihwaini ir un tahak lai tas paleek neapzerets, ka seminaru ideja wehlak, kad winai jau sen bija nolemta pastahweshanas teesiba, tomehr abās prōwinzes palika pеfaſitsta pee leelas kaites. Wina zeeta jeb wahrga ar dwehfeles ihstas atteezibas truhkumu pret meeſu. Kā kahdai eestahdei ir gars un wina ir gars, tā winai ari ir meeſas, bet kuras nedrihkiſi buht tikai tuſchā ehna; un ja gars

tahdeem apstahkleem waldot neisbeidsas, tad es to negribu
wes pateilt wiham, bet Deema schehlastibas rofai, kurai ir
daschadas „elkas kruhsites“ preefsch teem, kureem lemts truh-
kuma laikâ neaiseet bojâ! Man jaatsihst, fa tas ta notizis
ari tuvako preefschneku goda apsinaas un apgaismota
prahtha dehl, kuri weenumehr atwehlejuschi garam žwabodu
darba eespehju un brihwu attihstibu. — Peeteek, wajadseja
nahkt muhsu tehwijai gruhteam peemellejumeem 1841. un 1845.;
muhsu skolu padomneeka eestahschanaas laukskolu wirswalde
bija wajadsiga un weens deewbijigs landrahts, kuream mehs
strenigi gribam fault pakat „meers wina pihschleem“! wiss
tas bija wajadsigs, lai eroofinatu muischneezibu us to, fa
wina dotu lihdsekkus, ar kureem doma war dabut meefas.
Tagad eestahde atraduse weetu, un wiham ir lihdsekkli, radit
few spehzigas meefas, ta fa atleek tikai wehletees, lai wese-
ligajâs, stiprajâs meefas weenumehr buhtu usturets ari
wesels, spehzigs gars.

Ja nu eestahde pee wifas sawas atsihtas masapgah-
dibas tomehr skolneekus isglihotojuze un atlaiduse, tad tee ir
behjni, kuri ar dauds sahpem dhemdeti; ja wini fo der, tad
tas ir neapgahschama leeziba, fa latweefchu tautâ wehl ir
kodols, kuru gruhta pagahntne nam spehjuze noßmazet un kas
pee labwehligem apstahkleem attihstisees par waren skaitstu
foku, kas istureß fazensibu ar zitam tautam. Kaut allaitsee
atrastu mihlestibas pilnu usnaemschanu pee teem, kuri bijuschi
preefsch wineem! Kaut wezee, fa ari jaunee neleegtu zits
zitam sawstarpejo atsinibu schaî weenigi pareisâ domu
wirseenâ. Ne wiss wezs ir palajams, un ne wiss jaunais
ir labs. Tikai scheem usskateem waldot, ir eespehjama ihsta
eeshana us preefschu.

Behz tik daudseem preefschteikumeem un pamatojumeem
nu atbilde us jautajumu nebuhs gruhta, us jautajumu:
Kahdas ihpaßhibas wajadsigas kesteru skola usnemameem?
Ja wispaßrigi panahkama ñinama peekrischanas un weenibas
pakahpe, tad ees wißweeglak, ja kahda wehsturifka dibenfeena
wifas seminarra dñihwes waibstus nostahda pareisâ gaßmâ.

Iseedams no pamata teikuma, fa wiss, kas žweschs,
us muhsu apstahkleem tikai organissi pahrnefams un teem
peewenojams, bet fa ari nelo ewehrojami ſwarigu newar
upuret, muhsu kesteru skola mehginajuze, sawam mahfas-
eestahdem ahrjemës peefleetees, par ſpihti kraukli kehrifchanai
un puhtschu kleegschanaï. Un ja es fewi waizaju, kas man
eenesis fmagakos spehreenus, tad tas naw zeefcha peeturescha-

nās pee Harnischha un ziteem, bet taisni preefahpiga nowehrschandas no wineem. Tas Widsemē jasīn, lai zeeti maretu stahwet pret tik daudseem, kure paschi tiffo noslauzijuschees skolas fweedrus, kahdu seminariku fabatas formatā pee fewis nehſā un zel preefchā par paraugu.

Hesteru skola naw tautskola, kura if satram faws fehdellis, ne ari apriaka skola, ne gimnasija, kura eestahtees sinamas elementaras finaschanas ifkatram dod teesibu; wina ir amata skola, kura tikai war eestahtees, ja kahdam ir wajadsigas dahnanas. Taja neder neweens, kuresch tur eekluhiſt t i k a i ahrejo apstahku dehl. Ihpaschibas, noteittas, ihpatnejas, eekshejas, garigas un meeſigas pasihmes wajaga ifkatram usnemamam, ja wiasch lai nefristu few un ziteem par nastu. Pahrskata dehl mehs wias eedalam w i s p a h r e j a s un f e w i f c h k a s, un saprotam sem pirmejam tahdas, kuras noteiz jaunekla meeſigu un tikumisku wehrtibu, un sem fewischlam p r e e f c h m a h z i b a s pakahpi. Es newaru labak darit, kā kād es ſche leelu runat kahdam wiſwairak veedſihwojuscham un wiſkreetnakajam seminaru direktoram. Harnischs ſaka: No kahda seminaru nemas newar ſinat, kā wiſch strahdā, ja naw ſinams, kā h d u s audſeknus wiſch u ſ n e m. Seminaru newar pahradit jauneklu dabu, bet wina warā gan ſtahw tai preefch dſihwes uſſpeeft ſinamu eefihmi. Wiſch nepataifa no wera ſeltu; bet wiſch noſtempelē abus. Tapehz seminars war ari no audſekneem tikai tildeauds attihſtit, zil wiſos atrodaſ. Skolotaju kahrtai der tahds jauneklis, ſam w e f e l a s m e e f a s ir f p i g t s m o f c h s gars. Meegainas waj weegli eekairinamas, pahraf kufigas waj ari neekufitnamas dabas neder ſkolotaju amatam. Slimigi jaunekli panihſt seminaru ifſglihtibā, ja wia ſee daudſas fehdeschanas neewehro wiſſtingrako dieti. Labs atminas ſpehks ir loti wehlams, bet wehl ſwarigaka ir w e f e l i g a p a h r f p r e e f c h a n a s f p e h j a un leetu w e e n k a h r f c h a a p l u h k o f c h a n a (nowehroſchana), kahdas wiſas ir. Tahdas galwas, kuras wiſu ſajauz un pahrmaina, neko nepadara ihſtā laikā, neko netur ihſtā weetā, nekad ihſtēno neruna un nedoma, ir atturamas no ſkolotaju kahrtas. Wiſas top behrneem par moziбу. Tautſkolotajam newajaga buht nekahdam aſam domatajam, wiſam newajaga nekahdas teizamas atminas ſpehjas, bet wiſam wajaga i ſ w e i f ſ m e ſ, wiſadas leetas padarit un eekahrtot, un ſ k a t ſ preefch dſihwes apstahku pareiſas uſtwerſchanas wiſam nedrihſt trukht. Bet fewischki ir jo ſwarigs, kā jauneklis, kuresch grib iapt par tautſkolotaju un

tā tad ari jauniba, ir eepasthstinati ar to, kas no debesim nahzis, lai muhs pasudusfishus grebzineekus westu us debesim; ka wineem buhtu prahs p r e e f s ch d e b e f ch l i g à m l e e t a m, faru dñihwi weenumehr west farweenibā ar Deewi, tapehz wifū dñihwē usluhkot no kristigi-tiziga redses stahwokla, ka wineem buhtu juhtiga un wahriga firds apsina, pateesi peederetu farai basnizai un nekawejas, darit labu. Ja waizā par preefschmahzibas palahpi, tad man jaatsfhstas, ka wina lihds schim Widsemē, ar mas isnehmumeem, faktifki bijuse tahda weida, ka wina skolotajus brihscham warejuse nowest lihds ismifumam, un man tapehz preefsch nahkotnes jastahjas preti diweem gluschi pretejadeem, aplameem usfstateem. Pee u s n e m f ch a n a s nowehrte tee, kuri kesteru skolai pefsuhta audsekaus, wajadfigo preefschisglihtibu dauds par masu un semu, usluhkodami kesteru skolu gandrihs neko dauds wairak, ka kahdu pazeltu tautskolu. Behz atlaishanas godfahrigee peedausas pee ta, ka wina naw fanehmuschi sinatnisku aroda isglihtibu, lai ar wiseem un wifās leetās waretu fazihstetees. Protams, seminarī naw tautskolas, tomehr ari nelur akademijas, bet augstakas isglihtibas eestahdes, par kurām Harnischs faka:

Galwenajam mantojumam, ko seminarists no fawas ustureschanas eeguhst eestahdē, newajaga ihsteni pastahwet eelsch ta, ka wintsch top bagats ar fewischkām finaschanam un isweikmem, pat ne ari eelsch ta, ka wintsch us faru amatu daudspufigi isglihtojas, bet galwena fahrtā eelsch ta, ka wintsch eelschligi top dñihwes spehzigs, d si l a k u skatu met zilwela buhtnē, augstaku eefskatu eeguhst par leetam un tā top par pateesi m o d i n a t u kristigu zilwelu. Bet ari turklaht ir jaatsfhst, ka wifam ir faws laiks, ka tapehz no eefahzeja skolotaja, kurefch patlaban nahk no seminarī, wehl newar prafit nefahdu pilnigu kristigu d s i h w e s w e i d u, pat nefahdu pilnigu a m a t a weidu, bet tikai gatawibū wajadfigā preefschisglihtibā, kura daudskahrt ari wehl deesgan t r u h z i g a, tā ka, ja no seminarī isgahjufchais amatā tahslak neisglihtojas, tad wifa wina isglihtiba atkal nobirst un nofriht ka seenas puze, kahdas behdigas parahdibas ari schur un tur parahdas.

Kesteru skolai tapehz ja pr a f a no usnemameem audsefneem:

1) ka wina buhtu pasihstami ar bibeles stahsteem un ar galwenām leetam no basnizas wehstures, ka wineem buhtu pahrsfats par bibeli, no galwas mahzeti Lutera katifmu,

daschus swarigakos pantus no sw. raksteem un wairakas basnizas vseesmas, ka ari buhtu noteikti nojehgumi no tizibas- un tikumibas-mahzibas.

2) ka wineem buhtu laba isruna un isweiziba diwâs walodâs tekoschi un pehz eespehjas ari pareisi isteiktees, mutes wahrdem un ar raksteem, par weenlahrschâm leetam, ka ari gramatiskas sinaschanas ihpaschi no formu mahzibas, tapat ari mahzetu tekoschi, sapratigi un ar wajadfigo preefsch-nefumu lafit, kas weenumeir wehl pahraf beeschi mehds truhlt, un labs rokrassis.

3) Isweiziba rehkinaschanâ, zik tahlu sneedjas Ulmana rehkinu grahmata.

4) No galwas dseedat pasihstamakas basnizas meldijas, un isweizigi pehz notim nodseedat korali un no lapas nospehlet, ka ari wajaga buht p a m a t i g i zaurgahjuscheem kahdu flaveeru spehles mahzibas grahmatu (Klavierschule). Basht tonu kahrtas, daschado trihsflanu un septimes akorda intervalus lihds ar isweizibu noschu rakstischanâ un transponeschchanâ. Bet par wißam leetam lai buhtu isglihtota musicala azs un aufs, un musika pamasam eewadita pat lihds pirkstu galeem.

5) No geografijas pasiht semes wirfas eedalischani, galwenakos kalmus, upes un pilsehtas, semes; pamatigi pa- siht Eiropu, Palestini un tehwiju.

6) No wehstures pasiht galwenas personas un galwenos notifikumus.

7) Kur tas war buht, ar usskatamibu eepasihtinat ar geometriskeem kermeneem, plahfsnem un figuram u. t. t. Noteiktas definizijs par wiß to. Weeglakus mahzibas teifumus lihds ar peerahdijumeem.

Neweens lai nezel eerunu, ka tas par dauds prasits; es faku, ahrsemes prasa wairak. Neweens lai nesaka, tas ir par ihfu; es faku, garums un plaschums ari neneeka nelihds, ja kahds ar to neprot rihkotees; bet kas to war, tas pats atradis garumu un plaschumu. Bes tam naw labi, ja wißus usnemamos steepj us weenu leestti. Daschadiba un swabada rihzibas telpa weena otrâ sîna un blakus leetas ari ir laba un wajadfiga. Bet ja kahds faka: tad jau neweens draudses skolu skolneeks newar tift eefschâ! tad es atbildu: Ne, tam ari newajaga tift eefschâ; jo starp failo draudses skolas skolneku un kesteru skola usnemamo ir leela sprauga, un turpmak tai jaklukst wehl leelakai; bet tifai f k o l m e i- staru ma h z e k l i m (Schulmeister-Bursche), un fewischki

tam wajaga tilt eefschâ. Bet ka ari kahds ne moderni isglijh-tots skolmeistars mums tahdus war pefkuhtit, to peedfishwo-jumi peerahdijuschi, un es nefawejos schim wiham par to atflahti pateiktees.

Tad, pahrejot us muhsu temata otro dahu, ka s lai sagatavo audseknus? Waj pirmahzibas skola? Ar to ne-peeteek ne sinaschanu, ne wezuma sinâ. Waj apriaka skola? Es zeenu un atsihstu to labu, ko schas eestahdes materiali fneids un kas winas ir preefch pilsonu behrneem; bet ne-waru ari noleegt, zil mas schas eestahdes swaru leek us baf-nizas buhschanu un formelo, zil mas winas dara musikas sinâ, ta ka daschlahrt tahds irona-zilwels, kamehr draudse dseed, isturas gluschi ka pagans, ja wina dsimte neneeka preefch ta nam darijuze. Bes tam newajaga aismirst, ka aprinka skolas skolneeks no laukeem, ja winam nejauschti negadas dsihwot kahdâ fervischka dsimte, wed tahdu dsihwi, kuras dehl pat studenti winus waretu apsklaust. Winsch usaug pilnigâ sawwalâ, nerahtnibâ un kuhtribâ un atsihst wehlat, ka 1789. g. franschi, tikai sawas tee si bas, bet newis sawus peenahkumus.

Gimnasijs ar sawam apakshejam un widejam klasem nekriht Widsemê, ka peedfishwots, nekahdâ swarâ un tai buhtu, ja wina ar lesteru skolu nahltu sakarâ, gandrihs tee paschi truhkumi usrahdam. Tikai tad schas eestahdes war mums sagatavot audseknus, ja tee gluschi stahn laba skolotaja audsinaschanâ, kurek wada winu studijas, ka ari apgahdâ winu musikalo isglijtibu, kure protams newar weikt ar pahra flaweeri stundam par nedelu. — Ta tad nu atleek ka isdewigakâ sagatavoschanas weeta pahri tikai draudses skolas un tapehz nu zelas waizajums, ka no draudses skolneeka dabujams derigs audseknis?

Es domaju to leetu schahdi: Sehns no apmehram 10 gadeem apmeklê draudses skolu, pedalas no brihma prahita pee wahzu walodas mahzibas, paleek ari pa wafaru draudses skolâ un eefahl mahzites flaweeres spehlet, wisu to turpinadams ari seemâ. Ta tas nu waretu eet kahdus 4 gadus. Tad nahltu tehmos un fazitu, es gribu sawu dehlu nodot lesteru skolâ. Skolotajs atbild: Nedari wis to, jo tawam behrnam naw no Deewa us to dotu gara dahwanu. Tapehz leekat winam ussahkt laut ko zitu. Waj ari skolotajs atbild: Dari to, bet atstahj behreni wehl 3—4 gadus pee manis. Tu gahdâ par maiisi un drehbem; es winu par brihwu isglijtoschu tahla; par to winam wajaga buht man

par mahzekli, t. i. man par palihgu fewischkās stundās. Waj ari beidsot, tam behnam ir loti labas dahwanas un tahds gars un firdsprahts, kas der strahdneekam Deewa walsibā, tad skolotajam ir teesiba, tehwam nahkt ar preefschlikumu. Ja nu pawisam truhfst lihdselklu, tad melle isgahdat lihdselkus. Skolotajs lai neskautrejas, Deewa deht isluhgtees lihdselkus no turigeem laudim!

Ja nu sehns paleek tur, tad skolotajs lai winu netur, it kā winsch peederetu pee faimes (deenaftnekeem), bet ari ne ta, it kā winsch jau buhtu wezs lozellsis dsimtē; skolotajs lai leek winam pamasam eaugt un peeweenotees tajā; jo tas labais un weseligais top mas pamasam un newis us weenu reisi. Tāpat lai winsch to nenostahda lihdsigu pahrejeem skoloneekeem, bet ari ne few lihdsigu; bet eerahda winam weetu, kurā winsch skolotaja wahrdā un us wina fewischku aifrahdi-jumu darbina kahdas skolneeku nodalas, waj usrauga tās, tamehr winsch daschās stundās war usnemtees wisu klasī. Winā wajaga apkrot walidbas kahri un rupjo dabu, kur ta parahdas, apalsch tschetrām azim un neeedot ne masako netaisnibu. Bet winu wajaga aiffargat ari no skolneeku ne-paklausibas. Tomehr zeenu, un tas ir pats gruhtakais un launafais turflaht, newar ar pawehli usteepi un disziplina ikkatram few pascham jalihdsas. Tā tad wifai dauids atkaras no ta, kā schis palihgs pats isturas un kahda winam daba. Bet us scho palihdseschamu newar deesgan līt leelu īwaru, jo te israhdisees, waj winam ir us mahzibas pa-neegschamu patika un isweiziba un tad wareš taifit lehmumu, kurfsch nebuht naw tik nospeedoschs, kā 7 gadus wehlaſ.

Kā praktifki, tāpat ari teoretiski wajaga tahdu jaunekli weizinat. Tāpehz bes schehlaſtibas no wina wajaga prafit, kā winsch ik deenas us klaweerem mehginajas 1—2 stundas un skolotajs lai tur winam ustizigi stahw pee fahneem. Tāpat winsch lai mehginas nest preefschā dseedot un deklamejot masas dseefmas un peedalas musikas uswedumos skolā un basnizā. Weenu stundu generalbasi nedelā mumis jaatsihme par loti wehlaſmu; tāpat dauids norakſtit, tihā pahrrakſtit, israfkſtit un kopā ſawilkt balsis, zitā tonu kahrtā pahrcnest (transponet), mahzitees no galwas fewischki 4 balsu koralus; wisu ſlaifti glihti preefsch ſewis un ſkolaz. Tikai tahdā zelā war keſteru ſkola ſafneegt labakus panahkumus. Gānischs ſaka: Nemusikalifls talcnts naw seminarā pahrlejams par muſikalu, mehginajumeem neisglihtota aufs naw

kahdās nedaudsās stundās iſglihtojama un neisweiziga roka, tāpat ari negluda rihle ar puſtundas mehginaſumeem deenā naw pataifama par iſweizigu un patihſamu. Muſika praſa laika un seminaristam ir mas laika. Ja seminars grib muſikā kaut ko teizamu ſafneegt, kahdu praſibū gan pee lab- wehligeem apſtahkleem tahdai eestahdei drihkſt zelt, tad wa- jaga audſekneem, kuras uſnem, jau lihds atneſt zeeſch u wi n g r i b u ſewiſchlos mehginaſumos.

Jaunā zilwēka I aſ a m o w e e l u wajaga uſraudſit un wadit un winam daudſkahrtigi un bagatigi dot laſit kreetnus un dailus raschojumus un tahdus ari dſirdet, lai wina eef- ſcheene ar to taptu bagata. Wadi t i m e h g i n a j u m i norakſtischanā, domu rafſtos, iſwilkumus taisot, ſakahrtojot, pahr tulkojot, aprakſtot nopeetni jaturpina un uſzihtigi japeeſopj. Par wiſam leetam wajaga eerofinat domaſchanas ſpehju un mehli atraiſit, lai ſafneegtu tekoſchu un pareisu iſrunu abās walodās. Tas ir neween behdigī par ſewi, bet waj pat no ahdas jaſprahgſt laufā, kād 20 gadus wezi jaunekli ne 5 wahrdus newar ſakarā iſrunat, kād wina droſchakās domas weenumehr fadruhp pee akufatiwa un dativa klints, kād wina mehle tik ſtihwa, kā pastaigaschanas ſpeekiſ, preefſchne- fums un iſteiſme tik weenmuſiga (monotonā) un nedſiħwa kā kaps. Ta ir breeſmiga paſemofchana uſtizamam, uſzihti- gam jaunam zilwēkam paſcham, kād wiſch formas gruhtibū dehl n e k a d newar zeret, nokluht pee paſchās leetas. Te palibds tikai m e h g i n a f c h a n a s ſ e h n a g a d o s.

Sihmejotees uſ rehkinaschanu, tad tur peetiks, ja ſag- tawojamais mahzeiklis par ſewi atkahrto un kahdu wahzu rehkinu grahmatu, warbuht to no Bourquin'a, par ſewi iſnem zauri un ſkola uſzihtigi praktiſe. Turpreti ſkolotajam waja- dſes ar wina iſnemt zauri ſagatawoſchanas kurſu geometrija un to darit wahzu walodā. Behz manām domam ir aplam, ja Widſemes tautſkola ſchaī preefſchmetā grib iſnemt zauri weſelu kurſu; bet par tikpat aplamu es uſſtatuto to, ja wina preefſch ta neneeka nedara. T a u t a i to wajaga p r a k t i ſ k ā ſiñā, ſkolmeistarū amatu mahzeiklim formelā, tapehz ſa abſtraktā domaſchana tikai ar geometriju iħſti ſahkas, un no tas waren dauds manto.

Wehſt u x ē un geograsijsa peetiks, ja aði preefſch- meti draudſes ſkola nopeetni kahrtigi mahziti un jaunais zilwēks mehginaſas kartu ſihmeſchanā, tableſ pagatawo, atlaſu mahzas leetot, ka ſkolotajs leef winam klafé praktiſet un aſrahda uſ atteezigu laſamu weelu, bet no laika uſ laiku

apwaizajas vēž augleem. Bet ja kahds ſchāi ſinā wairak ko war darit, tas lai to dara.

Preeſch tizibas mahzibas es neudroſchinos ſkolotajam uſteet ſewiſchlas ſtundas; jaunajam zilwekam wajaga likt klaf ſuſklauſitees, wiſch lai mehginaſ bibeles ſtahtſtu ſtahtſchanā un nopražiſchanā kahdā mahzibas nodalā; wiſch lai mehgina eegahdatees kahdu ihsu baſnizaſ wehſturi un pahrſtigu, weeglak ſaprotamu bibeles mahzibu un lai tad uſzihtigi ſtrahdā. Bet tas muhs nowed b a ſ n i z ā.

Sche nu lai audſelnis atkal ir pilnigi paſihgs ſpehleſchanā, dſeedaſchanā, dſeeſmu un noſchu uſſchleſchanā, dſeeſmu zihparu uſſliſchanā u. t. pr., un tiſlihdſ tas war eet, lai uſdod winam ſpehlet korali. Ja wiſch taī ſinā jau faſneedſis ſinamu droſchibu un prezifiju, tad lai wiſch nes preeſchā ari kahdu preeſchſpehli un ta tahlak uſ preeſchu. Kur tas eefpehjams, wajaga winam atlaut ari darbdeenās mehginatees uſ baſnizaſ ehrgelem, newis daschdaſchados nenoteitſos, bet ſinamos ga-halos, kuri jau uſ ſlaweereſ eelaufiti un furus wehlak ſkolotajam uſ ehrgelem ſpehle preeſchā.

Tahdā kahrtā ſehns weenkaſt to ſugremos, ko wiſam draudſes ſkola eepreeſch ſneeguſe, otrkaſt to iſleetoſ un ta maſ pamasaſ tahlak un dſiſat eegremdeſees ſawā ſinachanā un paſpehſchanā, ta par jaunekli nogatawodamees, kā efeja wihdamaſ ap ſawu meiſtaru, kamehr buhſ gatawſ uſ pahrdehſtſchanu, waj ari — iſrahdiſees, ka amata iſwohle ir aplama. Nu, tad uſtizamais ſkolotajs wiſam nopeetni dos padomu no ta atturetees, bet pretejā gadijumā keſteru ſkolai atdos ſawu gatawako un ſkaiftako augli.

Tomehr mehſ kahdu leelu ſwarigu leetu neeweheſrotu, ja mehſ diwas leetas aismirſtu. Ta weena ir m e e ſ a ſ att i h ſ t i b a. Lai ta nezeestu un nepaliktu atpaſaſ, ſkolotajs lai zenschaf ſawu audſekni un paſihgu nodarbinat dahrfā, waj plāvā, ſcho to neſot, ſtaigajot, peldot waj ſlideturpes ſtrejot, ari darbeem un ſpehlem. Nekahdā ſinā lai wiſch nezeefch druhmu fuhtofchanu, paſtahwigu ſehdeſchanu, glehwu gorifchanos un gulſchaſchanu. Bes kreetna darba un ſajuhiſmibaſ jauniba protams neattihſtas un neuſſet; bet nekad lai zauru deenu garigi neſtrahdā. Jo tas pahrſtairina un padara glehwu un beſſpehzigu. Tapehz jauneklis lai ir pa deenu waj nu garigi waj meefigi nodarbinats; trefchā ſtahwolka nam. Uþſtatiſa, domiba un ſajuhiſmiba jeb aifrauſchanās ir, kur weſeliga, tikai kahdas wehlakas dſihiwes paſahpes parahdibas.

Bet ar to stahw o tra leeta fakarā: weenfahr-
schiba. Wina naw tikai ween weselbas wajadsiba, un
prasa tapehz, ka neleeto pahraf filtas un mihftas drehbes,
nedser kafiju un tehju — schas farstas leetas, pee kuram til
dauds puiseni fadedfinas, un no kuras wini negrib atstahees,
tapehz ka kafijas dserfchana ir wahzeetibas un kundfibas
eefhme; tapat tabatas smehkeshana brihwgrahmata, ar lo
eestahtees leelajā pasaule. Weenfahrshiba ir ari wajadfigais
noteikums wiseem, kuri grib buht par sewischkeem rihkeem
Deewa walstibā. Neweens naw us to derigs, kas masakais
brihs newar buht fuhras ehrtibas un dahrgu dñshmes
wajadfbu leetās. Nasireju schkira wezā deribā prastja ween-
fahrshumu; Pestitajs prastja to no soweem mahzelkeem, kad
winsch tos issuhta pasaule; Gregors VII. rahwa garidsneekus
ar waru no dñshmes wakā, un daschadee ordenti prastja no-
swehreschanos us nabadfbu. Ta skolmeistaru mahzelis pee
laika lai peeron pee truhluma, atturotes un atteizotees no
laizigā; bagats winsch lai ir tikai gara un garigā siā. Ta
lai kesteru skola ari isturas ar soweem audselkeem Ja tad
tas Rungs soweem ustizameem strahdneekeem wehlač nomet
schas pasaules mantas preefsch kahjam, tad wini tās fanems
ar pateizibu; ja ne, tad wini pehz tam ari newaimandas un
istiks bes tam.

No wifa nu atwadinams, ka skolmeistara mahzelis ar
18 gadeem eestahjas kesteru skola, ar 21 to atstabj un lihds
likumigam wezumam wehl ka pameistars wairakus gadus
war strahdat. Wifadā siā wini nefas nefawē ar 25 gadeem
tapt par fungu us sawu roku.

Bet no aprahditā ari isnahk, ka ne tik dauds meistars,
ka gan jo wairak mahzelis eegubt wisseela ko labumu no
pawaditā sagatavoschanas laika. Tapehz buhtu pilnigi pa-
reisti, ka kur tikai wezaki to pafehj, ihpaschi pirmajos
diwos mahzelku gados, wini ustizigajam meistaram aislidisi-
natu peeklahjigu honoraru. Tas ne tikai skolotajam wajadfigs,
bet tas winu ari faistis, apsinigi strahdat sewischko teoretisko
stundu siā. Ja wehl wairak — es atkaujos ar scho tik
swarigā leetā to luhgumu zelt preefschā muhsu skolu padom-
neeka tungam, lai tee skolotaji, kuri labakos audselaus
tikumibā, paraeschā, sinashchanas un isweiksmēs peegahdajuſchi
kesteru skolai preefsch uſnemſchanas, no laulkolu wirswaldes
dabutu godalgu lihds ar rakstisku atsinibū par winu ustizibu.

Kā bilde un usrafits ir kesteru skolai? Tas naw tās
basnizas usrafits, kura jau sche semes wirsfu no zilwekeem

taifa engelus. Tapebz pietisti (swehtuli, leekuli) schodeen kleeds stiprak kā zitfahrt: Nost ar seminareem! Seminari nelongruē (naw pilnigi lihdsigi) basnizai; mini sreen papreekschu, waj ari welkas eepakal katreisejam wirseenam. Wineem ir keisara bilde. Nost ar teem! Mini kopj un lolo schas pasaules intreses! Ne, ne; ne nost ar teem, bet pazelt tos, un dauds laimes teem! Ja tas Rungs fazijis: Dodat Deewam, kas Deewam peeder u n keisaram, kas keisara, tad mehs gribam ari pee scha u n tureetees kā pee muhsu laiku wisfwarigakā walodas schiru gabalina, fewischki tagad, kad ekstremi drabsch-schas weens pret otru. Lai Deews muhs chnotifkas pahrejas-perioda laikā no ta pasargatu, ka muhsu kesteru skola netop par tihru lu h g f ch a n a s lambari; bet ari no ta, ka wina nesaruktu par tihru fabriku, kurā tikai strahdā; ja lai Winsch muhs jo wairat wehl pasargā no ta, ka schi eestahde nebuhtu n e p a r w e e n u, n e p a r o t r u, jo ne us weenu winau naw ne drofschfirdibas, ne us weenu naw spehku; Winsch lai mums palihds lu h g t un strahdat, kā tas Deewa walstibas eestahdei w i r s s e m e s peenahkas, kuras usdewums newar buht nekahds zits, kā isaudsinat skolotaju kahrtu, kura kristigu tautu ar mahzibu un audsinafchanu wispufigi zeltu un nestu winas l a i z i g a s un m u h s h i g a s intereses. Tadhus riikus un darbneekus isaudsinat, us to es isluhdsos eestahdes wahrdā Juhsu peepalihdsibu, godajamee Widsemes skolotaji. Sneedsat Ju h s mums roku taī weidā, kā es to augschā pehz swescheem un paftcha peedfihwojumeem apfihmeju, tad muhsu darbs isdoees, un mehs ar Deewa palihdsibu dabufim taut-skolotaju zelmu, kahdu Widseme wehl naw redsejuse. Mehs wisi par wiau preezafimees bes skaudibas, kā mahte preezajas par sawu labi isaudsinatu behrnu, jo tas ir winas firðs afnīs.

Un muhsu tauta — winas lehdes kritis. Mehs neahr-dijim widus-laiku pilis, ne ari gahsisim zitas, ahrejas stalaščas; mehs darisim fautko labaku! Mehs dosimees warenos pulkos eenaidneekam wirsu, kresch ir wisa launuma fakne. Ta ir muhsu amata g o d i b a, ka mehs drihftam un mums buhs proklamet rewoluziju, kuru mums newar leegt neweens firſts, neweens karalis. Mehs drihftam zihnitees pret kahdeem pastahwoſcheem apstahkleem, pret grehku waru un wiaas ſeku legioneem, pret gara tumfibu, nemahzibu, nabadsibu, ſlimibam un zitu postu. Mums ir apfolijums un peedfihwojumi, ka mums welti naw jastrahdā, ka ar kreetnu, kristigu tautas audsinafchanu tautam un ta tad ari muhsu tautai jatop labakai. Bet kur tas ir, tur ir weetā Klaudija wahrds:

Tapsim mehs labaki, tuhlin buhs labaki. Darba us scho sozialo reformu lai mehs schodeen schai weetâ sneedsam zits zitam roku, noswehretees us scho apgahschhanu, kureai ween ir visas svehtibas apsolijums, tapehz ka ta ir weenigi patees. — Us to lai Deews palihds!

Ta ka es godajamâs sapulzes usmanibu pahraf ilgi esmu aishnehmis, tad man jaatmainojas. Es loti labi sinu, ka esmu par sawu tematu tahak gahjis; bet schi formela, logisla kluhda notikuse ar nodomu. Es pee scha gadijuma neween gribiju rahdit, ko kesteru skola no usnemameem, ta tad ari no Jums, mani fungi, prasa, bet ari kas winai gul pee firds: tuwaka sapraschans ar prouinzes skolotajeem, par kurei svehtibas pilnu swarigumu gan neweens neschaubisees. Bet tam noluksam nebija pehz manam domam neweens zelsch labaks, ka wehsturifka is, tapehz ka tagadni neweens ar prahdu un firdi newar zeenit bes pagahnes.

i) Pelagijs pedagogika.

(Preekschnefums 1854. gada skolotaju konferenzē.)

(Ta ka schis preekschnefums loti plaschs, tad sche pañneesam tikai ihfu iswilku no galwenâ fatura.)

Iz wezs un pateess sakams wahrds: „No ißatra klutschha newar isgreest Merkuru.“ Kad tehlneeks noteizis sawu usdewumu, winsch apskatas pehz derigas weelas. Ja winsch to alrod, tad winam ir dots eesahkums un gals, isejas punkts un gala mehrkis. Ta ari audsinaßchanâ sahlot ir darischnana wißpirms ar kaut ko bes fatura, bes weida un bes formas. Audsinaßtajam wajaga par to buht skaidribâ: Kahds audsehnis man ir? Kas no wina lai isnahk? Un — kas man ar winu turflaht darams? Wißpirms mums sche janoteiz isejas punkts, tas ir behrna, jeb zilweka dabas ihpaschiba, ziteem wahrdeem faktot: anir o polog ifka is prinzips; tad mums jaapshme audsinaßchanas mehrkis, noluks: teleolog ifka is prinzips, un beidsot jaapshme, kahda kahrtâ jeb zelâ mehs no isejas waram nokluht pee mehrka; metod ifka is prinzips. Ur scheem 3 pamata teikumeem jeb prinzipiem ir noteikta ißatra audsinaßchanâ un audsinaßchanas mahziba.

Britu ruhls Pelagijs Româ 411. gadâ mahzija: ißatrs zilweks ari wehl tagad peedsimstot tikpat labs un svehts, ka Deewis isradija pirmo zilweku un war tapehz ar sawu spehku un tikumibu atturetees no grehkeem un tapt svehts. Grehki

zelotees no pawedinaschanas, launas preefschihmes un eera-duma. Winam issikusēs Augustina mahziba par zilweka dabas samaitaschanu par tahdu, kura zilwetus pawedinot us tiflumisku kuhtribu.

Bet Pelagija mahziba ir maldiga; jo no basnizas-weh-stures un basnizas mahzibas, tapat no svechteem raksteem. wißpahrejās wehstures un pascha zilweka isbaudijumeem un peedfihwojumeem war pahrleezinatees, ka dabiflā zilwelā peemiht launs un labs.

Schi pahrleeziba friht kotti fwarā pee audsinaschanas mehrka. Jo ja zilweka behrnā ir ari kas no launuma, tad schās ihpaſchibas jazenschas apwaldit, apspeest, nomahkt, atradinat, lai wiss labs waretu taī weetā attihstitees un nemt wirzroku . . .

Trefchā un heigas nodalā preefchneſejās pahfpreesch metodisko prinzipu jeb par zelu un lihdsekleem, kahdus pelagijanisms leeto, lai tiftu pee sawa mehrka, aprahdidams jo plafchi wina maldibu.

g) Runa, 5. kurſu atlaischot 1856. g.

Augſti zeenijamee flaht eſoſchee!

Usaizinats, runat kahdus eewada wahrdus preefchā stahwoschai pahrbaudiſchanai, turu par sawu peenahkumu, teem eepreefch raidit kahdu eewadu; tikpat mas waru kawet, peemetinat nobeigumu. Es stahwu Juhsu preefchā neween kā eksaminetajs, kuream par trihsgadeju mahjturibū jadod atibilfeschana, bet ari kā strahdneeſ, kas kopsch 20 gadeem arklu welk gruhtā un mas iskoptā ſemē, un kura dſihwe kopsch 17 gadeem us to zeefchako ſarveenota ar ſcho eeftahdi. Beidsot es stahwu kurſu beiguscho preefchā kā audſinatajs, kureſch Jums grib fazit tehwifchlas ardeewas, aiflaſidams wizus ſchodeen no sawas madibas.

"Es eſmu par muſu pret wiſu ſchehlaſtibu un uſtizibu, fo Tu pee ſawa kalpa eſi darijis; jo man wairak nebija, kā titai ſchis ſpeekis, kad es gahju pahr ſcho Jordani, un nu es eſmu tapis par diwi pulfeem". Ta fazija wezlehws Jeħlab, kad wiſch pehz 20 gadeem atkal pahrnahza ſawā dſimtenē. Ta es ari ſchodeen iſſauzoz; ſinams, es gan ne-waru leelitees ar tahdām pretibam; es newaru ar wiſu ſaliħdsinatees ne wina nabadsibā, ne ari wina bagatibā; es wiſpahrigi negribu par ſewi runat, es Juhs negribu

apgruhtinat ar personigām leetam; toteef jo wairak es gribu flawet Deewa schehlastibu un ustizibū ſch a i deenā.

Ir wezs, deewbijigs un jaufs paradums, jaunu mahju eeswehtit ar religisku aktu. Tomehr ſhee ir un paleek tifai mahjas ſwehki, un neweens nebuhtu usdroſchinajes tapebz augsti zeenijamo ſapulzi apgruhtinat ar eeluhgumu. Sche ir wairak kā m a h j a s eeswehtischana.

Wehl jaufak un fwarigak ir, jaunu ſkolas namu kā draudses leetu kopigi nowehlet Wisaugſtaka ſwehtibai un fargafchanai. Bet ſkolas zel iſkatru gadu un nowehl Deewam. Sche ir wairak, kā ſkolas eeswehtischana.

Wehl wairak eeweherojams ir, ja atſlahj kahdu ihpatneja un augſtaka weida eeftahdi, kurai preefch wiſas prōwinzes ir nosihme, kād tahdu ſemes aiftahwji apſweiz pee wiſas dſimſchanas un pee kriſtibas tai ſtahw kuhmās, kād wiſu eewed dſihwojoſcho ſarakſiā, un wiſai kā fwarigam lozeflim eerahda weetu wiſa leelajā dſimtē. Tomehr, — ſche ir wairak.

Muhſu laiki leelas ar to, kā wiſi eſot princiſieli, kā zihnotees par princiſieli, un riikojootees pehz princiſieli; bet pateefibā leeta ſtahw tā, kā teorijā wiſa atkal noſkuwufe pee A, kā aismahrſchigs ſkolas ſehns. Jo ko gan zitu peerahda ſchalaika jautajumi: Kas ir walſts? Kas ir baſniza u. t. pr. Un prakſe — waj tur galwenā kahriā newalda ta mafſime: lihdſelliſ ſwehti mehřei, waj ari kahrdinataja wahrdſ: Pee-luhds mani, un wiſs buhs taws! Sche ir wairak kā princiſips; ſche ir d a r b ſ; tahds darbs, kuru deenu daudſi gri-bejuſchi redſet, un ir pa tam aismiguſchi. Wezajā, ſawā laiſa juheras pahrwaldoſchā Wenezijā kahds dodſchis iſbrauza karaliſkā gresnumā uſ juheras laukā, eefweeda ſawu ſelta gredſenu juheras bangu dſilumā, apſihmedams ar to aristokratikas republikas ſaweenibu, kā ari wiſas wiſekundibū pahr ſcho elementu, kuruam galwenā kahriā bija kalpot wi n a s turibai un lablkahjibai. Tas bija aſprahiggs, ſimboliſks padarijums. Sche ir wairak, kā ſimbols.

Kants kahdreib iſteižis, kā wahzu tautai wajagot 300 gadus, lai par weenu ſoli waretu tilt uſ preefchū: 100 gadus kahda princiſiela iſtirſaſchanai un pahrſpreefchanai, 100 gadus, lai panahktu wiſpahreju preekrichanu un 100 gadus, lai to waretu iſpildit dſihwē. Sche ir ſolis ſperts uſ preefchū nepiſnos 50 gados. Jo kopſch pus gadſimtena ir ſchi eeftahde bijuſe par nopeetnas pahrſpreefchanas preefchmetu

un daudsu domajoschu tehwijas draugu pastahwigas ilgo-
schanas mehrki. Pagahjuſchee 14 gadi, lamehr wina jau
wifa flusibā strahda, peeder pee z i h n i n a laikmeta.

Es flaveju ſcho deenu! Darbs ir paſtrahdats darbeam
nabagā laikā; folis ſperts uſ preekſchu laikmetā, kurā lab-
prah ſiſtu ſpeesch un dſen atpaſal. Tas gan war leezinat
par augſtakū attihſtibū, ja kahda tauta atihſt ſawas waja-
dſibas, un pate war tāſ apmeerinat; bet wairak zildinams
wifadā ſinā ir tas, kad ſwechhas tautibas aristokratija naſk
preti diwām tautam, un winām ſneeds ſwehtibas pilnu
balwu, pehz kuras winas pat neſinaja ne luhgtees. La i-
f e e m p e e m e h r o t a t a u t a s i s g l i h t i b a i r l e e l a
l e e t a! To Juhs augſti zeenijamee, ar ſcho eestahdi dewuſchi
tautai; Juhs eſat pee 1819. gada peemīnā turamā darba
tagad tikai iſteikuſchi ſarvu ja un amen; Juhs eſat ar ſcho
wiſzeenigakās humanitates darbu tautai atwehlejuſchi eelschejo
brihwibū, un nodroſchinajuſchi winai garigo attihſtibū. Juhs
eſat uſzehluſchi peeminekli, uſ kure Juhs ar pilnu teefibū
diwām tautam warat aifrahdit, kad winas grib iſſamijtees
par Juhsu rihzibū un waldibū. Tautai ir preekſchā fakti,
kas pastahwēs, kad wahrdi buhs noſlanejuſchi. Juhs eſat
tautu padarijuſchi eelschēgi ſwabadu, pateeſi emanzipejuſchi,
un tomehr ar ſcho miheleſtibas darbu ſirfnigi ſaweenojuſchees.
Tad nu ſtahwi, peeminekli, ſtahwi! un runā no tehwischkīgas
miheleſtibas darba, kas ſchodeen notizis; ſtahwi un uſſauzi
truhkuma un kahrdinaschanas laikā — pateeſibas un meera
wahrdus Widſemes ahres tautai; ſtahwi un runā kad waktis
gul un fargi ſapno; ſtahwi un runā, kad mehs wairs neru-
najam un nestahwam!

II.

Kā blakus ſwehtdeenai ſtahw darbdeena, kā poeſijai
blakus ſtahw prosa, tā blakus eefwehtischanas ſwehtkeem
ſtahw eſſamens, kā peenahkuma, atbildibas un daudſtahrtejas
kritikas darbs.

No eſſamens war un fo winam buhs noſihmet?

Winfch newar un winam nebuhs buht peeteekoſchai
pahrcbaudiſchanai ſcho jauneklu amata kreetnibā; jo tam no-
luhkam ir puſgadu rewiſijas un eſſameni.

Winfch newar un winam nebuhs buht kā mehram un
apmehrām no ta, kā ſ wehlaf m a h z a m s. Jo noschehlo-
jams ir t a ſ ſkolotajs, kas tikai t i k d a u d ſ ween mahzijees,
zik winam ja m a h z a, un geļigs ir tas, kas wiſ u mahza,

to winsch s i n. Bet tikpat mas ekkamens war kwalitatiwi leezibu nodot no ta, kahdas leetas nahkofscham draudses flo-lotajam nahkfees mahzit. Mahte prasa preefsch fewis z i t u baribu, neka behrns, kureu wina baro ar sawu peenu. Ekkamens newar un winam nebuhs issinat, waj jaunekli ir pil-nigi g a t a w i us tautas mahzischanu un audsinafschanu. Pilnigu amata un dsihwes gatamibiu, to peedsihwojumi p eerahdijschi, newar fafneggt skola, lai wina buhtu nesin zif laba. Dsihwe taisa wihru, un mas nosihme wahrdi. Sche ir tikai jautajums: waj wini war eefahlt? waj wini war spert pirmos fokus? „Meesa nekam neder; gars ir, kas dara dsihwu.“ Ta tad wiss atkaras no g a r a.

Schi eestahde kopsch sawas isselschanas puhlejuſes, strahdat preti tāhdai mahzibai, kurai n a w n e k a h d a gara, proti mechaniskai mahzischanai; wina us issattra ſola, eelfch un ahrrpus sawām telpam, apkarojuſe mechanismu, kas zil-welus padara par maschinam. Leela dala no muhſu taut-skolam gul wehl besgara mahzibas waschās, un waj mums isdeweess, aiffargat un usturet sawu brihwibiu, to lai ziti isschir.

Tapat schi eestahde peelikuse wisas puhles, issargatees no t a s mahzibas, kurai naw i h s t a i s gars, kas schur un tur spokojas ari muhſu ſkolās. Tas ir tas melu gars un didaktiskas uspuhtibas prahts, kuram pateefiba par kailu un weenfahrſchu, kas tapehz puſchkojas aſnemtām ſpalwam, lepodamees ar panahkumeem, kuri naw personiskas attihstibas organisks isnahkums, un talab newar dsihwē tapt ne atdsihi-winoſchi, ne augligi.

Us otru puſi schi eestahde issargas no utilitareeschu wir-seena, tas ir no pagahjuſcha gadſimtena deriguma medineeku zela pehz Bafedowa weida, kuri tiklab mahzibā, ka dsihwē leekas waditees no materialas rubku pelnas.

Schi eestahde puhlejuſes, tautas mahzibai dot weidu un saturu, meeſu un dwehſeli, noluhku un mehrki, mahzibu padarit praktisku un tomehr reisē ar to ari g l i h t o j o f ch u; tapehz wina strahdajuſe us to, lai draudses ſkolās ekſtentivā eewehrība nenemtu paſhrīwaru us intensivās rehēma. Wina tapehz usnehmuse daschus ja u n u s, bet ſen jau iſbauditus preefschmetus; bet daudſus ari ſch a u r a k aprobeschojuſe, bet w i ſ e e m zentufes dot wairak dſiluma. Joprojam ee-stahde usluhkojuſe par sawu usdewumu, dot mahzibai pret d ſ i h w i i h ſ t o ſ t a h w o k l i. Broti, ja ſkola ir tilts starp mahju un dsihwu, un ja ſchi pehdejā mums parahdas diwi

wirseenos, kā basnizas un kā pilsoniskā dīshwe, tad no ta slehdsams, kā tautskolai sawi audselai jaſagatawo neween preefsch basnizas, ne ari preefsch walſts ween, ne preefsch abſtraktas winpaſaules, ne ari preefsch gluschi materielas tendenzen, kura eerolas ſemē, kā no gaijmas behgoſchais kurmis. Ja jau, kā ſinam̄s, abu pretibu ſarveenojuñā atrodas pateefiba, tad wina ari atrodas ſchāi prinzipā: Tautſkola ir ſagatawoſchanas eeftahde preefsch dīshwes wirs ſemes, kura top nefta no k̄ r i ſt i g a g a r a.

Ar to nu ir atraiditas pee malas tautas ifgлиhtibas daschas ween p u ſ i b a s. Atraidits ir ari Pelagija wirſeens un weids, kā ſiſi pestiſchanu un labumu ſagaida tikai no mahzibas un no ta, kā ſin ihsto un pateefo; atraidits tapat ari barbariſku tautu uſſkats, kā paſiſhſt tikai peeradinaſchanu un it kā dihdifchanu. Turpreti wiſſ ſwars ir liſts us to, kā zilweku ſatwer wiſpufigi; ſwars liſts us to, kā audſina ar pateefibu un pamahzibū, lai Deewa zilweks taptu pilniſgs un ſpehjigs us wiſu labu.

Ja pateefi, muhſu tautas lozekeem wajaga tagad wiſu apſpeeftos apſtahllos daudſ wairak kā jel kād, kā energiſki gahdā un ruhpejas par wiſu ifgлиhtibū; Sigfrida maſgaſchanas tautai parafſiamas (Sigfrids, kā teika ſtahſta, nofahwa breeſmigo puheki, maſgaſas ta aſinīs un tapa tā neewainojams, iſnemot us pleza weenu weetinu, kur lapa bija uſmetuſes), kuras to noruhditu, lai tee taptu neewainojami un ſpehtu iſturet un nowehrſt gruhdeenu, ja ari ne atſift to atpaſak.

Radikalais lihdſeklis pret apdraudetu, wiſadā ſinā ſchaubigu nahtotni, waj tas, augſti zeenijamee, buhtu meklejams jaunu zeetofſchanu un piļu buhwē, kueu dibinaſchanā wiſu moraliskā prinzipā ſtipri apſchaubama un wiſu iſpildiſchanā bes gadſimteneem neeephehjama, un tapehz tad ari wiſu noſithmē un rihzibā problematiſka? Waj mums ſawu tautu ſtiprumu un paſtahwefchanu buhs mellet weenias waj otrs kaut ari neſin zif zeenitas tautibas peefarwinachanā, par kuru weens no wiſas labakeem wehſturneekeem ſaka: wiſas kluhda weenumehr bijufe ta, ſawu ihpatejno un ee- dſimto aiffweeſt projam un peeluhgt wiſu, kā ſwefch̄s un no ahreeenes? Peedſhwojumi, wehſture uſrahda ſchajos gadiju- mos tikai weenu iſbauditu un par derigu atraſtu lihdſekli, un tas ir pateefā religioſitate un weſeligs, apſinīgs tautas ſpehks, Deewa un paſchapsina. Religija ſchāir un weeno tautas, un bes ſkolas ifgлиhtibas naw eefpehjama apſiniga

religiositate. Mekležim tapehz fcho lihdselli sawā miħlajā, wezajā luteriskā basnizā un labās, isgħihtojoſchās tautfolas, kuru dehk fchi eestahde stahw un friht.

Lai tad tautas isgħihtiba fel un plaukst, ka igauri un latweeschi lai taptu par w e e n a s meefas d'siħweem lozekeem un sekotu wiċċas immanenteem likumeem. Lai tad ee-fweħitħa eestahde sawā tendenżē ari no sawas puċċes b u h t u un p a l i f t u par stipru dambi pret religiosu un nazionalu fajifikum un isflaidibu.

III.

Wehl kahds wahrdas Jums, mani miħlee skolneeli un audseknai! Muħfu atteezibas paleek, tilai muħfu išturfha-nas paħġrofhas. Lihds f'him es Juhs eftmu nomozijis pedagogikas stundas ar daschu abstraktu teoriju par nahofschu prakti. Schodeen buħuschu, ka zerams, populars, jo gribu Jums wiċċu mahżibu sumu zelt prekejschā kahdā p a r a u g ā. Es rahdišchu Jums ussflatami tautas audsinataju weenā p e r s o n i b ā, kurei azumirki neleekas buht nekahdu atteezibas waj salihdsinashanas punktu ar tautfolotaja peeteezigo stahwokli. Es domaju Deewa kalpu Mosu.

Mosus II. gramatas 2. nodalā stahw rakstits: Ta īlaikā, kad Mosus bija tapis leels, wiċċi isgħażja apraud fit sawus braħlus un redseja wiċċu nastas un pamanija ka kahds egipteetis fita kahdu no wiċċa braħleem — ebrejeem.

Ka tad stahw ar Jums? Waj Juhs esat isgħażjuſchi? Waj Juhs esat atstahjuſchi paſčha meera un eħxta islepuma pili, patmihligu zenteenu un d'sinu aploku? Waj Juhs esat redsejuſchi ar prantu un fapraſħanu, ar galwu un fiddi Sawu braħlu nastu? Waj Juħsu fids turklaht tapuse filta, eekarfuse? Waj esat d'sirdejuſchi schwadksam tas wa-jħas, kuxxas Israels waimanà? Ka ja ħw ar mihlestibu, Juhs Wisaugħtak behrni? Waj Juhs esat paſinuſchi klauſchu d'snejus, sem kuru pahtagħam braħli aſino? Waj Juhs domajat tautai ahreji palihdset? Waj Juhs nodomajuſchi uſtahħees par politiċeem reformatoreem un demagogueem? Wai tad Jums! Wai tad tautai! Paſčhu fids kalpiba un werdiba, tumfiba atſiħxchanā ir tas posti un nasti, no kura ġiem Jums ja-paliħds braħleem atswabinatees! Palihdsat tautai, luuħi pee eekſħejjas briħwibas!

Un Moſuſ noſi ta egipteeti un beħdja — no Warauſ. Dedibba un mihlestibha ir gan pats pir-

mais, bet winas neneeka nepalihds, ja winas naw ihsta weida; nelausia griba newar weizinat; patwała un paſch-prah̄tiba bes aizinajuma un amatu peenahkuma tikai kaitē leetai. Kā ſtahw ar Jums? Waj Juhs eſat mahzijuschees falpot, paſlaufit un wehrot Deewa aizinajumu? Waj Juhsu zenteeni ir tihri un brihvi? Waj Juhs nepahrmainat Sawu leetu ar tautas leetu? Waj Juhs nekalpojat Sawam wezam Adamam jaunā weidā?

M o ſ u s p a l i f a 40 g a d u s f w e ſ h u m ā. Tas bija ſagatawoſchandas laiks uſ tahuſ uſdewumu, kuru tahuſ Augſtaſais winam uſlita par peenahkumu, iſſchkiſchandas un pahrbaudiſchandas laiks. Waj Juhs nu domajat ar 3 ga-deem jau buht gatami? Waj Juhs domajat buht gudri un peedſiſhwojuſchi audſinataji, zaur un zaur iſſlihtojuſchees ſkolotaji, kuri iſ ma h z i j u ſ ch e e ſ ? Waj Juhs neſinat, ka mehs wehl tikai m a h z i d a m i mahzamees un ka daschſ tehwos tikai zaur ſaweeem behrneem top audſinats. Eſat pee-mihligi, ne augſtprah̄tigi preeſch zilwekeem, paſemigi preeſch Deewa un ſapratigi wiſas leefas; jo ja Juhs uſ likta pa-mata uſzihtigi nebuhrwejat tahtak, tad wiſs paſahkums mas gados naw nekas zits, ka drupas.

Un Deewa ſazija: Tad nu noej, eſ gribu Tevi ſuhtit pee Waraus, ka tu manu tautu, Iſraela behrnus, iſ wedi no Egip̄tes.

Tad nu noej! Pehz 40 gadeem, kad warbuht wezais wihrs eedomajās par ſawu ſenako apnehmumu ka par ja-nibas eedomigu ſajuhsmu, tad laiks Deewa preeſchā bija peepildits. Winſch apſcheljōjas par ſawu tautu. Muhsu domas naw Deewa domas! Paſaules wehſture eet ſawu ſelu, kaſ ſatram akſewiſchlam zilwekam naw ne pa prahtam, ne ari winam ir iſprotams. Wehſture eet, ja Getem ir taisniba, ne taisnā, bet ſpirales linijā uſ preeſchu. Tapehž nemeklejat wehſturi darinat, bet padodateseſ pehž Deewa pa-domu un lehmuma wehſtures gahjeenā. Iſſargatees tapehž no kuhtras ſtabilitates — (eeteepigas tureſchanas pee wezā), no patmihligeem atpakał rahnuleem un no wiſa modernā pelagianiſſeem peeluhdſejeem, kuri neka nepahrbauda.

Un Moſus atbildeja: Kas eſ eſmu, ka lai eju pee Waraus un iſwedu Iſraela behrnus no Egip̄tes?! Tā runā gruhli pahrbauditais wihrs, noleekts no dſihwes gresniſbas, kureſch apſinas ſawas beſſpehžibas un negatawibas uſ tahuſ leelu darbu. Bet Deewa grib winu par tahuſ; tahuſ wi-nam pa prahtam un ir kreetns eerozis Wi n a rokā. Kas eſ

esmu, nabags lauku skolmeistars, ka es lai palihsu sawai toutai? Waj Juhs ta runajat, jeb waj neefan gluschi otradi? Waj Juhs neefat apstulbotti no gekigas paſchpaļahwibas un eedomibas? Waj Juhs warat ar atsinibu noskatitees us to darbu, kuri jau stahwejuschti deenas karstumā?

Un Deewaſ ſazija: Es gribu buht ar tevi. Un Deewaſ bija ar wiui; jo Wirsch ir uſtizigs. Waj Wirsch ar Jums, waj pret Jums? Us kahda pamata stahw juhsu darbs? Waj ta ir Jehowas klints? Kas bijis, kas ir un kas buhs; jeb waj ta ir zilweku peekrifschana, paſchu ſpehks un gudrība, paſchu prahs un griba, waldoschā partija ſemē? Es gribu buht ar tevi! Ta ir leela leeta, ja Deewaſ ir preeſch mums un muhsu leetas.

Un Moſuſ iſwed a Iſraela behrnuſ no Egipet, bet pats neeweđa tos Kanana ſemē. Juhsu labakais darbs, Deewa wahrdā ſahkts, ir tikai starpneezibas darbs. Bijā laiks, kura Wahzijā padewas eedomai, jauna ſkolas buhſchana noleegſhot tautu, ſkola noteikſhot nahkolni un atwedikſhot pilnigas ſaſlaas laikmetu. Bet tas laiks pagahjis; lai peefawinamees mahzibu no ſcha peedſihwojuma. Oſihwe pirms noſaka ſkolu un tad ſkola dod ſamu eepaidu atpakaſ us dſihwi. Wina ir un paleek ſwari gſ faktors, bet wina naw tas faktors, kas wiſu dara. Muhsu tautas Jofuus ir muſchneeziba un garidsneeziba. Juhs eſat tikai preeſchſtrahdneeki, kuri zelu lihdsina un ari to war aifſproſtot. Darat heidsot, kas Jums darams un to zitu atſtahjat ziteem. Eſat uſtizigi maſajā un ſchaurajā aprinkitī!

Un Moſuſ bija loti nomozits zilweſ, wairak nekā wiſi zilweki wiſ ſemes. Kas tautas leetu padara par ſamu, lai ar to stahwetu waj kristu, tas uſkrajas ſew naſtu us plezeem, kura wiui war noſpeef. Neaprobeschota godinachana un iſraidiſchana bes maſakas eeweſribas ir tas ſkalas (Skala) pamata punkti, ſtarp kureem ſwahrſtas tautas domas un juhtas. Muhsu tauta wehl nemas nesin, par ko wiui jaſateizas ſawām ſkolam un par ko buhs jaſateizas. Paſreeſch mehl eequhſtama iſglihtiba. Mu m ſ jaſper pirmais folis. Tapehz peewilti Juhs buhſat, ja Juhs zerat us pateizibu un labām deenam, ja Juhs eſat uſtizigi. Peewihluschees Juhs buhſat, ja Juhs zerat us ſkolneeki pateizibu; peewihluschees, ja Juhs ſagaidat draudſes wiſpahrigu atſinibu waj ſagaidat labu dſihwi un weeglas deenas. Tautſkolotaju kahrtā naw, ar kahda deerbijiga ſkolas vihra

wahrdeem runajot, ne basnizâ, ne walsti atraduse sawu
fmaquuma punktu. Æa nu stahw tâs leetas? Waj Juhs
juhtatees deesgan stipri, ari tad isturet un pastahwet, ja
gaiditâ un ar teesibu nopolnitâ atsiniba nerastos? Waj
Juhs gribat buht algadschi waj strahdneeki, kuxus pasaule
wispahrigi newar un nespehj atalgot? Mellejat peenahzigafo
atalgojumu paschâ d a r b â; mellejat to labas firdsapfirâs
apleezibâ; mellejat to tâi apfirâ, ka efat atveeglinajufchi
Izraela nastu; mellejat to tâi apfolijumâ un peedfishwojumâ:
E s b u h f ch u a r T e w i!

Latweeschi.*)

Waj latweeschi ir tauta? Pehz eesihmetam ihpaeschibam un gara dahwanam — ja, pehz attihstibas — wehl ne. Attihstita tauta ir lofs lihds feedam. Latweeschi fastahda tikai fakni, tas ir semkopju fahrtu. Ja mehs wianus salihdnam ar Spartu, tad wian ir perioki (fahn-eedsihwotaji), personigi brihwi, bet politisski neswabadi. Spartiatu ir wahzu muischneeki, geronti (padomneeki) — ari wahzu muischneeziba; gerustija (wezalo padome) — aprinka deputati un landrahti, un esori (wirspahrwaldneeki) — kreewu leisara ministri. Ta tad faknei truhkst eespehjas, brihwi attihstitees us augschu.

Waj wian attihstisees par kulturas tautu? Tas stahw Deerwa roka un atkaras no paschu faknes dsignas spehka un no nahkofchás likumu doschhanas.

Ko war zeret? Kas war buht tautas nahkotne? War trejadi domat:

1. Wiss eet atpakał, us nelabumu (reakzionarais wirseens). Schis gadijums noteek, kad tauta iswirst satruhdechanā, un Deems wianu nodod tahdam liktenim.

2. Wiss paleek tagadejā stahwokli (konserwatiwais wirseens). Tahds gadijums eestahjas, tiklihds tauta pahreet pahramenofchanas, pahrkaulofchanas stahwokli. Bet dsihwojcha tauta ir ka meefas organifms, kas nemitigi usnem un atdala no fewis laukā weelas.

3. Tauta eet us preefschu:

a) ta, fa wiss no faknes sahlot pahrweidojas (radikalismus). Ja tas noteek ar varas lihdselleem, tad iszelas rewoluzija. Turklaht samaina organifku un neorganifku, normalu un anormalu attihstibu un noleeds deewischkigo waldischani pagahnes wehsture.

b) ta, fa pahrtrauz tikai anormalo, pret wiseem fahrtibas nolikumeem wehrsto, slimigo attihstibu, bet weseligo

*.) Schis ihfais usmetums atrasis Zimses papiroš. Laiks, kad tas usratstiits, naw sinams.

totees jo wairak weizina, tā isschēkrot kweeschus un nesahles pastahwoschā (reformas wirseens).

Tikai reformai ir apsolijums un to eewehl peedshwojumu pahrbaudijumi un Deewa prahs. Kas tad nu kritis? Wiss, kas slimigs, kas pret sapraschanu un prahtu, kas pret deewischkigeem dshibas likumeem. Waj turklaht peeder ari waloda? Ne; wina ir organisks raschojums no tautas meefas un gara. Tautai ar waru usspeesta un peemahzita waloda ir taifni tas neorganiskais, fawaschojums un peekabinats wiſulu gresnumis.

Bahrwahzofschana ir:

- 1) radikals revoluzionars alts; tā tad pret Deewu un waldbiu;
- 2) wina ir tikai m e h l e s d a r b s, (Bungenwerk), jo tautas garu un meefu ar to nepahrgrosa;
- 3) wina ir tagadejos apstahklos gluschi n e e e f p e h = j a m a;
- 4) wina ir gluschi leeka un nederiga, jo latweeschu waloda jau neaiskarē tautas politisko attihstibū, un ja pahrwahzofschana jau buhtu notikuse, tad wina tapat ari neweizina tautu, ka wina top par weselu tautu;
- 5) wina n e a i f a r g a, tapehz ka wina tautu, ja ta buhtu ari eespehjama, us 100 gadeem galigi fajauz un tā padod jebkuram eespaidam. Tā tad wina ir kaitiga;
- 6) pahrwahzofschana ir nosihme tikai preefch latweeschu timokratijas (mantas jeb bagatneku waldbi) un tā tad noteek ar pilnigu w a h z u a u d f i n a f c h a n u,

Timokratijai atwehleta brihwa iswehleschanas. Ja winai ari nestahw goda weetas walā, tomehr nopolnu atleek deesgan dauids. Tautai lai dod kreetnu isglihtibu preefch scha muhscha un muhschibas. Kreetns, godsfirdigs zilweks, kreetns semneeks un ihsts Deewa behrnis (religioss zilweks), tee ari ir godi un amati, kureem leelaka nosihme un kuri wairak ir wehrtes, neka politiska nosihme bes teem.

Gala wahrds.

Tā kā materialu wahfschanai Zimses tehwa dñihwes aprakstam bija jaturpinas gandrījs līhdī pāfcham pehdejam brihdīm, famehr ween speestawā wehl ap wina strahdaja, tad fastahditajam wairs zits nekas neatlīka, kā wehlak dabutos gabalus eerindot chronologiskā fahrtibā. Nis to apraksts iñahzis kā no atsewischkeem gabaleem falipinats, weetam bes zeeschaka leetischka sakara. Tapehz jaluhds pilnigaku kopeepaidu par Zimses tehwa personibu un raksturu, wina darhibu un tās nosihmi Widsemes tautskolu buhfschanā saņemt tikai no wifas grahmatas kopā. Par Zimses tehwa muhscha pehdejeem gadu desmitieem nebija nekahdi raksti usejami. Pehz wina nahwes naw gadijusēs neweenas gahdigas rokas, kura wina papirus, kā rakstus, pefihmes, pat audseklau wehstules, kuru winam drošchi ween bija nekaitamā wairumā, buhtu pāfargajuse no makulaturas uspirzeju nageem. Ar pilnigu eemeslu domajams, kā dahrgā nelaikā ussfatti, pahrlezziba un spreedumi mehlaķos gados glušchi dabissi bija jo wairak paplašchinajusčees, nodibinajusčees uſ peedsihwojumu, nowehrojumu un paſchisglihtibas pamateem, jo wiſch ar dñihwu, jautru garu un leelalo ewehribu un usmanibu ūkoja literariskām un ūnatnu parahdibam, kā arī wifas ūmes un ūbeedribas sozialai attīstībai. Bija japeeteek ar ūchām nedaudzām runām no ūnakeem gadeem, kuras gan norakstos, gan pāfcha ūzeretaja rokrafstos kā par brihnumu usglabajusčās kahdu ūzentīju rokās.

Lai wifs buhtu iſmantots, tad tikai ūche wairs eespehjams eeweetot kahdu wiſwehlakā brihdī dabutu rakstu, kuru Zimse 1872. g. 20. marta eesneidsis Widsemes laukskolu wiſšvaldei un no kura redsams, kā winam iſzehlusēs nopeetna domu iſmaina par dseedaschanu ar laukskolu pagaidu padomneeku mahžitaju Pſeili, kuresch, kā ūnams, mahžitaju ūnodeli eesneidsa seminaru reorganizazijas projektu.

Schāi rakstā Zimse wiſpirms ūstahjas pret Pſeila kā laukskolu padomneeka prasibu, kā „Lesteru ūkola i wā-

jaga apro beschootees tikai ar koraku dseedaschanu, isslehdot motetes un laizigu dseedasch anu". Us to Zimse atbild: Koralus kesteru skola ari lihds schim weenmehr usskatijuse par galweno leetu; bet ar to ir dauds waj mas fazits; jo sche friht fwarā metodiskais prinzipis. Ja koralis par sevi ir eefahkums un gals, ja to mechaniski peekopj, tad mehs nonahkam atpakał tañ stahwoksi, us kura muhsu ehrgelneeki stahweja preefsch 30 gadeem, kuri ehrgeles newis spehleja, bet spihdšnaja (maltretirten). Ja to apstrahda musikalissi isglichtota weidā, tad tas satur sevi wisu to, ko mehs sche peekopushchi un kas weenigi war nowest pee apsinigas, zeenigas ehrgelu spehles, kura spehj pažilat deerluhdseju sirdis. — Bet leetai wehl ir otrā puše. Muhsu usdewums musika nam nefahdā siā weeglakš un masaks, kā Wahzijas ewangel. seminaros. Tur isglichto ehr-gelneekus preefsch laukeem un masām pilſehtam; mehs tapat; tur ir masas draudses, mums leelas. — Bet pee korala peeder neschikrani preekfch un pehz spehle, transponēschana, pedala spehle, harmonijas isprashana, modulazija u. t. t. Nebuhs nepareisti fazits, ka muhsu usdewums aptver wairak wehl, kā tur. Jo mums jaigslinto musikas skolotaji ari preefsch muhsu seminaru, kamehr ahrsemēs tahduš audsek-nus pehz pabeigta kurfa suhta us konserwatoriju; jo skolotajam wajaga isglichtibā augstak stahwet, kā wina skolnekeem. — Motetes ir weenkarschakas fugas garigas figural-dseefmas, wišwairak preefsch wihru foreem ralftitas un dseedamas bes pawadijuma. Tā tad schi weenkahrscħà solidā musikas forma buhtu atmetama, kura tikai no seminaru jau isplatijuſes semē, kamehr jau ilgi preefsch tam ir dseedati geuhti kori no oratorijam jaufteem foreem, kuri tagad sawu lihdszenſoni atraduſchi motetēs, jo tās wairak peemehrotas laužineku spehjam? Tas tatschu newar buht nopeetni domats! Beh-dejā laikā tauta sahkuſe kaunetees par sawu frogus dſihwi; wina usmeklē dailakus preefus. Tur nu nahk skolmeistari un farikhko konzertus un nedseed wiš koralus, bet motetes un korus un spehle us ehrgelem ne koralus, bet konzerta gabalus. Waj wisu to lai nu tagad atmet?!

Tas naw eefpehjams! Atmest laizigu dseedaschanu, kura patlaban jau daudsos weidos pee mums eefatnojuſes, tas nosihmetu — atgrestees atpakał pee hernhutisma. Sche ir wiſadā siā leels pahrpratums. Bet ja jau ſafneegtais un eguhtais paturams, tad tas wiſadā siā seminarā iskopjams, kultivejams un no augstām waldem neween prinzipā pee-

laujams, bet ar wīseem naudas un moraliskeem lihdsekkeem weizinams un proteschejams. Isglihtiba musikā mākslā naudu, waīraf kā sinatnīšķa. Bet tīk lehti kā ūche, ta nekur naw iſpildita . . ." Tad Zimse usrahda un atgahdina eenehmumus no konzerteem, ko farīhkojis seminaru koris. Ari uſ laukeem bijuschi konzerti labdarigeem noluhkeem. Ta tad neškatotees uſ konzertu religioſi-pazīldinofchu eespaidu uſ tautas dīshwi, jau deſmitkahrt buhs atmaksajuschees iſdewumi par notem seminarā par svehtibu semei. No wīsa ta slehdsams, kā pabalsti un iſdewumi nekur nenes labakus, turpretī ſkopoſchana ar nepamatotu taipibu nekur launkus auglus kā pee semes iſgħlihtibas eestahdem.

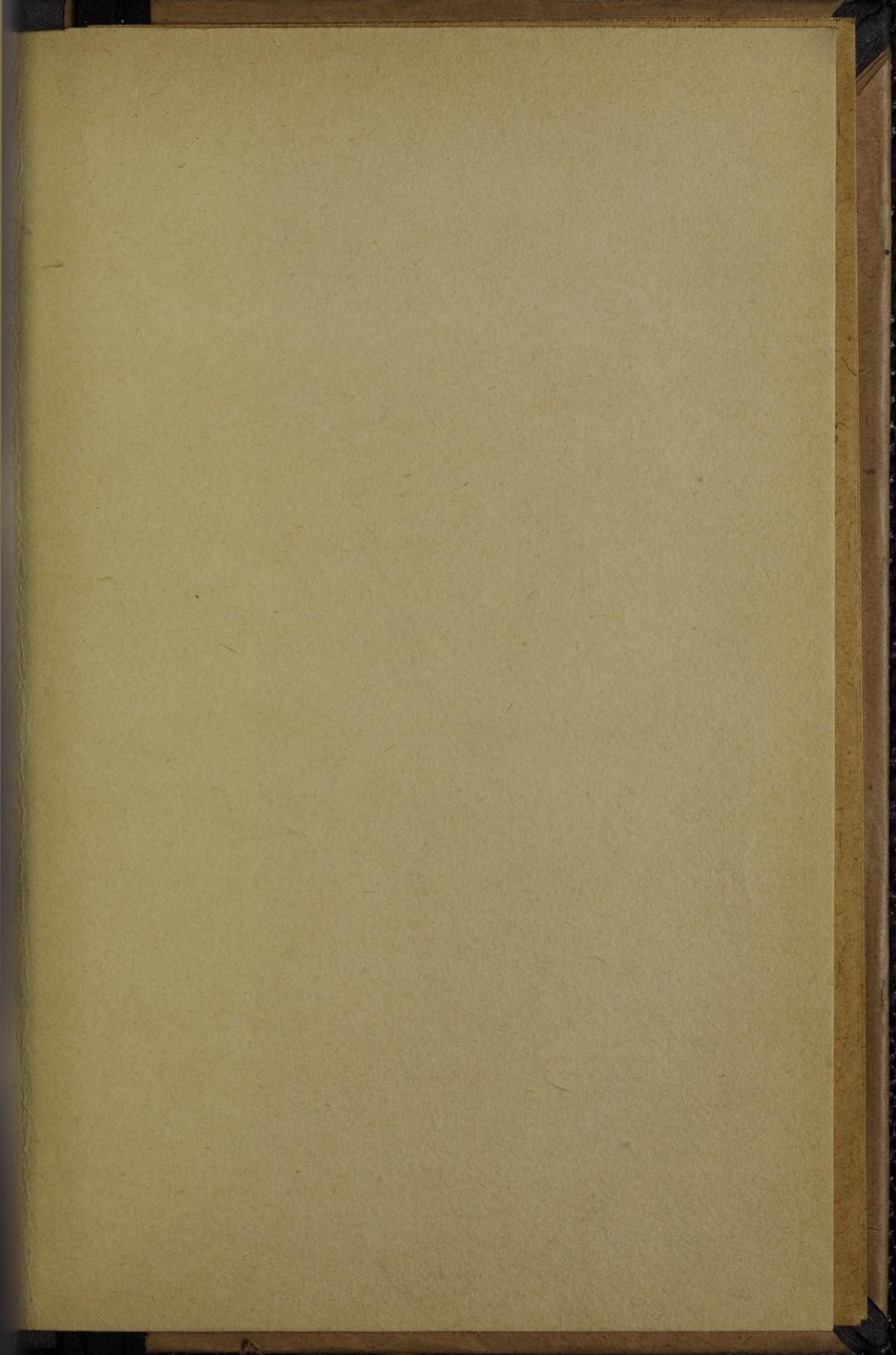
Kā fārkans pawedeens welsas pa Zimses tehwa jau par semi gruhteem darba gadeem gandrihs nemitigi wissaur z i h n a ar daschadeem obšķureem uſskateem no tāhdu wiħru puſes, kureem naw bijuse nekahda fajehga par tautiskolam un wiħu uſdewumu. Kā mozeklis wiñsch wiſu pazeetigi pa-neſis faww augsta ideała — latweeſch u tautas iſgħlihtibas labā. Lai wiñsch ar faww ideało fajuhsmibu un neatlaidigo iſturiſbu weenumehr der par spihdoschu preefſch-fihmi wīseem tauteefcheem, bet jo ſewiſchki tautiskolotajeem! Kā wiñsch, laika apstahklu ſpeeffs, wahziſki mahzidams tomeahr iſaudsinaja kreetnus tauteefchus, tā lai pehz wiħa preefſch-fihmes tagadejee tautiskolotaji, freewiſki mahzidami, fafneefs to paſchu. Tad muhsu tautas nahkotne nodroſchinata.

S a ſ t a h d i t a j s.

Saturs.

Preekischwahrs	3
1. Zimles diihwes gahjums	5
2. Zimles tehws fawā pehdejā gaitā	56
3. Zimie kā skolotajs un audzinatajs	76
4. Widemes skolotaju leminara 25=gadu jubileja	96
5. Plans Widemes=latweelchi leminaram	121
6. Zimles gadijumu runas	
a) Runa pirmā Widemes skolotaju sapulžē Turaidā, 1848. gada 14. julijsā	136
b) Runa, atlaisshot otrā kurſa audseknus, Walmeerā 10. de- zembri 1846. gadā	152
c) Runa, palīhga kurſu atlaishot Walskā, 1850. gada 13. jan- varī	163
d) Runa, palīhga kurſu atlaishot, 1850. gada 8. junijā . .	168
e) Preefschlasijums skolotaju sapulžē Turaidā, 1851. gada junijā	172
f) Belagija pedagogika. (Preefschnefums 1854. gada skolotaju konferenzē)	193
g) Runa, 5. kurſu atlaishot 1856. gadā	194
Latweelchi	203
Sala wahrds	205

1 rbl. 25 tap.

LATVIJAS NACIONALĀ BIBLIOTEKA

0303049781